

ΤΟΠΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ Οπωροφόρων Δένδρων

Περιγραφές πυρηνοκάρπων, αχλαδιάς και
αμυγδαλιάς από την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα

Οι τοπικές ποικιλίες δημιουργήθηκαν με την επιλογή και πολλαπλασιασμό τυχαίων σπορόφυτων από τους παραγωγούς. Συνήθως έχουν σταθερή παραγωγή, παράγουν καρπούς με ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά, καθώς και μπορεί να είναι το απαραίτητο υλικό για τη δημιουργία νέων ποικιλιών ανθεκτικών σε καταπονήσεις και τις προκλήσεις της κλιματικής κρίσης. Στη χώρα μας απαντάται ένας μεγάλος αριθμός τοπικών ποικιλιών οπωροφόρων δένδρων λόγω της ποικιλίας οικοσυστημάτων που υπάρχουν καθώς και της ανάπτυξης από αρχαιότατων χρόνων που οδηγούσε στη μεταφορά γνώσεων και μητρικού γενετικού υλικού από άλλους λαούς. Η διάσωση και η αξιοποίησή τους έχει μεγάλη σημασία για την αειφορική παραγωγή και τη διατροφική ασφάλεια.

Το παρόν βιβλίο είναι ένας εικονογραφημένος οδηγός φαινοτυπικών χαρακτηριστικών από τοπικές ποικιλίες/επιλογές αμυγδαλιάς, βερικοκιάς, δαμασκηλιάς, ροδακινιάς, κερασιάς και αχλαδιάς που βρέθηκαν και καταγράφηκαν κατά τη διάρκεια εξερευνητικών αποστολών που έγιναν σε 32 περιοχές της ηπειρωτικής και νησιωτικής Ελλάδας στα πλαίσια του έργου Fruitrees2Safeguard ή και είχαν ήδη περιγραφεί (264 καταγραφές/131 περιγραφές). Αν και οι τοπικές ποικιλίες οπωροφόρων δένδρων πολλαπλασιάζονται αγενώς, συναντώνται επιλογές στις οποίες χαρακτηριστικά φύλλων και βλαστών μπορεί να διαφέρουν με αυτά των περιγραφών ενώ έχουν διακριτά χαρακτηριστικά του καρπού.

Η παρούσα εργασία υλοποιήθηκε με τη συνεισφορά 13 γεωπόνων και ερευνητών από το Ινστιτούτο Γενετικής Βελτίωσης και Φυτογενετικών Πόρων του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, το Ινστιτούτο Εφαρμοσμένων Βιοεπιστημών, το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ευελπιστούμε πως ο παρόν οδηγός θα αποτελέσει ένα σημείο αναφοράς για τον εντοπισμό και τη διάσωσή τους.

Ευχαριστούμε θερμά περισσότερο από 69 κατοίκους, αγρότες και γεωπόνους για τον εγκάρδιο τρόπο που μας δέχτηκαν και βοήθησαν στη συγκέντρωση του υλικού που παρουσιάζεται στο παρόν βιβλίο, καθώς και για τη μεγάλη συνεισφορά τους στη διατήρηση των τοπικών ποικιλιών.

Δρ. Παυλίνα Δρογούδη
Διευθύντρια Ερευνών
Τμήμα Φυλλοβόλων Οπωροφόρων Δένδρων
Ινστιτούτο Γενετικής Βελτίωσης και Φυτογενετικών Πόρων
ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ

Χρηματοδότηση

Το παρόν βιβλίο είναι παραδοτέο του ερευνητικού έργου 'Fruitrees2Safeguard', που υλοποιήθηκε τα έτη 2018-2022 στο πλαίσιο της Δράσης ΕΡΕΥΝΩ-ΔΗΜΙΟΥΡΓΩ-ΚΑΙΝΟΤΟΜΩ και συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και εθνικούς πόρους μέσω του Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία (ΕΠΑΝΕΚ).

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ISBN: 978-618-80367-6-5

ΤΟΠΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ Οπωροφόρων Δένδρων

ΤΟΠΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ Οπωροφόρων Δένδρων

Περιγραφές πυρηνοκάρπων, αχλαδιάς και
αμυγδαλιάς από την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα

Επιμέλεια:
Παυλίνα Δρογούδη

Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός «ΔΗΜΗΤΡΑ»
Ινστιτούτο Γενετικής Βελτίωσης και Φυτογενετικών Πόρων
Τμήμα Φυλλοβόλων Οπωροφόρων Δένδρων Νάουσας

Επιμέλεια: Παυλίνα Δρογούδη

**ΤΟΠΙΚΕΣ
ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ**
Οπωροφόρων
Δένδρων

Στους συναδέλφους
Ιωάννη Κατσηχαρίση
(1943-2021),
πρώην διευθυντή, και
Δρ. Κωνσταντίνο Τοππουρίδη
(1942-2020)

για τη προσφορά τους στη διάδοση
και αξιοποίηση των τοπικών
ποικιλιών σπρωφόρων.

Λεζάντες φωτογραφιών που παρουσιάζονται στο εξώφυλλο, από επάνω αριστερά προς τα δεξιά: δαμασκηλιά-‘Ασβεστοχωρίου’ Ημαθίας, βερικοκιά-‘Καΐσι Ικαρίας’, ροδακινιά-‘Λεμονάτο’ Βόλου, κερασιά-‘Πετροκέρασο γαλανό’ Σάμου, αχλαδιά-‘Πεπονάπιδο’ Λέσβου και αμυγδαλιά-‘Παπούτσα μεγάλη’ Λήμνου.

Βιβλιογραφική αναφορά/Citation:

Δρογούδη Π. (επιμελήτρια) 2022. Τοπικές ποικιλίες σπρωφόρων δένδρων: Περιγραφές πυρηνοκάρπων, αχλαδιάς και αμυγδαλιάς από την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα. Έκδοση: ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ- ΙΓΒΦΠ-ΤΦΟΔ. Σελ. 128. ISBN: 978-618-80367-6-5

Drogoudi P. (editor) 2022. Fruit tree local cultivars: Phenotypic characterization of prunus, pear and almond from mainland and islands of Greece. Edition: ELGO DIMITRA-IPBGR-DDFT. Pages 128. ISBN: 978-618-80367-6-5

Γραφιστική επιμέλεια:

Κωνσταντίνος Κρίγκας

Τοπικές ποικιλίες οπωροφόρων δένδρων:

Περιγραφές πυρηνοκάρπων, αχλαδιάς και αμυγδαλιάς από την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα

ΕΠΙΜΕΛΗΤΡΙΑ:

Δρ. Παυλίνα Δρογούδη

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ:

Δρ. Παυλίνα Δρογούδη	Τμήμα Φυλλοβόλων Οπωροφόρων Δένδρων (ΤΦΟΔ) Νάουσας: Έρευνα και χαρακτηρισμός τοπικών ποικιλιών οπωροφόρων σε όλες τις νησιωτικές και πολλές ηπειρωτικές περιοχές. Ανάλυση δεδομένων, συγγραφή και επιμέλεια κειμένων.
Κωνσταντίνα Ζιάκου	ΤΦΟΔ Νάουσας, ΙΓΒΦΠ: Διαχείριση φυτικού υλικού, εργαστηριακές αναλύσεις, αναλύσεις αποτελεσμάτων.
Κωνσταντίνος Καζαντζής	ΤΦΟΔ Νάουσας, ΙΓΒΦΠ: Χαρακτηρισμός τοπικών ποικιλιών κερασιάς στο ΤΦΟΔ Νάουσας, συγγραφή κειμένων.
Λευκοθέα Καραπέτση	Ινστιτούτο Εφαρμοσμένων Βιοεπιστημών (INEB)-Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ): Γενετικές αναλύσεις ροδακινιάς.
Δρ. Παναγιώτης Μαδέσης	INEB, ΕΚΕΤΑ: Γενετικές αναλύσεις ροδακινιάς
Δρ. Βαρβάρα Μαλιόγκα	Τμήμα Γεωπονίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ):

Δρ. Ελένη Μαλούπα	Φυτοπαθολογικές αναλύσεις βερικοκιάς και δαμασκηνιάς
Δρ. Ιωάννης Μάνθος	ΙΓΒΦΠ: Έρευνα για την εύρεση τοπικών ποικιλιών στη Χίο.
Δρ. Χρήστος Μπαζάκος	Τμήμα Ακρόδρυων, ΙΓΒΦΠ: Έρευνα και χαρακτηρισμός τοπικών ποικιλιών αμυγδαλιάς σε Θήβα και Μαγνησία, αναλύσεις δεδομένων, συγγραφή κειμένων.
Δρ. Πηνελόπη Μπεμπέλη	ΤΦΟΔ Νάουσας, ΙΓΒΦΠ: Γενετικές αναλύσεις βερικοκιάς.
Δρ. Γιώργος Παντελίδης	Τμήμα Επιστήμης Φυτικής Παραγωγής, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΓΠΑ): Έρευνα και χαρακτηρισμός τοπικών ποικιλιών οπωροφόρων δένδρων στη Λήμνο.
Δανάη Σφακιανού	ΤΦΟΔ Νάουσας, ΙΓΒΦΠ: Έρευνα και χαρακτηρισμός τοπικών ποικιλιών πυρηνοκάρπων σε Ημαθία, Πέλλα και Σκόπελο, αναλύσεις δεδομένων, συγγραφή κειμένων.
Δρ. Θωμάς Σωτηρόπουλος	Τμήμα Επιστήμης Φυτικής Παραγωγής, ΓΠΑ: Έρευνα και χαρακτηρισμός τοπικών ποικιλιών στη Λήμνο.
	ΤΦΟΔ Νάουσας, ΙΓΒΦΠ: Έρευνα και χαρακτηρισμός τοπικών ποικιλιών αχλαδιάς σε Ημαθία.

ΣΕΛΙΔΕΣ

Η σημασία της διάσωσης των τοπικών ποικιλιών για την επίτευξη αειφορικής παραγωγής

8

Το ερευνητικό έργο 'Fruitrees2Sfegaurd'

10

Περιοχές μελέτης και αριθμός ποικιλιών που καταγράφηκαν

12

Συνεισφορά κατοίκων των περιοχών που μελετήθηκαν

14

Χαρακτηριστικά τοπικών ποικιλιών από την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα

ΑΜΥΓΔΑΛΙΑ

16

Δρογούδη Π., Μάνθος Ι., Παντελίδης Γ., Ζιάκου Κ.,
Μαλούπα Ε., Σφακιανού Δ. και Μπεμπέλη Π.

ΒΕΡΙΚΟΚΙΑ

28

Δρογούδη Π., Μπαζάκος Χ., Παντελίδης Γ. και Ζιάκου Κ.

ΔΑΜΑΣΚΗΝΙΑ

42

Δρογούδη Π., Παντελίδης Γ., Σφακιανού Δ., Μπεμπέλη Π. και Μαλιόγκα Β.

ΚΕΡΑΣΙΑ

64

Καζαντζής Κ., Παντελίδης Γ. και Δρογούδη Π.

ΡΟΔΑΚΙΝΙΑ

86

Δρογούδη Π., Παντελίδης Γ., Ζιάκου Κ., Καραπέτση Λ. και Μαδέσης Π.

ΑΧΛΑΔΙΑ

104

Δρογούδη Π., Σωτηρόπουλος Θ., Παντελίδης Γ. και Ζιάκου Κ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

126

Η σημασία των τοπικών ποικιλιών οπωροφόρων για την επίτευξη αειφορικής παραγωγής

Τοπική ποικιλία οπωροφόρου χαρακτηρίζεται μια ποικιλία που καλλιεργείται σε κάποια περιοχή, πολλαπλασιάστηκε αγενώς, έχει ευδιάκριτη ταυτότητα, ιστορική προέλευση, μπορεί να παρουσιάζει φαινοτυπική και γενοτυπική παραλλακτικότητα, στερείται επίσημης γενετικής βελτίωσης, προσαρμόζεται τοπικά και σχετίζεται με τα παραδοσιακά συστήματα καλλιέργειας (τροποποίηση ορισμού από Χατζηχαρίσης 2015). Οι τοπικές ποικιλίες είναι δημιούργημα της εμπειρικής επιλογής των αγροτών και της φυσικής επιλογής κατά το πέρασμα των δεκαετιών και αιώνων. Η γενετική ποικιλότητα που τις χαρακτηρίζει βοήθησε να εξελισσονται, να προσαρμόζονται και να παρουσιάζουν ανθεκτικότητα σε βιοτικές και αβιοτικές καταπονήσεις που παρουσιάζονται στην περιοχή που αναπτύσσονται. Στη χώρα μας απαντάται ένας μεγάλος αριθμός τοπικών ποικιλιών οπωροφόρων δένδρων λόγω της ανάπτυξης από αρχαιότατων χρόνων που οδήγησε στη μεταφορά γνώσεων και μητρικού γενετικού υλικού από άλλους λαούς, καθώς και της ποικιλίας οικοσυστημάτων που διαθέτει.

Σήμερα αρκετές τοπικές ποικιλίες οπωροφόρων δένδρων έχουν σημαντική εμπορική αξία και απολαμβάνουν την εκτίμηση των καταναλωτών, γιατί παράγουν προϊόντα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα η ποικιλία ροδιάς 'Ερμιόνη' που πρόσφατα απέκτησε ονομασία προέλευσης, αχλαδιάς όπως 'Κρυστάλλι' και 'Κοντούλα', κερασιάς όπως τα 'Τραγανά Εδέσσης', μηλιάς όπως 'Φυρίκι', αμυγδαλιάς όπως 'Ρέτσου', βερικοκιάς όπως 'Μπεμπέκου' και 'Πρώιμο Τίρυνθος', ροδακινιάς όπως 'Λεμονάτο Βόλου' κ.α. Πιθανός σημαντική μπορεί να είναι και η εμπορική αξιοποίηση λιγότερων γνωστών τοπικών ποικιλιών, διότι συχνά έχουν ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά, γεγονός που μπορεί να έχει σημαντικές συνέργειες στις τοπικές οικονομίες, στον τουρισμό και στη γαστρονομία (Μπεμπέλη και Θανάπουλος, 2020). Για παράδειγμα η τοπική ποικιλία αμυγδαλιάς 'Καρυδάκι' από τη Λήμνο με ιδιαίτερα γλυκιά γεύση θα μπορούσε να ξεχωρίσει στην αγορά διότι είναι εύκολος ο σπτικός διαχωρισμός από άλλα αμύγδαλα λόγω του σχήματός τους. Επίσης, η ποικιλία αχλαδιάς 'Κουντουρέλια' από τη Λέσβο ξεχωρίζει για το μεγάλο μέγεθος και την ωραία γεύση της. Τα μικρά μεγέθους βερικόκα π.χ. 'Σαρταλούδια' που συναντώνται σε νησιά όπως Σάμος, Ικαρία, Χίος κ.α. θα μπορούσαν να γίνουν αποξηραμένα.

Η απαίτηση της αγοράς για υψηλές αποδόσεις και συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως το μέγεθος, το χρώμα των καρπών και η ικανότητα συντήρησής τους, οδήγησαν στην εγκατάλειψη των τοπικών ποικιλιών οπωροφόρων. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά ήταν ο κύριος στόχος των βελτιωμένων οπωροφόρων δένδρων μέχρι και σήμερα, οδηγούμενος από τις απαιτήσεις της αγοράς. Οι ξενικές ποικιλίες έχουν συνήθως δημιουργηθεί σε διαφορετικά περιβάλλοντα και είναι γενετικά ομοιόμορφες. Συχνά αποτυγχάνουν να καρπίσουν σε περιοχές με διαφορετική συσσώρευση ψύχους από την περιοχή που δημιουργήθηκαν, ενώ οι προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής οδηγούν σε τεράστιες οικονομικές απώλειες. Η ευρεία εγκατάστασή τους οδήγησε στην απώλεια των τοπικών ποικιλιών, δηλαδή γενετικού υλικού, φαινόμενο που ονομάζεται γενετική διάβρωση και θέτει σε κίνδυνο της καλλιέργειας γιατί δεν έχουν ανθεκτικότητα σε βιοτικές καταπονήσεις, όπως προσβολές από έντομα και ασθένειες, και αβιοτικές καταπονήσεις όπως η ξηρασία, καταπονήσεις που χαρακτηρίζουν και τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής.

Η κλιματική αλλαγή συνδέεται με αύξηση της θερμοκρασίας και ακραία καιρικά φαινόμενα όπως καύσωνας, πλημμύρες και καταιγίδες. Συνδέεται

Αχλαδιά ποικιλίας 'Κουντουρέλια'

Πώληση τοπικών φρούτων στην Αγιάσο Λέσβου

επίσης με την εμφάνιση ασθενειών και εχθρών σε περιοχές που δεν υπήρχαν πριν. Τα πολυετή είδη, όπως είναι τα οπωροφόρα δένδρα, έχουν μεγαλύτερες απώλειες από την κλιματική αλλαγή σε σύγκριση με τα ετήσια καλλιεργούμενα είδη με μικρό χρόνο παραγωγής (EEA, 2019). Οι οικονομικές ζημιές από την κλιματική αλλαγή είναι τεράστιες. Την τελευταία δεκαετία καταγράφηκαν ζημιές μεγαλύτερες από 145 δισεκατομμύρια ευρώ σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ελλάδα είναι η χώρα που είχε τις μεγαλύτερες απώλειες ανά κάτοικο. Επίσης καταγράφεται τάση αύξησης των ζημιών κατά 2% ετησίως την τελευταία δεκαετία (Eurostat statistics, 2022). Αποτελέσματα ανάλυσης ιστορικών μετεωρολογικών δεδομένων που καταγράφηκαν στη Νάουσα Ημαθίας, κύρια περιοχή καλλιέργειας φυλλοβόλων οπωροφόρων δένδρων στην Ελλάδα, έδειξαν πως η ετήσια μέση θερμοκρασία αυξήθηκε κατά 1,3°C τα τελευταία 52 χρόνια (1963-2015) (Drogoudi et al., 2017), καθώς και σημαντική μείωση της συσσώρευσης ψύχους κατά τους χειμερινούς μήνες (Δρογούδη και Παντελίδης, αδημοσίετα δεδομένα). Ως συνέπεια της κλιματικής αλλαγής ήταν η εμφάνιση παρατεταμένων θερινών βροχοπτώσεων στη Ημαθία και Πέλλα τα τελευταία έτη, προκαλώντας τεράστιες απώλειες παραγωγής στην καλλιέργεια της ροδακινιάς (Pantelidis et al., 2021). Μειωμένη καρποφορία που συνδέεται με ζεστούς χειμώνες και μη κάλυψη των αναγκών σε ψύχος για ομαλή καρποφορία παρατηρήθηκε επίσης τα τελευταία χρόνια σε μερικές ποικιλίες βερικοκιάς και ροδακινιάς σε Βόρεια Ελλάδα και Μαγνησία (Δρογούδη και Παντελίδης, προσωπικές παρατηρήσεις), καθώς και οδήγησε σημαντική μείωση της παραγωγής ακτινιδιάς στην Κεντρική Ελλάδα (Τσιρογιάννης και συνεργάτες, 2016).

Οι τοπικές ποικιλίες μπορεί να παρουσιάζουν ανθεκτικότητα σε βιοτικές και αβιοτικές καταπονήσεις και προσαρμογή στις συνθήκες κάθε τόπου. Τοπικές ποικιλίες βερικοκιάς και αχλαδιάς καρπίζουν σταθερά σε άνυδρες και ξηρικές νησιωτικές περιοχές, χωρίς καλλιεργητικές φροντίδες, ενώ ξενικές ποικιλίες συχνά αποτυγχάνουν και εκριζώνονται. Το υλικό αυτό συχνά έχει σημαντικά εμπορικά χαρακτηριστικά ή και μπορεί να είναι το απαραίτητο πρωταρχικό υλικό για τη δημιουργία νέων ποικιλιών ανθεκτικών στην κλιματική αλλαγή.

Με σκοπό την αύξηση της αντοχής των καλλιεργούμενων ποικιλιών οπωροφόρων δένδρων στην κλιματική αλλαγή είναι απαραίτητο να καταγραφούν και διασωθούν οι τοπικές ποικιλίες, καθώς και να μελετηθεί η ανθεκτικότητά τους σε αβιοτικές (πχ μειωμένες απαιτήσεις σε ψύχος, ανθεκτικότητα στην ξηρασία κ.α.) και βιοτικές (πχ μονίλια, φουζικλάδιο κτλ) καταπονήσεις. Το υλικό αυτό θα είναι το απαραίτητο πρωταρχικό υλικό για τη δημιουργία προ-βελτιωτικού υλικού για τη δημιουργία νέων ποικιλιών.

Τα Τμήματα Φυλλοβόλων Οπωροφόρων Δένδρων στη Νάουσα και Ακρόδρου στις Βαρδάτες Φθιώτιδας (Ινστιτούτο Γενετικής Βελτίωσης και Φυτογενετικών Πόρων), από την ίδρυσή τους, ξεκίνησαν τη δημιουργία συλλογών διατήρησης τοπικών και ξενικών ποικιλιών φυλλοβόλων οπωροφόρων δένδρων (Χατζηχαρίσης 2015; Δρογούδη και συνεργάτες, 2018). Για την εξυπηρέτηση ευρωπαϊκών και διεθνών συνεργασιών οι συλλογές αυτές αποτέλεσαν τον πυρήνα της Τράπεζας Γενετικού Υλικού Φυλλοβόλων Οπωροφόρων Δένδρων που δημιουργήθηκε άτυπα το 1981, και είναι κατοχυρωμένη σε ανάλογες τράπεζες ευρωπαϊκών χωρών με τα ακρωνύμια GRC012 και GRC011. Πλήθος ευρωπαϊκών προγραμμάτων και συνεργασιών στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Συνεργασίας για τη Διατήρηση των γενετικών πόρων (European Cooperative Program for Plant Genetic Resources, ECPGR) για τα πυρηνόκαρπα και μηλοειδή και άλλα, έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα, που είχαν σκοπό την καταγραφή της γενετικής ποικιλότητας, και την ανάδειξη και αξιοποίηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών ελληνικών ποικιλιών.

Το ερευνητικό έργο 'Fruitrees2Safeguard'

Το έργο με τίτλο «Ανάπτυξη της δενδροκομίας φυλλοβόλων οπωροφόρων δένδρων με τη διατήρηση και οργάνωση της τράπεζας γενετικού υλικού, τη δημιουργία μητρικών φυτειών και την αξιολόγηση, αξιοποίηση και βελτίωση τοπικών και ξενικών ποικιλιών» με ακρωνύμιο "Fruitrees2Safeguard" υλοποιήθηκε το διάστημα 2018-2022, στο πλαίσιο της Δράσης ΕΡΕΥΝΩ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΩ - ΚΑΙΝΟΤΟΜΩ και συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και εθνικούς πόρους μέσω του Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία. Ένα μέρος των δράσεων αφορούν την καταγραφή, διάσωση και αξιολόγηση των τοπικών ποικιλιών. Συμμετέχοντες στην παραπάνω δράση ήταν ερευνητές από τον ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ, Ινστιτούτο Γενετικής Βελτίωσης και Φυτογενετικών Πόρων, Τμήματα Φυλλοβόλων Οπωροφόρων Δένδρων Νάουσας και Ακρόδρου Βαρδατών, το Ινστιτούτο Εφαρμοσμένων Βιοεπιστημών, Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης και το Τμήμα Γεωπονίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Έγιναν φωτογραφήσεις του δένδρου, ετήσιου βλαστού και καρπών. Δείγματα καρπών δεν ήταν δυνατό να συλλεχθούν σε όλες τις ποικιλίες που μελετήθηκαν, αφού η ωρίμανση ανάλογα με την ποικιλία και το είδος μπορεί να είναι από τον Μάιο μέχρι και τον Οκτώβριο. Σε ορισμένες περιπτώσεις δείγματα καρπών στάλθηκαν από τους παραγωγούς στο Τμήμα Φυλλοβόλων Οπωροφόρων Δένδρων Νάουσας με ταχυμεταφορά, όπου και εκεί έγινε ο χαρακτηρισμός τους. Σε τέσσερις ετήσιους βλαστούς και 6-30 καρπούς που συλλέχθηκαν σε στάδιο φυσιολογικής ωρίμανσης, καταγράφηκαν φαινοτυπικοί χαρακτήρες, σύμφωνα με τις οδηγίες UPOV ή CPVO. Σε δείγματα τεσσάρων φύλλων που συλλέχθηκαν από ετήσιους βλαστούς μετρήθηκε το μήκος και πλάτος του ελάσματος καθώς και το μήκος του μίσχου. Σύμφωνα με την παραλλακτικότητα που βρέθηκε στις διαστάσεις των φύλλων έγινε ο χαρακτηρισμός του ελάσματος των φύλλων ως προς το μήκος (μικρό, μέσο και μεγάλο), πλάτος (στενό, μέτριο και φαρδύ), και το μήκος του μίσχου μήκος (μικρό, μέσο και μεγάλο) (Vollas et al., 2006).

Στα πλαίσια του έργου πραγματοποιήθηκαν εξερευνητικές αποστολές σε περιοχές της ηπειρωτικής και νησιωτικής Ελλάδας. Αναζητήθηκαν και αντλήθηκαν πληροφορίες για την ύπαρξη τοπικών ποικιλιών φυλλοβόλων οπωροφόρων δένδρων δίνοντας έμφαση σε είδη πυρηνοκάρπων όπως η αμυγδαλιά, η βερικοκιά, η δαμασκηλιά, η κερασιά και βυσσινιά και η ροδακινιά, και γιγατοκάρπων όπως η αχλαδιά και η μηλιά. Η καταγραφή μίας ποικιλίας γινόταν μόνο όταν υπήρχε αναφορά πως πρόκειται για τουλάχιστον δύο γενιές που καλλιεργούνταν στην περιοχή. Η μελέτη έγινε κυρίως σε περιοχές όπου ήδη υπήρχαν πληροφορίες και προηγούμενες μελέτες καταγραφής τους, στα πλαίσια προηγούμενων ερευνητικών έργων.

Συλλέχθηκαν εμβολιοφόροι οφθαλμοί, πολλαπλασιάστηκαν (φορέας του έργου φυτώρια 'Τσεσμελή') και κατόπιν εγκαταστάθηκαν σε οπωρώνα με σκοπό να μελετηθεί η ανθεκτικότητάς σε βιοτικές και αβιοτικές καταπονήσεις. Έγινε γενοτυπικός χαρακτηρισμός καθώς και βιοχημικές αναλύσεις σε αντιπροσωπευτικό δείγμα καρπών αχλαδιάς (προφίλ φαινολικών ουσιών, συνολικές φαινόλες και αντιοξειδωτική ικανότητα), αμυγδάλων (προφίλ λιπαρών οξέων, συνολικές φαινόλες και αντιοξειδωτική ικανότητα), βερικόκων (προφίλ καροτενοειδών, συνολικές φαινόλες και αντιοξειδωτική ικανότητα) και ροδακινών (συνολικές φαινόλες και αντιοξειδωτική ικανότητα).

Επιπλέον, σε ποικιλίες με ιστορική σημασία έγινε μελέτη εύρεσης γενετικού υλικού απαλλαγμένου από σημαντικές ιώσεις και ιοειδή. Βρέθηκε και διασώθηκε 'καθαρό' υλικό από τρεις τοπικές ποικιλίες: βερικοκιά 'Καΐσι Ικαρίας', δαμάσκηνα 'Μαύρα Σκοπέλου', και 'Ξινή'. Σε 10 τοπικές ποικιλίες (ροδακινιά 'Λεμονάτο-επιλογή', βερικοκιά 'Χασιώτικο' και 'Τσαουλιά', δαμασκηνίες 'Ασβεστοχωρίου', 'Αυγάτη Σκοπέλου' και 'Μπαρδάκι στρογγυλό', αχλαδιά 'Κοντούλα Πατρών' και μηλιάς 'Φυρίκι Βοδενλή', 'Φυρίκι Λαζαράσκας' και 'Πιλαφά') δεν βρέθηκε 'καθαρό' υλικό. Κατόπιν έγινε εξυγίανση στα ερευνητικά κέντρα INRAE, Γαλλίας ή NAK, Ολλανδίας, διαδικασία που διαρκεί περίπου 3 χρόνια, και σήμερα οι ποικιλίες έχουν επιστρέψει και διατηρούνται σε δικτυοκήπιο στο Τμήμα Φυλλοβόλων Οπωροφόρων δένδρων Νάουσας.

Αποστολή φυτικών ιστών στο Ινστιτούτο Εφαρμοσμένων Βιοεπιστημών για γενετική ανάλυση, ή και το Τμήμα Γεωπονίας, ΑΠΘ για φυτοπαθολογική ανάλυση. Αποστολή εμβολιοφόρων βλαστών σε φυτώριο Τσεσμελή, πολλαπλασιασμός και εγκατάσταση σε οπωρώνα του Τμήματος Φυλλοβόλων Οπωροφόρων Δένδρων Νάουσας.

Περιοχές μελέτης και αριθμός ποικιλιών που καταγράφηκαν

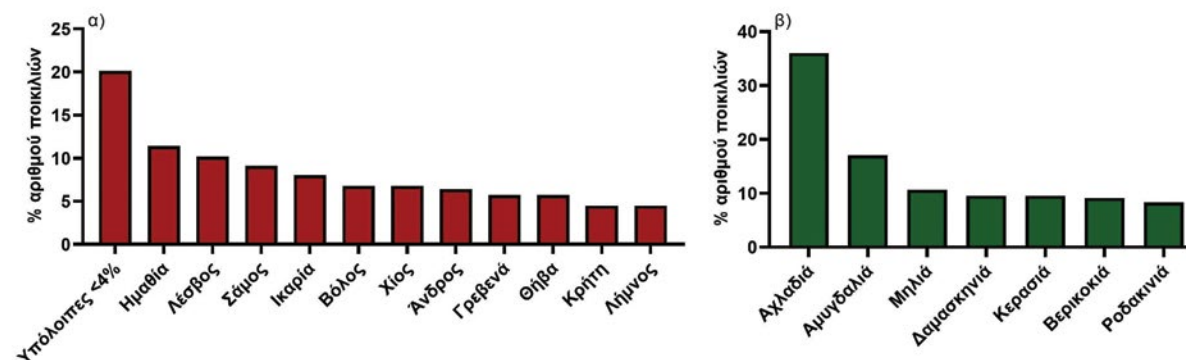
Η έρευνα έγινε σε 32 περιοχές της Ελλάδας και συλλέχθηκαν 264 ποικιλίες/ γενότυποι όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 1.

Η αχλαδιά ήταν το είδος με τον μεγαλύτερο αριθμό ποικιλιών που βρέθηκαν (36%, 95 ποικιλίες) και ακολουθούσε η αμυγδαλιά (17%, 45 ποικ.), η μηλιά (11%, 28 ποικ.) και τα υπόλοιπα είδη (Σχήμα 1α).

Το μεγαλύτερο ποσοστό (%) ποικιλιών που βρέθηκαν ήταν στην Ημαθία (11%) και ακολουθούσαν τα νησιά της Λέσβου, Σάμου και Ικαρίας (11%, 9% και 7%, αντίστοιχα) (Σχήμα 1β).

Πίνακας 1. Αριθμός ποικιλιών/ επιλογών που συλλέχθηκαν α) ανά είδος, και β) ανά περιοχή της Ελλάδος.

	Πυρηνόκαρπα					Γιγατόκαρπα		Σύνολο	%
	Αμυγδαλιά	Βερικοκιά	Δαμασκηνιά	Κερασιά	Ροδακινιά	Αχλαδιά	Μηλιά		
Ελληνικές	1						1	2	0,8
Ηπειρωτικές περιοχές									
Αργολίδα		2						2	0,8
Αρκαδία				1				1	0,4
Αττική		3		1				4	1,5
Αχαΐα				1				1	0,4
Βόλος	4	2		1	5	3	3	18	6,8
Γρεβενά	3		2			9	1	15	5,7
Έβρος						1		1	0,4
Ημαθία		1	3	2	7	14	3	30	11,4
Θήβα	15							15	5,7
Ιωάννινα				1		1	2	4	1,5
Καλαμάτα		1						1	0,4
Καστοριά						1		1	0,4
Κοζάνη							1	1	0,4
Κορινθία		2						2	0,8
Πέλλα				3		1		4	1,5
Πιερία				1			1	2	0,8
Ροδόπη				1				1	0,4
Σέρρες				2				2	0,8
Φθιώτιδα			3					3	1,1
Φλώρινα						1		1	0,4
Νησιωτικές περιοχές									
Άνδρος	4	2	2		1	6	2	17	6,4
Εύβοια		2		2				4	1,5
Ικαρία		2		2	2	13	2	21	8,0
Κρήτη	4					8		12	4,5
Κύθηρα					2			2	0,8
Λέσβος		2	1	3	1	16	4	27	10,2
Λήμνος	7		4			1		12	4,5
Ρόδος		1				2	6	9	3,4
Σαμοθράκη			1					1	0,4
Σάμος		3	2	3	4	12		24	9,1
Σκόπελος			5			1		6	2,3
Χίος	7	1	2	1		5	2	18	6,8
Σύνολο	45	22	25	25	22	95	28	264	
%	17,2	8,4	9,5	9,5	8,4	36,3	10,7	100	

Σχήμα 1. Κατανομή ποσοστού ποικιλιών α) ανά είδος, και β) περιοχή που βρέθηκαν.

Συνεισφορά κατοίκων των περιοχών που μελετήθηκαν

Πληροφορίες και φυτικό υλικό μας έδωσαν περισσότεροι από 69 αγρότες, κάτοικοι, γεωπόνοι και ερευνητές των περιοχών που επισκεφτήκαμε, όπως παρουσιάζονται παρακάτω ανά περιοχή που μελετήθηκε. Θα θέλαμε να τους ευχαριστήσουμε θερμά για την πολύτιμη συνεργασία τους και τη συνεισφορά τους στη διατήρηση των παραδοσιακών ποικιλιών οπωροφόρων δένδρων στο τόπο μας.

● **Άνδρο:**

Γ. Διομύδη-Ψυχάκη, Λ. Κατσίκη, Ν. Λαούτη, Γ. Σαλαφέρο, Β. Στρατή, και Α. Ψυχάκη.

Αρκαδία:

γεωπόνο Ε. Μωροπούλου

● **Γρεβενά:**

Δρ. Χ. Γκαλογιάννη και Χ. Μακρή

Ημαθία:

Α. Γρέζιο, Ι. Κυράνο, Η. Τορτοπίδη, Δ. Τρούπκο, και Ε. Νοβάκη

● **Ικαρία:**

Λ. Τρικιριώτη (έρευνα και διοργάνωση της εξερευνητικής αποστολής), γεωπόνο Ι. Πάστη, Σ. Γιαννούζο, Γ. Κόχυλα, Δ. Πλάκα, Χ. Καραπέτη., Μ. Κουλούλια και Χ. Πασβάνη.

● **Ιωάννινα:**

γεωπόνο Σ. Αθανασίου, προϊστάμενο στη Διεύθυνση Γεωργίας Ιωαννίνων.

Καστοριά:

Σ. Λιούζα.

Κήθυρα:

Ν. Μπουκογιάννη και Γ. Πρωτοψάλτη.

Κρήτη:

Γ. Κολιοροδάκη, καθηγήτη στη Σχολή Γεωπονικών Επιστημών, Μεσογειακό Πανεπιστήμιο Κρήτης), και Δρ. Σ. Λιονάκη, ομότιμο καθηγήτη ΤΕΙ Ηρακλείου.

● **Λέσβο:**

γεωπόνο Ρ. Τσίγκου, υπεύθυνη Εστιακού Σημείου ΑΙΓΙΛΟΠΑ στη Λέσβο (έρευνα και διοργάνωση), Κ. Μακαρώνη, Δ. Μαϊστρέλλη, Λ. Μιχαλάκη, Ν. Γρούβα, και Α. Μακρέλλη

● **Μαγνησία:**

Δρ. Κ. Κουτή, επιστημονικό συντονιστή του ΑΙΓΙΛΟΠΑ, Λεχώνια Μαγνησίας (έρευνα και διοργάνωση), Κ. Καρφή, Κ. Κύρτσο, Β. Κουντούπη, Θ. Πατρώνη, Ν. Παρισάκη, Μ. Βολιώτη, καθηγήτη δένδροκομίας Δρ. Γ. Νάνο, Γ. Αλπάκη, Α. Γρυπιώτη, και γεωπόνο κ. Σ. Ράμπο.

Πιερία:

γεωπόνο Δ. Καραϊσκο, και Θ. Νικολόπουλο

Ροδόπη:

γεωπόνο Σ. Τοπάλ.

Ρόδος:

Ν. Πάσαλη, και Α. Θεουλάκη.

● **Σάμος:**

γεωπόνο Ι. Σκούτα, προϊστάμενος στο Τμήμα Αγροτικής Ανάπτυξης Νομού Σάμου (έρευνα και διοργάνωση). Κ. Καμπούρη, Γ. Βαγιανό Γ., Γ. Τρικιριώτη, Γ. Νικολαΐδη, Γ. Αμυρσώνα, Ι. Κιουλάφα, Κ. Καμπούρη, και Γ. Σκαλιάρη.

Σέρρες:

γεωπόνο Σ. Γκιγκίρη, και Χ. Τράντσιο.

Φλώρινα:

Φ. Χατζή.

Χίο:

Η. Μουστρίδη, Ν. Κύλλη, Γ. Μισεντζή, Γ. Γδύση, Γ. Κωστάλα, Ι. Ρες, και Μ. Κοίλιαρη

Αμυγδαλιά

Χαρακτηριστικά τοπικών ποικιλιών από την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα

Ιωάννης Μάνθος,
Παυλίνα Δρογούδη,
Γεώργιος Παντελίδης,
Κωνσταντίνα Ζιάκου,
Ελένη Μαλούπα

Τμήματα Ακρόδρυων
και Φυλλοβόλων
Οπωροφόρων Δένδρων,
Ινστιτούτο Γενετικής Βελτίωσης
και Φυτογενετικών Πόρων,
ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ

Δανάη Σφακιανού
Πηνελόπη Μπεμπέλη

Εργ. Βελτίωσης Φυτών και
Γεωργικού Πειραματισμού,
Τμήμα Επιστήμης Φυτικής
Παραγωγής, ΓΠΑ

Περίληψη

Η αμυγδαλιά κατάγεται από τη νοτιοδυτική Ασία και την ανατολική Μεσόγειο από όπου και διαδόθηκε κυρίως σε ξηρικές και ημιξηρικές περιοχές του κόσμου, έχοντας μεγάλη οικονομική και θρεπτική σημασία. Στην παρούσα εργασία εντοπίστηκαν 45 τοπικές ποικιλίες/επιλογές, εκ των οποίων αξιολογήθηκαν και περιγράφονται φαινοτυπικά χαρακτηριστικά φύλλων και καρπών σε 37 από αυτές. Η μελέτη έγινε σε περιοχές της ηπειρωτικής (Γρεβενά, Μαγνησία και Θήβα) και νησιωτικής (Άνδρο, Ικαρία, Λήμνο, Χίο και Κρήτη) Ελλάδας. Αξιολογήθηκαν ποικιλίες που στο παρελθόν είχαν μεγάλη οικονομική σημασία όπως 'Ροδακινάτο' στην Ικαρία, 'Αγιοργήτικο', 'Βουλάτο' και 'Κατσουνάτη' στην Χίο, 'Αφράτο' και 'Καρυδάκι' Λήμνου, 'Μπαμπάτσικο' και 'Μπέλου' Μαγνησίας, καθώς και επιλογές χωρίς ονομασία. Για το διαχωρισμό μίας ποικιλίας σημαντικά χαρακτηριστικά αποτελούν η αντοχή στη θραύση του κέλυφους, το μέγεθος, το σχήμα και η πικρότητα της ψίχας. Σημαντικά αγρονομικά χαρακτηριστικά είναι η αυτογονιμότητα και ο όψιμος χρόνος άνθησης. Η καταγραφή των χαρακτηριστικών μίας ποικιλίας αποτελεί προϋπόθεση για τον εντοπισμό και τη διάσωσή τους.

Εισαγωγή

Αμυγδαλιά

Η αμυγδαλιά, *P. dulcis* (Mill.) D.A. Webb (syn. *Amygdalus communis* L. and *Prunus communis* Archang) (Rosaceae) κατάγεται από τη νοτιοδυτική Ασία και την ανατολική Μεσόγειο (Ladizinsky, 1999) από όπου και διαδόθηκε κυρίως σε ξηρικές και ημιξηρικές περιοχές του κόσμου με τον άνθρωπο. Είναι ένα από τα πρώτα καλλιεργούμενα είδη στον αρχαίο κόσμο με ευρήματα που υποδεικνύουν την καλλιέργεια του περίπου 6300-5300 χρόνια π.Χ. (Zohary et al., 2012). Κατά τους κλασσικούς χρόνους, τα «αμύγδαλα της Νάξου» αποτελούσαν το δημοφιλέστερο ξηρό καρπό. Σε πολλά μέρη της Ανατολής η Αμυγδαλιά ήταν γνωστή με το όνομα «Αθασία» από όπου προέκυψε εκ παραφθοράς το όνομα της τιμώμενης από τους αρχαίους «Θασίας Αμυγδαλής». Είναι δένδρο με σημαντική οικονομική σημασία, αφού ο καρπός της είναι πολύ γευστικός και θρεπτικός (Drogoudi et al., 2012), καθώς και τα αμύγδαλα έχουν πολλές εφαρμογές στη μαγειρική και τη ζαχαροπλαστική.

Η αμυγδαλιά διαθέτει μεγάλη αντοχή στην ξηρασία και αναπτύσσεται σχεδόν σε όλα τα είδη εδαφών, ακόμη και σε πετρώδη και με μεγάλη κλίση εδάφη, αποτελώντας μέρος του φυσικού τοπίου σε άνυδρες και ξηρικές περιοχές και προστατεύοντας το χώμα από τη διάβρωση (Homet-Gutiérrez et al., 2015). Οι ιδανικότερες κλιματολογικές συνθήκες για την καλλιέργεια της αμυγδαλιάς είναι οι μεσογειακές έχοντας μικρές απαιτήσεις σε ψύχος για τη διάσπαση του ληθάργου, ενώ απαιτεί άνοιξη χωρίς παγετούς λόγω της πρώιμης άνθησης.

Το άνθος της αμυγδαλιάς παρουσιάζει συνήθως το χαρακτηριστικό του ασυμβίβαστου που έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία διαφορετικών φαινοτύπων και ποικιλιών. Γι' αυτό υπάρχει μεγάλη παραλλακτικότητα στα χαρακτηριστικά των αμυγδαλών που συναντώνται σε διαφορετικές περιοχές. Τα κύρια εμπορικά χαρακτηριστικά του αμυγδαλού επικεντρώνονται στο μέγεθος, το σχήμα και την ύπαρξη πικρότητας στην ψίχα (Socias i Company et al., 2008). Οι ποικιλίες/ γενότυποι επίσης παρουσιάζουν μεγάλη παραλλακτικότητα ως προς τη σκληρότητα του κέλυφους, από πολύ σκληρό μέχρι απαλό έως και τσιπάτο, γνωστού και ως αφράτου, χαρακτηριστικό σημαντικό στο παρελθόν καθώς η εξαγωγή του πυρήνα γινόταν με το χέρι. Καταγράφηκαν αυτόστερες και λιγότερο συχνά αυτογόνιμες ποικιλίες, γενετικό χαρακτηριστικό πολύ σημαντικό γιατί προσδίδει σταθερότητα στην παραγωγή. Επίσης διαφέρουν ως προς τον χρόνο άνθησης μέχρι και ένα μήνα, επίσης χαρακτηριστικό με μεγάλη εμπορική σημασία για την αποφυγή ανοιξιάτικων παγετών (Χατζηχαρίσης, 2015).

Η ευρεία χρησιμοποίηση μικρού αριθμού εμπορικών ποικιλιών ανά τον κόσμο οδήγησε στο να χαθούν οι παραδοσιακές ποικιλίες. Στην Καλιφόρνια, είχαν καταγραφεί περισσότερες από 100 διαφορετικές ποικιλίες στις αρχές του 1900, και μόλις δύο ποικιλίες ('Nonpareil' και 'Mission') επικράτησαν στα μέσα του αιώνα (Gradziel et al., 2017). Σε κάθε περιοχή της Ελλάδας οι κάτοικοι έχουν να υποδείξουν κάποια αμυγδαλιά με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αλλά επικράτησαν επίσης δύο ποικιλίες ('Ferragnes' και 'Ferraduel'), με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό την όψιμη άνθηση. Μία από τις πιο γνωστές και ευρέως καλλιεργούμενη Ελληνική ποικιλία αμυγδαλιάς είναι η 'Ρέτσου', απαλοκέλυφη ποικιλία με ανθεκτικότητα στην ξηρασία, που πήρε το όνομα από τον παραγωγό που την εντόπισε.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η δημιουργία ενός καταλόγου με τα χαρακτηριστικά νεαρών βλαστών, φύλλων και καρπών τοπικών ποικιλιών/ επιλογών αμυγδαλιάς, κάτι που θα μπορεί να αποτελεί σημείο αναφοράς για τη διάσωσή τους. Επίσης έγινε γενετικός χαρακτηρισμός των ποικιλιών/ επιλογών συσχετίζοντάς τους με άλλες ξενικές ποικιλίες, καθώς και βιοχημικός χαρακτηρισμός των καρπών ως προς τη συγκέντρωση συνολικών φαινολών, αντιοξειδωτικής ικανότητας και λιπαρών οξέων (δεδομένα δεν παρουσιάζονται).

Μεθοδολογία

Καταγράφηκαν 45 τοπικές ποικιλίες/επιλογές αμυγδαλιάς όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 1. Οι φαινοτυπικοί χαρακτήρες βλαστών και καρπών καταγράφηκαν σύμφωνα με τις οδηγίες του CPVO-TP/056/1 (Πίνακας 2). Οι διαστάσεις των φύλλων χρησιμοποιήθηκαν για τον χαρακτηρισμό του μήκους (μικρό < 7,2 εκ., μέσο = 7,3-9,4 εκ., μεγάλο > 9,5 εκ.), πλάτους (στενό < 2,5 εκ., μέτριο = 2,6-3,2 εκ., φαρδύ > 3,3 εκ.) του ελάσματος και του μήκους του μίσχου (μικρό < 2 εκ., μέσο = 2-3 εκ., μεγάλο > 3 εκ.) (Voltas et al., 2006).

Πίνακας 1. Τόπος προέλευσης, ονομασία, φυσικά χαρακτηριστικά και χρόνος ωρίμανσης καρπού τοπικών ποικιλιών κερασιάς.

Προέλευση	Ονομασία	Αντοχή στη θραύση	Μέγεθος ψίχας	Σχήμα ψίχας	Γεύση ψίχας
Άγνωστη	'Ρέτσου'	Μικρή	Μικρό	Ελλειπτικό	Γλυκιά
Ηπειρωτικές περιοχές					
Γρεβενά	'Τρικοκκιάς 1'	Μεγάλη	Μεγάλο	Ωοειδές	Ενδιάμεση
	'Τρικοκκιάς 2'	Μεγάλη	Μέσο	Ελλειπτικό	Ενδιάμεση
	'Τρικοκκιάς 3'	Μεγάλη	Μεγάλο	Ελλειπτικό	Ενδιάμεση
Θήβα	'Θήβα 1'	Μεγάλη	Μέσο	Ελλειπτικό	Ενδιάμεση
	'Θήβα 2'	Μικρή	Μέσο	Στρογγυλό	Ενδιάμεση
	'Θήβα 3'	Μέση	Μικρό	Ωοειδές	Ενδιάμεση
	'Θήβα 4'	Μέση	Μέσο	Ελλειπτικό	Γλυκιά
	'Θήβα 5'	Μικρή	Μεγάλο	Ελλειπτικό	Ενδιάμεση
	'Θήβα 6'	Μέση	Μεγάλο	Ελλειπτικό	Γλυκιά
	'Θήβα 7'	Μεγάλη	Μεγάλο	Ελλειπτικό	Γλυκιά
	'Θήβα 8'	Μεγάλη	Μικρό	Ελλειπτικό	Ενδιάμεση
	'Θήβα 9'	Απούσα ή πολύ μικρή	Μικρό	Ωοειδές	Πολύ γλυκιά
	'Θήβα 10'	Απούσα ή πολύ μικρή	Μικρό	Ελλειπτικό	Γλυκιά
	'Θήβα 11'	Πολύ μεγάλη	Μέσο	Ωοειδές	Γλυκιά
	'Θήβα 12'	Μικρή	Μέσο	Ελλειπτικό	Πολύ γλυκιά
	'Θήβα 13'	Πολύ μεγάλη	Μικρό	Στρογγυλό	Γλυκιά
	'Θήβα 14'	Πολύ μεγάλη	Μικρό	Στρογγυλό	Ενδιάμεση
	'Θήβα 15'	Μεγάλη	Μικρό	Ωοειδές	Γλυκιά
Μαγνησία	'Βόλου Ιταλικό'				
	'Μπαμπάτσικο'	Πολύ μεγάλη	Μέσο	Ελλειπτικό	Γλυκιά
	'Μπέλου'	Μεγάλη	Μικρό	Ωοειδές	Πολύ γλυκιά
	'Νούλα'				
Νησιωτικές περιοχές					
Άνδρος	'Πικραμύγδαλο Κόχυλος'				
	'Αφράτο Κόχυλος'				
	'Σιδεράτο Κόχυλος'				
	'Άνδρου'				
Ικαρία	'Αφράτο Μέσα Βουνί'				
	'Ροδακινάτο'	Μικρή	Μέσο	Ελλειπτικό	Γλυκιά
	'Καταφύγη αμύγδαλο'				
Κρήτη	'Καραπέτη αμύγδαλο'	Μεγάλη	Μέσο	Ωοειδές	Ενδιάμεση
	'Φίλιπποι', 'Αθάλια', 'Πετραμύγδαλο', 'Λακονιάτικα'				
Λήμνος	'Αφράτο Λήμνου'	Απούσα ή πολύ μικρή	Μικρό	Ελλειπτικό	Γλυκιά
	'Καρυδάτο' ('Καρυδάκι')	Μεγάλη	Πολύ μικρό	Στρογγυλό	Πολύ γλυκιά
	'Παπούτσα μεγάλη'	Πολύ μεγάλη	Μεγάλο	Ελλειπτικό	Γλυκιά
	'Παπούτσα μικρή'	Μέση	Μικρό	Ελλειπτικό	Γλυκιά
	'Πικραμύγδαλο Τουρκάκι'	Πολύ μεγάλη	Πολύ μικρό	Ωοειδές	Πολύ πικρή
	'Ψευτο-Τέξας'	Μεγάλη	Μικρό	Ωοειδές	Γλυκιά
	'Πικραμύγδαλο αφράτο'	Μικρή	Μέσο	Ελλειπτικό	
Χίος	'Αγιουργήτικο' ('Αγιουργόσικο')	Μέση	Μικρό	Ελλειπτικό	Γλυκιά
	'Βουλάτο' ('Χιότικο Αφράτο')	Μικρή	Μικρό	Ωοειδές	Ενδιάμεση
	'Κατσουνάτη'	Απούσα ή πολύ μικρή	Μέσο	Ελλειπτικό	Ενδιάμεση
	'Πικραμύγδαλο αφράτο'	Μεγάλη	Μέσο	Στρογγυλό	Πολύ πικρή
	'Πικραμύγδαλο σιδεράτο'	Πολύ μεγάλη	Μέσο	Ελλειπτικό	Πολύ πικρή
	'Σιδερένιο γλυκό' ('Ελάτης')				
'Τσικνίδικο'	Μέση	Μικρό	Ελλειπτικό	Πολύ γλυκιά	

Πίνακας 2. Φαινοτυπικά χαρακτηριστικά και βαθμονόμηση που έγινε στις τοπικές ποικιλίες/ επιλογές αμυγδαλιάς, σύμφωνα με τον οδηγό CPVO-TP/056/1.

Χαρακτηριστικό	Βαθμονόμηση
Βλαστός ενός έτους	
Πάχος	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Ανθοκυάνη	1: απύσα ή πολύ ελαφρά, 3: ελαφρά, 5: μέτρια, 7: έντονη
Διακλάδωση	3: Ασθενής 5: Μέση 7: Ισχυρή
Φύλλο	
Μήκος	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Πλάτος	3: στενό, 5: μέτριο, 7: φαρδύ
Αναλογία μήκους/πλάτος	3: ελαφρά επίμηκες, 5: μέτρια επίμηκες, 7: πολύ επίμηκες
Οδοντώσεις της περιφέρειας	1: πριονωτές, 2: στρογγυλεμένες
Μίσχος	
Μήκος	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Ξηρός καρπός	
Μήκος	3: κοντό, 5: μέσο, 7: μακρύ
Πλάτος (πλάγια όψη)	3: στενό, 5: μέσο, 7: πλατύ
Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη	1: συμπιεσμένο, 2: μέσο, 3: επίμηκες
Σχήμα (πλάγια όψη)	1: ωοειδές, 2: ελλειπτικό, 3: στρογγυλό, 4: αντίστροφο ωοειδές
Σχήμα της κορυφής	1: μυτερό, 2: αμβλύ, 3: στρογγυλό
Πάχος του ενδοκαρπίου	1: λεπτό, 2: μέσο, 3: παχύ
Αντοχή στη θραύση	1: απύσα ή πολύ μικρή, 2: μικρή, 3: μέση, 4: μεγάλη, 5: πολύ μεγάλη
Ανάπτυξη της καρίνας	3: μικρή, 5: μέση, 7: μεγάλη
Ψίχα	
Μέγεθος	1: πολύ μικρό, 3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο, 9: πολύ μεγάλο
Ένταση του καφέ χρώματος	1: ανοικτό, 2: μέσο, 3: σκούρο
Ρυτίδωση της επιφάνειας	1: ελαφρά, 3: μέση, 5: έντονη
Γεύση	1 πολύ γλυκιά, 2 γλυκιά, 3 ενδιάμεση, 4 πικρή, 5 πολύ πικρή
Γεύση αμυγδαλίνης	1: Χωρίς, 2: Ελάχιστη, 3: Έντονη

Περιγραφές ποικιλιών αμυγδαλιάς

‘Ρέτσου’

Η ποικιλία Ρέτσου πήρε το όνομα από τον ιδιοκτήτη του κτήματος όπου βρέθηκε (Ρέτσος) το μητρικό δένδρο, από τον καθηγητή της δενδροκομίας του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Θρασύβουλο Ραπτόπουλο. Είναι απαλοκέλυφη ποικιλία κα οψιμανθής. Κατάλληλες επικονιάστριες ποικιλίες είναι η ‘Ferragnes’ και η ‘Texas’. Παρουσιάζει ανθεκτικότητα στη ξηρασία, έχει μεγάλη και σταθερή παραγωγικότητά και έχει όψιμη άνθηση (περίπου 3 ημέρες μετά την Texas). Τα κυριότερα μειονεκτήματά που ήταν η ευπάθεια στη μονίλια και στη σκωρίαση) και εχθρούς (ευρύτομο και αφίδες). Ανθίζει πολύ όψιμα, Ωριμάζει αρκετά πρώιμα (15 ημέρες πριν από την Texas).

Ποσοστό ψίχας κυμαίνεται από 52 έως 64% (κατα μέσο όρο 51%), ποσοστό διπλών σπερμάτων περίπου 13%, Ημιαπαλοκέλυφη ποικιλία με γεύση ψίχας (σπέρμα) πολύ καλή.

Ηπειρωτική Ελλάδα

1.1 Γρεβενά

Πραγματοποιήθηκε γενοτυπικός και φαινοτυπικός χαρακτηρισμός σε τρεις επιλογές αμυγδαλιάς στο χωριό Τρικοκκιά Γρεβενών με την καθοδήγηση του κ. Χρήστου Μακρή, προέδρου της κοινότητας. Οι καρποί των επιλογών που μελετήθηκαν ήταν σκληροκέλυφοι και η ψίχα είχε μεσαίο ή μεγάλο μέγεθος και ενδιάμεση γεύση (Πίνακας 1). Στις επιλογές δόθηκε το όνομα του χωριού της Τρικοκκιάς.

1.2 Θήβα

Στο παρελθόν αναφέρεται πως η αμυγδαλιά ήταν μια από τις κύριες καλλιέργειες στην περιοχή της Θήβας. Σήμερα συναντώνται παλαιοί οπωρώνες αμυγδαλιάς, στους οποίους εφαρμόζονται βασικές καλλιεργητικές φροντίδες χωρίς να είναι αρδευόμενοι. Οι καρποί είναι εμπορεύσιμοι και διατίθενται στην τοπική αγορά.

Πραγματοποιήθηκε γενοτυπικός και φαινοτυπικός χαρακτηρισμός όσον αφορά φύλλα, βλαστούς και καρπούς σε 15 επιλογές αμυγδαλιάς στην ευρύτερη περιοχή του χωριού της Ξηρονομής του Νομού Βοιωτίας στο Δήμο Θηβαίων, με την καθοδήγηση παραγωγών της περιοχής.

1.3 Μαγνησία

Οι ποικιλίες ‘Μπαμπάτσικο’ και ‘Μπέλου’ είναι τοπικές ποικιλίες με μακρά αναφορά καλλιέργειας στην περιοχή των Καναλιών Μαγνησίας, όπως αναφέρει ο φυτωριούχος κ. Στέφανος Ράμπτος. Σήμερα απομένουν μόλις μερικά δένδρα αυτών των ποικιλιών.

‘Μπαμπάτσικο’

Σκληροκέλυψη με μέσο μέγεθος ψίχας και γλυκιά γεύση.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μέσο, Παρουσία ανθοκυάνης= Μέτρια.

Φύλλο: Μήκος= Μέσο (7,4 εκ.), Πλάτος= Στενό (1,9 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= Πολύ επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Στρογγυλεμένες, Μίσχος: μήκος= Μικρό (1,3 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 8,4 γρ., Μήκος= Μέσο, Πλάτος σε πλάγια όψη= Μέσο, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Μέσο, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ελλειπτικό, Σχήμα της κορυφής= Αμβλύ, Πάχος του ενδοκαρπίου= Παχύ, Αντοχή στη θραύση= Πολύ μεγάλη, Ανάπτυξη της καρίνας= Μέση.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μέσο (1,4 γρ), % επί του καρπού= 16,9%, % διπλών σπερμάτων: 0,0%; Ένταση του καφέ χρώματος= Σκούρο, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Μέση, Γεύση= Γλυκιά, Αμυγδαλίνη= Χωρίς.

‘Μπέλου’

Σκληροκέλυψη με μικρό μέγεθος ψίχας και πολύ γλυκιά γεύση.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μέσο, Παρουσία ανθοκυάνης= Απύσα ή πολύ ελαφρά.

Φύλλο: Μήκος= Μέσο (8,1 εκ.), Πλάτος= Στενό (2,1 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= Πολύ επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Στρογγυλεμένες, Μίσχος: μήκος= Μέσο (2,6 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 4,6 γρ., Μήκος= Κοντό, Πλάτος σε πλάγια όψη= Στενό, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Συμπιεσμένο, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ωοειδές, Σχήμα της κορυφής= Αμβλύ, Πάχος του ενδοκαρπίου= Παχύ, Αντοχή στη θραύση= Μεγάλη, Ανάπτυξη της καρίνας= Μικρή.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μικρό (1,1 γρ), % επί του καρπού= 24,2%, % διπλών σπερμάτων: 13,3%; Ένταση του καφέ χρώματος= Σκούρο, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Μέση, Γεύση= Πολύ γλυκιά, Αμυγδαλίνη= Χωρίς.

Άλλες τοπικές ποικιλίες: Υπάρχουν αναφορές για αμυγδαλιές με τις ονομασίες 'ΝΟΥΛΑ' Συκούριο Λάρισας και 'ΒΟΛΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟ' στην περιοχή Καναλιών Μαγνησίας.

2 Νησιωτικές περιοχές

2.1 Άνδρος

Οι κάτοικοι του νησιού δεν ξεχώριζαν ποικιλίες με ονομασίες, όπως έγινε σε άλλες περιοχές(πχ 'Ροδακινάτο' στην Ικαρία κ.α.). Αναφέρουν πως πρόκειται για δένδρα παλαιά τα οποία καταγράφηκαν σε αυλές σπιτιών ή δρόμους, τα οποία δεν δέχονταν καλλιεργητικές φροντίδες. Έγιναν δειγματοληψίες για γενετική ταυτοποίηση και χαρακτηρισμό των βλαστών και φύλλων σε τέσσερις συλλογές, τις οποίες υπόδειξαν κάτοικοι του νησιού πως έχουν καλά ποιοτικά χαρακτηριστικά καρπού, στα οποία και δόθηκαν οι ονομασίες: 'Πικραμύγδαλο Κόχυλος', 'Αφράτο Κόχυλος', 'Σιδεράτο Κόχυλος' (από τον κάτοικο του νησιού κ. Άγγελο Ψυχάκη, Κόχυλος) και 'Αφράτο Μέσα Βουνί' (κ. Βασίλειος Στρατής, Μέσα Βουνί).

2.2 Ικαρία

'Ροδακινάτο'

Αναφέρεται πως στο παρελθόν το 'Ροδακινάτο' ήταν κύριο προϊόν παραγωγής στην Ικαρία, μαζί με το αχλάδι ποικ. 'Στραβοράδι' και το βερίκοκο ποικ. 'Καΐσι Ικαρίας'. Τα παραπάνω είδη εξαγόταν σε αγορές της Σμύρνης και της Αθήνας. Η ποικιλία αμυγδαλιάς 'Ροδακινάτο' είναι απαλοκέλυψη κάτι που επιτρέπει την εύκολη εξαγωγή της ψίχας κάτι που στο παρελθόν γινόταν με το χέρι.

Σήμερα υπάρχουν αρκετά δένδρα αυτής της ποικιλίας. Η αξιολόγηση αυτής της ποικιλίας έγινε σε δένδρα που διατηρούνται στο κτήμα του κ. Σπύρου Γιαννούζου, στο Αυλάκι Ικαρίας.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μεγάλο, Παρουσία ανθοκυάνης= Ελαφρά.

Φύλλο: Μήκος= Μεγάλο (9,7 εκ.), Πλάτος= Φαρδύ (3,4 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= Μέτρια επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Πριονωτές, Μίσχος: μήκος= Μικρό (1,9 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 2,4 γρ., Μήκος= Μέσο, Πλάτος σε πλάγια όψη= Στενό, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Επίμηκες, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ελλειπτικό, Σχήμα της κορυφής= Αμβλύ, Πάχος του ενδοκαρπίου= Λεπτό, Αντοχή στη θραύση= Μικρή, Ανάπτυξη της καρίνας= Μικρή.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μικρό (1,1 γρ), % επί του καρπού= 22,8%, % διπλών σπερμάτων: 0%; Ένταση του καφέ χρώματος= Ανοιχτό, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Μέση, Γεύση= Γλυκιά, Αμυγδαλίνη= Χωρίς.

Άλλες τοπικές συλλογές: Τοπικοί γενότυποι χαρακτηρίστηκαν τα 'Καταφύγι' και 'Καραπέτη' (με ονόματα που δόθηκαν από την περιοχή ή τον παραγωγό).

2.3 Κρήτη

Ως αξιόλογο γενότυπο αμυγδαλιάς αναφέρεται η επιλογή 'Φίλιπποι' το οποίο ξεχώρισε ο κ. Γιώργο Κολιοροδάκης (λέκτορας στο Τμήμα Γεωπονίας, Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο) ως προς την αντοχή του σε αντίξοες συνθήκες ανάπτυξης. Ο καρπός του είναι ημίσκληρος και ωριμάζει στο τέλος Ιουλίου. Έγινε μόνο γενοτυπικός χαρακτηρισμός αυτής της επιλογής.

Κατά τη διάρκεια μελέτης που έγινε τα έτη 2007-2010 στα πλαίσια του έργου 'SAFENUT' με επιστημονικά υπεύθυνο τον Δρ. Ι. Μετζιδάκη (Ινστιτούτο Υποτροπικών και Ελαίας ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ) είχαν συλλεχθεί και αξιολογηθεί οι παρακάτω ποικιλίες/ γενότυπο αμυγδαλιάς:

1. 'Αθάλια', έχει καρπό στενόμακρο, αιχμηρό στην άκρη, με σκληρό κέλυφος και αμύγδαλο μικρό. Παράγει πολύ καλά σε ξηρά και άγονα εδάφη (Οικονομίδης, 1950).

2. 'Πετραμύγδαλο', μεγάλου μεγέθους και σκληροκέλυφα
3. 4 συλλογές από το χωριό Κάνδανος, Καρπός από την επιλογή Νο 2 είχε ιδιαίτερα υψηλή συγκέντρωση πρωτεΐνης (Drogoudi et al., 2012)
4. 'Λακονιάτικα',
5. 2 επιλογές από τη Σιτία

Ο Χουστουλάκης (2021) αναφέρει πως τα αμύγδαλα 'Αθάλια' δίνονταν ως πρώτο κέρασμα σε γάμους βαφτίσεις κλπ. Επίσης ως τοπική ποικιλία της Κρήτης αναφέρονται και τα 'Σαμιώτικα' με επίμηκες σχήμα και μεγάλου μεγέθους με μυτερή άκρη με παρόμοια γεύση με τα 'Αθάλια'. Στο παρελθόν τα αμύγδαλα τα έτρωγαν με σταφίδες και «κεφτέρια» (ξεραμένη μουσταλευριά σε σχήμα ρόμβου), καθώς και ως περασμένα σε κλωστή και βουτηγμένα στη μουσταλευριά που ονομάζονταν «ζόγιες», και είχαν περίπου κυλινδρικό, και ακανόνιστο σχήμα.

2.4 Λήμνος

Η καλλιέργεια της αμυγδαλιάς είχε σημαντική οικονομική σημασία για τη Λήμνο μέχρι και τη δεκαετία του 80, όταν οι τιμές πώλησης των καρπών έπαψαν να είναι ανταγωνιστικές. Σήμερα σημαντικός αριθμός κτημάτων και δένδρων αμυγδαλιάς υπάρχουν εγκαταλελειμμένα κυρίως στις περιοχές Κάσπακα, Αρδές και Αγίου Δημητρίου και αποτελούν μέρος του φυσικού τοπίου αφού τα δένδρα αντέχουν χωρίς καμία καλλιεργητική φροντίδα. Σημαντικές ζημιές προκαλούν τα κουνέλια.

Οι καρποί καταναλώνονται εκτός από ξεροί αλλά και νωποί (το νεαρό αναπτυσσόμενο καρπίδιο), με την ονομασία 'τσάγλες' μέχρι και σήμερα. Τοπικές συνταγές χρησιμοποιούν το αμύγδαλο ως βάση όπως τα 'αμυγδαλωτά' και τα 'βενιζελικά' που πήραν το όνομά τους από τον Ε. Βενιζέλο καθώς αναφέρεται πως τον εντυπωσίασαν όταν επισκέφτηκε το νησί κατά την περίοδο απελευθέρωσης του το 1920, ενώ πριν αυτά τα γλυκά δεν είχαν όνομα.

'Καρυδάκι'

Παραδοσιακή και κύρια καλλιεργούμενη ποικιλία της Λήμνου. Η ψίχα έχει στρογγυλό σχήμα και μεγάλο ποσοστό διπλών καρπών, χαρακτηριστικά που αν και δεν είναι επιθυμητά για νωπή κατανάλωση, αλλά βοηθούν τον καταναλωτή να τα ξεχωρίσει και επιλέξει λόγω της πολύ γλυκιάς γεύσης τους.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μεγάλο, Παρουσία ανθοκυάνης= Μέτρια.

Φύλλο: Μήκος= Μεγάλο (10,1 εκ.), Πλάτος= Μέτριο (3,0 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= Πολύ επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Πριονωτές, Μίσχος: μήκος= Μικρό (1,8 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 2,4 γρ., Μήκος= Κοντό, Πλάτος σε πλάγια όψη= Πλατύ, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Συμπιεσμένο, Σχήμα σε πλάγια όψη= Στρογγυλό, Σχήμα της κορυφής= Αμβλύ, Πάχος του ενδοκαρπίου= Μέσο, Αντοχή στη θραύση= Μεγάλη, Ανάπτυξη της καρίνας= Μικρή.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Πολύ μικρό (1,5 γρ), % επί του καρπού= 31,6%, % διπλών σπερμάτων: 52,9%; Ένταση του καφέ χρώματος= Μέσο, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Μέση, Γεύση= Πολύ γλυκιά, Αμυγδαλίνη= Χωρίς.

'Αφράτο' ('Αφράτο Λήμνου')

Παραδοσιακή και κύρια καλλιεργούμενη ποικιλία της Λήμνου.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μέσο, Παρουσία ανθοκυάνης=Ελαφρά.

Φύλλο: Μήκος= Μικρό (7,0 εκ.), Πλάτος= Μέτριο (2,6 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= Ελαφρά επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Στρογγυλεμένες, Μίσχος: μήκος= Μέσο (2,4 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 1,8 γρ., Μήκος= Κοντό, Πλάτος σε πλάγια όψη= Στενό, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Επίμηκες, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ελλειπτικό, Σχήμα της κορυφής= Στρογγυλό, Πάχος του ενδοκαρπίου= Λεπτό, Αντοχή στη θραύση= Απουσία ή πολύ μικρή, Ανάπτυξη της καρίνας= Μέση.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μικρό, % επί του καρπού= 51,7%, % διπλών σπερμάτων: 13,0%; Ένταση του καφέ χρώματος= Ανοιχτό, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Μέση, Γεύση= Γλυκιά, Αμυγδαλίνη= Χωρίς.

‘Ψευτο-Τέξας’

Αποτελέσματα γενετικής ανάλυσης χρησι-μοποιώντας δείκτες SSR, έδειξαν πως η ποικιλία ‘Ψευτο-Τέξας’ έχει το χαρακτηριστικό του αυτογόνιμου (αδημοσίευτα δεδομένα I. Eduardo, IRTA, Ισπανία), χαρακτηριστικό που προσδίδει σταθερή παραγωγή και έχει μεγάλη οικονομική σημασία.

Εντοπίστηκε στο κτήμα του γεωπόνου κ. Φάνη Καρανικόλα, κοντά στην πόλη της Μύρινα.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μέσο, Παρουσία ανθοκυάνης= Μέτρια.

Φύλλο: Μήκος= Μέσο (9,3 εκ.), Πλάτος= Μέτριο (2,9 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= Μέτρια επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Στρογγυλεμένες, Μίσχος: μήκος= Μέσο (2,1 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 3,9 γρ., Μήκος= Κοντό, Πλάτος σε πλάγια όψη= Πλατύ, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Συμπιεσμένο, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ωοειδές, Σχήμα της κορυφής= Αμβλύ, Πάχος του ενδοκαρπίου= Παχύ, Αντοχή στη θραύση= Μεγάλη, Ανάπτυξη της καρίνας= Μικρή.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μικρό (1,0 γρ), % επί του καρπού= 25,0%, % διπλών σπερμάτων: 0,0%; Ένταση του καφέ χρώματος= Ανοιχτό, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Έντονη, Γεύση= Γλυκιά, Αμυγδαλίνη= Χωρίς.

‘Τουρκάκι’ (Συνώνυμο ‘Πικραμύγδαλο Τουρκάκι’)

Εντοπίστηκε στο κτήμα του γεωπόνου κ. Φάνη Καρανικόλα, κοντά στην πόλη της Μύρινα.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μεγάλο, Παρουσία ανθοκυάνης= Μέτρια.

Φύλλο: Μήκος= Μικρό (5,4 εκ.), Πλάτος= Στενό (2,4 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= Μέτρια επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Στρογγυλεμένες, Μίσχος: μήκος= Μικρό (1,2 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 3,4 γρ., Μήκος= Κοντό, Πλάτος σε πλάγια όψη= Μέσο, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Μέσο, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ωοειδές, Σχήμα της κορυφής= Αμβλύ, Πάχος του ενδοκαρπίου= Μέσο, Αντοχή στη θραύση= Πολύ μεγάλη, Ανάπτυξη της καρίνας= Μικρή.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Πολύ μικρό (0,7 γρ), % επί του καρπού= 19,0%, % διπλών σπερμάτων: 0,0%; Ένταση του καφέ χρώματος= Ανοιχτό, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Μέση, Γεύση= Πολύ πικρή, Αμυγδαλίνη= Έντονη.

‘Παπούτσα μεγάλη’

Με τη ονομασία ‘Παπούτσα’ είναι γνωστά τοπικά αμύγδαλα στη Λήμνου με σχήμα πλατύ και μεγάλο.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μικρό, Παρουσία ανθοκυάνης= Μέτρια.

Φύλλο: Μήκος= Μέσο (9,0 εκ.), Πλάτος= Μέτριο (2,6 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= Μέτρια επίμηκες, Οδοντώσεις

της περιφέρειας= Στρογγυλεμένες, Μίσχος: μήκος= Μέσο (2,2 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 6,3 γρ., Μήκος= Μακρύ, Πλάτος σε πλάγια όψη= Πλατύ, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Επίμηκες, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ελλειπτικό, Σχήμα της κορυφής= Μυτερό, Πάχος του ενδοκαρπίου= Παχύ, Αντοχή στη θραύση= Πολύ μεγάλη, Ανάπτυξη της καρίνας= Μέση.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μεγάλο (1,3 γρ), % επί του καρπού= 21,0%, % διπλών σπερμάτων: 0,0%; Ένταση του καφέ χρώματος= Μέσο, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Έντονη, Γεύση= Γλυκιά, Αμυγδαλίνη= Ελάχιστη.

‘Παπούτσα μικρή’

Ο γεωπόνος κ. Φάνης Καρανικόλας μας υπέδειξε την ‘Παπούτσα μικρή’ με μικρότερο μέγεθος από τη μεγάλη και πεπλατυσμένο σχήμα.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μικρό, Παρουσία ανθοκυάνης= Ελαφρά.

Φύλλο: Μήκος= Μέσο (8,0 εκ.), Πλάτος= Στενό (2,2 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= Πολύ επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Στρογγυλεμένες, Μίσχος: μήκος= Μεγάλο (3,5 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 2,7 γρ., Μήκος= Κοντό, Πλάτος σε πλάγια όψη= Στενό, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Επίμηκες, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ελλειπτικό, Σχήμα της κορυφής= Αμβλύ, Πάχος του ενδοκαρπίου= Λεπτό, Αντοχή στη θραύση= Μέση, Ανάπτυξη της καρίνας= Μικρή.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μικρό (1,0 γρ), % επί του καρπού= 38,0%, % διπλών σπερμάτων: 0,0%; Ένταση του καφέ χρώματος= Ανοιχτό, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Μέση, Γεύση= Γλυκιά, Αμυγδαλίνη= Χωρίς.

2.5 Χίος

Η καλλιέργεια της αμυγδαλιάς είχε σημαντική εμπορική σημασία από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα μέχρι τις δεκαετίες του 70-80. Σήμερα η καλλιέργεια της είναι περιορισμένη ενώ οι αμυγδαλιές αποτελούν βασικό μέρος του φυσικού τοπίου μαρτυρώντας τον εγκλιματισμό αυτού του είδους στο νησί της Χίου.

Οι κάτοικοι αναφέρουν τοπικές ποικιλίες με περιγραφικές ονομασίες πχ ‘Πικραμύγδαλο αφράτο’ και ‘Πικραμύγδαλο σιδεράτο’, αλλά και άλλες όπως ‘Αγιοργήτικο’, ‘Βουλάτο’ (‘Χιώτικο’) κ.α.

Αναφέρεται πως στο παρελθόν πωλούνταν και καταναλώνονταν εκτός από το ξηρό καρπό αλλά και τα ‘τσάγαλα’ που ήταν πράσινα μικρά καρπίδια αμυγδαλιάς τα οποία πωλούνται ως σνακ, όπως το πασατέμπο. Τα αμύγδαλα καταναλώνονται για την παρασκευή παραδοσιακών γλυκών που είναι τα ‘μασουράκια Χίου’ και τα ‘αμυγδαλωτά’ τα τελευταία είναι κλασικό κέρασμα σε αρραβώνες, γάμους, βαφτίσια και κάθε είδους γιορτή, καθώς σύμφωνα με τα ελληνικά έθιμα συνθηζείται να προσφέρονται λευκά γλυκά σε χαρές. Επίσης, από αμύγδαλα παρασκευάζεται το ποτό σουμάδα ένα λευκό αναψυκτικό ποτό, που προέρχεται από γαλάκτωμα αμυγδαλού και επίσης προσφέρεται σε γάμους κτλ. Στην αρχαιότητα το ποτό σουμάδα ήταν γνωστό ως θιάσιον ή θιάσον (από τα αθάσια, που είναι τα αμύγδαλα) και στους βυζαντινούς χρόνους ως θασόροφον.

‘Αγιοργήτικο’ (‘Αγιοργούσικο’)

Εντοπίστηκε στο κτήμα του παραγωγού κ. Ηλία Μουστρίδη, στα Μεστά, Χίου

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μέσο, Παρουσία ανθοκυάνης= Ελαφρά.

Φύλλο: Μήκος= Μικρό (6,0 εκ.), Πλάτος= Μέτριο (3,0 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= Ελαφρά επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Στρογγυλεμένες, Μίσχος: μήκος= Μέσο (2,8 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 2,6 γρ., Μήκος= Κοντό, Πλάτος σε πλάγια όψη= Μέσο, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Μέσο, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ελλειπτικό, Σχήμα της κορυφής= Μυτερό, Πάχος του ενδοκαρπίου= Λεπτό, Αντοχή στη θραύση= Μέση, Ανάπτυξη της καρίνας= Μέση.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μικρό (1,1 γρ), % επί του καρπού= 43,0%, % διπλών σπερμάτων: 9,1%; Ένταση του καφέ χρώματος= Μέσο, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Μέση, Γεύση= Γλυκιά, Αμυγδαλίνη= Χωρίς.

‘Βουλάτο’ (Συνώνυμα ‘Χιώτικο Αφράτο’ ή ‘Βολάτο’)

Εντοπίστηκε στο κτήμα του παραγωγού κ. Ηλία Μουστρίδη, στα Μεστά, Χίου.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μεγάλο, Παρουσία ανθοκυάνης= Μέτρια.

Φύλλο: Μήκος= Μεγάλο (10,8 εκ.), Πλάτος= Μέτρια (2,8 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= Πολύ επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Στρογγυλεμένες, Μίσχος: μήκος= Μεγάλο (3,9 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 3,3 γρ., Μήκος= Μέσο, Πλάτος σε πλάγια όψη= Πλατύ, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Μέσο, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ωοειδές, Σχήμα της κορυφής= Αμβλύ, Πάχος του ενδοκαρπίου= Λεπτό, Αντοχή στη θραύση= Μικρή, Ανάπτυξη της καρίνας= Μεγάλη.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μικρό (1,4 γρ), % επί του καρπού= 42,5%, % διπλών σπερμάτων: 10,0%; Ένταση του καφέ χρώματος= Ανοιχτό, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Μέση, Γεύση= Ενδιάμεση, Αμυγδαλίνη= Ελάχιστη.

‘Κατσουνάτη’

Εντοπίστηκε στο κτήμα του παραγωγού κ. Ηλία Μουστρίδη, στα Μεστά, Χίου.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μέσο, Παρουσία ανθοκυάνης= Ελαφρά.

Φύλλο: Μήκος= Μεγάλο (10,2 εκ.), Πλάτος= Φαρδύ (3,7 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= Μέτρια επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Στρογγυλεμένες, Μίσχος: μήκος= Μέσο (2,9 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 2,7 γρ., Μήκος= Μέσο, Πλάτος σε πλάγια όψη= Στενό, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Επίμηκες, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ελλειπτικό, Σχήμα της κορυφής= Αμβλύ, Πάχος του ενδοκαρπίου= Μέσο, Αντοχή στη θραύση= Απούσα ή πολύ ελαφρά, Ανάπτυξη της καρίνας= Μικρή.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μέσο (1,1 γρ), % επί του καρπού= 40,1%, % διπλών σπερμάτων: 10,0%; Ένταση του καφέ χρώματος= Ανοιχτό, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Μέση, Γεύση= Ενδιάμεση, Αμυγδαλίνη= Χωρίς.

‘Πικραμύγδαλο Αφράτο’

Εντοπίστηκε στο κτήμα του παραγωγού κ. Νίκου Κίλλη, στον Άγιο Γεώργιο Συκούση, Χίου.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μέσο, Παρουσία ανθοκυάνης= Μέτρια.

Φύλλο: Μήκος= Μεγάλο (10,8 εκ.), Πλάτος= Φαρδύ (3,5 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= Μέτρια επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Στρογγυλεμένες, Μίσχος: μήκος= Μέσο (2,7 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 5,6 γρ., Μήκος= Μέσο, Πλάτος σε πλάγια όψη= Πλατύ, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Συμπιεσμένο, Σχήμα σε πλάγια όψη= Στρογγυλό, Σχήμα της κορυφής= Στρογγυλό, Πάχος του ενδοκαρπίου= Μέσο, Αντοχή στη θραύση= Μεγάλη, Ανάπτυξη της καρίνας= Μέση.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μέσο (1,4 γρ), % επί του καρπού= 26,8%, % διπλών σπερμάτων: 0,0%; Ένταση του καφέ χρώματος= Ανοιχτό, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Μέση, Γεύση= Πολύ πικρή, Αμυγδαλίνη= Έντονη.

‘Πικραμύγδαλο Σιδεράτο’

Εντοπίστηκε στο κτήμα του παραγωγού κ. Γιώργου Μυσεντή, στα Αυγώνυμα, Χίου.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μέσο, Παρουσία ανθοκυάνης= Μέτρια.

Φύλλο: Μήκος= Μεγάλο (7,4 εκ.), Πλάτος= Φαρδύ (3,7 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= Ελαφρά επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Πριονωτές, Μίσχος: μήκος= Μέσο (2,0 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= Μήκος= Κοντό, Πλάτος σε πλάγια όψη= Μέσο, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Μέσο, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ελλειπτικό, Σχήμα της κορυφής= Αμβλύ, Πάχος του ενδοκαρπίου= Παχύ, Αντοχή στη θραύση= Πολύ μεγάλη, Ανάπτυξη της καρίνας= Μικρή.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μέσο, % επί του καρπού= %, % διπλών σπερμάτων: %; Ένταση του καφέ χρώματος= Ανοιχτό, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Ελαφρά, Γεύση= Πολύ πικρή, Αμυγδαλίνη= Έντονη.

‘Σιδερένιο γλυκό’ (‘Ελάτης’)

Εντοπίστηκε στο κτήμα του παραγωγού κ. Γιάννη Γδύση, στην Ελάτη, Χίου.

‘Τσικνίδικο’

Εντοπίστηκε στο κτήμα του παραγωγού κ. Νίκου Κίλλη, στον Άγιο Γεώργιο Συκούση, Χίου.

Βλαστός ενός έτους: Πάχος= Μέσο, Παρουσία ανθοκυάνης= Απούσα ή πολύ ελαφρά.

Φύλλο: Μήκος= Μεγάλο (11,0 εκ.), Πλάτος= Φαρδύ (3,3 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= Μέτρια επίμηκες, Οδοντώσεις της περιφέρειας= Στρογγυλεμένες, Μίσχος: μήκος= Μέσο (2,6 εκ.)

Ξηρός καρπός: Μέσο βάρος= 3,2 γρ., Μήκος= Μέσο, Πλάτος σε πλάγια όψη= Μέσο, Μήκος/πλάτος σε πλάγια όψη= Μέσο, Σχήμα σε πλάγια όψη= Ελλειπτικό, Σχήμα της κορυφής= Αμβλύ, Πάχος του ενδοκαρπίου= Μέσο, Αντοχή στη θραύση= Μέση, Ανάπτυξη της καρίνας= Μικρή.

Ψίχα (πυρήνας): Μέγεθος= Μικρό (1,3 γρ), % επί του καρπού= 42,2%, % διπλών σπερμάτων: 22,2%; Ένταση του καφέ χρώματος= Ανοιχτό, Ρυτίδωση της επιφάνειας= Μέση, Γεύση= Πολύ γλυκιά, Αμυγδαλίνη= Χωρίς.

Αμυγδαλιά

Βερικοκιά

Χαρακτηριστικά τοπικών ποικιλιών από
την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα

Παυλίνα Δρογούδη,
Χρήστος Μπαζάκος,
Γεώργιος Παντελίδης
Κωνσταντίνα Ζιάκου

ΤΦΟΔ Νάουσας
ΙΓΒΦΠ
ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ

Περίληψη

Η βερικοκιά καλλιεργείται σε διαφορετικά περιβάλλοντα της Ελλάδας, από τα άνυδρα και ξηρικά σε νησιωτικές περιοχές μέχρι τις περισσότερο ψυχρές περιοχές της Βορείου Ελλάδος. Τοπικές ποικιλίες βερικοκιάς όπως η 'Μπεμπέκου' και 'Πρώιμο Τίρυνθος' είχαν και έχουν σημαντική οικονομική σημασία για τη χώρα μας και είναι γνωστές σε όλο τον κόσμο, ενώ υπάρχουν και άλλοι αξιόλογοι τοπικοί γενότυποι που κινδυνεύουν ή έχουν χαθεί. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται αποτελέσματα καταγραφής και φαινοτυπικής αξιολόγησης τοπικών ποικιλιών (15) και επιλογών (6) βερικοκιάς που βρέθηκαν και συλλέχθηκαν από περιοχές της ηπειρωτικής Ελλάδας, και τα νησιά Άνδρος, Λέσβος, Χίος, Ικαρία και Σάμος. Έγινε *in situ* φαινοτυπικός χαρακτηρισμός βλαστών και φύλλων σε 21 τοπικές ποικιλίες/ επιλογές, και πλήρεις περιγραφές βλαστών/ φύλλων/καρπών σε 9 τοπικές ποικιλίες. Επιστημονικά ονομάστηκαν δύο αξιόλογες επιλογές με σημαντικά εμπορικά χαρακτηριστικά στο νησί της Σάμου, μία στη Νάουσα και μία στη Καλαμάτα. Πολύ παραγωγικές και αρωματικές τοπικές ποικιλίες είναι τα 'Ζαρταλούδια' που συναντώνται με παρόμοια ονόματα στα νησιά Χίος, Λέσβος, Σάμος και Ικαρία και αναπτύσσονται σε άνυδρες συνθήκες και χωρίς καλλιεργητικές φροντίδες, και πιθανόν να έχουν χρήση ως υποκείμενο. Στα πλαίσια του έργου εξυγιάνθηκε με θερμοθεραπεία η ποικιλία 'Τσαουλιά' (Μαγνησία), καθώς και βρέθηκε και διατηρείται πολλαπλασιαστικό υλικό της ποικιλίας 'Καίσι Ικαρίας' απαλλαγμένο από ιώσεις.

Εισαγωγή Βερικοκιά

Η βερικοκιά (*Prunus armeniaca* L.) κατάγεται από την κεντρική Ασία και την Βόρεια Κίνα όπου η καλλιέργεια της είναι γνωστή από το 2000 π.Χ. μέχρι σήμερα. Οι κάτοικοι των περιοχών αυτών καλλιεργούν τα βερίκοκα όχι τόσο για τους νόστιμους καρπούς τους αλλά κυρίως για τους εδώδιμους σπόρους τους, που τους χρησιμοποιούσαν για την παραγωγή σπορέλαιου (Ποντίκης, 1996). Από την κεντρική Ασία η καλλιέργεια της βερικοκιάς διαδόθηκε στην Περσία και την Αρμενία όπου φαίνεται να αποτέλεσαν και το κέντρο εξάπλωσης της στην Ευρώπη και την μεσόγειο κατά τον 1^ο μ.Χ. με πρώτες χώρες εισόδου την Ιταλία και την Ελλάδα από Αρμένιους εμπόρους, εξού και το όνομα *armeniaca*, δηλαδή αρμένικο δαμάσκηνο.

Ο Μέγας Αλέξανδρος έφερε τα βερίκοκα στη Ν. Ευρώπη, τα οποία μάλιστα εκτιμήθηκαν τόσο από τους Ρωμαίους και τους Έλληνες ώστε τα ονόμασαν «χρυσά αβγά του ήλιου». Καλλιεργήθηκαν με επιτυχία στη Β. Ευρώπη το 16^ο αιώνα. Στην Ελλάδα οι πρώτες αναφορές για την καλλιέργεια της βερικοκιάς γίνονται από τους ιστορικούς Πλίνιο, Κολουμέλα και Διοσκούρο, οι οποίοι ονομάζουν τους καρπούς της ‘μήλα της Αφροδίτης’, ενώ ο γιατρός Γαληνός τα αποκαλεί ‘πρεκόκια’ δηλαδή πρώιμα όπου φαίνεται να προέκυψε και το όνομα βερίκοκα. Στην Θεσσαλία και την Ήπειρο τα ονομάζουν ‘ζέρντενα’, στην Μακεδονία ‘καΐσια’ και στην Κύπρο ‘χρυσόμηλα’.

Στην Καλιφόρνια, έφτασε το 1792, όπου και ευδοκίμησε λόγω της καταλληλότητας του κλίματος. Κυρίαρχοι στην παραγωγή του είναι επίσης το Ιράν, η Κίνα, η Ισπανία, η Τουρκία, η Ρωσία, η Συρία και η Γαλλία. Η χώρα μας κατέχει την 6^η θέση στην Ευρωπαϊκή αγορά παράγοντας περισσότερους από 40-45 Mt/ έτος. Σήμερα τα κυριότερα κέντρα καλλιέργειας της βερικοκιάς είναι η Πελοπόννησος, η Χαλκιδική και η Πέλλα. Οι καρποί της βερικοκιάς καταναλώνονται κυρίως σαν φρέσκοι, κονσερβοποιημένοι και αποξηραμένοι. Είναι εύχυμοι, πλούσιοι σε βιταμίνη Α και έχουν μεγάλη εμπορική αξία λόγω της πρωιμότητας τους.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η δημιουργία ενός καταλόγου με τα χαρακτηριστικά νεαρών βλαστών, φύλλων και καρπών τοπικών ποικιλιών/ επιλογών βερικοκιάς, κάτι που θα βοηθήσει τον εντοπισμό και τη διάσωσή τους. Οι ποικιλίες/ επιλογές που παρουσιάζονται συλλέχθηκαν κυρίως στα πλαίσια εξερευνητικών αποστολών που έγιναν την περίοδο 2018-2022 στα πλαίσια του έργου ‘Fruitrees2Safeguard’.

Μεθοδολογία

Πραγματοποιήθηκαν εξερευνητικές αποστολές σε μέση της ηπειρωτικής και νησιωτικής Ελλάδας (Πίνακας 1). Ο φαινοτυπικός χαρακτηρισμός της βερικοκιάς έγινε σύμφωνα με τις οδηγίες του CPVO TP14/1 (Πίνακας 2). Μετρήθηκαν οι διαστάσεις ελάσματος φύλλου και μίσχου, και χωρίστηκαν σε διαφορετικές κατηγορίες, σύμφωνα με την παραλλακτικότητα που βρέθηκε; μήκος ελάσματος, μικρό < 14,5 εκ., μέσο = 14,6-17,2 εκ., μεγάλο > 17,3 εκ.; πλάτος ελάσματος, στενό < 3,4 εκ., μέτριο = 3,5-4,4 εκ, φαρδύ > 4,5 εκ.; μήκος του μίσχου, μικρό < 0,9 εκ., μέσο = 1,0-1,2 εκ., μεγάλο > 1,3 εκ. (Voltas et al., 2006).

Πίνακας 1. Προέλευση, ονομασία, χαρακτηριστικά καρπού (μέγεθος, βασικό χρώμα φλοιού, πικρότητα πυρήνα) και χρόνος ωρίμανσης τοπικών ποικιλιών/επιλογών βερικοκιάς που συλλέχθηκαν από ηπειρωτικές και νησιώτικες περιοχές της χώρας.

Προέλευση	Ονομασία	Ποικιλία/Επιλογή	Μέγεθος καρπού	Βασικό χρώμα φλοιού	Πικρότητα πυρήνα	Χρόνος ωρίμανσης
Ηπειρωτικές περιοχές						
Αττική	‘Τσαουλιά’	Ποικιλία	Μικρός	Ανοιχτ. κίτρινο		Πρώιμος
	‘Μαρίνης’ (‘Πρ. Πόρου’)	Ποικιλία	Μικρός	Λευκό-κρεμ	Έντονη	Πολύ πρώιμος
	‘Αιγινιώτικα’	Επιλογή				Πρώιμος
Αργολίδα	‘Πρώιμο Τιρύνθου’ (‘Επιδαύρου’)	Ποικιλία	Μέσος	Κιτρινοπράσινο	Έντονη	Πρώιμος
	‘Μπεμπέκου’	Ποικιλία	Μεγάλος	Κιτρινωπό	Έντονη	Μέσος
Κορινθία	‘Διαμαντοπούλου’	Ποικιλία	Πολύ μικρός	Κιτρινωπό	Έντονη	Μέσος
Μαγνησία	‘Κουτσουπιά’	Ποικιλία	Μεγάλος			Όψιμη
	‘Πλάκες’	Ποικιλία	Μέσος	Κιτρινοπράσινο	Μέση	Πρώιμος
Νάουσα	‘Γρέζια’	Επιλογή	Πολύ μεγάλος	Ελαφρώς πορτοκαλί	Μέση	Μέσος
Καλαμάτα	‘Παπαδάκης’	Επιλογή	Μεγάλος	Ελαφρώς πορτοκαλί	Μέση	Πρώιμος
Νησιωτικές περιοχές						
Άνδρος	‘Καΐσι Άνδρου’	Ποικιλία				Πρώιμος
	‘Βερίκοκο Άνδρου’	Ποικιλία				Πρώιμος
Ικαρία	‘Καΐσι Ικαρίας’	Ποικιλία	Πολύ μικρός	Πορτοκαλί κόκκινο	Απουσία ή ελαφρά	Πρώιμος
	‘Σαρταλούδια Ικαρίας’	Ποικιλία				Πρώιμος
Λέσβος	‘Αγιάσου’	Επιλογή	Μέσος			
	‘Σαρταλούδια’	Ποικιλία	Μικρός			
Ρόδος	‘Χατζηπαυλή’	Ποικιλία			Έντονη	Όψιμη
Σάμος	‘Τζαρτζαλούδια Σάμου’	Ποικιλία	Πολύ μικρός	Κιτρινοπράσινο	Μέση	Μέσος
	‘Υδρούσσας’	Επιλογή	Μεγάλος	Κιτρινοπράσινο	Μέση	Μέσος
	‘Αγίου Κωνσταντίνου’ (‘Τρικιριώτη’)	Επιλογή	Μέσος	Κιτρινωπό	Μέση	Μέσος
Χίος	‘Ζεσταλούδια’ (‘Σαρταλουδιά’)	Ποικιλία	Μικρός			Μέσος

Πίνακας 2. Φαινοτυπικά χαρακτηριστικά και βαθμονόμηση αυτών που έγινε στις τοπικές ποικιλίες/ επιλογές βερικοκιάς που καταγράφηκαν.

Χαρακτηριστικό	Βαθμονόμηση
Βλαστός ενός έτους	
Χρώμα πλευράς που την βλέπει ο ήλιος	1: καφέ κίτρινο, 2: καφέ κόκκινο, 3: καφέ πορφυρό
Μέγεθος στηρίγματος οφθαλμών	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Έλασμα φύλλου	
Μήκος	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Πλάτος	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Αναλογία μήκους/πλάτους	3: ελαφρά επίμηκες, 5: μέτρια επίμηκες, 7: πολύ επίμηκες
Σχήμα της βάσης	1: οξύ, 2: αμβλύ, 3: επίπεδο, 4: καρδιόσχημο
Γωνία της κορυφής (εξαιρουμένης της μύτης)	1: οξεία, 2: ορθή, 3: ελαφρώς αμβλεία, 4: πολύ αμβλεία
Μήκος της μύτης	1: απουσία ή πολύ μικρό, 3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Οδοντώσεις της περιφέρειας	1: στρογγυλεμένες, 2: διπλό-στρογγυλεμένες, 3: πριονωτές, 4: διπλό-πριονωτές
Κυμάτωση της περιφέρειας	3: ελαφρά, 5: μέτρια, 7: έντονη
Προφίλ σε εγκάρσια τομή	1: ευθύ ή ελαφρά κοίλο, 2: μέτρια κοίλο, 3: πολύ κοίλο
Μίσχος	
Μήκος	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Αναλογία μήκους ελάσματος / μήκος μίσχου	3: χαμηλή, 5: μέση, 7: υψηλή
Πάχος	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Ανθοκύανη στην πάνω πλευρά	3: ελαφρά, 5: μέτρια, 7: έντονη
Αριθμός νεκταρίων	1: κανένα ή ένα, 2: δύο ή τρία, 3: περισσότερα από τρία
Μέγεθος των νεκταρίων	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Καρπός	
Μέγεθος	1: πολύ μικρός, 3: μικρός, 5: μέσος, 7: μεγάλος, 9: πολύ μεγάλος
Σχήμα σε πλευρική όψη	1: επίμηκες, 2: ελλειπτικό, 3: κυκλικό, 4: πεπλατυσμένο, 5: τριγωνικό, 6: ωσειδές, 7: αντίστροφο ωσειδές, 8: κεκλιμένο ρομβοειδές
Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη	1: επίμηκες, 2: ελλειπτικό, 3: κυκλικό, 4: πεπλατυσμένο, 5: τριγωνικό, 6: ωσειδές, 7: αντίστροφο ωσειδές
Συμμετρία στην κάτω πλάγια όψη	1: συμμετρικός, 2: ελαφρά ασύμμετρος, 3: εμφανώς ασύμμετρος
Ραφή	1: διογκωμένη, 2: ελαφρά βαθουλωμένη, 3: μέτρια βαθουλωμένη, 4: πολύ βαθουλωμένη
Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Σχήμα της κορυφής	1: μυτερό, 2: στρογγυλεμένο, 3: επίπεδο, 4: επίπεδο με βαθουλωμένη άκρη
Επιφάνεια	1: ομαλή, 2: ανώμαλη
Βασικό χρώμα	1: λευκό, 2: κιτρινωπό, 3: κιτρινοπράσινο, 4: ελαφρό πορτοκαλί, 5: πορτοκαλί, 6: σκούρο πορτοκαλί
Ποσότητα επιφανειακού χρώματος	1: απουσία ή πολύ μικρή, 3: μικρή, 5: μέση, 7: μεγάλη
Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος	1: πορτοκαλί κόκκινο, 2: κόκκινο, 3: ροζ, 4: πορφυρό
Ένταση του επιφανειακού χρώματος	3: μικρή, 5: μέση, 7: μεγάλη
Κατανομή χρωματισμού	1: μεμονωμένες κηλίδες, 2: εντελώς ομοιόμορφη, 3: κάλυψη εξ ολοκλήρου με πολύ μικρά στίγματα
Χρώμα της σάρκας	1: υπόλευκο πράσινο, 2: άσπρο, 3: κρεμ, 4: ανοικτό πορτοκαλί, 5: πορτοκαλί, 6: σκούρο πορτοκαλί
Υφή της σάρκας	1: λεπτή, 2: μέση, 3: αδρή
Σκληρότητα της σάρκας	1: πολύ μαλακή, 3: μαλακή, 5: μέση, 7: σκληρή, 9: πολύ σκληρή
Αναλογία βάρους καρπού προς βάρος πυρήνα	3: χαμηλή, 5: μέση, 7: υψηλή
Επικόλληση του πυρήνα στη σάρκα	1: απύουσα ή πολύ ασθενής, 3: ασθενής, 5: μέση, 7: ισχυρή
Πυρήνας	
Σχήμα σε πλάγια όψη	1: επίμηκες, 2: ελλειπτικό, 3: στρογγυλό, 4: ωσειδές, 5: αντίστροφο ωσειδές
Εσωτερικό του πυρήνα: πικρότητα	1: απουσία ή ελαφρά, 2: μέση, 3: έντονη
Χρόνος έναρξης ωρίμανσης του καρπού	1: πολύ πρώιμος, 3: πρώιμος, 5: μέσος, 7: όψιμος, 9: πολύ όψιμος

Αποτελέσματα

1 Αττική

‘ΤΣΑΟΥΛΙΑ’

Πρόκειται για παλαιά τοπική ποικιλία με πιθανή προέλευση την Αττική αφού συχνά συναντάται με την ονομασία τα ‘Τσαούλια της Αττικής’. Ο Οικονομίδης (1950) την περιγράφει ως μικρόκαρπη, ελάχιστα γλυκιά και μέτριας ποιότητας, που λόγω της πρωιμότητας ήταν σημαντική στην αγορά.

Ο Δήμου (2017) σε πρόσφατη εργασία του αναφέρει πως η ποικιλία είναι αυτογόνιμη και το δένδρο είναι παραγωγικό και ορθόκλαδο. Ο καρπός είναι μικρού μεγέθους με ανοιχτόχρωμο κίτρινο χρωματισμό και συμπήρυνος. Η σάρκα είναι σκληρή και έχει ουδέτερη γεύση. Ο καρπός μωλωπίζεται εύκολα και γι’ αυτό συνιστάται η συσκευασία να γίνεται στο χωράφι. Υπάρχουν οπωρώνες αυτής της ποικιλίας στην Αρκαδία (Κυνουρία) όπου καλλιεργούνται για την πρωιμότητα και τις υψηλές τιμές που επιτυγχάνουν.

Ο φαινοτυπικός χαρακτηρισμός των βλαστών και φύλλων αυτής της ποικιλίας έγινε σε δένδρο που διατηρεί ο καθ. Δενδροκομίας Γ. Νάνος στον Βόλο, Μαγνησίας. Σήμερα διατηρούμε πολλαπλασιαστικό υλικό αυτής της ποικιλίας απαλλαγμένο από ιώσεις που περιγράφονται στην Ελληνική νομοθεσία, μετά από την εφαρμογή θερμοθεραπείας που έγινε στο ερευνητικό κέντρο INRAE, Γαλλίας.

‘ΜΑΡΙΝΗΣ’ (Συνώνυμο: ‘Πρώιμο Πόρου’)

Πρόκειται για τυχαίο σπορόφυτο με καταγωγή από τη νήσο Πόρο Τροιζηνίας. Στην εργασία της Καραγιάννη-Σγουρού (2007) αναφέρεται πως είναι αυτογόνιμη ποικιλία και το δένδρο είναι ζυγρό και πλαγιόκλαδο.

Ο καρπός έχει πολύ πρώιμο χρόνο ωρίμανσης (τέλη Μαΐου στη Μακεδονία και μέσα Μαΐου στην Κρήτη). Το χρώμα του φλοιού είναι λευκό-κρεμ και της σάρκας λευκό. Έχει γλυκιά, ευχάριστη και αρωματική σάρκα. Ο πυρήνας είναι μικρός και στρογγυλός και η γεύση του είναι πικρή.

Στην παρούσα εργασία έγινε φαινοτυπικός χαρακτηρισμός ετήσιων βλαστών και φύλλων αλλά όχι καρπών. Το πολλαπλασιαστικό υλικό ήταν προσβεβλημένο από την ίωση σάρκα και βρέθηκε από τον κ. Γιώργο Κολιοροδάκη (Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο) στην Ιεράπετρα Λασιθίου Κρήτης.

‘ΑΙΓΙΝΙΩΤΙΚΑ’

Αναφέρεται από τον κάτοικο και παραγωγό κ. Νίκο Αλυφαντή της νήσου Αίγινας, πως πρόκειται για τοπική επιλογή βερικοκιάς. Έγινε φαινοτυπικός χαρακτηρισμός ετήσιων βλαστών και φύλλων, όχι όμως καρπών.

2 Αργολίδα

‘ΠΡΩΙΜΟ ΤΙΡΥΝΘΟΥ’ (Συνώνυμο: ‘ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ’)

Πρόκειται για τυχαίο σπορόφυτο με καταγωγή από την περιοχή Αργολίδας. Στην εργασία της η Δρ. Ειρ. Καραγιάννη-Σγουρού (2007) αναφέρει πως είναι αυτογόνιμη ποικιλία και το δένδρο είναι ζυγρό και πλαγιόκλαδο. Ο καρπός ωριμάζει αρχές Ιουνίου και προορίζεται για νωπή κατανάλωση. Μειονέκτημα αυτής της ποικιλίας είναι η έλλειψη καλής γεύσης του καρπού και η μεγάλη ευπάθεια στην ίωση Sharka. Εκτιμάται όμως για την παραγωγικότητα και πρωιμότητα στην ωρίμανση, συνεκτικότητα και μεγάλο μέγεθος καρπού.

Βλαστός ενός έτους: Χρώμα πλευράς που την βλέπει ο ήλιος= 3: καφέ πορφυρό, Μέγεθος στηρίγματος οφθαλμών= 5: μέσο, Μήκος= 5: μέσο (7,3 εκ.), Πλάτος= 5: μέσο (6,8 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 5: μέτρια επίμηκες, Σχήμα της βάσης= 3: επίπεδο

Έλασμα φύλλου: Γωνία της κορυφής (εξαιρουμένης της μύτης)= 3: ελαφρώς αμβλεία, Μήκος της μύτης= 5: μέσο, Οδοντώσεις της περιφέρειας= 2: διπλό-στρογγυλεμένες, Κυμάτωση της περιφέρειας= 5: μέτρια, Προφίλ σε εγκάρσια τομή= 1: ευθύ ή ελαφρά κοίλο

Μίσχος: Μήκος= 3: μικρό (92,7 εκ.), Αναλογία μήκους ελάσματος / μήκος μίσχου= 7: υψηλή, Πάχος= 5: μέσο, Ανθοκυάνη στην πάνω πλευρά= 7: έντονη, Αριθμός νεκταρίων= 3: περισσότερα από τρία, Μέγεθος των νεκταρίων= 7: μεγάλο

Καρπός: Μέγεθος= 5: μέσος, Σχήμα σε πλευρική όψη= 1: επίμηκες, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 6: ωοειδές, Συμμετρία στην κάτω πλάγια όψη= 2: ελαφρά ασύμμετρος, Ραφή= 2: ελαφρά βαθουλωμένη, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 5; Μέσο, Σχήμα της κορυφής= 3: επίπεδο, Επιφάνεια= 2: ανώμαλη, Βασικό χρώμα= 3: κιτρινοπράσινο, Ποσότητα επιφανειακού χρώματος= 7: μεγάλη, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 3: ροζ, Ένταση του επιφανειακού χρώματος= 7: μεγάλη, Κατανομή χρωματισμού= 3: κάλυψη εξ ολοκλήρου με πολύ μικρά στίγματα, Χρώμα της σάρκας= 4: ανοικτό πορτοκαλί, Υφή της σάρκας= 3: αδρή, Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση, Αναλογία βάρους καρπού προς βάρους πυρήνα= 5: μέση, Επικόλληση του πυρήνα στη σάρκα= 5: μέση

Πυρήνας: Σχήμα σε πλάγια όψη= 2: ελλειπτικό, Πικρότητα= 3: έντονη

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης του καρπού= 3: πρώιμος (5/6/22)

‘ΜΠΕΜΠΕΚΟΥ’

Πρόκειται για τυχαίο σπορόφυτο και επιλογή του παραγωγού Μπεμπέκου από την περιοχή Ασίνη Αργολίδας (Καραγιάννη-Σγουρού, 2007). Είναι σπουδαία ποικιλία αφού σ’ αυτή βασίστηκε η Ελληνική παραγωγή βερικόκου από το 1950. Ο καρπός είναι άριστης ποιότητας για νωπή κατανάλωση βιομηχανική επεξεργασία αλλά υστερεί ως προς τον χρωματισμό. Χρησιμοποιήθηκε ως γονέας για τις διασταυρώσεις του προγράμματος γενετικής βελτίωσης του ΤΦΟΔ Νάουσας.

Παρουσιάζει ηπιότερης έντασης συμπτώματα από την ίωση Sharka στους καρπούς σε σύγκριση με άλλες ποικιλίες και γι αυτό και μπορεί και χρησιμοποιείται στην κονσερβοποιία. Έχει μέσο χρόνο ωρίμανσης και μεγάλο καρπό.

Βλαστός ενός έτους: Χρώμα πλευράς που την βλέπει ο ήλιος= 2: καφέ κόκκινο, Μέγεθος στηρίγματος οφθαλμών= 5: μέσο, Μήκος= 5: μέσο (7,0 εκ.), Πλάτος= 5: μέσο (7,6 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 5: μέτρια επίμηκες, Σχήμα της βάσης= 3: επίπεδο

Έλασμα φύλλου: Γωνία της κορυφής (εξαιρουμένης της μύτης)= 4: πολύ αμβλεία, Μήκος της μύτης= 5: μέσο, Οδοντώσεις της περιφέρειας= 2: διπλό-στρογγυλεμένες, Κυμάτωση της περιφέρειας= 5: μέτρια, Προφίλ σε εγκάρσια τομή= 2: μέτρια κοίλο

Μίσχος: Μήκος= 3: μικρό (2,4 εκ.), Αναλογία μήκους ελάσματος / μήκος μίσχου= 7: υψηλή, Πάχος= 7: μεγάλο, Ανθοκυάνη στην πάνω πλευρά= 3: ελαφρά, Αριθμός νεκταρίων= 3: περισσότερα από τρία, Μέγεθος των νεκταρίων= 5: μέσο

Καρπός: Μέγεθος= 7: μεγάλος, Σχήμα σε πλευρική όψη= 8: κεκλιμένο ρομβοειδές, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 6: ωοειδές, Συμμετρία στην κάτω πλάγια όψη= 2: ελαφρά ασύμμετρος, Ραφή= 2: ελαφρά βαθουλωμένη, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 5; Μέσο, Σχήμα της κορυφής= 4: επίπεδο με βαθουλωμένη άκρη, Επιφάνεια= 2: ανώμαλη, Βασικό χρώμα= 2: κιτρινωπό, Ποσότητα επιφανειακού χρώματος= 1: απουσία ή πολύ μικρή, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 2: κόκκινο, Ένταση του επιφανειακού χρώματος= 5: μέση, Κατανομή χρωματισμού= 3: κάλυψη εξ ολοκλήρου με πολύ μικρά στίγματα, Χρώμα της σάρκας= 4: ανοικτό πορτοκαλί, Υφή της σάρκας= 3: αδρή, Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή, Αναλογία βάρους καρπού προς βάρους πυρήνα= 5: μέση, Επικόλληση του πυρήνα στη σάρκα= 1: απουσία ή πολύ ασθενής

Πυρήνας: Σχήμα σε πλάγια όψη= 3: στρογγυλό, Πικρότητα= 3: έντονη

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης του καρπού= 5: μέσος (17/6/22)

3.3 Κορινθία

‘ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ’

Πρόκειται για τυχαίο σπορόφυτο με γεωγραφική καταγωγή την περιοχή Κορινθίας (Καραγιάννη-Σγουρού, 2007). Είναι αυτογόνιμη ποικιλία. Το δένδρο είναι παραγωγικό, παρουσιάζει μέση ζωηρότητα και είναι πλαγιόκλαδο (Ποντίκης, 1996). Ο καρπός είναι μικρός. ωριμάζει λίγο στο τέλος Ιουνίου και έχει ευχάριστη γλυκιά γεύση. Ο χαρακτηρισμός έγινε σε εμπορικό σπρωώνα στην Πορταριά Χαλκιδικής.

Βλαστός ενός έτους: Χρώμα πλευράς που την βλέπει ο ήλιος= 2: καφέ κόκκινο, Μέγεθος στηρίγματος οφθαλμών= 5: μέσο, Μήκος= 3: μικρό (5,7 εκ.), Πλάτος= 5: μέσο (6,9 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 3: ελαφρά επίμηκες, Σχήμα της βάσης= 3: επίπεδο

Έλασμα φύλλου: Γωνία της κορυφής (εξαιρουμένης της μύτης)= 2: ορθή, Μήκος της μύτης= 5: μέσο, Οδοντώσεις της περιφέρειας= 1: στρογγυλεμένες, Κυμάτωση της περιφέρειας= 3: ελαφρά, Προφίλ σε εγκάρσια τομή= 1: ευθύ ή ελαφρά κοίλο

Μίσχος: Μήκος= 3: μικρό (2,8 εκ.), Αναλογία μήκους ελάσματος / μήκος μίσχου= 5: μέση, Πάχος= 3: 5: μέσο, Ανθοκυάνη στην πάνω πλευρά= 5: μέτρια, Αριθμός νεκταρίων= -, Μέγεθος των νεκταρίων= 5: μέσο

Καρπός: Μέγεθος= 1: πολύ μικρός, Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: κυκλικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 6: ωοειδές, Συμμετρία στην κάτω πλάγια όψη= 2: ελαφρά ασύμμετρος, Ραφή= 3: μέτρια βαθουλωμένη, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 5; Μέσο, Σχήμα της κορυφής= 4: επίπεδο με βαθουλωμένη άκρη, Επιφάνεια= 2: ανώμαλη, Βασικό χρώμα= 2: κιτρινωπό, Ποσότητα επιφανειακού χρώματος= 3: μικρή, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 2: κόκκινο, Ένταση του επιφανειακού χρώματος= 5: μέση, Κατανομή χρωματισμού= 3: κάλυψη εξ ολοκλήρου με πολύ μικρά στίγματα, Χρώμα της σάρκας= 14: ανοικτό πορτοκαλί, Υφή της σάρκας= 3: αδρή, Σκληρότητα της σάρκας= 3: μαλακή, Αναλογία βάρους καρπού προς βάρους πυρήνα= 7: υψηλή, Επικόλληση του πυρήνα στη σάρκα= 1: απουσία ή πολύ ασθενής

Πυρήνας: Σχήμα σε πλάγια όψη= 3: στρογγυλό, Πικρότητα= 3: έντονη,

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης του καρπού= 5: μέσος (18/6/20)

Άλλες ποικιλίες/ επιλογές: Μικρά δένδρα από την ποικιλία ‘ΧΑΣΙΩΤΙΚΟ’ διατηρούνται στο ΤΦΟΔ Νάουσας.

4 Μαγνησία

‘ΚΟΥΤΣΟΥΠΙΑ’

Η ποικιλία ‘Κουτσουπιά’ καλλιεργείται και σήμερα στην ευρύτερη περιοχή Μαγνησίας. Η αξιολόγηση αυτής της ποικιλίας έγινε σε δένδρα που διατηρεί ο κ. Στέφανος Ράμπος στο Κανάλι Μαγνησίας. Πρόκειται για όψιμη ποικιλία, μεγαλόκαρπη, με γλυκιά γεύση, κιτρινωπή σάρκα και μικρής καρποφορίας. Αποτελέσματα γενετικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας δείκτες SSR έδειξαν πως πιθανών πρόκειται για τη Γαλλική ποικιλία ‘Luize’, η οποία ήταν από τις πρώτες ξενικές ποικιλίες που καλλιεργήθηκαν στην περιοχή.

‘ΠΛΑΚΕΣ ΠΗΛΙΟΥ’

Καλλιεργείται με τη μορφή μεμονωμένων δένδρων μέχρι και σήμερα στην ευρύτερη περιοχή του Βόλου και δίδονται για πώληση στην τοπική αγορά. Σήμερα τα περισσότερα δένδρα είναι ιωμένα με σάρκα. Ο καρπός αυτής της ποικιλίας έχει πολύ ωραία γεύση. Η αξιολόγηση αυτής της ποικιλίας έγινε σε δένδρα του παραγωγού κ. Γιάννης Αλπάκης, Λεχώνια, Μαγνησίας.

Βλαστός ενός έτους: Χρώμα πλευράς που την βλέπει ο ήλιος= 2: καφέ κόκκινο, Μέγεθος στηρίγματος οφθαλμών= 5: μέσο, Μήκος= 5: μέσο (8,0 εκ.), Πλάτος= 3: μικρό (6,0 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= 7: πολύ επίμηκες, Σχήμα της βάσης= 3: επίπεδο

Έλασμα φύλλου: Γωνία της κορυφής (εξαιρουμένης της μύτης)= 3: ελαφρώς αμβλεία, Μήκος της μύτης= 5: μέσο, Οδοντώσεις της περιφέρειας= 1: στρογγυλεμένες, Κυμάτωση της περιφέρειας= 5: μέτρια, Προφίλ σε εγκάρσια τομή= 1: ευθύ ή ελαφρά κοίλο

Μίσχος: Μήκος= 3: μικρό (4,4 εκ.), Αναλογία μήκους ελάσματος / μήκος μίσχου= 7: υψηλή, Πάχος= 3: μικρό, Ανθοκυάνη στην πάνω πλευρά= 3: ελαφρά, Αριθμός νεκταρίων= 1: κανένα ή ένα, 2, Μέγεθος των νεκταρίων= 3: μικρό

Καρπός: Μέγεθος= 5: μέσος, Σχήμα σε πλευρική όψη= 1: επίμηκες, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 6: ωοειδές, Συμμετρία στην κάτω πλάγια όψη= 1: συμμετρικός, Ραφή= 2: ελαφρά βαθουλωμένη, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 5: Μέσο, Σχήμα της κορυφής= 3: επίπεδο, Επιφάνεια= 2: ανώμαλη, Βασικό χρώμα= 3: κιτρινοπράσινο, Ποσότητα επιφανειακού χρώματος= 3: μικρή, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 2: κόκκινο, Ένταση του επιφανειακού χρώματος= 5: μέση, Κατανομή χρωματισμού= 1: μεμονωμένες κηλίδες, Χρώμα της σάρκας= 6: σκούρο πορτοκαλί, Υφή της σάρκας= 3: αδρή, Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση, Αναλογία βάρους καρπού προς βάρος πυρήνα= 7: υψηλή, Επικόλληση του πυρήνα στη σάρκα= 1: απύουσα ή πολύ ασθενής

Πυρήνας: Σχήμα σε πλάγια όψη= 4: ωοειδές, Πικρότητα= 2: μέση

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης του καρπού= 3: πρώιμος (9/6/20)

5 Νάουσα

Καταγράφηκε μία επιλογή με αξιολογικά χαρακτηριστικά σε κτήμα του κ. Αντώνιου Γρέζιου, Νάουσα Ημαθίας. Ο καρπός είναι πολύ μεγάλος με ελαφρώς πορτοκαλί βασικό χρώμα επιδερμίδας και πυρήνα με μέση πικρότητα. Έχει πολύ ωραία εμφάνιση ως προς το μέγεθος και χρώμα και είναι πολύ γευστικός και αρωματικός. Μειονέκτημα η εμφάνιση σχισίματος στη ραφή κοντά στο μίσχο.

6 Καλαμάτα

Καταγράφηκε μία ενδιαφέρουσα επιλογή σε κτήμα του κ. Εμμανουήλ Παπαδάκη στην Καλαμάτα. Ο καρπός είναι μεγάλος, με ελαφρώς πορτοκαλί βασικό χρώμα, μέση πικρότητα πυρήνα και πρώιμο χρόνο ωρίμανσης.

Νησιωτικές περιοχές

1 Άνδρος

Η βερικοκιά είναι απόλυτα προσαρμοσμένο στις τοπικές εδαφοκλιματικές συνθήκες αφού υπάρχουν πολλά αυτοφυή δένδρα κυρίως σε κήπους, με μεγάλη παραγωγική χωρίς να δέχονται άρδευση ή την εφαρμογή φυτοπροστατευτικών σκευασμάτων. Στα πλαίσια επίσκεψης που έγινε στις περιοχές τον Σεπτέμβριο 2021. Αναφέρονται δύο ειδών βερικοκα τα ‘Καΐσια’ και ‘Βερικόκα’. Έγινε δειγματοληψίες φύλλων για γενετικό έλεγχο σε 4 επιλογές που μας έδωσε οι κάτοικοι κ. Άγγελος Ψυχάκης, κ. Γιώργος Διομύδης-Ψυχάκης και κ. Νικόλαος Λαούτης.

2 Ικαρία

‘ΚΑΙΣΙ ΙΚΑΡΙΑΣ’

Τοπική ποικιλία βερικοκιάς της Ικαρίας με σημαντική οικονομική σημασία για το νησί στο παρελθόν, αφού τα καΐσια ήταν κύριο προϊόν παραγωγής που πωλούταν σε αγορές της Σμύρνης και της Αθήνας, μαζί με τα αμύγδαλα (τοπική ποικιλία ‘Ροδακινάτο’) και τα αχλάδια (τοπική ποικιλία ‘Στραβοράδι’). Σήμερα υπάρχουν αρκετά διάσπαρτα δένδρα, όχι όμως εμπορικοί οπωρώνες, σε διαφορετικές περιοχές της Ικαρίας. Στην περιοχή Ξυλοσύρτη τα περισσότερα δένδρα αυτής της ποικιλίας ήταν ιωμένα με σάρκα, ενώ δένδρα χωρίς την ίωση sharka βρέθηκαν στο Αυλάκι μετά από μελέτη που έγινε σε συνεργασία με το εργαστήριο Φυτοπαθολογία του ΑΠΘ (επιστημονικά υπεύθυνη Δρ. Βαρβάρα Μαλιόγκα).

Αναφέρεται πως επικονιάζεται από την τοπική ποικιλία ‘Σαρταλούδια’. Η αξιολόγηση αυτής της ποικιλίας έγινε σε δένδρα που διατηρούνται στο κτήμα του κ. Σπύρου Γιαννούζου στο Αυλάκι Ικαρίας.

Βλαστός ενός έτους: Χρώμα πλευράς που την βλέπει ο ήλιος= 3: καφέ πορφυρό, Μέγεθος στηρίγματος οφθαλμών= 7: μεγάλο, Μήκος= 3: μικρό (5,0 εκ.), Πλάτος= 3: μικρό (4,9 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= 5: μέτρια επίμηκες, Σχήμα της βάσης= 4: καρδιόσχημο

Έλασμα φύλλου: Γωνία της κορυφής (εξαιρουμένης της μύτης)= 3: ελαφρώς αμβλεία, Μήκος της μύτης= -, Οδοντώσεις της περιφέρειας= 2: διπλό-στρογγυλεμένες, Κυμάτωση της περιφέρειας= 5: μέτρια, Προφίλ σε εγκάρσια τομή= 1: ευθύ ή ελαφρά κοίλο,

Μίσχος: Μήκος= 3: μικρό (1,5 εκ.), Αναλογία μήκους ελάσματος / μήκος μίσχου= 5: μέση, Πάχος= 5: μέσο, Ανθοκυάνη στην πάνω πλευρά= 5: μέτρια, Αριθμός νεκταρίων= 2: δύο ή τρία, Μέγεθος των νεκταρίων= 3: μικρό

Καρπός: Μέγεθος= 1: πολύ μικρός, Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: κυκλικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 3: κυκλικό, Συμμετρία στην κάτω πλάγια όψη= 2: ελαφρά ασύμμετρος, Ραφή= 4: πολύ βαθουλωμένη, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 7: μεγάλο, Σχήμα της κορυφής= 3: επίπεδο, Επιφάνεια= 2: ανώμαλη, Βασικό χρώμα= 5: πορτοκαλί, Ποσότητα επιφανειακού χρώματος= 1: απουσία ή πολύ μικρή, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί κόκκινο, Ένταση του επιφανειακού χρώματος= 5: μέση, Κατανομή χρωματισμού= 3: κάλυψη εξ ολοκλήρου με πολύ μικρά στίγματα, Χρώμα της σάρκας= 6: σκούρο πορτοκαλί, Υφή της σάρκας= 3: αδρή, Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση, Αναλογία βάρους καρπού προς βάρος πυρήνα= 3: χαμηλή, Επικόλληση του πυρήνα στη σάρκα= 5: μέση

Πυρήνας: Σχήμα σε πλάγια όψη= 3: στρογγυλό, Πικρότητα= 1: απουσία ή ελαφρά

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης του καρπού= 3: πρώιμος (11/6/20)

‘ΣΑΡΤΑΛΟΥΔΙΑ ΙΚΑΡΙΑΣ’

Υπάρχουν διάσπαρτα δένδρα μαζί με την ποικιλία ‘Καΐσι Ικαρίας’ σε διαφορετικές περιοχές της Ικαρίας. Αναφέρεται πως επικονιάζουν την ποικιλία ‘Καΐσι Ικαρίας’. Έχει γίνει φαινοτυπικός χαρακτηρισμός ετήσιων βλαστών και φύλλων αλλά όχι καρπών γιατί δεν βρέθηκαν. Αναφέρεται πως παράγει καρπούς μικρού μεγέθους. Ο χρόνος ωρίμανσης είναι πρώιμος.

3 Λέσβος

‘ΖΑΡΤΑΛΟΥΔΙΑ’

Έχει γίνει φαινοτυπικός χαρακτηρισμός ετήσιων βλαστών και φύλλων αλλά όχι καρπών γιατί δεν βρέθηκαν. Αναφέρεται πως παράγει καρπούς μικρού μεγέθους.

Ενώ για την ύπαρξη αυτής της τοπικής ποικιλίας γνώριζαν αρκετοί κάτοικοι μεγάλης ηλικίας στο νησί, δένδρο βρέθηκε με δυσκολία στην αυλή ενός σπιτιού στην περιοχή του Γέρακα, Λέσβου. Το δένδρο ήταν προσβεβλημένο από την ίωση σάρκα. Η ποικιλία βερικοκιάς «Ζαρταλούδια» βρέθηκε με το ίδιο όνομα και στα νησιά Σάμος, Ικαρία και Χίο.

4 Ρόδος

‘ΧΑΤΖΗΠΑΥΛΗ’ (Συνώνυμο ‘ΤΟΥ ΠΑΥΛΗ’)

Παραδοσιακή ποικιλία της Ρόδου. Έχει γίνει φαινοτυπικός χαρακτηρισμός ετήσιων βλαστών και φύλλων αλλά όχι καρπών. Ο καρπός αναφέρεται πως έχει μικρό μέγεθος, είναι αρωματικός και ωριμάζει στο τέλος Ιουλίου. Βρέθηκε στην περιοχή Έμπωνας Ρόδου με τη βοήθεια του κ. Α. Θεουλάκη.

5 Σάμος

Ως τοπική ποικιλία βερικοκιάς της Σάμου αναφέρεται η ‘ΣΑΜΙΑ’ στο βιβλίο του Οικονομίδη (1950); χωρίς να μπορέσουμε να τη βρούμε μετά από επαφές που έγιναν με παραγωγούς και κατοίκους στο νησί. Τα βερίκοκα της ποικιλίας ‘ΣΑΜΙΑ’ αναφέρεται πως είναι μικρόκαρπα, με κιτρινόχρωμη σάρκα, αρκετά χυμώδη και αρωματικά και χρησιμοποιούνταν για την παρασκευή γλυκών του κουταλιού. Ενδιαφέρον χαρακτηριστικό είναι ο όψιμος

χρόνο ωρίμανσης (μέσα Ιουλίου), χαρακτηριστικό που έχουν ελάχιστες άλλες τοπικές ποικιλίες. Για παράδειγμα από τις τοπικές ποικιλίες βερικοκιάς όψιμη ωρίμανση έχει η ποικιλία ‘ΧΑΤΖΗΠΑΥΛΗ’ της Ρόδου, καθώς και η ‘ΚΟΥΤΣΟΥΠΙΑ’ στην περιοχή του Βόλου που όμως βρέθηκε γενετικά πολύ κοντά με τη Γαλλική ‘LUIZET’ (Πίνακας 1).

‘ΤΖΑΡΤΑΛΟΥΔΙΑ ΣΑΜΟΥ’

Αναφέρονται πως είναι πολύ ανθεκτικά δένδρα σε ασθένειες και έλλειψη νερού. Ενδιαφέρουσα θα μπορούσε να είναι η χρήση του ως υποκείμενο σε περιοχές με περιορισμένο νερό άρδευσης. Οι καρποί ωριμάζουν στο τέλος Ιουνίου, είναι πολύ μικρού μεγέθους και πάρα πολύ αρωματικοί. Η αξιολόγηση έγινε σε δένδρο που υπέδειξε ο κ. Γιακουμής Αμυρσώνας, στην περιοχή Κοκκάρι, Σάμου. Πιθανόν να είναι παρόμοια με τα ‘ΖΑΡΤΑΛΟΥΔΙΑ’ που βρέθηκαν στη Λέσβο, Χίο και Ικαρία.

Βλαστός ενός έτους: Χρώμα πλευράς που την βλέπει ο ήλιος= 2: καφέ κόκκινο, Μέγεθος στηρίγματος οφθαλμών= 3: μικρό, Μήκος= 5: μέσο (7,8 εκ.), Πλάτος= 5: μέσο (6,9 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= 5: μέτρια επίμηκες, Σχήμα της βάσης= 3: επίπεδο

Έλασμα φύλλου: Γωνία της κορυφής (εξαιρουμένης της μύτης)= 3: ελαφρώς αμβλεία, Μήκος της μύτης= 5: μέσο, Οδοντώσεις της περιφέρειας= 3: πριονωτές, Κυμάτωση της περιφέρειας= 3: ελαφρά, Προφίλ σε εγκάρσια τομή= 1: ευθύ ή ελαφρά κοίλο,

Μίσχος: Μήκος= 3: μικρό (4,5 εκ.), Αναλογία μήκους ελάσματος / μήκος μίσχου= 7: υψηλή, Πάχος= 5: μέσο, Ανθοκυάνη στην πάνω πλευρά= 7: έντονη, Αριθμός νεκταρίων= 3: περισσότερα από τρία, Μέγεθος των νεκταρίων= 5: μέσο

Καρπός: Μέγεθος= 1: πολύ μικρός, Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: ελλειπτικό, Συμμετρία στην κάτω πλάγια όψη= 1: συμμετρικός, Ραφή= 4: πολύ βαθουλωμένη, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 5: Μέσο, Σχήμα της κορυφής= 3: επίπεδο, Επιφάνεια= 2: ανώμαλη, Βασικό χρώμα= 3: κιτρινοπράσινο, Ποσότητα επιφανειακού χρώματος= 3: μικρή, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 3: ροζ, Ένταση του επιφανειακού χρώματος= 3: μικρή, Κατανομή χρωματισμού= 1: μεμονωμένες κηλίδες, Χρώμα της σάρκας= 5: πορτοκαλί, Υφή της σάρκας= 3: αδρή, Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή, Αναλογία βάρους καρπού προς βάρος πυρήνα= 3: χαμηλή, Επικόλληση του πυρήνα στη σάρκα= 3: ασθενής

Πυρήνας: Σχήμα σε πλάγια όψη= 2: ελλειπτικό, Πικρότητα= 2: μέση

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης του καρπού= 5: μέσος (18/6/20)

‘ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ’

Πρόκειται για επιλογή βερικοκιάς που έκανε ο παραγωγός κ. Γιώργος Τρικιριώτης στην περιοχή Πρινιάς του Αγίου Κωνσταντίνου στο νησί της Σάμου. Πρόκειται για αξιόλογη επιλογή αφού τα δένδρα είναι πολύ παραγωγικά, παράγουν καρπούς μέσου μεγέθους, με ωραία εμφάνιση και πολύ γευστικούς.

Βλαστός ενός έτους: Χρώμα πλευράς που την βλέπει ο ήλιος= 2: καφέ κόκκινο, Μέγεθος στηρίγματος οφθαλμών= 3: μικρό, Μήκος= 5: μέσο (8,7 εκ.), Πλάτος= 7: μεγάλο (8,5 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= 3: ελαφρά επίμηκες, Σχήμα της βάσης= 3: επίπεδο

Έλασμα φύλλου: Γωνία της κορυφής (εξαιρουμένης της μύτης)= 4: πολύ αμβλεία, Μήκος της μύτης= 1: απουσία ή πολύ μικρό, Οδοντώσεις της περιφέρειας= 2: διπλό-στρογγυλεμένες, Κυμάτωση της περιφέρειας= 3: ελαφρά, Προφίλ σε εγκάρσια τομή= 1: ευθύ ή ελαφρά κοίλο,

Μίσχος: Μήκος= 3: μικρό (2,9 εκ.), Αναλογία μήκους ελάσματος / μήκος μίσχου= 7: υψηλή, Πάχος= 5: μέσο, Ανθοκυάνη στην πάνω πλευρά= 7: έντονη, Αριθμός νεκταρίων= 2: δύο ή τρία, Μέγεθος των νεκταρίων= 3: μικρό

Καρπός: Μέγεθος= 5: μέσος, Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: κυκλικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 3: κυκλικό, Συμμετρία στην κάτω πλάγια όψη= 1: συμμετρικός, Ραφή= 3: μέτρια βαθουλωμένη, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 7: μεγάλο, Σχήμα της κορυφής= 2: στρογγυλεμένο, Επιφάνεια= 2: ανώμαλη, Βασικό χρώμα= 2: κιτρινωπό, Ποσότητα επιφανειακού χρώματος= 7: μεγάλη, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 4: πορφυρό, Ένταση του επιφανειακού χρώματος= 7: μεγάλη, Κατανομή χρωματισμού= 2: εντελώς ομοιόμορφη, Χρώμα της σάρκας= 4: ανοικτό πορτοκαλί, Υφή της σάρκας= 3: αδρή, Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση, Αναλογία βάρους καρπού προς βάρος πυρήνα= 5: μέση, Επικόλληση του πυρήνα στη σάρκα= 1: απύουσα ή πολύ ασθενής

Πυρήνας: Σχήμα σε πλάγια όψη= 3: στρογγυλό, Πικρότητα= 2: μέση

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης του καρπού= 5: μέσος (18/6/20)

‘ΥΔΡΟΥΣΣΑΣ’

Εντοπίστηκε σε κτήμα του παραγωγού κ. Γιώργου Νικολαΐδη στην Υδρούσσα Σάμου. Πρόκειται για αξιόλογη επιλογή με μεγάλο μέγεθος καρπού και μέσο χρόνο ωρίμανσης.

Βλαστός ενός έτους: Χρώμα πλευράς που την βλέπει ο ήλιος= 2: καφέ κόκκινο, Μέγεθος στηρίγματος οφθαλμών= 7: μεγάλο, Μήκος= 7: μεγάλο (9,2 εκ.), Πλάτος= 7: μεγάλο (8,6 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= 5: μέτρια επίμηκες, Σχήμα της βάσης= 2: αμβλύ,

Έλασμα φύλλου: Γωνία της κορυφής (εξαιρουμένης της μύτης)= 3: ελαφρώς αμβλεία, Μήκος της μύτης= 5: μέσο, Οδοντώσεις της περιφέρειας= 1: στρογγυλεμένες, Κυμάτωση της περιφέρειας= 3: ελαφρά, Προφίλ σε εγκάρσια τομή= 1: ευθύ ή ελαφρά κοίλο

Μίσχος: Μήκος= 3: μικρό (2,5 εκ.), Αναλογία μήκους ελάσματος / μήκος μίσχου= 7: υψηλή, Πάχος= 5: μέσο, Ανθοκυάνη στην πάνω πλευρά= 7: έντονη, Αριθμός νεκταρίων= 3: περισσότερα από τρία, Μέγεθος των νεκταρίων= 3: μικρό

Καρπός: Μέγεθος= 7: μεγάλος, Σχήμα σε πλευρική όψη= 6: ωοειδές, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: ελλειπτικό, Συμμετρία στην κάτω πλάγια όψη= 3: εμφανώς ασύμμετρος, Ραφή= 3: μέτρια βαθουλωμένη, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 5: Μέσο, Σχήμα της κορυφής= 3: επίπεδο, Επιφάνεια= 2: ανώμαλη, Βασικό χρώμα= 3: κιτρινοπράσινο, Ποσότητα επιφανειακού χρώματος= 5: μέση, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί κόκκινο, Ένταση του επιφανειακού χρώματος= 3: μικρή, Κατανομή χρωματισμού= 1: μεμονωμένες κηλίδες, Χρώμα της

σάρκας= 5: πορτοκαλί, Υφή της σάρκας= 1: λεπτή, Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή, Αναλογία βάρους καρπού προς βάρος πυρήνα= 3: χαμηλή, Επικόλληση του πυρήνα στη σάρκα= 1: απύουσα ή πολύ ασθενής

Πυρήνας: Σχήμα σε πλάγια όψη= 4: ωοειδές, Πικρότητα= 2: μέση

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης του καρπού= 5: μέσος (18/6/20)

6 Χίος

‘ΖΕΣΤΑΛΟΥΔΙΑ’ (‘ΣΑΡΤΑΛΟΥΔΙΑ’)

Είναι παραδοσιακή ποικιλία της Χίου που υπέδειξε ο κ. Ηλία Μουστρίδη στην περιοχή Μεστά της νήσου Χίου. Έγινε φαινοτυπικός χαρακτηρισμός ετήσιων βλαστών και φύλλων αλλά όχι καρπών.

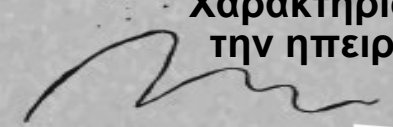
Τα δένδρα αυτής της ποικιλίας είναι πολύ παραγωγικά, δεν δέχονται ιδιαίτερες καλλιεργητικές φροντίδες και άρδευση. Ενδιαφέρουσα θα μπορούσε να είναι η χρήση του ως υποκείμενο σε περιοχές με περιορισμένο νερό άρδευσης. Ο καρπός έχει μέσο χρόνο ωρίμανσης και είναι μικρός σε μέγεθος. Πιθανόν να είναι παρόμοια με τα ‘ΖΑΡΤΑΛΟΥΔΙΑ’ που βρέθηκαν στη Λέσβο, Σάμο και Ικαρία.

Βερικοκιά

Δαμασκηνιά

Χαρακτηριστικά τοπικών ποικιλιών από την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα

**Παυλίνα Δρογούδη
Γιώργος Παντελίδης**

ΤΦΟΔ Νάουσας
ΙΓΒΦΠ
ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ

**Δανάη Σφακιανού και
Πηνελόπη Μπεμπέλη**

Εργ. Βελτίωσης
Φυτών και Γεωργικού
Πειραματισμού, Τμήμα
Επιστήμης Φυτικής
Παραγωγής, ΓΠΑ

Βαρβάρα Μαλιόγκα

Εργ. Φυτοπαθολογίας,
Τμήμα Γεωπονίας,
ΑΠΘ

Περίληψη

Τοπικές ποικιλίες και πληθυσμοί Ευρωπαϊκής δαμασκηνιάς (*Prunus domestica*) συναντώνται σε κάθε μέρος της Ελλάδας, παρουσιάζοντας μεγάλη ποικιλότητα ως προς τα χαρακτηριστικά του καρπού και το χρόνο ωρίμανσης. Με σκοπό τη δυνατότητα εντοπισμού και διάσωσή τους, στην παρούσα εργασία περιγράφονται φαινοτυπικά χαρακτηριστικά ετήσιων βλαστών, φύλλων και καρπών τοπικών ποικιλιών/ επιλογών δαμασκηνιάς που βρέθηκαν σε περιοχές της Ηπειρωτικής (Γρεβενά, Ημαθία, Φθιώτιδα) και νησιωτικής Ελλάδας (Ανδρος, Ικαρία, Κρήτη, Λέσβος, Λήμνος, Σαμοθράκη, Σάμος, Σκόπελος, Χίος). Καταγράφηκαν 31 ποικιλίες/ επιλογές, και σε 22 από αυτές έγινε φαινοτυπικός χαρακτηρισμός ετήσιων βλαστών, φύλλων και καρπού. Οι ποικιλίες/επιλογές που βρέθηκαν είναι τύπου Prunus (2), Damson/Bullaces (11), Greengages (5), Egg (3) και Mirabelle (1). Εμπορική αξιοποίηση τοπικής Ελληνικής ποικιλίας γίνεται σήμερα μόνο από τα 'Γλυκά Σκοπέλου', για την παραγωγή αποξηραμένων δαμάσκηνων. Στο παρελθόν γίνονταν επίσης από την τοπική ποικιλία 'Ασβεστοχωρίου' (τύπος Egg) σε Ημαθία και Πέλλα, με πρώιμη ωρίμανση, μεγάλη παραγωγικότητα και μέγεθος καρπού, αλλά πιθανόν η εξάπλωση της ίωσης σάρκας οδήγησε στον αφανισμό της. Μερικές από τις υπόλοιπες ποικιλίες εμπορεύονται σε τοπικές αγορές ('Μπαρδακιά' στη Φθιώτιδα), ή χρησιμοποιούνται για την παρασκευή γλυκών και μαρμελάδων ('Πραουσιτιά' κ.α.). Λόγω της εξάπλωσης της ίωσης σάρκας, δεν βρέθηκε καθαρό υλικό από 'Ασβεστοχωρίου' και 'Αυγάτη', στις οποίες έγινε θερμοθεραπεία, και σήμερα διατηρείται καθαρό πολλαπλασιαστικό υλικό.

Εισαγωγή *Δαμασκηνιά*

Το δαμάσκηνο είναι ένα αγαπημένο είδος πυρηνόκαρπου, αφού είναι δεύτερο στην παγκόσμια παραγωγή ακολουθώντας τα ροδάκινα και νεκταρίνια (12.2 Mt και 24.6 Mt, αντίστοιχα, FAOSTAT 2020). Οι καλλιεργούμενες ποικιλίες ανήκουν στο εξαπλοειδές Ευρωπαϊκό δαμάσκηνο (*Prunus domestica* L.), και το διπλοειδές Ιαπωνικό δαμάσκηνο (*Prunus salicina* Lindl). Το είδος της *P. domestica* πιστεύεται πως προέρχεται από τη Μέση Ανατολή και ιδιαίτερα από την περιοχή νότια των Καυκάσου και κατά μήκος της Κασπίας θάλασσας, σε μία περιοχή που επίσης υπάρχουν τα συγγενή είδη *P. cerasifera* L. (τζανεριά, κορομηλιά, μπαλοτινιά) και *P. spinosa* L. (τσαπουρνιά, γροβαλιά); που επίσης μεταφέρθηκαν και διαδόθηκαν στην Ευρώπη για καλλιέργεια, κατανάλωση και χρήση ως υποκείμενα (Vanilov, 1930). Το Ευρωπαϊκό δαμάσκηνο είναι διαειδικό υβρίδιο του διπλοειδούς *P. cerasifera* και του τετραπλοειδούς *P. spinosa* (Zhebentyayeva et al., 2019).

Τα Ευρωπαϊκά δαμάσκηνα εμπορεύονται κυρίως ως αποξηραμένα, ενώ μικρές ποσότητες γίνονται μαρμελάδες, χυμό και ποτά κυρίως σε βόρειες Ευρωπαϊκές χώρες, ενώ το Ιαπωνικό δαμάσκηνο εμπορεύεται κυρίως ως νωπό φρούτο. Τα δαμάσκηνα έχουν σημαντική σημασία για τη διατροφή του ανθρώπου γι' αυτό και χρησιμοποιούνται και ως συμπληρώματα διατροφής (Liaudanskas et al., 2020). Η κατανάλωσή τους σχετίζεται με προστασία από την οστεοπόρωση, βοηθούν τη μνήμη και έχουν αντιφλεγμονώδεις, αντιοξειδωτικές και καθαριστικές ιδιότητες (Liu et al., 2020).

Υπάρχει μεγάλη παραλλακτικότητα στον χρόνο ωρίμανσης, το σχήμα και το μέγεθος του καρπού, το χρώμα τους φλοιού και σάρκας των καλλιεργούμενων ποικιλιών δαμάσκηνου, σύμφωνα με την οποία οι Ευρωπαϊκές ποικιλίες μπορεί να ταξινομηθούν στις παρακάτω πέντε ομάδες (Gaši et al., 2020):

- 1) Ομάδα ποικιλιών για παραγωγή αποξηραμένων ξηρών δαμάσκηνων (Prunes): Περιλαμβάνει ποικιλίες με καρπούς μικρού/μεσαίου μεγέθους, ελλειπτικού/επίμηκες σχήματος, συνήθως με μπλε/μωβ χρώμα και σχετικά συνεκτικούς, εκπύρηνους και επιδεκτικούς για αποξήρανση (π.χ. η Γαλλική ποικιλία 'd'Ente'/Prune d'Egen' και της κεντρο-ανατολικής Ευρώπης ποικιλίες 'Hauszwetsche'/'Bistrica'/'Poz'egac'a'/'Besztercei').
- 2) Ομάδα ποικιλιών τύπου Egg: Περιλαμβάνει ποικιλίες με καρπούς μέσου/μεγάλου μεγέθους, με ωοειδές/ελλειπτικό σχήμα με στρογγυλές άκρες και μαλακιά, γλυκιά σάρκα, και συνήθως συμπυρνηνο.
- 3) Ομάδα ποικιλιών τύπου Greengages (ή Ρεγκλότες): Περιλαμβάνει ποικιλίες με καρπούς μέσου μεγέθους, στρογγυλού σχήματος και συνήθως πράσινο χρώμα, με μαλακιά και πολύ γλυκιά σάρκα, συμπύρνηνα. Οι πιο αξιόλογες ποικιλίες αυτού του τύπου είναι οι Reine Claude Washington.
- 4) Ομάδα ποικιλιών τύπου Damsons και Bullaces: Περιλαμβάνει ποικιλίες με καρπούς έχουν μικρό μέγεθος, στρογγυλό προς οβάλ σχήμα και μπλε ή κίτρινο φλοιό.
- 5) Ομάδα ποικιλιών τύπου Miramπέλλες: Περιλαμβάνει ποικιλίες με καρπούς μικρού μεγέθους, στρογγυλού σχήματος, με κίτρινο-πορτοκαλί χρώμα, πολύ γλυκούς και εκπύρηνους.

Στην Ελλάδα οι τοπικές ποικιλίες Ευρωπαϊκής δαμασκηνιάς με τη μεγαλύτερη οικονομική σημασία είναι: α) 'Σκοπέλου' στο νησί της Σκοπέλου, στις Σποράδες, με σημαντικές ποσότητες που γίνονται αποξηραμένα, β) 'Μπαρδάκι', ελλειπτικό ή επίμηκες σχήμα στην Φθιώτιδα, και

γ) το 'Πραούσι' στο νησί της Σαμοθράκης. Στο παρελθόν, η τοπική ποικιλία δαμασκηνιάς 'Ασβεστοχωρίου' είχε επίσης μεγάλη οικονομική σημασία στην Κεντρική Μακεδονία, όμως η εξάπλωση της ίωσης 'Ευλογιά της Δαμασκηνιάς' οδήγησε στην εγκατάλειψή της. Ο δενδροκομικός ορισμός και η γενετική συσχέτιση των Ελληνικών ποικιλιών σε σύγκριση με ξενικές έχει προηγουμένως χαρακτηριστεί (Gaši et al., 2020). Αποτελέσματα αξιολόγησης ποιοτικών και χημικών χαρακτηριστικών των καρπών τοπικών σε σύγκριση με ξενικών ποικιλιών παρουσιάζονται στην εργασία των Drogoudi and Pantelidis (2022).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η δημιουργία ενός καταλόγου με τα χαρακτηριστικά νεαρών βλαστών, φύλλων και καρπών τοπικών ποικιλιών/ επιλογών δαμασκηνιάς που υπάρχουν στην Ελλάδα, κάτι που θα βοηθήσει τον εντοπισμό και τη διάσωσή τους.

Μεθοδολογία

Πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις σε χωριά και οικισμούς των υπό μελέτη περιοχών μετά από προετοιμασία που προηγήθηκε και βοήθεια τοπικών φορέων. Αναζητήθηκαν και αντλήθηκαν πληροφορίες σχετικά με την ύπαρξη και χρήση των τοπικών ποικιλιών. Η καταγραφή μίας ποικιλίας γινόταν μόνο όταν υπήρχε αναφορά πως πρόκειται για τουλάχιστον δύο γενιές που καλλιεργούταν στην περιοχή. Πραγματοποιήθηκαν φωτογραφήσεις δένδρων και καρπών. Σε δείγματα 4 βλαστών και 15 καρπών καταγράφηκαν οι παρακάτω φαινοτυπικοί χαρακτήρες βλαστών και καρπών, σύμφωνα με τις οδηγίες του UPOV, TG/56/4 (Πίνακας 1). Σε δείγματα 4 φύλλων που συλλέχθηκαν από ετήσιους βλαστούς μετρήθηκε το μήκος και πλάτος του ελάσματος καθώς και το μήκος του φύλλου. Οι διαστάσεις των φύλλων δαμασκηνιάς χρησιμοποιήθηκαν για τον χαρακτηρισμό του μήκους (μικρό < 6,4 εκ., μέσο = 6,5-9,2 εκ., μεγάλο > 9,3 εκ.), πλάτους (στενό < 4,2 εκ., μέτριο = 4,3-5,6 εκ, φαρδύ > 5,7 εκ.) του ελάσματος και του μήκους του μίσχου (μικρό < 1,5 εκ., μέσο = 1,6-2,4 εκ., μεγάλο > 2,5 εκ.) (Vollas et al., 2006).

Δαμασκηνιά ποικ. 'Αυγάτη' στο νησί Σκόπελος

Πίνακας 1. Περιοχή προέλευσης, ονομασία και χαρακτηριστικά του καρπού τοπικών ποικιλιών/επιλογών δαμασκηνιάς που συλλέχθηκαν από διαφορετικές περιοχές της χώρας. ΧΚ= Χωρίς φαινοτυπική αξιολόγηση του καρπού, E= Egg, G=Greengages, P/A = δαμάσκηνο τύπου Γαλλικού d'Agen, M = μιραμπέλλες, D/B = damson/bullace).

Περιοχή	Ονομασία	Ομάδα ποικιλιών	Μέγεθος	Σχήμα	Βασικό χρώμα επιδερμίδας	Ένταση επιχρώμ.	Επίχρωμα	Χρώμα της σάρκας	Έναρξη ωρίμανσης
Ηπειρωτικές περιοχές									
Γρεβενά	Δήμητρας		ΧΚ						
	Τρικοκκιάς κίτρινο	D/B	<10	Στρογγυλό	Κίτρινο	Ελαφρά	Πορτοκαλί	Κίτρινο	Αύγουστος
Ημαθία	Ασβεστοχωρίου	E	41-55	Στρογγυλό	Κιτρινοπράσινο	Μέτρια	Κόκκινο	Πορτοκαλί	Ιούλιος
	Γαϊδουρινά	G	26-40	Στρογγυλό	Κιτρινοπράσινο	Χωρίς	-	Κιτρινοπράσινο	Ιούλιος
	Λευκά Κουραντά	D/B	<10	Επίμηκες	Κιτρινοπράσινο	Χωρίς	-	Κιτρινοπράσινο	Ιούλιος
Φθιώτιδα	Λευκό Λαμίας	E	26-40	Σταγονοειδές	Κίτρινο	Χωρίς	-	Πορτοκαλί	Αύγουστος
	Μπαρδάκι ελλειπτικό	D/B	26-40	Ελλειπτικό	Κιτρινοπράσινο	Χωρίς	-	Κιτρινοπράσινο	Ιούλιος
	Μπαρδάκι σφαιρικό	G	26-40	Στρογγυλό	Κιτρινοπράσινο	Χωρίς	-	Κιτρινοπράσινο	Ιούλιος
Νησιωτικές περιοχές									
Άνδρος	Νεράμπουλο Κόχυλος		ΧΚ						
	Νεράμπουλο Σάριζα		ΧΚ						
	Τζάνερο Κορφί		ΧΚ						
	Τζάνερο Μέσα Βουνί		ΧΚ						
Ικαρία	Περδίκι		ΧΚ						
	Νεράμπουλο κίτρινο		11-25						Ιούλιος
	Τζάνερο κόκκινο	E	41-55	Πεπλατυσμένο	Πορτοκαλοκίτρινο	Ισχυρή	Κόκκινο	Κίτρινο	Ιούνιος
Κρήτη	Κορφές		ΧΚ						Ιούλιος
Λέσβου	Μπουρνέλες (μούσκλες)	E	41-55	Ελλειπτικό	Κιτρινοπράσινο		-	Κιτρινοπράσινο	Αύγουστος
Λήμνος	Μούσκλα άσπρη	D/B	11-25	Αντσοειδές	Κίτρινο	Χωρίς	-	Κίτρινο	Αύγουστος
	Μούσκλα μαύρη	P/A	41-55	Ελλειπτικό	Πορφυρό ιώδες	Ισχυρή	Μωβ	Πορτοκαλί	Ιούλιος
	Τζάνερο κίτρινο	D/B	11-25	Στρογγυλό	Κίτρινο	Χωρίς	-	Κίτρινο	Ιούλιος
	Τζάνερο κόκκινο	D/B	<10	Στρογγυλό	Πορτοκαλοκίτρινο	Χωρίς	-	Κίτρινο	Ιούλιος
Σκόπελος	Αυγάτα Σκοπέλου	E	26-40	Σταγονοειδές	Κιτρινοπράσινο	Χωρίς	-	Κιτρινοπράσινο	Ιούλιος
	Γλυκά Σκοπέλου	P/A	26-40	Ελλειπτικό	Κιτρινοπράσινο	Ισχυρή	Μαύρο	Κιτρινοπράσινο	Αύγουστος
	Λουκουμάκια	G	26-40	Στρογγυλό	Κιτρινοπράσινο	Χωρίς	-	Πορτοκαλί	Ιούλιος
	Μπαρδάσα		ΧΚ						Αύγουστος
	Ξινά Σκοπέλου	D/B	26-40	Σταγονοειδές	Κιτρινοπράσινο	Ισχυρή	Κόκκινο	Πορτοκαλί	Αύγουστος
Σαμοθράκη	Πραουσιά	M	11-25	Αντσοειδές	Πορτοκαλοκίτρινο	Χωρίς	-	Πορτοκαλί	Ιούλιος
Σάμος	Κορόμηλο κόκκινο	D/B	11-25	Στρογγυλό	Κόκκινο	Χωρίς	-	Κίτρινο	Ιούνιος
	Ρικιά	D/B	<10	Στρογγυλό	Μπλε ιώδες	Χωρίς	-	Πράσινο	Ιούνιος
Χίος	Νεράγκουλα	D/B	<10	Στρογγυλό	Κιτρινοπράσινο	Μέτρια	Κόκκινο	Κίτρινο	Ιούνιος
	N. Μονής	D/B	<10	Στρογγυλό	Πράσινο	Χωρίς	-	Κιτρινοπράσινο	Ιούνιος

Πίνακας 2. Φαινοτυπικά χαρακτηριστικά που καταγράφηκαν, σύμφωνα με τις οδηγίες του CPVO TP14/1.

Χαρακτηριστικό	Βαθμολογία
Ετήσιος βλαστός:	
Πάχος	3: Λεπτός, 5: Μέσος, 7: Παχύς
Μήκος μεσογονάτιων	3: Βραχύ, 5: Μέτριο, 7: Μακρύ
Χνούδι (άνω τρίτο τμήμα)	3: Αδύναμο, 5: Μέτριο, 7: Ισχυρό
Αριθμός φακιδίων	3: Λίγα, 5: Μέτρια, 7: Πολλά
Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού	3: Μικρό, 5: Μέτριο, 7: Μεγάλο
Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού	1: Οξύ, 2: Αμβλύ, 3: Σφαιρικό
Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό	1: Εφαπτόμενος, 2: Ελαφρά προεξέχων, 3: Αρκετά προεξέχων
Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού	3: Μικρό, 5: Μέτριο, 7: Μεγάλο
Έλασμα φύλλου:	
Θέση σε σχέση με το βλαστό	1: Προς τα πάνω, 2: Προς τα έξω, 3: Προς τα κάτω
Σχήμα	1: Ωοειδές, 2: Ελλειπτικό, 3: Αντσοειδές
Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)	1: Οξεία, 2: Ορθή, 3: Αμβλεία
Σχήμα βάσης	1: Οξύ, 2: Αμβλύ, 3: Επίπεδο
Έλασμα φύλλο: Μήκος	3: Μικρό, 5: Μέτριο, 7: Μεγάλο
Έλασμα φύλλο: Πλάτος	3: Μικρό, 5: Μέτριο, 7: Μεγάλο
Φύλλο : αναλογία μήκους/πλάτος	3: ελαφρά επίμηκες, 5: μέτρια επίμηκες, 7: πολύ επίμηκες
Γυαλιστερό άνω επιφάνειας	3: Ασθενές, 5: Μέσο, 7: Έντονο
Χνούδι στην κάτω επιφάνεια	1: Απουσιάζει, 9: Εμφανίζεται
Οδόντωση περιφέρειας	1: Στρογγυλεμένη, 2: Πριονωτή
Διάμετρος στεφάνης (πλήρως ανοιχτό άνθος)	3: Μικρή 5: μέση 7: μεγάλη
Σχήμα πετάλου	1: Κυκλικό, 2: Ευρύ ελλειπτικό, 3: Μεγάλο ελλειπτικό
Σχετική διάταξη των πετάλων (πλήρως ανοιχτό)	1: Ελεύθερα, 2: Σε επαφή, 3: Σε επικάλυψη
Μίσχος: Μήκος	3: Μικρό, 5: Μέτριο, 7: Μεγάλο
Φύλλο:	
Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου/μήκος μίσχου	3: Μικρή, 5: Μέση, 7: Μεγάλη
Παρουσία νεκτάρων	1: Απουσιάζουν, 9: Εμφανίζονται
Θέση των νεκτάρων	1: Κυρίως στη βάση του ελάσματος, 2: Στο έλασμα και τον μίσχο, 3: Κυρίως στο μίσχο
Καρπός:	
Μέγεθος	1: Πολύ μικρό, 3: Μικρό, 5: Μέτριο, 7: Μεγάλο, 8: Πολύ μεγάλο, 9: Εξαιρετικά μεγάλο
Σχήμα σε πλευρική όψη	1: Επίμηκες, 2: Ελλειπτικό, 3: Στρογγυλό, 4: Πεπλατυσμένο, 5: Ωοειδές, 6: Αντσοειδές, 7: Σταγονοειδές
Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)	1: Συμμετρικός, 2: Ασυμμετρικός
Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου	3: Ρηχή, 5: Μέτρια, 7: Βαθιά
Πεπιεσμένη άκρη	1: Απουσία ή ελαφρά, 2: Ενδιάμεση, 3: Ισχυρή
Χνούδι στην άκρη	1: Απουσιάζει, 9: Εμφανίζεται
Βάθος κοιλότητας ποδίσκου	3: Ρηχή, 5: Μέτρια, 7: Βαθιά
Βασικό χρώμα φλοιού	1: Άσπρο πράσινο, 2: Πράσινο, 3: Κιτρινοπράσινο, 4: Κίτρινο, 5: Πορτοκαλοκίτρινο, 6: Κόκκινο, 7: Ανοιχτό ιώδες 8: Πορφυρό ιώδες, 9: Σκούρο ιώδες, 10: Μπλε ιώδες, 11: Σκούρο μπλε
Ένταση επιχρώματος	1= Χωρίς, 3= Ελαφρά, 5= Μέτρια, 7= Ισχυρά
Επίχρωμα φλοιού	1= Πορτοκαλί, 2= Ροζ, 3= Κόκκινο, 4= Μωβ, 5= Μαύρο,
Χρώμα της σάρκας	1: Υπόλευκο, 2: Πράσινο, 3: Κιτρινοπράσινο, 4: Κίτρινο, 5: Πορτοκαλί, 6: Κόκκινο
Συσκευτικότητα της σάρκας	3: Μαλακή, 5: Μέτρια, 7: Σκληρή
Χυμώδες	3: Χαμηλό, 5: Μέτριο, 7: Υψηλό
Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα	1: Μη επικολημένος, 2: Ελαφρά επικολημένος, 3: Επικολημένος
Πυρήνας:	
Σχήμα σε πλευρική όψη	1: Στενό ελλειπτικό, 2: Ελλειπτικό, 3: Κυκλικό
Σχήμα σε πλευρική όψη	1: Στενό ελλειπτικό, 2: Ελλειπτικό, 3: Κυκλικό
Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη	1: Στενό ελλειπτικό, 2: Ελλειπτικό, 3: Ευρύ ελλειπτικό, 4: Σφηνοειδές
Ανάπτυξη της τρόπιδας	3: Μικρή, 5: Μέση, 7: Μεγάλη
Υφή πλευρικών επιφανειών	1: Κοκκώδεις, 2: Λαξεμένες
Πλάτος βάσης	3: Μικρό, 5: Μέσο, 7: Μεγάλο
Σχήμα κορυφής	1: Οξύ, 2: Αμβλύ, 3: Στρογγυλεμένο
Χρόνος έναρξης ωρίμανσης:	1: Μάιος, 3: Ιούνιος, 5: Ιούλιος, 7: Αύγουστος, 9: Σεπτέμβριος

Ηπειρωτική Ελλάδα

1 Γρεβενά

1.1 'Τρικοκκιά κίτρινο'

Ο καρπός ωριμάζει στις αρχές Σεπτεμβρίου, είναι μικρού μεγέθους, με κίτρινο χρώμα φλοιού, συμπήρυνος και γλυκός. Είναι τύπου Damsons και bullaces.

Βρέθηκε στην Τρικοκκιά, Γρεβενών με τη βοήθεια του Προέδρου της κοινότητας κ. Χ. Μακρή και του κατοίκου Δρ. Κ. Γκαλογιάννη.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 7: Παχύς, Μήκος μεσογονάτιων= 5: Μέτριο, Αριθμός φακιδίων= 5: Μέτρια, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 1: Εφαπτόμενος, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 1: Προς τα πάνω, Σχήμα= 1: Ωοειδές, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 2: Ορθή, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= 5: Μέτριο (7,9 εκ.), Πλάτος= 7: Μεγάλο (6,0 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 3: ελαφρά επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 5: Μέσο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 1: Απουσιάζει, Οδόντωση περιφέρειας= 1: Στρογγυλεμένη Μίσχος= 5: Μέτριο (2,0 εκ.)

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 5: Μέση, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 3: Κυρίως στο μίσχο.

Καρπός: Μέγεθος= 1: Πολύ μικρό, <10 γρ., Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Στρόγγυλο, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 4: Κίτρινο, Ένταση επιχρώματος= 3: Ελαφρά, Επίχρωμα φλοιού= 1: Πορτοκαλί, Χρώμα της σάρκας= 4: Κίτρινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 3: Μαλακή, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολημένος

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 1: Στενό ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 5: Μέση, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 5: Μέσο, Σχήμα κορυφής= 1: Οξύ

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 9: Σεπτέμβριος

2 Ημαθία

2.1 'Ασβεστοχωρίου'

Παλαιά ποικιλία δαμασκηιάς, άγνωστης προέλευσης, που καλλιεργούταν στους νομούς Ημαθίας και Πέλλας. Ο καρπός έχει πρώιμο χρόνο ωρίμανσης (πριν ωριμάσουν οι Ιαπωνικές ποικιλίες δαμασκηιάς), μεγάλο μέγεθος καρπού και είναι πολύ παραγωγικό, χαρακτηριστικά που προσδίδουν εμπορική αξία στην ποικιλία (Drogoudi and Pantelidis, 2022). Ο καρπός είναι στρογγυλός, το χρώμα του φλοιού είναι κιτρινοπράσινο με κόκκινο επίχρωμα και η σάρκα είναι ελαφρά επικολημένη στον πυρήνα. Κατηγοριοποιήθηκε ως ποικιλία στο Τύπο Egg plums (Gaši et al., 2020). Επιπλέον, ο καρπός αυτής της ποικιλίας βρέθηκε πως έχει ιδιαίτερα υψηλή συγκέντρωση αντιοξειδωτικών ουσιών και φαιολών (Drogoudi and Pantelidis, 2022).

Προσβολές από την ίωση 'ευλογία της δαμασκηιάς' (ή 'σάρκα') οδήγησαν στον αφανισμό αυτής της ποικιλίας σε Ημαθία και Πέλλα. Στα πλαίσια του έργου Fruitrees2Safeguard έγιναν αναλύσεις φυτοϋγείας σε φυτά που βρέθηκαν

σε μόλις δύο σπυρώνες, χωρίς να βρεθεί φυτό απαλλαγμένο από την ίωση 'σάρκα' (έλεγχοι έγιναν στο εργαστήριο Φυτοπαθολογίας, Τμήμα Γεωπονίας, ΑΠΘ, Δρ. Β. Μαλιόγκα). Κατόπιν έγινε θερμοθεραπεία στο ερευνητικό κέντρο INRAE Γαλλίας, και σήμερα διατηρείται πολλαπλασιαστικό υλικό στο ΤΦΟΔ Νάουσας.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 5: Μέσος, Μήκος μεσογονάτιων= 5: Μέσο, Αριθμός φακιδίων= 7: Πολλά, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 2: Αμβλύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 1: Προς τα πάνω, Σχήμα= 2: ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 1: Οξεία, Σχήμα βάσης= 1: Οξύ, Μήκος= 7: Μεγάλο (12,0 εκ.), Πλάτος= 5: Μέτριο (5,4 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 7: πολύ επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 5: Μέσο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 1: Απουσιάζει, Οδόντωση περιφέρειας= 1: Στρογγυλεμένη Μίσχος= 3: Μικρό (1,2 εκ.)

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 7: Μεγάλη, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 2: Στο έλασμα και τον μίσχο

Καρπός: Μέγεθος= 7: Μεγάλο (41-55 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Στρόγγυλο, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 2: Ενδιάμεση, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 3: Κιτρινοπράσινο, Ένταση επιχρώματος= 5: Μέτρια, Επίχρωμα φλοιού= 3: Κόκκινο, Χρώμα της σάρκας= 5: Πορτοκαλί, Συνεκτικότητα της σάρκας= 7: Σκληρή, Χυμώδες= 5: Μέτριο, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 2: Ελαφρά επικολημένος

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: Ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 3: Μικρή, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 5: Μέσο, Σχήμα κορυφής= 2: Αμβλύ

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 5: Ιούλιος (2^ο δεκαήμερο)

1.2.2 'Γαΐδουρινά'

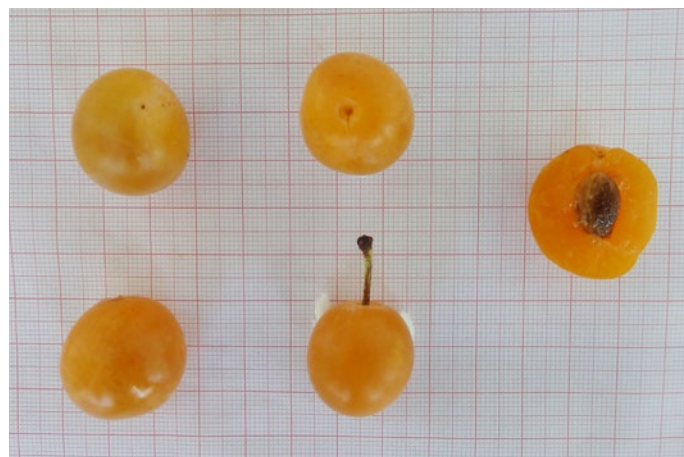
Ο καρπός ωριμάζει τον Ιούλιο, έχει μέτριο μέγεθος, στρογγυλό σχήμα, κιτρινοπράσινο χρώμα, χωρίς επίχρωμα και συμπύρηνος. Ανήκει στην ομάδα ποικιλιών τύπου Greengages (ή Ρεγκλότες). Συλλέχτηκε από τον Δρ. Θ. Σωτηρόπουλο από την Αγκαθιά Ημαθίας, με την καθοδήγηση του κ. Ν. Κουραντά.

Ετήσιος βλαστός:

Πάχος= 5: Μέσος, Μήκος μεσογονάτιων= 3: Βραχύ, Αριθμός φακιδίων= 5: Μέτρια, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 1: Εφαπτόμενος, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο.

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 2: Προς τα έξω, Σχήμα= 2: ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 1: Οξεία, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= -, Πλάτος= -, Αναλογία μήκους/πλάτους= -, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 5: Μέσο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 1: Απουσιάζει, Οδόντωση περιφέρειας= 1: Στρογγυλεμένη Μίσχος= -

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= -, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 1: Κυρίως στη βάση του ελάσματος,

Καρπός: Μέγεθος= 5: Μέτριο (26-40 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Στρόγγυλο Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 5: Μέτρια, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 9: Εμφανίζεται, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 5: Μέτρια, Βασικό χρώμα φλοιού= 3: Κιτρινοπράσινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού= - Χρώμα της σάρκας= 3: Κιτρινοπράσινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 3: Μαλακή, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολλημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 1: Στενό ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 5: Μέση, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 5: Μέσο, Σχήμα κορυφής= 2: Αμβλύ.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 5: Ιούλιος.

1.2.3 'Λευκά Ν. Κουραντά'

Ο καρπός ωριμάζει τον Ιούλιο, έχει μικρό μέγεθος, επίμηκες σχήμα, κιτρινοπράσινο χρώμα και είναι συμπήρυνος. Πιθανόν ανήκει στην ομάδα ποικιλιών τύπου Damsons και Bullace.

Συλλέχτηκε από τον Δρ. Θ. Σωτηρόπουλο στην Αγκαθιά Ημαθίας με την καθοδήγηση του παραγωγού κ. Ν. Κουραντά.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 3: Λεπτός, Μήκος μεσογονάτιων= 5: Μέτριο, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο.

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 2: Προς τα έξω, Σχήμα= 2: ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 1: Οξεία, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= -, Πλάτος= -, Αναλογία μήκους/πλάτους= -, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 3: Ασθενές, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 9: Εμφανίζεται, Οδόντωση περιφέρειας= 1: Στρογγυλεμένη Μίσχος= 3: Μικρό 5: Μέτριο 7: Μεγάλο

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 3: Μικρή 5: Μέση 7: Μεγάλη, Παρουσία νεκτάρων= 1: Απουσιάζουν 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 1: Κυρίως στη βάση του ελάσματος.

Καρπός: Μέγεθος= 1: Πολύ μικρό (<10 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 1: Επίμηκες, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 2: Ασυμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 5: Μέτρια, Πεπιεσμένη άκρη= 2: Ενδιάμεση, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 3: Κιτρινοπράσινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού= - Χρώμα της σάρκας= 3: Κιτρινοπράσινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 3: Μαλακή, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολλημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 1: Στενό ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 1: Στενό ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 5: Μέση, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 3: Μικρό, Σχήμα κορυφής= 1: Οξύ

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 5: Ιούλιος.

3 Φθιώτιδα

Στη Φθιώτιδα υπάρχουν διάσπαρτα δένδρα των τοπικών ποικιλιών 'Μπαρδάκι' εκ των οποίων ξεχώρισαν το ελλειπτικό και σφαιρικό, καθώς και το 'Λευκό δαμάσκηνο'. Οι καρποί αυτών των ποικιλιών πωλούνται στις λαϊκές αγορές. Η συλλογή πολλαπλασιαστικού υλικού και ο χαρακτηρισμός αυτών των ποικιλιών έγινε με τη βοήθεια του φυτρωριούχου κ. Γιώργου Παναγιωτόπουλου στη Λαμία, Φθιώτιδας.

3.1 'Λευκό Λαμίας'

Ο καρπός ωριμάζει στις αρχές Αυγούστου, έχει μέτριο μέγεθος, είναι κίτρινου χρώματος με σταγονοειδές σχήμα, γλυκός και ο πυρήνας είναι ελαφρά επικολλημένος στη σάρκα. Πιθανόν ανήκει στην κατηγορία τύπου Egg.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 5: Μέσος, Μήκος μεσογονάτιων= 5: Μέτριο, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό.

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 1: Προς τα πάνω, Σχήμα= 3: Αντωειδές, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 3: Αμβλεία, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= 3: Μικρό (6,2 εκ.), Πλάτος= 3: Μικρό (3,1 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 5: μέτρια επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 5: Μέσο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 1: Απουσιάζει, Οδόντωση περιφέρειας= 1: Στρογγυλεμένη Μίσχος= 3: Μικρό (1,1 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 5: Μέση, Παρουσία νεκτάρων= 1: Απουσιάζουν, Θέση των νεκτάρων= -

Καρπός: Μέγεθος= 5: Μέτριο (26-40 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 7: Σταγονοειδές, = Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή 5, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 9: Εμφανίζεται, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 4: Κίτρινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού= -, Χρώμα της σάρκας= 5: Πορτοκαλί, Συνεκτικότητα της σάρκας= 7: Σκληρή, Χυμώδες= 5: Μέτριο, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 2: Ελαφρά επικολλημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 1: Στενό ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: Ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 5: Μέση, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 3: Μικρό, Σχήμα κορυφής= 1: Οξύ.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 7: Αύγουστος.

3.2 'Μπαρδάκι ελλειπτικό'

Ο καρπός ωριμάζει τον Ιούλιο, έχει μέτριο μέγεθος, ελλειπτικό σχήμα, είναι κιτρινοπράσινο και η σάρκα είναι ελαφρά επικολλημένη στον πυρήνα. Κατηγοριοποιήθηκε ως Τύπου Damsons και Bullaces (Gasi et al., 2020).

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 7: Παχύς, Μήκος μεσογονάτιων= 3: Βραχύ, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 2: Αμβλύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 1: Εφαπτόμενος, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 1: Προς τα πάνω, Σχήμα= 2: Ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 2: Ορθή, Σχήμα βάσης= 1: Οξύ, Μήκος= 5: Μέτριο (9,1 εκ.), Πλάτος= 7: Μεγάλο (6,1 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 3: ελαφρά επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 3: Ασθενές, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 9: Εμφανίζεται, Οδόντωση περιφέρειας= 1: Στρογγυλεμένη Μίσχος= 5: Μέτριο (1,6 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 5: Μέση, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 2: Στο έλασμα και το μίσχο

Καρπός: Μέγεθος= 5: Μέτριο (26-40 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 3: Κιτρινοπράσινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού= -, Χρώμα της σάρκας= 3: Κιτρινοπράσινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 5: Μέτρια, Χυμώδες= 5: Μέτριο, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 2: Ελαφρά επικολλημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 1: Στενό ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: Ελλειπτικό 3, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 3: Μικρή, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 3: Μικρό, Σχήμα κορυφής= 2: Αμβλύ.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 5: Ιούλιος.

3.3 'Μπαρδάκι σφαιρικό'

Ο καρπός ωριμάζει τον Ιούλιο, έχει μέτριο μέγεθος, είναι στρογγυλός με κιτρινοπράσινο χρώμα και ελαφρά επικολλημένη σάρκα στο πυρήνα. Κατηγοριοποιήθηκε ως Greengages (ή Ρεγκλότες) (Gasi et al., 2020).

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 7: Παχύς, Μήκος μεσογονάτιων= 3: Βραχύ, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο.

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 2: Προς τα έξω, Σχήμα= 1: Ωσειδές, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 3: Αμβλεία, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= 5: Μέτριο (7,3 εκ.), Πλάτος= 3: Μικρό (4,2 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 7: πολύ επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 7: Έντονο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 1: Απουσιάζει, Οδόντωση περιφέρειας= 1: Στρογγυλεμένη. Μίσχος= 3: Μικρό (1,4 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 7: Μεγάλη, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 1: Κυρίως στη βάση του ελάσματος.

Καρπός: Μέγεθος= 5: Μέτριο (26-40 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Στρόγγυλο, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 2: Ενδιάμεση, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 3: Κιτρινοπράσινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού= -, Χρώμα της σάρκας= 3: Κιτρινοπράσινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 5: Μέτρια, Χυμώδες= 5: Μέτριο, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 2: Ελαφρά επικολλημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: Ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 5: Μέση, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 3: Μικρό, Σχήμα κορυφής= 1: Οξύ.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 5: Ιούλιος.

Νησιά

1 Άνδρος

Σε κήπους σπιτιών συναντώνται δαμασκηνίες με τις ονομασίες 'Νεράμπουλο' και 'Τζάνερα'. Έγιναν δειγματοληψίες για γενετική ταυτοποίηση και χαρακτηρισμό των βλαστών και φύλλων σε συλλογές 'Νεράμπουλο Κόχυλος', 'Νεράμπουλο Σάριζα', 'Τζάνερο Κορφή', και 'Τζάνερο Μέσα Βουνί'.

2 Ικαρία

Καταγράφηκαν το 'Τζάνερο κόκκινο' στο οποίο έγινε πλήρης χαρακτηρισμός αλλά και το 'Νεράμπουλο κίτρινο' με μικρό κίτρινο καρπό που ωριμάζει στο τέλος Ιουλίου, και 'Περδίκι' στο Καταφύγι.

2.1 'Τζάνερο κόκκινο'

Ο καρπός είναι μεγάλου μεγέθους, έχει πεπλατυσμένο σχήμα, πορτοκαλοκίτρινο χρώμα με κόκκινο έντονο επίχρωμα, είναι συμπήρυνος και γλυκός. Πιθανόν ανήκει στις ποικιλίες τύπου Egg.

Η αξιολόγηση αυτής της ποικιλίας έγινε σε δένδρα που διατηρούνται στο κτήμα της κα Διαμάντω Πλάκα, περιοχή Ρέμα Τσάφαρη, Άγιος Δημήτριος Ικαρίας.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 3: Λεπτός, Μήκος μεσογονάτιων= 3: Βραχύ, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 2: Αμβλύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο.

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 2: Προς τα έξω, Σχήμα= 2: ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 2: Ορθή, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= 3: Μικρό (5,1 εκ.), Πλάτος= 3: Μικρό (3,4 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 5: μέτρια επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 7: Έντονο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 1: Απουσιάζει, Οδόντωση περιφέρειας= 2: Πριονωτή Μίσχος= 3: Μικρό (1,4 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 5: Μέση, Παρουσία νεκτάρων= 1: Απουσιάζουν.

Καρπός: Μέγεθος= 7: Μεγάλο (41-55 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 4: Πεπλατυσμένο, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 5: Πορτοκαλοκίτρινο, Ένταση επιχρώματος= 7: Ισχυρή, Επίχρωμα φλοιού= 3: Κόκκινο, Χρώμα της σάρκας= 4: Κίτρινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 7: Σκληρή, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολλημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: Ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 3: Μικρή, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 5: Μέσο, Σχήμα κορυφής= 3: Στρογγυλεμένο.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 3: Ιούνιος.

3 Λέσβος

Στο νησί της Λέσβου συναντώνται η ποικ. 'Μπουρνέλες' ή 'Μούσκλες' με καρπούς κιτρινοπράσινου χρώματος, καθώς και μαύρα δαμάσκηνα τα οποία όμως δεν αξιολογήθηκαν στην παρούσα εργασία.

3.1 'Μπουρνέλες' (συνώνυμο 'Μούσκλες')

Η ονομασία μπουρνέλες, πιθανόν είναι δάνειο από το ιταλικό rupunella, που ανάγεται στο λατινικό rupunus. Και επειδή αυτό έχει ελληνική αρχή, από το προύμνον, η μπουρνέλα είναι αντιδάνεια λέξη και πιθανόν ετυμολογικά να έχουν ελληνική αρχή (Σαραντάκος, 2011).

Ο καρπός ωριμάζει τον Αύγουστο, έχει μεγάλο μέγεθος, ελλειπτικό σχήμα, κιτρινοπράσινο χρώμα και είναι συμπύρηνος. Ανήκουν στην ομάδα ποικιλιών τύπου Egg.

Υπάρχουν αρκετά δένδρα αυτής της ποικιλίας στη Λέσβο. Ονομάζονται 'Μούσκλες' στο χωριό της Αγιάσου, και 'Μπουρνέλες' σε άλλες περιοχές της Λέσβου. Τα βρήκαμε με την υπόδειξη του κ. Δημήτρη Μαϊστρέλη, στην Αγιάσο Μυτιλήνης. Συλλέχθηκε πολλαπλασιαστικό υλικό το καλοκαίρι 2018 και σήμερα δένδρα σε παραγωγική ηλικία διατηρούνται στο ΤΦΟΔ Νάουσας.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος=7: Παχύς, Μήκος μεσογονάτιων=7: Μακρύ, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 7: Μεγάλο.

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 3: Προς τα κάτω, Σχήμα= 3: Αντσειδές, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 3: Αμβλεία, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= 5: Μέτριο (9,2 εκ.), Πλάτος= 7: Μεγάλο (5,9 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 3: ελαφρά επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 7: Έντονο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 1: Απουσιάζει, Οδόντωση περιφέρειας= 1: Στρογγυλεμένη. Μίσχος= 5: Μέτριο (1,6 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου/ μήκος μίσχου= 5: Μέση, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 1: Κυρίως στη βάση του ελάσματος.

Καρπός: Μέγεθος= 7: Μεγάλο (41-55 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 2: Ασυμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3:, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 9: Εμφανίζεται, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 5: Μέτρια, Βασικό χρώμα φλοιού= 3: Κιτρινοπράσινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Χρώμα της σάρκας= 3:, Συνεκτικότητα της σάρκας= 7: Σκληρή, Χυμώδες= 3: Χαμηλό, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 3: Ευρύ ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 5: Μέση, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 3: Μικρό, Σχήμα κορυφής= 1: Οξύ.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 7: Αύγουστος.

4 Λήμνος

Στην Λήμνο υπάρχουν αρκετά δένδρα δαμασκηνιάς που αναπτύσσονται χωρίς καμία καλλιεργητική φροντίδα σε εγκαταλειμμένα χωράφια ή αυλές σπιτιών. Καταγράφηκαν οι τοπικές ποικιλίες 'Μούσκλα άσπρη', 'Μούσκλα μαύρη', 'Τζάνερο κίτρινο' και 'Τζάνερο κόκκινο'. Επίσης, στη Λήμνο υπάρχουν και αρκετοί θάμνοι/δένδρα τραπουρνιάς (*P. spinosa*) από όπου οι κάτοικοι χρησιμοποιούν τους καρπούς για την παρασκευή πολύ θρεπτικής μαρμελάδας και λικέρ.

4.1 'Μούσκλα μαύρη'

Υπάρχουν διαφορετικοί γενότυποι με διαφορά μίας εβδομάδας στην ωρίμανση. Ο καρπός ωριμάζει στο τέλος Ιουλίου, είναι μεγάλου μεγέθους, με ελλειπτικό σχήμα, πορφυρό-ιώδες χρώμα, ευχάριστη γεύση και ελαφρά επικολημένη σάρκα στον πυρήνα. Πιθανόν ανήκει στην κατηγορία των *Rpunus*, αν και η σάρκα είναι ελαφρά επικολημένη στον πυρήνα.

Ο χαρακτηρισμός έγινε σε δένδρα που διατηρούνται σε αυλή του γεωπόνου κ. Δημήτρη Καραγιαννάκη στο χωριό Κορνός Λήμνου.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 7: Παχύς, Μήκος μεσογονάτιων= 5: Μέτριο, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 2: Προς τα έξω, Σχήμα= 2: ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 3: Αμβλεία, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= 5: Μέτριο (6,6 εκ.), Πλάτος= 3: Μικρό (3,5 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 7: πολύ επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 5: Μέσο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 9: Εμφανίζεται, Οδόντωση περιφέρειας= 1: Στρογγυλεμένη Μίσχος= 5: Μέτριο (1,7 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 5: Μέση, Παρουσία νεκτάρων= 1: Απουσιάζουν.

Καρπός: Μέγεθος= 7: Μεγάλο (41-55 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 9: Εμφανίζεται, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 8: Πορφυρό-ιώδες, Ένταση επιχρώματος= 7: Ισχυρή, Επίχρωμα φλοιού= 4: Μωβ, Χρώμα της σάρκας= 5: Πορτοκαλί, Συνεκτικότητα της σάρκας= 5: Μέτρια, Χυμώδες= 5: Μέτριο, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 2: Ελαφρά επικολημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 1: Στενό ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 7: Μεγάλη, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 3: Μικρό, Σχήμα κορυφής= 1: Οξύ.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 5: Ιούλιος.

4.2 'Μούσκλα άσπρη'

Ο καρπός ωριμάζει στο τέλος Ιουλίου, έχει μικρό μέγεθος, αντσειδές σχήμα, κίτρινο χρώμα και είναι συμπύρηνος. Ωριμάζει μία εβδομάδα πριν από τη 'Μούσκλα μαύρη'. Ανήκει στην ομάδα ποικιλιών τύπου Damsons και Bullaces. Καταγράφηκαν δένδρα δίπλα στον δρόμο κοντά στο Ρεπανίδι. χωρίς καμία καλλιεργητική φροντίδα.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 5: Μέσος, Μήκος μεσογονάτιων= 5: Μέτριο, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 2: Αμβλύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 3: Προς τα κάτω, Σχήμα= 2: ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 1: Οξεία, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= 5: Μέτριο (8,5 εκ.), Πλάτος= 7: Μεγάλο (6,6 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 3: ελαφρά επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 3: Ασθενές, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 9: Εμφανίζεται, Οδόντωση περιφέρειας= 2: Πριονωτή. Μίσχος= 5: Μέτριο (1,8 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 5: Μέση, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 1: Κυρίως στη βάση του ελάσματος. **Καρπός:** Μέγεθος= 3: Μικρό (11-25 γρ.), Σχήμα σε πλευρική

όψη= 6: Αντσειδές. Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 9: Εμφανίζεται, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 4: Κίτρινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού=, Χρώμα της σάρκας= 4: Κίτρινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 3: Μαλακή, Χυμώδες= 5: Μέτριο, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: Ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 5: Μέση, Υφή πλευρικών επιφανειών= 2: Λαξεμένες, Πλάτος βάσης= 5: Μέσο, Σχήμα κορυφής= 3: Στρογγυλεμένο.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 5: Ιούλιος.

4.3 'Τζάνερο κόκκινο'

Ωριμάζουν τον Ιούλιο (πριν από το 'Τζάνερο κίτρινο'). Ο καρπός έχει πολύ μικρό μέγεθος, στρογγυλό σχήμα, έντονο κόκκινο χρώμα και είναι συμπύρηνος. Πιθανόν ανήκει στην κατηγορία Damson/Bullaces.

Βρέθηκαν δένδρα δίπλα στον δρόμο κοντά στο χωριό Λύχνα, χωρίς καμία καλλιεργητική φροντίδα

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 7: Παχύς, Μήκος μεσογονάτιων= 3: Βραχύ, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 2: Αμβλύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 1: Εφαπτόμενος, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο.

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 1: Προς τα πάνω, Σχήμα= 2: ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 2: Ορθή, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= 5: Μέτριο (6,6 εκ.), Πλάτος= 5: Μέτριο (4,5 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 5: μέτρια επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνεια= 7: Έντονο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 9: Εμφανίζεται, Οδόντωση περιφέρειας= 1: Στρογγυλεμένη Μίσχος= 3: Μικρό (1,4 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 7: Μεγάλη, Παρουσία νεκτάρων= 1: Απουσιάζουν.

Καρπός: Μέγεθος= 1: Πολύ μικρό (<10 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Στρόγγυλο, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 5: Πορτοκαλοκίτρινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού= -, Χρώμα της σάρκας= 4: Κίτρινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 3: Μαλακή, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Κυκλικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 3: Ευρύ ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 3: Μικρή, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 7: Μεγάλο, Σχήμα κορυφής= 3: Στρογγυλεμένο.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 5: Ιούλιος.

4.4 'Τζάνερο κίτρινο'

Ο καρπός ωριμάζει τον Ιούλιο, έχει μικρό μέγεθος, στρογγυλό σχήμα, κίτρινο χρώμα, είναι ελαφρά ξινός, και συμπύρηνος. Ανήκει στην κατηγορία Damsons και Bullaces.

Βρέθηκαν δένδρα δίπλα στον δρόμο (κοντά στο Ρεπανίδι) και σε αυλή στο χωριό Δάφνη, χωρίς καμία καλλιεργητική φροντίδα.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 5: Μέσος, Μήκος μεσογονάτιων= 3: Βραχύ, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 2: Αμβλύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 1: Εφαπτόμενος, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό.

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 1: Προς τα πάνω, Σχήμα= 2: ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 1: Οξεία, Σχήμα βάσης= 1: Οξύ, Μήκος= 5: Μέτριο (6,9 εκ.), Πλάτος= 3: Μικρό (4,1 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 7: πολύ επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνεια= 3: Ασθενές, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 9: Εμφανίζεται, Οδόντωση περιφέρειας= 2: Πριονωτή, Μίσχος= 5: Μέτριο (2,1 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 5: Μέση, Παρουσία νεκτάρων= 1: Απουσιάζουν.

Καρπός: Μέγεθος= 3: Μικρό (11-25 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Στρόγγυλο, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 5: Μέτρια, Βασικό χρώμα φλοιού= 4: Κίτρινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού=, Χρώμα της σάρκας= 4: Κίτρινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 3: Μαλακή, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: Ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 3: Μικρή, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 5: Μέσο, Σχήμα κορυφής= 2: Αμβλύ.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 5: Ιούλιος.

5 Σαμοθράκη

5.1 'Πραουσιτιά'

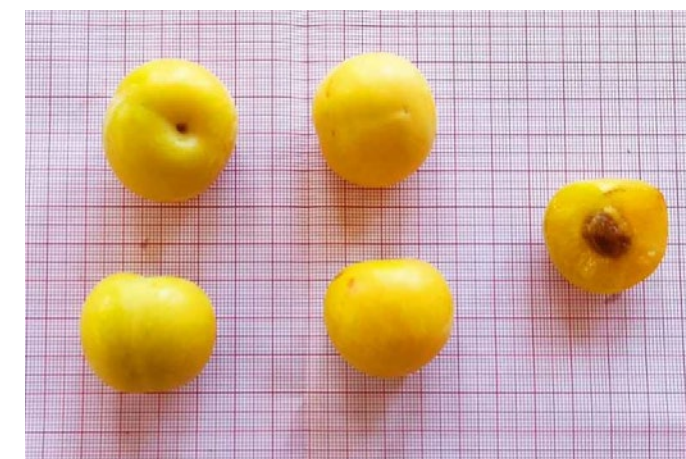
Ο καρπός ωριμάζει τον Ιούλιο, έχει μικρό μέγεθος, είναι στρογγυλός, με πορτοκαλοκίτρινο χρώμα, πολύ γλυκός, με ελαφρά επικολημένο πυρήνα στη σάρκα. Ανήκει στην κατηγορία τύπου Μιραμπέλλες.

Στην Ελλάδα απαντάται στη Θράκη και ιδιαίτερα στη Σαμοθράκη και την Περιφερειακή Ενότητα Ροδόπης (Κομοτηνή), όπου από τον καρπό της, το πράουστο, παρασκευάζεται χαρακτηριστικό γλυκό του κουταλιού, καθώς και μαρμελάδα.

Καρπούς και δένδρα από την ποικιλία 'Πραουσιτιά' βρέθηκαν με τη βοήθεια του γεωπόνου κ. Πασχάλη Παπαδάκη, τέως διευθυντή στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης στην Αλεξανδρούπολη.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 3: Λεπτός, Μήκος μεσογονάτιων= 3: Βραχύ, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 1: Προς τα πάνω, Σχήμα= 3:

Αντωειδές, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 2: Ορθή, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= 3: Μικρό (5,6 εκ.), Πλάτος= 3: Μικρό (3,5 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= 5: μέτρια επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 3: Ασθενές, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 9: Εμφανίζεται, Οδόντωση περιφέρειας= 2: Πριονωτή Μίσχος= 3: Μικρό (1,3 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου/μήκος μίσχου= 5: Μέση, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 2: Στο έλασμα και το μίσχο.

Καρπός: Μέγεθος= 3: Μικρό (11-25 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 6: Αντωειδές, = Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 2: Ασυμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 5: Πορτοκαλοκίτρινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού= -, Χρώμα της σάρκας= 5: Πορτοκαλί, Συνεκτικότητα της σάρκας= 7: Σκληρή, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 2: Ελαφρά επικολλημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: Ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 5: Μέση, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 3: Μικρό, Σχήμα κορυφής= 1: Οξύ.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 5: Ιούλιος.

6 Σάμος

6.1 'Κορόμηλο κόκκινο'

Ωριμάζει τον Ιούνιο, ο καρπός έχει μικρό μέγεθος, στρογγυλό σχήμα, κόκκινο χρώμα, και είναι συμπήρνο. Ανήκει στην κατηγορία Damsons και Bullaces.

Βρέθηκε με την υπόδειξη του κ. Γ. Κιουλάφα στην περιοχή Κιουλαφάδες, όρος Άμπελος, Σάμου.

Καρπός: Μέγεθος= 3: Μικρό (11-25 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Στρόγγυλο, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 2: Ασυμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 6: Κόκκινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού= -, Χρώμα της σάρκας= 4: Κίτρινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 5: Μέτρια, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολλημένος

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: Ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 3: Μικρή, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 3: Μικρό, Σχήμα κορυφής= 2: Αμβλύ.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 3: Ιούνιος (12 Ιουνίου).

6.2 'Ρίκια'

Το δένδρο έχει μικρό μέγεθος. Ο καρπός ωριμάζει τον Ιούνιο, έχει πολύ μικρό μέγεθος, στρογγυλό σχήμα, μαύρο χρώμα, είναι γλυκός και συμπήρνος. Πιθανόν ανήκει στην ομάδα ποικιλιών τύπου Damsons και Bullaces.

Πιθανόν να προέρχεται από τη Μ. Ασία γιατί η ονομασία 'Ρίκια' θυμίζει την τούρκικη λέξη 'ερίκ' όπως ονομάζεται το κορόμηλο (Σαραντάκος, 2011). Καταγράφηκαν με τη βοήθεια του κ. Γιακουμή Αμυρσώνα, και του γεωπόνου κ. Ιωάννη Σκούτα, στην περιοχή Κοκκάρι, Σάμου.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 3: Λεπτός, Μήκος μεσογονάτιων= 5: Μέτριο, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο.

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 1: Προς τα επάνω, Σχήμα= 2: Ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 2: Ορθή, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= 5: Μέτριο (7,2 εκ.), Πλάτος= 3: Μικρό (4,2 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτος= 7: πολύ επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 5: Μέσο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 9: Εμφανίζεται, Οδόντωση περιφέρειας= 2: Πριονωτή. Μίσχος= 5: Μέτριο (2,1 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 5: Μέση, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 1: Κυρίως στη βάση του ελάσματος.

Καρπός: Μέγεθος= 1: Πολύ μικρό (<10 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Στρόγγυλο, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 10: Μπλε ιώδες, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού= -, Χρώμα της σάρκας= 2: Πράσινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 3: Μαλακή, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολλημένος. Ο καρπός έχει ωραία γεύση και είναι γλυκός.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: Ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 3: Μικρή, Υφή πλευρικών επιφανειών= 2: Λαξεμένες, Πλάτος βάσης= 5: Μέσο, Σχήμα κορυφής= 3: Στρογγυλεμένο.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 3: Ιούνιος

7 Σκόπελος

Καταγράφηκαν τα 'Γλυκά Σκοπέλου' τα οποία συγκαλλιεργούνται με σκοπό την επικοινωνία με τις ποικιλίες 'Αυγάτο' και 'Ξινά'. Επίσης, συναντώνται διάσπαρτα δένδρα των ποικ. 'Λουκουμάκια' και 'Μπαρδάσα'. Βρήκαμε τις ποικ. δαμασκηνιάς σε οπωρώνες του παραγωγού κ. Αθανάσιου Γρυπιώτη.

7.1 'Γλυκά Σκοπέλου'

(συνώνυμα 'Σκοπέλου', 'Μαύρα Σκοπέλου', 'Αγεν Σκοπέλου')

Το δένδρο είναι μέτριας ζωηρότητας και παραγωγικό. Ο καρπός έχει ελλειπτικό σχήμα με μέσο μέγεθος, φλούδα πολύ σκούρα μπλε και σάρκα κίτρινη γλυκιά και ημικτύρηνη. Ωριμάζει προς το τέλος Αυγούστου. Αντικατέστησε την 'Αγιορείτικη' που πριν καλλιεργούταν εκεί για αποξήρανση (Αγάθος, 1975).

Πιθανόν πρόκειται για παραλλαγή της Γαλλικής ποικιλίας 'Αγεν' από την οποία διαφέρει στο ότι δεν έχει το χαρακτηριστική μύτη στην κορυφή του καρπού και επίσης δεν είναι αυτογόνιμη (Drogoudi et al., 2022). Η ποικιλία 'Γλυκά Σκοπέλου' είναι η μόνη τοπική ποικιλία δαμασκηνιάς που είναι σήμερα εγγεγραμμένη στο Μητρώο Ποικιλιών. Επίσης είναι η μόνη τοπική ποικιλία δαμασκηνιάς με σημαντική εμπορική εκμετάλλευση. Τα δαμάσκηνα παράγονται με συμβατική ή βιολογική καλλιέργεια, αποξηραίνονται και τυποποιούνται στο νησί της Σκοπέλου.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 7: Παχύς, Μήκος μεσογονάτιων= 7: Μακρύ, Αριθμός φακιδίων= 7: Πολλά, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό.

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 3: Προς τα κάτω, Σχήμα= 3: αντωειδές, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 3: Αμβλεία, Σχήμα βάσης= 1: Οξύ, Μήκος= 7: Μεγάλο (10,3 εκ.), Πλάτος= 7: Μεγάλο (6,9 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 5: μέτρια επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 7: Έντονο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 1: Απουσιάζει, Οδόντωση περιφέρειας= 1: Στρογγυλεμένη, Μίσχος= 7: Μεγάλο (2,6 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 5: Μέση, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 1: Κυρίως στη βάση του ελάσματος.

Καρπός: Μέγεθος= 5: Μέτριο (26-40 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 9: Εμφανίζεται, Βασικό χρώμα φλοιού= 3: Κιτρινοπράσινο, Ένταση επιχρώματος= 7: Ισχυρή, Επίχρωμα φλοιού= 5: Μαύρο, Χρώμα της σάρκας= 3: Κιτρινοπράσινο, Χυμώδες= 5: Μέτριο, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 2: Ελαφρά επικολλημένος.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 7: Αύγουστος

7.2 'Αυγάτα Σκοπέλου' (συνώνυμο 'Αυγάτο')

Ο καρπός ωριμάζει τον Ιούλιο, έχει μέτριο μέγεθος, σταγονοειδές σχήμα, κιτρινοπράσινο χρώμα και είναι εκπύρηνος. Ανήκει στην ομάδα ποικιλιών τύπου Egg.

Χρησιμοποιείται για την παρασκευή γλυκών του κουταλιού και λικέρ. Υπάρχουν διάσπαρτα δένδρα σε οπωρώνες της ποικιλίας 'Γλυκά Σκοπέλου' την οποία και επικονιάζει.

Στα πλαίσια του έργου Fruitrees2Safeguard έγιναν αναλύσεις φυτοϋγείας χωρίς να βρεθεί δένδρο απαλλαγμένο από την ίωση 'σάρκα' (έλεγχος έγιναν στο εργαστήριο Φυτοπαθολογίας, Τμήμα Γεωπονίας, ΑΠΘ, Δρ. Β. Μαλιόγκα). Κατόπιν έγινε θερμοθεραπεία στο ερευνητικό κέντρο INRAE Γαλλίας, και σήμερα διατηρείται πολλαπλασιαστικό υλικό στο ΤΦΟΔ Νάουσας.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 7: Παχύς, Μήκος μεσογονάτιων= 5: Μέτριο, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 2: Αμβλύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό.

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 3: Προς τα κάτω, Σχήμα= 2: ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 2: Ορθή, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= 7: Μεγάλο (9,7 εκ.), Πλάτος= 7: Μεγάλο (6 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 5: μέτρια επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 3: Ασθενές, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 9: Εμφανίζεται, Οδόντωση περιφέρειας= 2: Πριονωτή, Μίσχος= 5: Μέτριο (2,2 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 7: Μεγάλη, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 2: Στο έλασμα και τον μίσχο.

Καρπός: Μέγεθος= 5: Μέτριο (26-40 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 7: Σταγονοειδές, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή αθειά, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βασικό χρώμα φλοιού= 3: Κιτρινοπράσινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού= -, Χρώμα της σάρκας= 3: Κιτρινοπράσινο, Χυμώδες= 5: Μέτριο, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 1: Μη επικολλημένος.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 5: Ιούλιος

7.3 'Ξινά Σκοπέλου' (συνώνυμο 'Αγιορείτικη', 'Ξινά')

Ο καρπός ωριμάζει τον Αύγουστο, έχει μέτριο μέγεθος, ελλειπτικό σχήμα, κιτρινοπράσινο χρώμα με κόκκινο επίχρωμα, και είναι συμπήρινα. Στο παρελθόν αναφαιρέτε πως ξηραίνονταν και επίσης είναι φτωχό σε σάκχαρα, γι αυτό και ονομάζονται ξινά (Αγάθος, 1975). Σήμερα χρησιμοποιούνται για την παρασκευή γλυκών του κουταλιού και λικέρ, καθώς και διατηρείται γιατί η 'Γλυκά Σκοπέλου' είναι αυτόστειρη και χρησιμοποιείται ως επικονιαστής

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 7: Παχύς, Μήκος μεσογονάτιων= 5: Μέτριο, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέσο, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέσο

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 3: Προς τα κάτω, Σχήμα= 2: ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 2: Ορθή, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= 3: Μικρό (6,3 εκ.), Πλάτος= 3: Μικρό (3,8 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 5: μέτρια επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 7: Έντονο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 1: Απουσιάζει, Οδόντωση περιφέρειας= 2: Πριονωτή, Μίσχος= 5: Μέτριο (1,7 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 3: Μικρή, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 2: Στο έλασμα και το μίσχο

Καρπός: Μέγεθος= 5: Μέτριο (26-40 εκ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό. Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 1: Απούσα ή ελαφρά, Χνούδι στην άκρη= 9: Εμφανίζεται, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 3: Κιτρινοπράσινο, Ένταση επιχρώματος= 7: Ισχυρή, Επίχρωμα φλοιού= 3: Κόκκινο, Χρώμα της σάρκας= 5: Πορτοκαλί, Συνεκτικότητα της σάρκας= 3: Μαλακή, Χυμώδες= 3: Χαμηλό, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολλημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 1: Στενό ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 5: Μέση, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 3: Μικρό, Σχήμα κορυφής= 3: Στρογγυλεμένο

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 7: Αύγουστος.

7.4 'Λουκουμάκια' (συνώνυμο 'Πατατάκια')

Ωριμάζουν το Ιούλιο, έχουν μέτριο μέγεθος, στρογγυλό σχήμα, κιτρινοπράσινο χρώμα και ο πυρήνας είναι ελαφρά επικολλημένος στη σάρκα. Πιθανόν να ανήκουν στη ομάδα ποικιλιών τύπου Greengages (ή Ρεγκλότες).

Ετήσιος βλαστός:

Πάχος= 5: Μέσος, Μήκος μεσογονάτιων= 3: Βραχύ, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού=

5: Μέτριο, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 5: Μέτριο.

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 2: Προς τα έξω, Σχήμα= 2: ελλειπτικό, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 2: Ορθή, Σχήμα βάσης= 1: Οξύ, Μήκος= 5: Μέτριο (9,0 εκ.), Πλάτος= 5: Μέτριο (4,9 εκ.), Αναλογία μήκους/πλάτους= 5: μέτρια επίμηκες, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 5: Μέσο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 1: Απουσιάζει, Οδόντωση περιφέρειας= 2: Πριονωτή. Μίσχος= 5: Μέτριο (1,9 εκ.).

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= 5: Μέση, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 1: Κυρίως στη βάση του ελάσματος.

Καρπός: Μέγεθος= 5: Μέτριο (26-40 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Στρόγγυλο Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 2: Ασυμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 5: Μέτρια, Πεπιεσμένη άκρη= 2: Ενδιάμεση, Χνούδι στην άκρη= 9: Εμφανίζεται, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 5: Μέτρια, Βασικό χρώμα φλοιού= 3: Κιτρινοπράσινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού= -, Χρώμα της σάρκας= 5: Πορτοκαλί, Συνεκτικότητα της σάρκας= 3: Μαλακή, Χυμώδες= 5: Μέτριο, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 2: Ελαφρά επικολημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: Ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 5: Μέση, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 3: Μικρό, Σχήμα κορυφής= 3: Στρογγυλεμένο.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 5: Ιούλιος.

Άλλες ποικιλίες: Η ποικιλία 'ΜΠΑΡΔΑΣΑ' της οποίας ο καρπός έχει σχήμα σταγονοειδές και ωριμάζει στα μέσα Αυγούστου.

8 Χίος

8.1 'Νεράγκουλα'

Ωριμάζουν τον Ιούλιο, έχει πολύ μικρό μέγεθος, στρογγυλό σχήμα, κιτρινοπράσινο χρώμα με κόκκινο επίχρωμα και είναι συμπύρηνος. Ανήκει στην ομάδα ποικιλιών τύπου Damsons και Bullaces.

Καταγράφηκε στην Ελάτη Χίου με την υπόδειξη του κ. Ιωάννη Γδίτη.

Ετήσιος βλαστός:

Πάχος= 5: Μέσο, Μήκος μεσογονάτιων= 5: Μέτριο, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 1: Εφαπτόμενος, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό.

Έλασμα φύλλου:

Θέση σε σχέση με το βλαστό= 3: Προς τα κάτω, Σχήμα= 1: Ωοειδές, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 2: Ορθή, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= -, Πλάτος= -, Αναλογία μήκους/πλάτους= -, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 5: Μέσο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 1: Απουσιάζει, Οδόντωση περιφέρειας= 2: Πριονωτή. Μίσχος= -

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= -, Παρουσία νεκτάρων= 9: Εμφανίζονται, Θέση των νεκτάρων= 3: Κυρίως στο μίσχο.

Καρπός: Μέγεθος= 1: Πολύ μικρό (<10 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Στρόγγυλο, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 2: Ενδιάμεση, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: Ρηχή, Βασικό χρώμα φλοιού= 3: Κιτρινοπράσινο, Ένταση επιχρώματος= 5: Μέτρια, Επίχρωμα φλοιού= 3: Κόκκινο, Χρώμα της σάρκας= 4: Κίτρινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 5: Μέτρια, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Κυκλικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 3: Ευρύ ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 5: Μέση, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 3: Μικρό, Σχήμα κορυφής= 3: Στρογγυλεμένο.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 3: Ιούνιος.

8.2 'Κορόμηλο Ν. Μονής'

Ο καρπός ωριμάζει τον Ιούνιο, είναι πολύ μικρού μεγέθους, στρογγυλός, με πράσινο χρώμα και συμπύρηνος. Ανήκει στην ομάδα ποικιλιών τύπου Damsons και Bullaces. Βρέθηκε στη Νέα Μονή, Χίου.

Ετήσιος βλαστός: Πάχος= 3: Λεπτός, Μήκος μεσογονάτιων= 3: Βραχύ, Αριθμός φακιδίων= 3: Λίγα, Μέγεθος βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό, Σχήμα βλαστοφόρου οφθαλμού= 1: Οξύ, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό= 2: Ελαφρά προεξέχων, Μέγεθος υπόβαθρου βλαστοφόρου οφθαλμού= 3: Μικρό

Έλασμα φύλλου: Θέση σε σχέση με το βλαστό= 2: Προς τα έξω, Σχήμα= 1: Ωοειδές, Γωνία κορυφής (εξαιρούμενης της άκρης)= 2: Ορθή, Σχήμα βάσης= 2: Αμβλύ, Μήκος= -, Πλάτος= -, Αναλογία μήκους/πλάτους= -, Γυαλιστερό άνω επιφάνειας= 5: Μέσο, Χνούδι στην κάτω επιφάνεια= 1: Απουσιάζει, Οδόντωση περιφέρειας= 2: Πριονωτή Μίσχος= -

Φύλλο: Αναλογία μήκους ελάσματος φύλλου / μήκος μίσχου= -, Παρουσία νεκτάρων= 1: Απουσιάζουν.

Καρπός: Μέγεθος= 1: Πολύ μικρό (<10 γρ.), Σχήμα σε πλευρική όψη= 3: Στρόγγυλο, Συμμετρία (σε κάτω πλάγια όψη)= 1: Συμμετρικός, Βάθος ραφής προς μέρος ποδίσκου= 3: Ρηχή, Πεπιεσμένη άκρη= 2: Ενδιάμεση, Χνούδι στην άκρη= 1: Απουσιάζει, Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 5: Μέτρια, Βασικό χρώμα φλοιού= 2: Πράσινο, Ένταση επιχρώματος= 1: Χωρίς, Επίχρωμα φλοιού= -, Χρώμα της σάρκας= 3: Κιτρινοπράσινο, Συνεκτικότητα της σάρκας= 5: Μέτρια, Χυμώδες= 5: Μέτριο, Βαθμός επικόλλησης του πυρήνα στη σάρκα= 3: Επικολημένος.

Πυρήνας: Σχήμα σε πλευρική όψη= 2: Ελλειπτικό, Σχήμα σε κάτω πλάγια όψη= 2: Ελλειπτικό, Ανάπτυξη της τρόπιδας= 5: Μέση, Υφή πλευρικών επιφανειών= 1: Κοκκώδεις, Πλάτος βάσης= 5: Μέσο, Σχήμα κορυφής= 2: Αμβλύ.

Χρόνος έναρξης ωρίμανσης= 3: Ιούνιος.

Δαμασκηνιά

Κερασιά

Χαρακτηριστικά τοπικών ποικιλιών από
την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα

Κωνσταντίνος Καζαντζής
Γιώργος Παντελίδης
Παυλίνα Δρογούδη

ΤΦΟΔ Νάουσας
ΙΓΒΦΠ
ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ

Περίληψη

Η κερασιά (*Prunus avium*) εμφανίζεται στη χώρα μας από αρχαιοτάτων χρόνων, γεγονός που συνηγορεί στην ύπαρξη αυτού του είδους σε πολλά μέρη της χώρας μας. Ενδιαφέρον είναι το ότι αρκετές τοπικές ποικιλίες κερασιάς έχουν και σήμερα εμπορική εκμετάλλευση, όπως για παράδειγμα: τα 'Τραγανά Εδέσσης' με άριστα γευστικά χαρακτηριστικά καρπού, 'Μπακιρτζέικα' με μεγάλη ικανότητα συντήρησης, και 'Τσολακέικα' με πρώιμη ωρίμανση και μεγάλη ικανότητα συντήρησης, ιδιαίτερα στην περιοχή καταγωγής τους, την Πέλλα, που αποτελεί και την κυριότερη περιοχή καλλιέργειας της κερασιάς στην Ελλάδα. Μικρότερη εμπορική εκμετάλλευση έχουν επίσης και τα 'Τραγανά Κομοτηνής' και η 'Φράουλα Βόλου'. Στην παρούσα εργασία περιγράφονται φαινοτυπικά χαρακτηριστικά του δένδρου, άνθους, ετήσιων βλαστών, φύλλων και καρπών από 25 τοπικές ποικιλίες/ επιλογές κερασιάς που βρέθηκαν σε περιοχές της Ηπειρωτικής (Αρκαδία, Αττική, Αχαΐα, Εύβοια, Ημαθία, Ιωάννινα, Μαγνησία, Πέλλα, Πιερία, Ροδόπη) και νησιωτικής Ελλάδας (Ικαρία, Λέσβος, Σάμος και Χίος). Από τις παραπάνω ποικιλίες 14 υπήρχαν ήδη στις συλλογές του ΤΦΟΔ Νάουσας, και η περιγραφή τους είναι πλήρης, και 11 εντοπίστηκαν πρόσφατα στα πλαίσια εξερευνητικών αποστολών, με μερική περιγραφή. Ο οδηγός μπορεί να βοηθήσει τον εντοπισμό και τη διάσωση των τοπικών ποικιλιών, γεγονός μεγάλης σημασίας λόγω της προσαρμογής τους στα τοπικά εδαφοκλιματικά περιβάλλοντα.

Εισαγωγή

Κερασιά

Η κερασιά (*Prunus avium* L.) είναι από τα πιο δημοφιλή είδη φρούτων. Ανήκει στο γένος *Prunus* μαζί με άλλα είδη με σημαντική οικονομική σημασία όπως το ροδάκινο, βερίκοκο, δαμάσκηνο και αμύγδαλο. Οι καρποί της κερασιάς αναφέρεται ότι ήταν τα πρώτα φρούτα που χρησιμοποιήθηκαν για τροφή από τον άνθρωπο, με αναφορές από το 5000-4000 π.Χ. (Kolesnikova, 1975). Οι Hendrick και συνεργάτες (1915) υποστηρίζουν ότι οι Έλληνες ήταν οι πρώτοι που εξημέρωσαν την άγρια κερασιά, πριν το 300 π.Χ., όπως μνημονεύεται από τον Θεόφραστο, αν και πιθανολογούν ότι η εξημέρωση έγινε για το σκληρό ξύλο και για το κόμμι, που χρησιμοποιούνταν για φαρμακευτικούς σκοπούς, και όχι για τον καρπό. Ο Θεόφραστος, ο αρχαίος χρονογράφος που πρώτος κατέγραψε τα είδη των φυτών, ήταν και ο πρώτος που περιέγραψε το κεράσι, ως ένα φρούτο χρώματος ερυθρού, το οποίο έμοιαζε στο σχήμα με διόσπυρο και στο μέγεθος με φασόλι και αναφέρει ακόμη ότι η κερασιά ευδοκίμει όπου και η φιλύρα (φλαμουριά). Άλλοι αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς αναφέρουν ότι, η κερασιά κατάγεται από τη Μικρά Ασία και πιο συγκεκριμένα από την περιοχή της Κερασούντας, που εκτείνεται στα παράλια της Μαύρης Θάλασσας κοντά στον Καύκασο, από την οποία πήρε και το όνομά της. Μπορεί όμως και να καλλιεργούνταν εκεί σε μεγάλη έκταση ή να πρωτοκαλλιεργήθηκε και να μην ήταν ο τόπος καταγωγής της. Ο Καύκασος αναφέρεται ως κοιτίδα και πολλών άλλων οπωροφόρων.

Στη χώρα μας η κερασιά συναντάται σε όλα σχεδόν τα διαμερίσματα, ακόμη και στα νησιωτικά, υπό μορφή όμως μεμονωμένων δένδρων ή μικρών συστάδων. Πρόσφατες έρευνες έχουν χαρτογραφήσει το γενετικό αποτύπωμα και γονίδια που σχετίζονται με εμπορικά χαρακτηριστικά όπως το αυτογόνιμο κ.α., καθώς και αξιολογήσει τους καρπούς κερασιάς ως προς τα φυσικά, θρεπτικά και γευστικά χαρακτηριστικά τους (Karagiannis et al., 2021; Xanthopoulou et al., 2020). Οι μελέτες έγιναν σε 10 από τις Ελληνικές ποικιλίες που περιγράφονται στην παρούσα εργασία ('Αγιοργήτικο Λιλαντίου', 'Χαλκίδος Ανώνιμο', 'Πετροκέρασο Τραγανό Αχαΐας', 'Πρώιμο Κολινδρού', 'Τραγανό Εδέσσης Ναούσης', 'Τραγανό Ροδοχωρίου', 'Μπακιριτζέικα', 'Λεμονίδη', 'Τσολακέικα' και Βασιλειάδη'). Σήμερα τοπικές ποικιλίες κερασιάς με εμπορικές εκμεταλλεύσεις γίνονται από τις ποικιλίες 'Τραγανό Εδέσσης', 'Τσολακέικο', 'Μπακιριτζέικα', 'Τραγανό Κομοτηνής' και 'Φράουλα Βόλου'.

Η εγκατάλειψη της καλλιέργειας των τοπικών ποικιλιών και ο κίνδυνος εξαφάνισης πολλών εξ' αυτών εντοπίζεται κυρίως στο μη ικανοποιητικό μέγεθος καρπού, κάτι που απορρίπτεται εντελώς από τις σύγχρονες τάσεις του εμπορίου. Παραμένουν όμως πολλές άλλες θετικές ιδιότητες, με δυνατότητα γενετικής βελτίωσης επίσης, όπως ο άριστος εγκλιματισμός στις ιδιαίτερες συνθήκες των περιοχών καταγωγής τους, καθώς και τα ανώτερα γευστικά χαρακτηριστικά τους.

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η δημιουργία ενός οδηγού χαρακτηριστικών φύλλων και καρπών, καθώς και φωτογραφιών τοπικών ποικιλιών κερασιάς και βυσσινιάς από την Ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα. Ο οδηγός θα βοηθούσε τον αναγνώστη στον εντοπισμό και τη διάσωσή τους. Παρουσιάζονται 14 ποικιλίες που υπήρχαν σε οπωρώνα του ΤΦΟΔ Νάουσας και έχουν προηγουμένως περιγραφεί σε προηγούμενες εργασίες (Karagiannis et al., 2021; Xanthopoulou et al., 2020) καθώς και 12 νέες εισαγωγές που βρέθηκαν, αξιολογήθηκαν και συλλέχθηκε πολλαπλασιαστικό υλικό στα πλαίσια εξερευνητικών αποστολών που έγιναν την περίοδο 2018-2021 σε περιοχές της Ηπειρωτικής και Νησιωτικής Ελλάδας, στα πλαίσια του έργου 'Fruitrees2Safeguard'.

Μεθοδολογία

Κατά την περίοδο 2018-2021 πραγματοποιήθηκαν εξερευνητικές αποστολές σε Λέσβο, Μαγνησία, Σάμο και Ικαρία από τη Δρ. Π. Δρογουδή με σκοπό την εύρεση, μελέτη και διάσωση τοπικών ποικιλιών / επιλογών κερασιάς. Βρέθηκαν οι παρακάτω 12 ποικιλιών κερασιάς: 'Λευκό Ιωαννίνων', 'Φράουλα Βόλου', 'Βυσσινοκερασιά Ικαρίας', 'Μαύρο Ντόπιο Ικαρίας', 'Πετροκέρασο Ικαρίας', 'Ευρώπης', 'Μαύρα Αγιάσου', 'Τραγανό Λέσβου', 'Κηφισιάς', 'Πετροκέρασο Σάμου', 'Κόκκινα Νερούλα Σάμου' και 'Μαύρα Λεπτά Σάμου', καθώς και 2 ποικιλίες βυσσινιάς (**Πίνακας 1**). Αξιολογήθηκαν *in situ* φαινοτυπικά χαρακτηριστικά βλαστών, φύλλων και καρπών, συλλέχθηκε πολλαπλασιαστικό υλικό, και εγκαταστάθηκαν σε πειραματικό οπωρώνα του ΤΦΟΔ Νάουσας.

Πραγματοποιήθηκαν φωτογραφήσεις δένδρων και καρπών. Σε δείγματα 4 βλαστών και 6 καρπών καταγράφηκαν φαινοτυπικοί χαρακτήρες που περιγράφονται στον **Πίνακα 1** και **Σχήματα 1-3** (οδηγίες TG/35/1). Σε δείγματα τεσσάρων φύλλων που συλλέχθηκαν από ετήσιους βλαστούς μετρήθηκε το μήκος και πλάτος του ελάσματος καθώς και το μήκος του μίσχου.

Επίσης, στη παρούσα εργασία περιγράφονται οι παρακάτω 14 ποικιλίες κερασιάς: 'Μαύρο Τριπόλεως', 'Πετροκέρασο Τραγανό Αχαΐας', 'Βασιλειάδη', 'Λεμονίδη', 'Τραγανό Εδέσσης', 'Τσολακέικο', 'Μπακιριτζέικα', 'Πρώιμο Κολινδρού', 'Τραγανό Κομοτηνής', 'Αγιοργήτικο Λιλαντίου', 'Ανώνιμο Χαλκίδος', 'Κόκκινα Αναστασιάς', 'Μαύρα Σερρών' και 'Χίου', που είχαν συλλεχθεί στο παρελθόν από τους Ι. Χατζηχαρίση, Κ. Τσιπουρίδη και Κ. Καζαντζή και είναι εγκαταστημένες σε οπωρώνα αξιολόγησης στο ΤΦΟΔ Νάουσας (Καζαντζής, 2013).

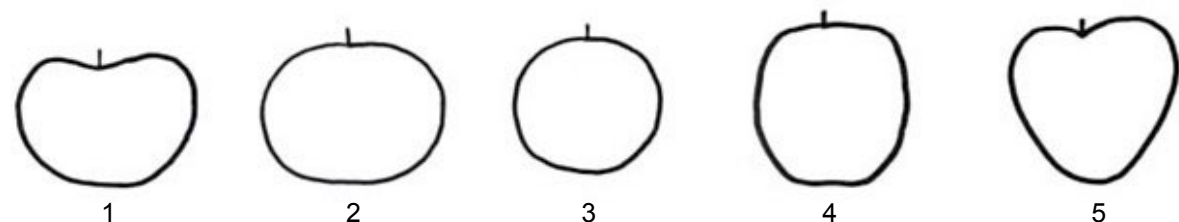
Πετροκέρασο γαλανό Σάμου

Βυσσινιά Σάμου

Πίνακας 1. Τόπος προέλευσης, ονομασία, φυσικά χαρακτηριστικά και χρόνος ωρίμανσης καρπού τοπικών ποικιλιών κερασιάς.

Περιοχή	Ονομασία	Μέγεθος	Σχήμα	Χρώμα της επιδερμίδας	Χρόνος ωρίμανσης
Ηπειρωτικές περιοχές					
Αρκαδία	Μαύρο Τριπόλεως	Μέτριο	Καρδιόσχημο	Σκούρο κόκκινο	Μέση
Αττική	Κηφισιάς	Πολύ μικρό	Καρδιόσχημο	Σκούρο κόκκινο	Μέση
Αχαΐα	Πετροκέρασο Τραγανό Αχαΐας	Μεγάλο	Επίμηκες	Ροζ σε κίτρινη βάση	Μέση
Ημαθία	Βασιλειάδη	Μεγάλο	Νεφροειδές	Σκούρο κόκκινο	Μέση
	Λεμονίδη	Πολύ μεγάλο	Νεφροειδές	Σκούρο κόκκινο	Μέση
Ιωάννινα	Λευκό Ιωαννίνων				
Βόλου	Φράουλα Βόλου	Μεγάλο	Καρδιόσχημο	Ροζ σε κίτρινη βάση	Μέση
Πέλλα	Τραγανό Εδέσσης	Μεγάλο	Νεφροειδές	Σκούρο κόκκινο	Όψιμη
	Τσολακέικο	Πολύ μεγάλο	Νεφροειδές	Σκούρο κόκκινο	Μέση
	Μπακιρτζέικα	Πολύ μεγάλο	Νεφροειδές	Λαμπερό κόκκινο	Όψιμη
Πιερία	Πρώιμο Κολινδρού	Πολύ μικρό	Σφαιρικό	Σκούρο κόκκινο	Υπερ-πρώιμη
Ροδόπη	Τραγανό Κομοτηνής	Μικρό	Καρδιόσχημο	Σκούρο κόκκινο	Μέση
Σέρρες	Κόκκινα Αναστασιάς	Μέτριο	Νεφροειδές	Σκούρο κόκκινο	Μέση
	Μαύρα Σερρών	Μεγάλο	Νεφροειδές	Σκούρο κόκκινο	Μέση
Νησιωτικές περιοχές					
Εύβοια	Αγιωργίτικα Λιταντίου	Πολύ μικρό	Καρδιόσχημο	Σκούρο κόκκινο	Πρώιμη
	Ανώνυμο Χαλκίδος	Μεγάλο	Νεφροειδές	Σκούρο κόκκινο	Πρώιμη
Ικαρία	Βυσινοκερασιά	Μεγάλο	Νεφροειδές	Μαύρο	
	Πετροκέρασο	Μεγάλο	Νεφροειδές	Μαύρο	Όψιμη
Λέσβος	Ευρώπης κόκκινα	Μέσο			Ημι-όψιμη
	Μαύρα Αγιάσου				Ημι-όψιμη
	Τραγανό Λέσβου				Μέση
Σάμος	Πετροκέρασο Σάμου	Μεγάλο	Νεφροειδές	Ροζ σε κίτρινη βάση	Όψιμη
	Κόκκινα Νερούλα	Πολύ μικρό	Σφαιρικό	Σκούρο κόκκινο	Όψιμη
	Μαύρα Λεπτά				
Χίος	Χίου				

Σχήμα 1. Σχήμα καρπού: 1= Νεφρόσχημο; 2= Πεπλατυσμένο; 3= Κυκλικό; 4= Επίμηκες; 5=Καρδιόσχημο.

Σχήμα 2. Σχήμα της κορυφής του καρπού: 1= Μυτερό; 2= Επίπεδο; 3= Πεπλατυσμένο

Σχήμα 3. Σχήμα πυρήνα: 1= Στενό ελλειπτικό; 2= Ευρύ ελλειπτικό; 3= Κυκλικό

Πίνακας 2. Φαινοτυπικά χαρακτηριστικά καρπού που καταγράφηκαν, σύμφωνα με τις οδηγίες του CPVO TP/035/1

Χαρακτηριστικό	Βαθμονόμηση
Δένδρο	
Ζωηρότητα	1: Πολύ μικρή, 3: Μικρή, 5: Μέση, 7: Μεγάλη, 9: Πολύ μεγάλη
Στάση της κόμης	1: Πολύ όρθια, 3: Όρθια, 5: Ημιόρθια, 7: Απλωτή, 9: Κρεμαστή
Διακλάδωση	3: Ασθενής 5: Μέση 7: Ισχυρή
Ετήσιος βλαστός	
Αριθμός φακίδων	3: Λίγες 5: Μέσες 7: Πολλές
Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό	1: Εφαπτόμενος κατά μήκος, 2: Ελαφρώς προεξέχων, 3: Έντονα προεξέχων
Νεαρός βλαστός	
Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο	1: Απουσία ή πολύ ασθενής, 3: Ασθενής, 5: Μέση, 7: Ισχυρή, 9: Πολύ ισχυρή
Έλασμα φύλλου	
Μήκος	3: Μικρό, 5: Μέσο, 7: Μεγάλο
Πλάτος	3: Μικρό, 5: Μέσο, 7: Μεγάλο
Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια	3: Ανοιχτό, 5: Μέσο, 7: Σκούρο
Φύλλο	
Αναλογία μήκους/πλάτους	3: Μικρή, 5: Μέση, 7: Μεγάλη
Μήκος μίσχου	3: Μικρό, 5: Μέσο, 7: Μεγάλο
Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος	3: Μικρή, 5: Μέση, 7: Μεγάλη
Νεκτάρια	1: Απόντα, 9: Παρόντα
Χρώμα νεκταρίων	1: Πρασινοκίτρινο, 2: Πορτοκαλοκίτρινο, 3: Ανοιχτό κόκκινο, 4: Σκούρο κόκκινο, 5: Πορφυρό
Άνθος	
Διάμετρος στεφάνης (πλήρως ανοιχτό άνθος)	3: Μικρή 5: μέση 7: μεγάλη
Σχήμα πετάλου	1: Κυκλικό, 2: Ευρύ ελλειπτικό, 3: Μεγάλο ελλειπτικό
Σχετική διάταξη των πετάλων (πλήρως ανοιχτό)	1: Ελεύτερα, 2: Σε επαφή, 3: Σε επικάλυψη
Καρπός	
Μέγεθος	1: Πολύ μικρό, 3: μικρό, 5: μέτριο, 7: Μεγάλο, 9: πολύ Μεγάλο
Σχήμα	1: Νεφρόσχημο, 2: πεπλατυσμένο, 3: Κυκλικό 4: επίμηκες 5: καρδιόσχημο
Σχήμα της κορυφής	1: Μυτερό, 2: επίπεδο, 3: πιεσμένο
Χρώμα της επιδερμίδας	1: Κίτρινο, 2: ροζ σε κίτρινο βάσης, 3: πορτοκαλοκόκκινο, 4: λαμπερό κόκκινο, 5: κόκκινο, 6: καφεκόκκινο, 7: σκούρο κόκκινο, 8: μαύρο
Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα	3: Μικρό, 5: μέσο, 7: Μεγάλο
Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα	3: Μικρός, 5: Μέσος, 7: Μεγάλος
Χρώμα του χυμού	1: Αχρωμος, 2: κρεμ κίτρινο, 3: ροζ, 4: κόκκινο, 5: πορφυρό
Χρώμα της σάρκας	1: Λευκό κρεμ, 2: κίτρινο, 3: ροζ, 4: κόκκινο, 5: πορφυρό
Συνεκτικότητα	3: Μαλακός, 5: μέτριος, 7: Συνεκτικός
Οξύτητα	1: Πολύ χαμηλή, 3: χαμηλή, 5: μέση, 7: υψηλή, 9: πολύ υψηλή
Γλυκύτητα	3: Χαμηλή, 5: μέση, 7: υψηλή
Χυμώδες	3: Χαμηλό, 5: μέσο, 7: υψηλό
Μήκος ποδίσκου	1: Πολύ μικρό, 3: μικρό, 5: μέσο, 7: Μεγάλο, 9: πολύ Μεγάλο
Πάχος ποδίσκου	3: Λεπτός 5: Μέσος 7: παχύς
Πυρήνας	
Μέγεθος	3: Μικρό 5: Μέτριο 7: Μεγάλο
Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)	1: Στενό ελλειπτικό 2: Ευρύ ελλειπτικό 3: Κυκλικό
Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό	3: Μικρό 5: μέτριο 7: Μεγάλο
Χρόνος άνθησης	
Χρόνος ωρίμανσης του καρπού	1: Πολύ πρώιμος 3: Πρώιμη 5: Μέσος 7: όψιμος 9: πολύ όψιμος
	1: Υπερπρώιμη 3: Πρώιμη 5: Μέσος 7: όψιμος 9: πολύ όψιμος

Ηπειρωτική Ελλάδα

1. Αρκαδία

‘Μαύρο Τριπόλεως’

Επισημάνθηκε πρώτη φορά στην περιοχή της Τρίπολης όπου θεωρείται τοπική ποικιλία.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 7: Μεγάλη, Στάση της κόμης: 5: Ημιόρθια, Διακλάδωση: 7: Ισχυρή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 3: Έντονα προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 5: Μέσο, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 7: Σκούρο

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 3: Μικρή

Χρώμα νεκταρίων: 5: Πορφυρό,

Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 5: Μέση, Σχήμα πετάλου: 2: Ευρύ ελλειπτικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 2: Σε επαφή

Καρπός: Μέγεθος= 5: Μέτριο, Σχήμα= 5: Καρδιόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 3: Πιεσμένο, Χρώμα της επιδερμίδας= 7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρό, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 4: Κόκκινο, Χρώμα της σάρκας= 4: Κόκκινο
Συνεκτικότητα= 5: Μέτριος, Οξύτητα= 5: Μέση, Γλυκύτητα= 5: Μέση, Χυμώδες= 7: Υψηλό
Μήκος ποδίσκου= 7: Μεγάλο, Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 3: Μικρό, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 5: Μέσος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 3^ο δεκ. Μαΐου (15 ημέρες πριν από την Τραγανά Εδέσσης) / 5: Μέσος

2. Αττική

‘Κηφισιάς’

Επισημάνθηκε στην Αττική κατά τη διάρκεια εξερευνητικών αποστολών που έγιναν το 1980 από τους Ι. Χατζηχαρίση και Κ. Τσιπουρίδη. Πρόσφατα δεν ήταν δυνατό να βρεθεί αυτή η ποικιλία στην περιοχή της Αττικής. Πιθανόν να πρόκειται για την ίδια ποικιλία με το όνομα ‘Κηφισιάς’ που καλλιεργείται στις περιοχές Αγιάσου και Ανώματου Λέσβου την οποία και παρουσιάζεται η περιγραφή παρακάτω. Επανήλθε στις συλλογές του ΤΦΟΔ Νάουσας μετά από εξερευνητική αποστολή του 2018. Θεωρείται ‘αγαπημένη’ ποικιλία των καλλιεργητών στη Λέσβο όπου αναφέρουν πως θα ήθελαν να τη διατηρήσουν (Δούμα και Γαλανίδης, 2013).

Δένδρο: Ζωηρότητα: 9: Πολύ μεγάλη, Στάση της κόμης: 7: Απλωτή, Διακλάδωση: 7: Ισχυρή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 3: Έντονα προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 5: Μέσο, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 7: Σκούρο

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 3: Μικρή

Χρώμα νεκταρίων: 5: Πορφυρό

Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 5: Μέση, Σχήμα πετάλου: 2: Ευρύ ελλειπτικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 2: Σε επαφή

Καρπός: Μέγεθος= 1: Πολύ μικρό, Σχήμα= 5: Καρδιόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 3: Πιεσμένο, Χρώμα της επιδερμίδας= 7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρό, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 4: Κόκκινο, Χρώμα της σάρκας= 4: Κόκκινο
Συνεκτικότητα= 3: Μαλακός, Οξύτητα= 1: Πολύ χαμηλή, Γλυκύτητα= 5: Μέση, Χυμώδες= 7: Υψηλό
Μήκος ποδίσκου= 5: Μέσο, Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 3: Μικρό, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 5: Μέσος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 3^ο δεκ. Μαΐου (δύο εβδομάδες πριν από την ‘Τραγανά Εδέσσης’ / 5: Μέσος

3. Αχαΐα

‘Πετροκέρασο Τραγανό Αχαΐας’

Δένδρο: Ζωηρότητα: 9: Πολύ μεγάλη, Στάση της κόμης: 7: Απλωτή, Διακλάδωση: 7: Ισχυρή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 3: Έντονα προεξέχων

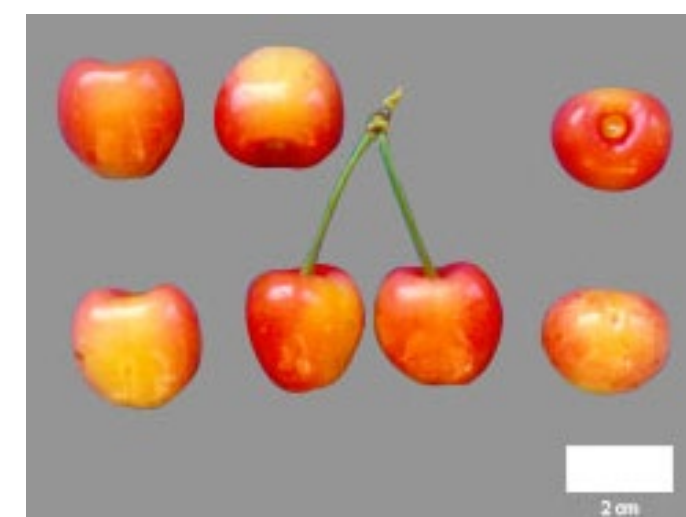
Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής,

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 7: Μεγάλο, Πλάτος: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 7: Σκούρο

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 7: Μεγάλη,

Χρώμα νεκταρίων: 4: Σκούρο κόκκινο,

Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 5: Μέση, Σχήμα πετάλου: 1: Κυκλικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 2: Σε επαφή

Καρπός: Μέγεθος= 7: Μεγάλο, Σχήμα= 4: Επίμηκες, Σχήμα της κορυφής= 2: Επίπεδο, Χρώμα της επιδερμίδας= 2: Ροζ σε κίτρινο βάσης, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρό, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρός, Χρώμα του χυμού= 1: Άχρωμος, Χρώμα της σάρκας= 1: Λευκό κρεμ
Συνεκτικότητα= 7: Συνεκτικός, Οξύτητα= 7: Υψηλή, Γλυκύτητα= 7: Υψηλή, Χυμώδες= 5: Μέσο
Μήκος ποδίσκου= 5: Μέσο, Πάχος ποδίσκου= 3: Λεπτός

Πυρήνας: Μέγεθος= 5: μέτριο, Σχήμα= 1: Ελαφρώς ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 5: Μέσος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 1^ο δεκ. Ιουνίου (9 ημέρες πριν την 'Τραγανά Εδέσσης')/ 5: Μέσος

4. Ημαθία

‘Βασιλειάδη’

Επισημάνθηκε στην περιοχή Ροδοχωρίου Νάουσας της Π.Ε. Ημαθίας, σε σπρωνά του ιδιώτη Βασιλειάδη Παναγιώτη. Το Τ.Φ.Ο.Δ.Ν. την είχε εγκαταστήσει στις συλλογές του αξιολόγησης το 1999. Καλλιεργείται κυρίως στην Π.Ε. Ημαθίας και τελευταία άρχισε να εξαπλώνεται και στην Π.Ε. Πέλλας.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 7: Μεγάλη, Στάση της κόμης: 3: Όρθια, Διακλάδωση: 7: Ισχυρή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 5: Μέσες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 1: Εφαπτόμενος κατά μήκος

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 5: Μέσο, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 7: Σκούρο

Μήκος μίσχου: 3: Μικρό, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 7: Μεγάλη,

Χρώμα νεκταρίων: 4: Σκούρο κόκκινο

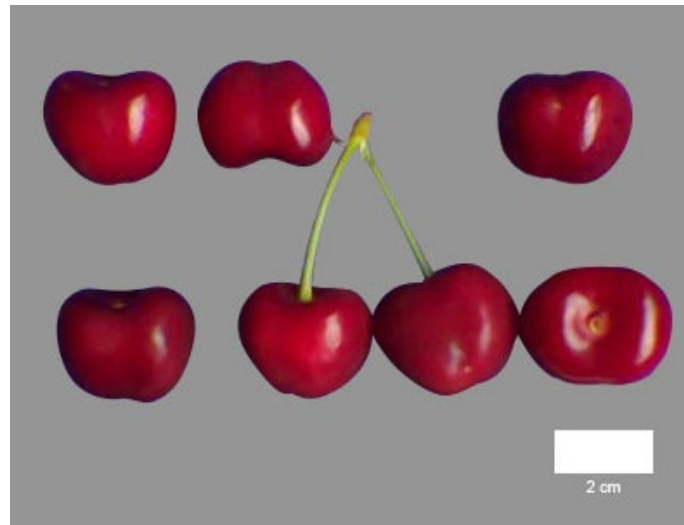
Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 7: μεγάλη, Σχήμα πετάλου: 2: Ευρύ ελλειπτικό, , Σχετική διάταξη των πετάλων: 2: Σε επαφή

Καρπός: Μέγεθος= 7: Μεγάλο, Σχήμα= 1: Νεφρόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 3: Πιεσμένο, Χρώμα της επιδερμίδας= 7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλο, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 5: Πορφυρό, Χρώμα της σάρκας= 3: Ροζ
Συνεκτικότητα= 5: Μέτρια, Οξύτητα= 9: Πολύ υψηλή, Γλυκύτητα= 7: Υψηλή, Χυμώδες= 7: Υψηλό
Μήκος ποδίσκου= 5: Μέσο, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 3: Μικρό, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 5: Μέσος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 3^ο δεκ. Μαΐου/ 5: Μέσος

‘Λεμονίδη’

Επισημάνθηκε στην περιοχή Ροδοχωρίου Ημαθίας, από τον παραγωγό κ. Ιωάννη Λεμονίδη. Εμπορικοί σπρωνές υπάρχουν σήμερα κυρίως στους Νομούς Ημαθίας και Πέλλας. Κύριο πλεονέκτημα της ποικιλίας είναι το Μεγάλο μέγεθος καρπού, κάτι που συμβάλει σε ικανοποιητικές τιμές πώλησης.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 7: Μεγάλη, Στάση της κόμης: 3: Όρθια, Διακλάδωση: 7: Ισχυρή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 7: Μεγάλο, Πλάτος: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο

Μήκος μίσχου: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 5: Μέση

Χρώμα νεκταρίων: 5: Πορφυρό

Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 5: Μέση, Σχήμα πετάλου: 3: Μεγάλο ελλειπτικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 2: Σε επαφή

Καρπός: Μέγεθος= 9: Πολύ Μεγάλο, Σχήμα= 1: Νεφρόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 2: Επίπεδο, Χρώμα της επιδερμίδας= 7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρό, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 4: κόκκινο, Χρώμα της σάρκας= 4: Κόκκινο
Συνεκτικότητα= 5: Μέτρια, Οξύτητα= 9: Πολύ υψηλή, Γλυκύτητα= 7: Υψηλή, Χυμώδες= 7: Υψηλό
Μήκος ποδίσκου= 5: Μέσο, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 7: Μεγάλο, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 5: Μέσος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 1^ο δεκ. Ιουνίου (μεταξύ των ‘B. Burlat’ και ‘Τραγανά Εδέσσης’)/ 5: Μέσος

5. Μαγνησία

‘Φράουλα Βόλου’

Επισημάνθηκε στην περιοχή του Πηλίου Μαγνησίας και θεωρείται τοπική ποικιλία. Η ονομασία ‘Φράουλα’ χρησιμοποιείται, σχεδόν σε όλη τη χώρα, για το χαρακτηρισμό των γαλανών και μεγαλόκαρπων ποικιλιών.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 7: Μεγάλη, Στάση της κόμης: 5: Ημιόρθια, Διακλάδωση: 7: Ισχυρή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 5: Μέσες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 5: Μέσο, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 5: Μέση

Χρώμα νεκταρίων: 5: Πορφυρό

Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 7: μεγάλη, Σχήμα πετάλου: 1: Κυκλικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 2: Σε επαφή

Καρπός: Μέγεθος= 7: Μεγάλο, Σχήμα= 5: Καρδιόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 2: Επίπεδο, Χρώμα της επιδερμίδας= 2: Ροζ σε κίτρινο βάση, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 5: Μέτριο, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 2: Κρεμ κίτρινο, Χρώμα της σάρκας= 2: Κίτρινο

Συνεκτικότητα= 3: Μαλακός, Οξύτητα= 5: Μέση, Γλυκύτητα= 7: Υψηλή, Χυμώδες= 7: Υψηλή

Μήκος ποδίσκου= 5: Μέσο, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 7: Μεγάλο, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 7: Μεγάλο

Χρόνος άνθησης= 5: Μέσος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 2^ο δεκ. Ιουνίου, μαζί ή λίγες ημέρες μετά από την Τραγανά Εδέσσης/ 5: Μέσος

6. Πέλλα

‘Τραγανά Εδέσσης’

Η καλλιέργειά της ξεκίνησε από τα ορεινά της περιοχής Εδέσσης, από όπου θεωρείται και ότι προέρχεται. Καλλιεργείται κυρίως στην περιοχή Εδέσσης και σ’ όλη την έκταση των ανατολικών κλιτύων του Βερμίου, διάσπαρτα δε σε όλη τη χώρα.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 7: Μεγάλη, Στάση της κόμης: 3: Όρθια, Διακλάδωση: 5: Μέση

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 3: Έντονα προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 5: Μέση

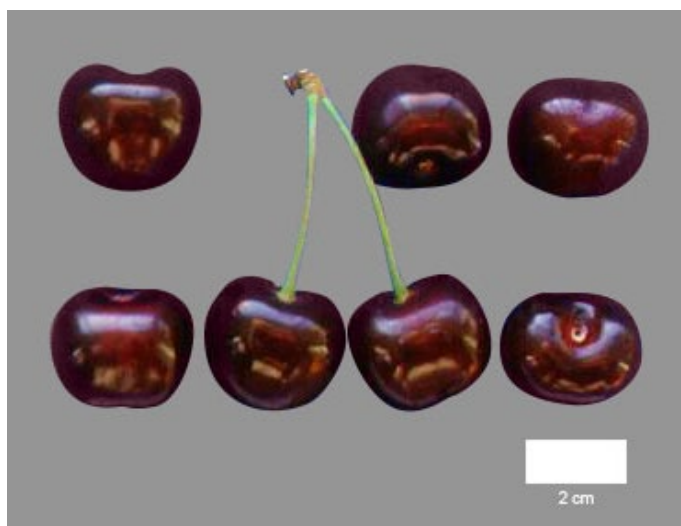
Έλασμα φύλλου: Μήκος: 3: Μικρό, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 3: Μικρή, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 7: Σκούρο

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 3: Μικρή

Χρώμα νεκταρίων: 4: Σκούρο κόκκινο

Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 5: Μέση Σχήμα πετάλου: 2: Ευρύ ελλειπτικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 1: Ελεύθερα

Καρπός: Μέγεθος= 7: Μεγάλο, Σχήμα= 1: Νεφρόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 2: Επίπεδο, Χρώμα της επιδερμίδας= 7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρό, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 5: Πορφυρό, Χρώμα της σάρκας= 5: Πορφυρό
Συνεκτικότητα= 7: Συνεκτικός, Οξύτητα= 5: Μέση, Γλυκύτητα= 7: Υψηλή, Χυμώδες= 5: Μέσο

Μήκος ποδίσκου= 7: Μεγάλο, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 3: Μικρό, Σχήμα= 3: Κυκλικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 7: όψιμος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 2^ο δεκ. Ιουνίου/ 7: όψιμος

‘Τσολακέικο’

Επισημάνθηκε στην περιοχή Λουτράκι Αριδαίας του Νομού Πέλλας, και πήρε την ονομασία από τον παραγωγό κ. Χρήστο Τσολάκη, τη δεκαετία του ‘80. Καλλιεργείται κυρίως στο Νομό Πέλλας και τελευταία άρχισε να εξαπλώνεται και στο Νομό Ημαθίας. Ο καρπός έχει πολύ μεγάλο μέγεθος και η ποικιλία επιτυγχάνει ικανοποιητικές τιμές πώλησης. Ο καρπός έχει καλή γευστικότητα λόγω της γλυκόξινης γεύσης, χαρακτηριστικό επιθυμητό για τις αγορές της Κεντρικής Ευρώπης. Επειδή ομοιάζει η γεύση του με αυτή του ‘Μπακιριτζέικου’, συχνά αποκαλείται και ‘Πρώιμο Μπακιριτζέικο’.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 7: Μεγάλη, Στάση της κόμης: 7: Απλωτή, Διακλάδωση: 5: Μέση

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 5: Μέσο, Πλάτος: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 3: Μικρή, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 5: Μέση

Χρώμα νεκταρίων: 4: Σκούρο κόκκινο

Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 5: μέση, Σχήμα πετάλου: 1: Κυκλικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 1: Σε επαφή

Καρπός: Μέγεθος= 9: Πολύ Μεγάλο, Σχήμα= 1: Νεφρόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 3: Πιεσμένο, Χρώμα της επιδερμίδας= 7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλο, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 4: Κόκκινο, Χρώμα της σάρκας= 4: Κόκκινο

Συνεκτικότητα= 7: Συνεκτικός, Οξύτητα= 7: Υψηλή, Γλυκύτητα= 7: Υψηλή, Χυμώδες= 7: Υψηλό
Μήκος ποδίσκου= 5: Μέσο, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 5: Μέτριο, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 5: Μέσος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 2^ο δεκ. Μαΐου (5 ημέρες πριν την Β. Burlat)/ 5: Μέσος

‘Μπακιριτζέικα’

Επισημάνθηκε στο Άγρα Πέλλας και πήρε το όνομα από τον παραγωγό κ. Αναστάσιο Μπακίρτη.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 7: Μεγάλη, Στάση της κόμης: 3: Όρθια, Διακλάδωση: 7: Ισχυρή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 5: Μέσες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 5: Μέσο, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 7: Σκούρο

Μήκος μίσχου: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 3: Μικρή

Χρώμα νεκταρίων: 5: Πορφυρό

Άνθος: Σχήμα πετάλου: 1: Κυκλικό

Καρπός: Μέγεθος= 9: Πολύ Μεγάλο, Σχήμα= 1: Νεφρόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 3: Πιεσμένο, Χρώμα της επιδερμίδας= 4: Λαμπερό κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρό, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρός, Χρώμα του χυμού= 4: κόκκινο, Χρώμα της σάρκας= 4: Κόκκινο, Συνεκτικότητα= 7: Συνεκτικός, Οξύτητα= 7: Υψηλή, Γλυκύτητα= 7: Υψηλή, Χυμώδες= 5: Μέσο, Μήκος ποδίσκου= 7: Μεγάλο, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 5: Μέτριο, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 7: Όψιμος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 7: Όψιμος

7. Πιερία

‘Πρώιμο Κολινδρού’

Προέρχεται από τον Κολινδρό Πιερίας.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 9: Πολύ μεγάλη, Στάση της κόμης: 7: Απλωτή, Διακλάδωση: 7: Ισχυρή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

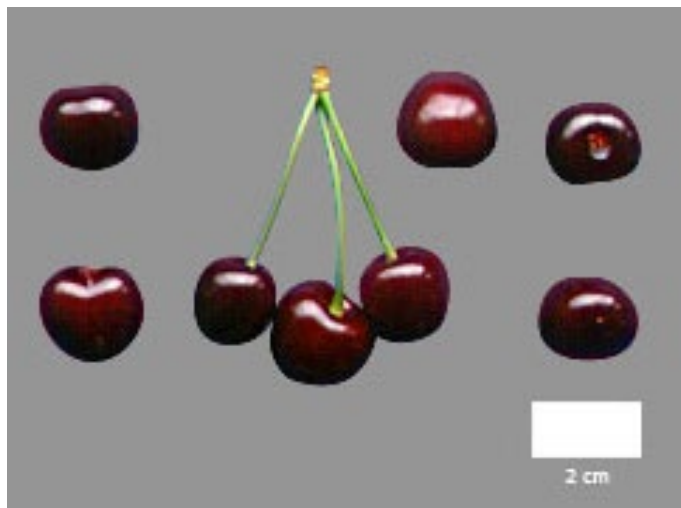
Έλασμα φύλλου: Μήκος: 7: Μεγάλο, Πλάτος: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο

Μήκος μίσχου: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 5: Μέση

Χρώμα νεκταρίων: 3: Ανοιχτό κόκκινο

Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 5: Μέση, Σχήμα πετάλου: 1: Κυκλικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 2: Σε επαφή

Καρπός: Μέγεθος= 1: Πολύ μικρό, Σχήμα= 3: Κυκλικό, Σχήμα της κορυφής= 2: Επίπεδο, Χρώμα της επιδερμίδας=

7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρό, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρός, Χρώμα του χυμού= 4: Κόκκινο, Χρώμα της σάρκας= 4: Κόκκινο, Συνεκτικότητα= 3: Μαλακός, Οξύτητα= 3: Χαμηλή, Γλυκύτητα= 7: Υψηλή, Χυμώδες= 3: Χαμηλό, Μήκος ποδίσκου= 7: Μεγάλο, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 3: Μικρό, Σχήμα= 3: Κυκλικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 3: Πρώιμη

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 2° δεκ. Μαΐου/ 1: Υπερπρώιμη

8. Ροδόπη

‘Τραγανό Κομοτηνής’

Επισημάνθηκε πρώτη φορά στην περιοχή της Ροδόπης, όπου και καλλιεργείται σε μικρή έκταση. Το δένδρο γίνεται μεγάλου μεγέθους, με πυκνή κόμη, μικρή απόδοση και μικρό μέγεθος καρπού.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 9: Πολύ μεγάλη, Στάση της κόμης: 7: Απλωτή, Διακλάδωση: 7: Ισχυρή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 3: Ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 7: Μεγάλο, Πλάτος: 3: Μικρό, Αναλογία μήκους/πλάτους: 7: Μεγάλη, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο,

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 7: Μεγάλη,

Χρώμα νεκταρίων: 5: Πορφυρό,

Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 5: Μέση, Σχήμα πετάλου: 3: Μεγάλο ελλειπτικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 3: Σε επικάλυψη

Καρπός: Μέγεθος= 3: Μικρό, Σχήμα= 5: Καρδιόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 2: Επίπεδο, Χρώμα της επιδερμίδας= 7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλο, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 3: Ροζ, Χρώμα της σάρκας= 4: Κόκκινο, Συνεκτικότητα= 7: Συνεκτικός, Οξύτητα= 3: Χαμηλή, Γλυκύτητα= 5: Μέση, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Μήκος ποδίσκου= 5: Μέσο, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 3: Μικρό, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 3: Πρώιμος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 2° δεκ. Μαΐου/ 5: Μέσος

9. Σέρρες

‘Κόκκινα Αναστασιάς’

Επισημάνθηκε στην περιοχή της Αναστασιάς, Σερρών όπου και θεωρείται ως τοπική ποικιλία. Η απόδοση ήταν μέση στο ΤΦΟΔ Νάουσας.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 3: Μικρή, Στάση της κόμης: 3: Όρθια, Διακλάδωση: 5: Μέση

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 3: Μικρό, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 3: Μικρή, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 3: Μικρή

Χρώμα νεκταρίων: 4: Σκούρο κόκκινο

Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 5: Μέση, Σχήμα πετάλου: 2: Ευρύ ελλειπτικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 2: Σε επαφή

Καρπός: Μέγεθος= 5: Μέτριο, Σχήμα= 1: Νεφρόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 3: Πιεσμένο, Χρώμα της επιδερμίδας= 7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 5: Μέτριο, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 5: Πορφυρό, Χρώμα της σάρκας= 3: Ροζ, Συνεκτικότητα= 7: Συνεκτικός, Οξύτητα= 7: Υψηλή, Γλυκύτητα= 7: Υψηλή, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Μήκος ποδίσκου= 5: Μέσο, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 3: Μικρό, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 5: Μέσος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 1^ο δεκ. Ιουνίου/ 5: Μέσος

‘Μαύρο Σερρών’

Επισημάνθηκε στην περιοχή της Αναστασιάς, Σερρών όπου και θεωρείται ως τοπική ποικιλία. Η απόδοση ήταν μέση στο ΤΦΟΔ Νάουσας.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 7: Μεγάλη, Στάση της κόμης: 7: Απλωτή, Διακλάδωση: 7: Ισχυρή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 5: Μέσο, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 7: Σκούρο

Μήκος μίσχου: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 3: Μικρή,

Χρώμα νεκταρίων: 4: Σκούρο κόκκινο,

Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 7: μεγάλη, Σχήμα πετάλου: 1: Κυκλικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 2: Σε επαφή

Καρπός: Μέγεθος= 7: Μεγάλο, Σχήμα= 1: Νεφρόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 3: Πιεσμένο, Χρώμα της επιδερμίδας= 7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 5: Μέτριο, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρός, Χρώμα του χυμού= 5: Πορφυρό, Χρώμα της σάρκας= 3: Ροζ, Συνεκτικότητα= 7: Συνεκτικός, Οξύτητα= 5: Μέση, Γλυκύτητα= 7: Υψηλή, Χυμώδες= 7: Υψηλό, Μήκος ποδίσκου= 5: Μέσο, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 3: Μικρό, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 5: Μέσος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 1^ο δεκ. Ιουνίου/ 5: Μέσος

Νησιωτικές περιοχές

1. Εύβοια

‘Αγιωργίτικα Λιλαντίου’

Επισημάνθηκε στο Λιλάντιο Πεδίο Εύβοιας όπως και προδίδει το όνομά της. Η απόδοσή του ήταν μικρή στο ΤΦΟΔ Νάουσας. Συλλέχθηκε από τους ερευνητές Ιωάννη Χατζηχαρίση και Κωνσταντίνο Τσιπουρίδη την περίοδο 1980, και σήμερα διατηρείται στους σπρωρώνες του ινστιτούτου.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 9: Πολύ μεγάλη, Στάση της κόμης: 7: Απλωτή, Διακλάδωση: 7: Ισχυρή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 3: Έντονα προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 3: Ασθενής,

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 5: Μέσο, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο,

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 5: Μέση,

Χρώμα νεκταρίων: 3: Ανοιχτό κόκκινο,

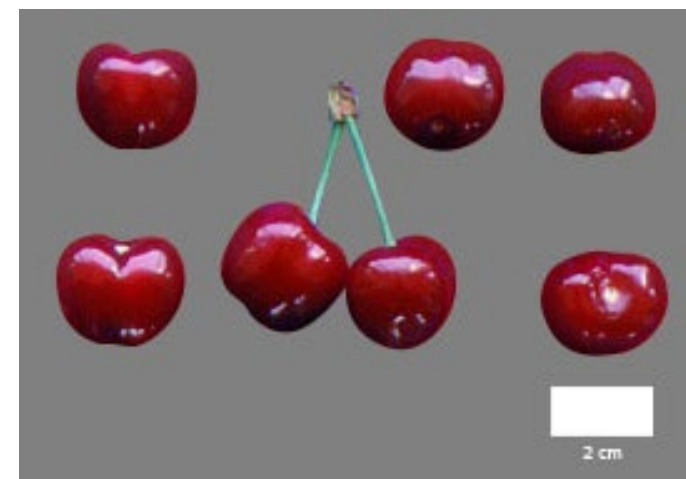
Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 5: Μέση, Σχήμα πετάλου: 3: Μεγάλο ελλειπτικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 2: Σε επαφή

Καρπός: Μέγεθος= 1: Πολύ μικρό, Σχήμα= 5: Καρδιόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 3: Πιεσμένο, Χρώμα της επιδερμίδας= 7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 5: Μέτριο, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 3: Ροζ, Χρώμα της σάρκας= 4: Κόκκινο, Συνεκτικότητα= 3: Μαλακός, Οξύτητα= 5: Μέση, Γλυκύτητα= 3: Χαμηλή, Χυμώδες= 5: Μέσο, Μήκος ποδίσκου= 5: Μέσο, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 3: Μικρό, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 5: Μέσος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 3^ο δεκ. Μαΐου/ 3: Πρώιμη

‘Χαλκίδος Ανώνυμο’

Βρέθηκε στην περιοχή Χαλκίδας, Εύβοιας όπως προδίδει το όνομά της.

Δένδρο: Ζωηρότητα: 9: Πολύ μεγάλη, Στάση της κόμης: 3: Όρθια, Διακλάδωση: 5: Μέση

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 5: Μέσες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων,

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 7: Μεγάλο, Πλάτος: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 7: Σκούρο

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 7: Μεγάλη,

Χρώμα νεκταρίων: 5: Πορφυρό,

Άνθος: Διάμετρος στεφάνης: 7: Μεγάλη, Σχήμα πετάλου: 3: Μεγάλο ελλειπτικό, Σχετική διάταξη των πετάλων: 2: Σε επαφή

Καρπός: Μέγεθος= 7: Μεγάλο, Σχήμα= 1: Νεφρόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 2: Επίπεδο, Χρώμα της επιδερμίδας= 7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρό, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 4: κόκκινο, Χρώμα της σάρκας= 4: Κόκκινο
Συνεκτικότητα= 7: Συνεκτικός, Οξύτητα= 3: Χαμηλή, Γλυκύτητα= 7: Υψηλή, Χυμώδες= 5: Μέσο
Μήκος ποδίσκου= 3: Μικρό, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 5: Μέτριο, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος άνθησης= 3: Πρώιμος

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 2^ο δεκ. Μαΐου/ 3: Πρώιμος

2. Ικαρία

‘Βυσινοκερασιά’

Πρόκειται για τοπική επιλογή κερασιάς με καρπό μικρού μεγέθους. Εντοπίστηκε με τη βοήθεια του κ. Χρήστου Πασβάνη στο Καταφύγιο, Ικαρίας.

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 3: Μικρό, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 3: Μικρή, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο

Μήκος μίσχου: 3: Μικρό, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 5: Μέση

Χρώμα νεκταρίων: 5: Πορφυρό

‘Πετροκέρασο Ικαρίας’ (συνώνυμο ‘Μαύρο Ντόπιο Ικαρίας’)

Πρόκειται για τοπική επιλογή κερασιάς με την ονομασία ‘Πετροκέρασα’ ή ‘Μαύρα Ντόπια’ με καρπό μεγάλου μεγέθους, μαύρου χρώματος και συνεκτικά. Εντοπίστηκε με τη βοήθεια του κ. Χρήστου Πασβάνη στο Καταφύγιο, Ικαρίας.

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 5: Μέσες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 3: Έντονα προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 5: Μέσο, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 3: Ανοιχτό

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 5: Μέση

Χρώμα νεκταρίων: 3: Ανοιχτό κόκκινο

Καρπός= Μέγεθος= 7: Μεγάλο, Σχήμα= 1: Νεφρόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 3: Πιεσμένο, Χρώμα της επιδερμίδας= 8: μαύρο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 5: Μέτριο, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 4: κόκκινο, Χρώμα της σάρκας= 4: Κόκκινο
Συνεκτικότητα= 7: Συνεκτικός, Οξύτητα= 5: Μέσο, Γλυκύτητα= 5: Μέσο, Χυμώδες= 5: Μέσο
Μήκος ποδίσκου= 5: Μέσος, Πάχος ποδίσκου= 5: Μέσο

Πυρήνας: Μέγεθος= 5: μέτριο, Σχήμα= 1: Ελαφρώς ελλειπτικός, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 5: μέτριο

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 2^ο δεκ Ιουνίου/ 7: Όψιμος.

3. Λέσβος

‘Ευρώπης’ (συνώνυμο ‘Κόκκινα’ ή ‘Κόκκινα Ευρώπης’)

Υπάρχουν διάσπαρτα δένδρα αυτής της ποικιλίας στις περιοχές Αγιάσου και Ασώματος, Λέσβου. Είναι ημι-όψιμη ποικιλία. Ο καρπός έχει κόκκινο χρώμα, είναι μεσαίου μεγέθους, κοντόμισχα και είναι πολύ γλυκά. Το δένδρο είναι πλαγιόκλαδο. Εντοπίστηκε στην περιοχή Ασώματα, Λέσβου το καλοκαίρι του 2008, με την βοήθεια του κ. Λεωνίδα Μιχαλάκη και της κ. Ραλλού Τσίγγου.

Ωρίμανση: 3^ο δεκ. Μαΐου.

Δένδρο: Στάση της κόμης: 3: Όρθια,

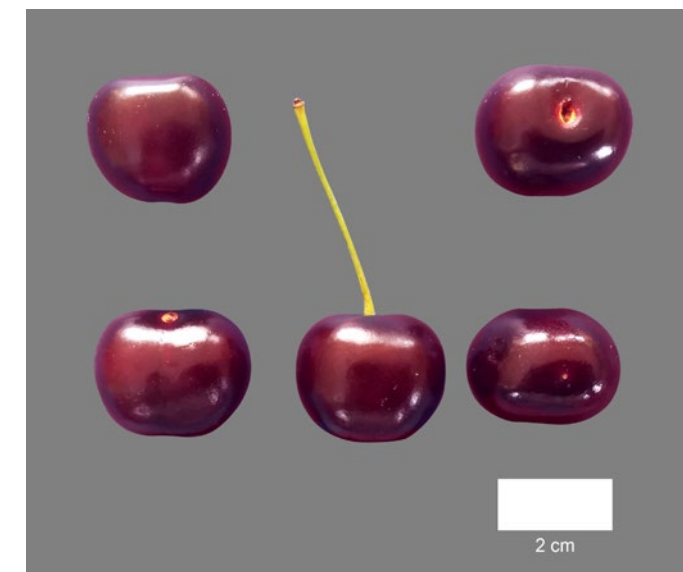
Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 5: Μέσες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 1: Εφαπτόμενος κατά μήκος

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 7: Μεγάλο, Πλάτος: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 7: Σκούρο

Μήκος μίσχου: 3: Μικρό, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 7: Μεγάλη

Χρώμα νεκταρίων: 5: Πορφυρό

‘Μαύρα Αγιάσου’

Ο καρπός έχει μέσο μέγεθος, μακρύ μίσχο, γλυκώξινη γεύση και είναι συνεκτικός. Είναι ημι-όψιμη ποικιλία, ωριμάζουν μαζί με τα ‘Ευρώπης’ ή ‘Κόκκινα’. Εντοπίστηκε στην περιοχή Ασώματα Λέσβου το 2008, με την βοήθεια του κ. Λεωνίδα Μιχαλάκη και της κ. Ραλλού Τσίγγου. Αναφέρεται πως είναι αρκετά ανθεκτική ποικιλία σε ασθένειες (Δούμα και Γαλανίδης, 2013).

Ωρίμανση: 3^ο δεκ. Μαΐου

Δένδρο: Στάση της κόμης: 3: Όρθια

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 5: Μέσες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 7: Μεγάλο, Πλάτος: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 7: Μεγάλη

Χρώμα νεκταρίων: 5: Πορφυρό

‘Τραγανά Λέσβου’

Έχει μικρό μέγεθος καρπού με σκληρή σάρκα και κιτρινορόζ χρώμα. Εντοπίστηκε στην περιοχή Ασώματα Λέσβου το καλοκαίρι του 2008, με την βοήθεια του κ. Λ. Μιχαλάκη και της κ. Ρ. Τσίγγου. Αναφέρεται πως μετά την συγκομιδή, σε 2-5 ώρες μαυρίζει ο μίσχος (Δούμα και Γαλανίδης, 2013).

Δένδρο: Στάση της κόμης: 3: Όρθια

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 5: Μέσες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 3: Έντονα προεξέχων

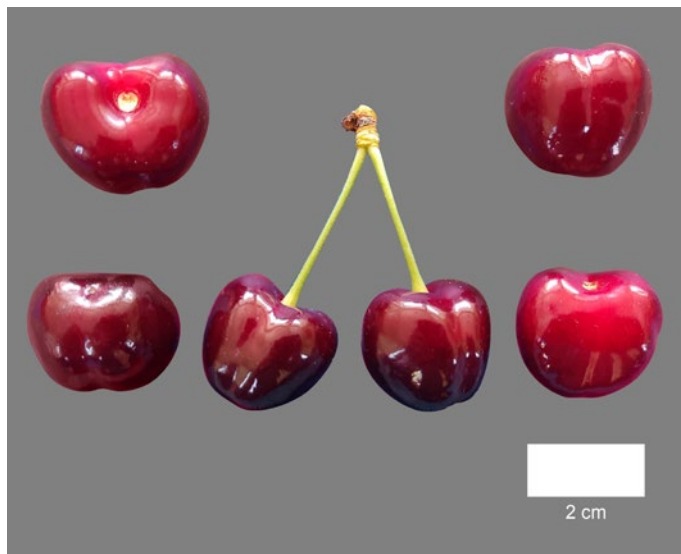
Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 7: Μεγάλο, Πλάτος: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο

Μήκος μίσχου: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 5: Μέση

Χρώμα νεκταρίων: 3: Ανοιχτό κόκκινο

Ωρίμανση: 3^ο δεκ. Μαΐου – 1^ο δεκ. Ιουνίου/ 5: Μέση

4. Σάμος

‘Πετροκέρασο Σάμου’

Η ποικιλία εντοπίστηκε στην περιοχή Μανωλάτες, Σάμου το καλοκαίρι του 2020, με την βοήθεια του κ. Κώστα Καμπούρη. Η σάρκα του είναι συνεκτικός, ανοιχτού κρεμ χρώματος, με υπόξινη και μέσο γλυκιά γεύση. Η Χυμώδες είναι υψηλή.

Δένδρο: Στάση της κόμης: 7: Απλωτή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 3: Έντονα προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 3: Ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 3: Μικρό, Πλάτος: 3: Μικρό, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο

Μήκος μίσχου: 3: Μικρό, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 5: Μέση,

Χρώμα νεκταρίων: 5: Πορφυρό,

Καρπός: Μέγεθος= 7: Μεγάλο, Σχήμα= 1: Νεφρόσχημο, Σχήμα της κορυφής= 3: Πιεσμένο, Χρώμα της επιδερμίδας= 2: Ροζ σε κίτρινο βάσης, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλο, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 2: Κρεμ κίτρινο, Χρώμα της σάρκας= 1: Λευκό κρεμ
Συνεκτικότητα= 7: Συνεκτικός, Οξύτητα= 3: Χαμηλή, Γλυκύτητα= 5: Μέσο, Χυμώδες= 7: Υψηλή
Μήκος ποδίσκου= 5: Μέσος, Πάχος ποδίσκου= 3: Λεπτό

Πυρήνας: Μέγεθος= 3: Μικρό, Σχήμα= 2: Ευρύ ελλειπτικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 3: Μικρό

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 2^ο- 3^ο δεκ. Ιουνίου/ 7: Όψιμη

‘Κόκκινα Νερούλα’

Η ποικιλία εντοπίστηκε στην περιοχή Μανωλάτες, Σάμου το καλοκαίρι του 2020, με την βοήθεια του κ. Κώστα Καμπούρη.

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 5: Μέσες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 5: Μέσο, Πλάτος: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 3: Μικρή, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 7: Σκούρο

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 5: Μέση

Χρώμα νεκταρίων: 3: Ανοιχτό κόκκινο

Καρπός: Καρπός= Μέγεθος= 1: Πολύ μικρό, Σχήμα= 3: Κυκλικό, Σχήμα της κορυφής= 2: Επίπεδο, Χρώμα της επιδερμίδας= 7: Σκούρο κόκκινο, Μέγεθος φακίδων στην επιδερμίδα= 3: Μικρό, Αριθμός φακίδων στην επιδερμίδα= 7: Μεγάλος, Χρώμα του χυμού= 2: Κρεμ κίτρινο, Χρώμα της σάρκας= 4: Κόκκινο
Συνεκτικότητα= 3: Μαλακός, Οξύτητα= 3: Χαμηλή, Γλυκύτητα= 7: Υψηλή, Χυμώδες= 5: Μέσο
Μήκος ποδίσκου= 7: Μεγάλο, Πάχος ποδίσκου= 3: Λεπτό

Πυρήνας: Μέγεθος= 5: μέτριο, Σχήμα= 3: Κυκλικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 7: Μεγάλο

Χρόνος ωρίμανσης του καρπού= 2^ο- 3^ο δεκ. Ιουνίου/ 7: Όψιμη

‘Μαύρα Λεπτά’

Εντοπίστηκε στην περιοχή Φλέβα Πανδρόσου, Σάμου το καλοκαίρι του 2020, με την βοήθεια του κ. Γιώργου Βαγιανού.

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 3: Έντονα προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 3: Μικρό, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 3: Μικρή, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο

Μήκος μίσχου: 3: Μικρό, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 5: Μέση

Χρώμα νεκταρίων: 3: Ανοιχτό κόκκινο

5. Χίος

‘Χίου’

Καλλιεργείται κυρίως υπό τη μορφή μεμονωμένων δένδρων στο βόρειο τμήμα της Χίου.

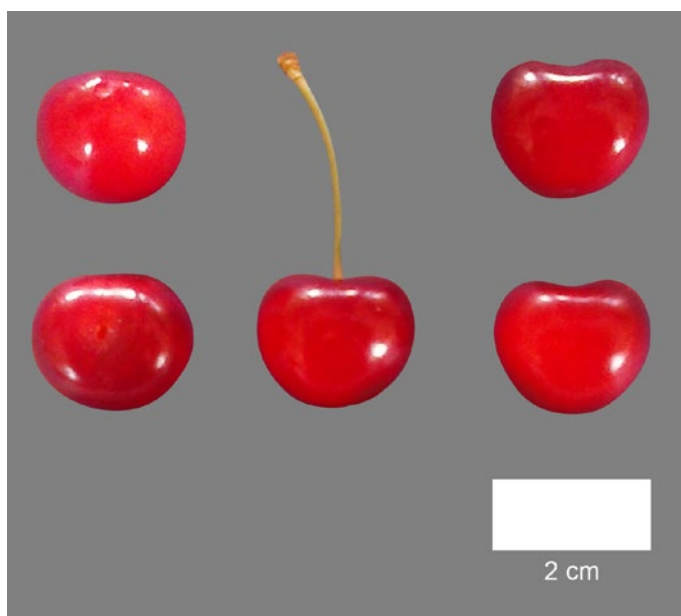
Δένδρο: Ζωηρότητα: 7: Μεγάλη, Στάση της κόμης: 5: Ημιόρθια, Διακλάδωση: 7: Ισχυρή

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 5: Μέσες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων, Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 5: Μέση

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 5: Μέσο, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 5: Μέσο

Μήκος μίσχου: 7: Μεγάλο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 3: Μικρή

Χρώμα νεκταρίων: 3: Ανοιχτό κόκκινο

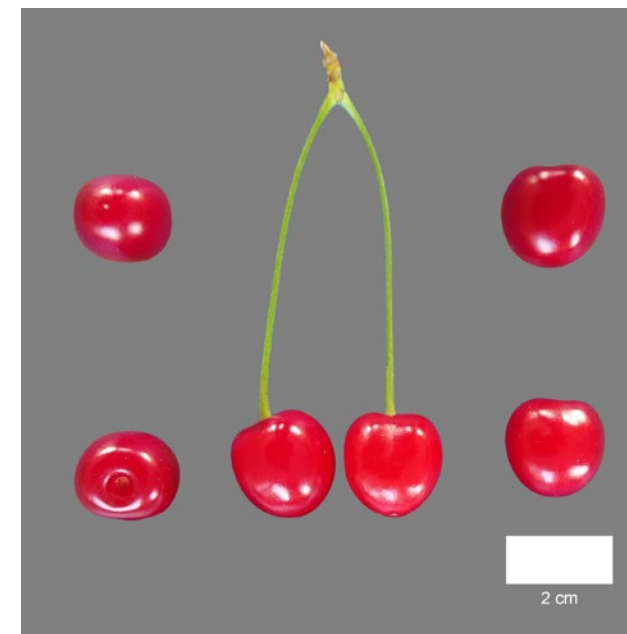
Τοπικές ποικιλίες βουσινιας

Καταγράφηκαν οι παρακάτω δύο τοπικές ποικιλίες βουσινιας

Λέσβος

‘Βύσσινο Αγίου Δημητρίου’

Στην περιοχή Ασώματα, Αγίου Δημητρίου καταγράφηκαν δένδρα βουσινιας με την βοήθεια του κ. Λεωνίδα Μιχαλάκη Λεωνίδα.

Σάμος

‘Βύσσινο Σάμου’

Στην περιοχή Κιουλάφιδες Όρους Αμπέλου (κ. Γιάννης Κιουλάφας) βρέθηκε επιλογή βουσινιας στην οποία δόθηκε η ονομασία ‘Βύσσινο Σάμου’.

Ετήσιος βλαστός: Αριθμός φακίδων: 3: Λίγες, Θέση βλαστοφόρου οφθαλμού σε σχέση με το βλαστό: 2: Ελαφρώς προεξέχων

Νεαρός βλαστός: Παρουσία ανθοκυανίνης στο άκρο: 1: Απουσία ή πολύ ασθενής

Έλασμα φύλλου: Μήκος: 5: Μέσο, Πλάτος: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους/πλάτους: 5: Μέση, Πράσινο χρώμα στην επάνω επιφάνεια: 7: Σκούρο

Μήκος μίσχου: 5: Μέσο, Αναλογία μήκους μίσχου προς μήκος ελάσματος: 5: Μέσο,

Χρώμα νεκταρίων: 2: Πορτοκαλοκίτρινο

Καρπός= Μέγεθος= 5: Μέτριο, Σχήμα= 3: Κυκλικό, Σχήμα της κορυφής= 2: Επίπεδο, Χρώμα επιδερμίδας= 4: Λαμπερό κόκκινο, Μέγεθος φακιδίων στην επιδερμίδα= 3: Μικρό, Αριθμός φακιδίων στην επιδερμίδα= 7: Πολλά, Χρωματισμός χυμού= 3: Ροζ, Χρώμα σάρκας= 3: Ροζ
Συνεκτικότητα= 3: Μαλακή, Οξύτητα= 7: Υψηλή, Γλυκύτητα= 3: Χαμηλή, Περιεκτικότητα σε χυμό= 7: Υψηλή
Μήκος ποδίσκου= 3: Κοντό, Πάχος ποδίσκου= 3: Λεπτό

Πυρήνας: Μέγεθος= 5: Μέτριο, Σχήμα= 3: Κυκλικό, Μέγεθος σε σχέση με τον καρπό= 7: Μεγάλο

Κερασιά

Ροδακινιά

Περιγραφές φύλλων και καρπών και γενετικός χαρακτηρισμός τοπικών ποικιλιών/επιλογών από την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα

Παυλίνα Δρογούδη
Γεώργιος Παντελίδης
Κωνσταντίνα Ζιάκου

ΤΦΟΔ Νάουσας
ΙΓΒΦΠ
ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ

Λευκοθέα Καραπέτση
Παναγιώτης Μαδέσης

ΙΝΕΒ-ΕΚΕΤΑ

Περίληψη

Η ροδακινιά προέρχεται από την Κίνα και η εκμετάλλευσή του νεοεισαχθέντος γενετικού υλικού στην χώρα μας χαρακτηρίζονταν από την επιλογή και πολλαπλασιασμό τυχαίων σπορόφυτων από τους παραγωγούς, μέσω του οποίου δημιουργήθηκαν οι τοπικά προσαρμοσμένες ποικιλίες. Στην παρούσα εργασία περιγράφονται φαινοτυπικά χαρακτηριστικά ετήσιων βλαστών, φύλλων και καρπών σε ποικιλίες/ επιλογές ροδακινιάς που εντοπίστηκαν και καταγράφηκαν σε εξερευνητικές αποστολές που έγιναν σε περιοχές της ηπειρωτικής και νησιωτικής Ελλάδας. Επίσης έγινε γενετική συσχέτιση των τοπικών ποικιλιών/ επιλογών, συγκρίνοντας αυτές με παλαιές εμπορικές ποικιλίες ροδακινιάς που διατηρούνται στο ΤΦΟΔ. Από την Ημαθία και Πέλλα περιγράφονται 7 ποικιλίες ροδακινιάς που καλλιεργούνται μέχρι και σήμερα σε μικρές εκτάσεις. Από την περιοχή Βόλου, Μαγνησίας χαρακτηρίστηκαν 7 επιλογές της εμπορικής τοπικής ποικιλίας 'Λεμονάτο' με διαφορετικό χρόνο ωρίμανσης. Σε μία επιλογή 'Λεμονάτου' δόθηκε το όνομα του παραγωγού που το εντόπισε ('Λεμονάτο Κουντούπη') και έγινε εξυγίανση με θερμοθεραπεία. Στο νησί των Κυθέρων εντοπίστηκαν, περιγράφονται και αναλύθηκαν γενοτυπικά οι τοπικές ποικιλίες 'Μαστοί της Αφροδίτης' και 'Κίτρινο Κυθέρων' για τις οποίες βρέθηκε πως ξεχωρίζουν γενοτυπικά από τις υπόλοιπες Ελληνικές και ξενικές ποικιλίες που μελετήθηκαν. Στο νησί της Σάμου βρέθηκαν 4 ποικιλίες/ επιλογές ροδακινιάς και 2 στην Ικαρία που γενετικά βρέθηκε πως είναι απομακρυσμένες σε σύγκριση με τις ποικιλίες που προέρχονται από τις περιοχές της ηπειρωτικής Ελλάδας (Ημαθία και Μαγνησία), καθώς και των νησιών της Άνδρου (1 επιλογή), της Λέσβου (1 επιλογή) και των Κυθέρων, αλλά όλες είναι γενετικά κοντά με παλαιές καλλιεργούμενες ποικιλίες ροδακινιάς.

Εισαγωγή

Ροδακινιά

Η ροδακινιά καλλιεργείται από αρχαιότατων χρόνων στην Κίνα και πιστεύεται πως έφτασε σε Ελλάδα και Αίγυπτο με τις εκστρατείες του Μ. Αλεξάνδρου (390-300 π.χ) (Οικονομίδης, 1950). Στην Αμερική η ροδακινιά πέρασε πρώτα κατά τις εξερευνησεις του Χριστόφορου Κολόμβου, στο πρώτο μισό του 16^{ου} αιώνα, από το οποίο αργότερα δημιουργήθηκαν οι κονσερβοποιημένες ποικιλίες, και αργότερα, στα μέσα του 1850, πέρασε απευθείας από την Κίνα γενετικό υλικό από το οποίο δημιουργήθηκε η ευρέως καλλιεργούμενη ποικιλία 'Elberta'. Από την αρχαιότητα έως τον μεσαίωνα η εκμετάλλευση του νεοεισαχθέντος γενετικού υλικού χαρακτηρίζονταν από την επιλογή και πολλαπλασιασμό τυχαίων σπορόφυτων από τους παραγωγούς, μέσω του οποίου σε κάθε χώρα δημιουργήθηκαν οι τοπικά προσαρμοσμένες ποικιλίες.

Μέχρι τον 20^ο αιώνα οι λευκόσαρκες ποικιλίες ροδακινιάς επικρατούσαν στην Ευρώπη, όταν εισήχθησαν οι κιτρινόσαρκες αμερικάνικες ποικιλίες 'J.H. Hale' και 'Elberta' που έφεραν επανάσταση και αντικατέστησαν τις λευκόσαρκες σε συντριπτικό βαθμό. Στην Ελλάδα, η 'J.H. Hale' απόκτησε την ονομασία 'Γιαρμάς', από το όνομα εισαγωγέα και παραγωγού με αυτό το όνομα. Αντικαταστάθηκε από άλλες ποικιλίες διότι ο καρπός δεν διατηρούνταν μετά τη συγκομιδή ενώ σήμερα ελάχιστα δένδρα διατηρούνται από παραγωγούς. Η ποικ. 'Γιαρμάς' αναπολείται από αυτούς που την γνώρισαν στο παρελθόν, για τη μαλακή και χυμώδη σάρκα με ωραία γεύση. Η ποικ. 'Γιαρμάς' ωριμάζει στα μέσα Αυγούστου και ο καρπός έχει μεγάλο μέγεθος, στρογγυλό σχήμα, είναι εξωτερικά κίτρινος με πορτοκαλί αποχρώσεις και εκπύρηνος.

Η φύτευση συστηματικών οπωρώνων σε Ημαθία και Πέλλα, περιοχές με την πιο σημαντική ανάπτυξη της ροδακινοκαλλιέργειας στην Ελλάδα, έγινε μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους το 1912, και κυρίως μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Χρησιμοποιήθηκαν επιτραπέζιες και κονσερβοποιημένες ποικιλίες Αμερικάνικης προέλευσης (Κουκουργιάννης, 2008). Παραγωγοί και γεωπόνοι ξεχώρισαν δένδρα με επιθυμητά χαρακτηριστικά και δημιούργησαν τοπικές ποικιλίες με κίτρινη ή λευκή σάρκα, που φέρουν ονόματα περιγραφικά ή των παραγωγών που τις βρήκαν (π.χ. 'Δαγγαλάκου', 'Καλλιγά'). Πολλές από αυτές τις τοπικές ποικιλίες έχουν ήδη μελετηθεί και περιγραφεί σε προηγούμενες μελέτες ερευνητών του ΤΦΟΔ Νάουσας (European Peach Catalogue, 1989; Τσιπουρίδης, αδημοσίευστα δεδομένα). Στην παρούσα εργασία περιγράφονται 7 τοπικές ποικιλίες, ενώ δεν μας ήταν δυνατό να βρούμε 11 ποικιλίες όπως το 'Κοντόνι', 'Γιάτσου' κ.α. που περιγράφονται παρακάτω.

Μία από τις πιο γνωστές και εμπορικές παραδοσιακές ποικιλίες ροδακινιάς στην Ελλάδα είναι το 'Λεμονάτο' που καλλιεργείται από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα κυρίως σε περιοχές του Δυτικού Πηλίου, όπως τα Λεχώνια και ο Άγιος Βλάσης Μαγνησίας (Λαμπίρης, 2021; Παπαδόπουλος, 2013). Επίσης, γνωστή τοπική ποικιλία ροδακινιάς στην Ελλάδα είναι η 'Μαστοί της Αφροδίτης' με αναφορές καλλιέργειας στο νησί των Κυθήρων αλλά και άλλα νησιά (Χάρου, 2017; Οικονομίδης, 1950).

Ποικιλίες νεκταρινιάς εισήχθησαν από την Αμερική στην Ευρώπη πολύ αργότερα στα μέσα της δεκαετίας '70. Βέβαια, ο όρος "φλούδα δίχως χνούδι" δεν είναι άγνωστος στην Ευρώπη, καθώς υπάρχουν αναφορές πως υπήρχαν παλαιοί τοπικοί Ευρωπαϊκοί πληθυσμοί νεκταρινιάς (Dondini et al., 2014).

Η παγκόσμια διάδοση των ποικιλιών που δημιουργήθηκαν από Αμερικάνικα προγράμματα βελτίωσης, μαζί με την μειωμένη δραστηριότητα σε άλλες χώρες, οδήγησε σε γρήγορη εξαφάνιση των τοπικών πληθυσμών και γενοτύπων ροδακινιάς στην Ευρώπη. Από το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, ερευνητικά προγράμματα ξεκίνησαν σε Ευρωπαϊκές χώρες, χρησιμοποιώντας γονείς από την Αμερική και ελάχιστα τοπικά καλλιεργούμενο γενετικό υλικό, με αποτέλεσμα να εντοπίζεται πάντα, ως πρόγονος, η ποικιλία 'Chinese Cling'

(πρόγονος της 'Elberta') (Okie et al., 2008). Αυτό είχε ως συνέπεια την απώλεια πολλών τοπικών ποικιλιών, και τη μειωμένη γενετική ποικιλομορφία σε σύγκριση με μοντέρνες ποικιλίες άλλων ειδών δένδρων, όπως το μήλο. Υπάρχει ένας απίστευτα μεγάλος αριθμός φαινοτύπων στη ροδακινιά που αφορά το σχήμα της κόμης (ανοιχτό κύπελλο/κυπαρισσοειδές/έρπων), φύλλων (κόκκινο/πράσινο χρώμα, έντονα ή όχι επίμηκες), χαρακτηριστικά του άνθους (πολυπέταλλο/ 4 πέταλα, με χρώμα ροζ/άσπρο/κόκκινο) και των καρπών (σχήμα, μέγεθος και χρώμα), και αποτελεί μυστήριο η εξελικτική βελτίωσή τους ανά τους αιώνες, έχοντας υπ' όψη πως είναι αυτογόνιμο είδος σε αντίθεση με άλλα είδη όπως η μηλιά και κερασιά που είναι αυτοασυμβίβαστα είδη (απαιτείται γύρη από διαφορετική ποικιλία για την παραγωγή καρπού). Με σκοπό την κατανόηση αυτών των γενετικών και φυσιολογικών μηχανισμών καθώς και την αλληλεπίδραση τους με το περιβάλλον οδήγησαν στη δημιουργία ενός δικτύου συλλογής αναφοράς με την ονομασία 'PeachRefPop' που βρίσκεται σε Ιταλία, Ισπανία και Ελλάδα και υλοποιείται για πρώτη φορά σε δένδρωδεις καλλιέργειες (Cirilli et al., 2020).

Σήμερα η αγορά του ροδάκινου έχει πολύ απαιτητικούς στόχους ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους ενώ η αύξηση του κόστους παραγωγής και η κλιματική αλλαγή αποτελούν προκλήσεις για την αντιμετώπισή τους. Οι τοπικές ποικιλίες μέσω της μελέτης της φυσικής παραλλακτικότητας χαρακτηριστικών αγρονομικού ενδιαφέροντος και της μελέτης της αντοχής τους σε συνθήκες καταπόνησης θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην δημιουργία βελτιωμένων ποικιλιών. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η δημιουργία ενός καταλόγου με τα χαρακτηριστικά νεαρών βλαστών, φύλλων και καρπών τοπικών ποικιλιών/ επιλογών που υπάρχουν στην Ελλάδα, που θα μπορεί να αποτελεί σημείο αναφοράς για τη διάσωσή τους. Ως τοπική ποικιλία οπωροφόρου δένδρου χαρακτηρίζεται μια ποικιλία που καλλιεργείται σε κάποια περιοχή, πολλαπλασιάστηκε αγενώς, έχει ιστορική προέλευση, στερείται επίσημης γενετικής βελτίωσης, προσαρμόζεται τοπικά και σχετίζεται με τα παραδοσιακά συστήματα καλλιέργειας (Χατζηχαρίσης 2015) αλλά επίσης έχει ευδιάκριτη ταυτότητα (π.χ. σχήμα και χρώμα καρπού) και παρουσιάζει φαινοτυπική και γενετική παραλλακτικότητα που εκφράζεται σε χαρακτηριστικά όπως των φύλλων ή ο χρόνος ωρίμανσης (πχ 'Λεμονάτο Βόλου').

Μεθοδολογία

Πραγματοποιήθηκαν εξερευνητικές αποστολές σε χωριά και οικισμούς των υπό μελέτη περιοχών μετά από προετοιμασία που προηγήθηκε και τη βοήθεια τοπικών φορέων (Πίνακας 1). Η καταγραφή μίας ποικιλίας γινόταν μόνο όταν υπήρχε αναφορά πως πρόκειται για τουλάχιστον δύο γενιές που καλλιεργούνταν στην περιοχή.

Πραγματοποιήθηκαν φωτογραφήσεις δένδρων και καρπών. Σε δείγματα 4 βλαστών και 6 καρπών καταγράφηκαν οι παρακάτω φαινοτυπικοί χαρακτήρες βλαστών και καρπών, σύμφωνα με τις οδηγίες του CPVO TP14/1 (Πίνακας 2). Σε δείγματα 10 φύλλων που συλλέχθηκαν από ετήσιους βλαστούς μετρήθηκε το μήκος και πλάτος του ελάσματος καθώς και το μήκος του φύλλου. Σύμφωνα με την παραλλακτικότητα που βρέθηκε στις διαστάσεις των φύλλων έγινε ο χαρακτηρισμός του ελάσματος των φύλλων ως προς το μήκος (μικρό < 14,5 εκ., μέσο = 14,6-17,2 εκ., μεγάλο > 17,3 εκ.), πλάτος (στενό < 3,4 εκ., μέτριο = 3,5-4,4 εκ, φαρδύ > 4,5 εκ.), και το μήκος του μίσχου (μικρό < 0,9 εκ., μέσο = 1,0-1,2 εκ., μεγάλο > 1,3 εκ.) (Vollas et al., 2006).

Έγιναν αναλύσεις συνολικών διαλυτών στερεών χρησιμοποιώντας και οξέων σε χυμό από 6 καρπούς που συλλέχθηκαν σε στάδιο φυσιολογικής ωριμότητας.

Πίνακας 1. Περιοχή συλλογής, τύπος (επιτραπέζιο ροδάκινο ή νεκταρίνι), χρώμα σάρκας και χρόνος ωρίμανσης τοπικών ποικιλιών/γενοτύπων ροδακινιάς που συλλέχθηκαν από ηπειρωτικές και νησιώτικες περιοχές της χώρας.

Περιοχή	Όνομασία	Τύπος/Χρώμα σάρκας	Χρόνος ωρίμανσης
Ηπειρωτικές περιοχές			
Ημαθία	‘Καλλιγά’	Ροδάκινο-Λευκόσαρκο	3 ^ο δεκ. Ιουλίου
	‘Παπαγιάννη’	Ροδάκινο-Λευκόσαρκο	1 ^ο δεκ Αυγούστου
	‘Δαγκαλάκου’	Ροδάκινο-Κιτρινόσαρκο	1-2 ^ο δεκ. Αυγούστου
	‘Προφήτης Ηλίας’	Ροδάκινο-Κιτρινόσαρκο	2 ^ο -3 ^ο δεκ. Αυγούστου
	‘Πριγκίπισσα Άννα’	Ροδάκινο-Κιτρινόσαρκο	3 ^ο δεκ. Αυγούστου
	‘Όψιμο Νάουσας’	Ροδάκινο-Κιτρινόσαρκο	3 ^ο δεκ. Αυγούστου
	‘Βασίλισσα του Οκτώβρη’	Ροδάκινο-Λευκόσαρκο	2 ^ο -3 ^ο δεκ. Σεπτεμβρίου
Μαγνησία	‘Λεμονάτο πολύ πρώιμο’	Ροδάκινο-Λευκόσαρκο	1 ^ο δεκ Ιουλίου
	‘Λεμονάτο του Ανδρέα’	Ροδάκινο-Λευκόσαρκο	3 ^ο δεκ. Ιουλίου
	‘Λεμονάτο Κουντούπη’	Ροδάκινο-Λευκόσαρκο	2 ^ο δεκ. Αυγούστου
	‘Λεμονάτο λεμόνι’	Ροδάκινο-Λευκόσαρκο	1 ^ο δεκ. Σεπτεμβρίου
	‘Λεμονάτο Αφροδίτης’	Ροδάκινο-Λευκόσαρκο	1 ^ο -2 ^ο δεκ. Σεπτεμβρίου
Νησιωτικές περιοχές			
Άνδρος	‘Ψυχάκης’	Ροδάκινο-Κιτρινόσαρκο	
Ικαρία	‘Μικρός γιαρμάς’	Ροδάκινο-Κιτρινόσαρκο	2 ^ο δεκ. Ιουλίου
	‘Πετροροδάκινο’	Ροδάκινο-Κιτρινόσαρκο	
Κύθηρα	‘Κυθήρων κίτρινο’	Ροδάκινο-Κιτρινόσαρκο	3 ^ο δεκ. Αυγούστου
	‘Μαστοί της Αφροδίτης’	Ροδάκινο-Λευκόσαρκο	3 ^ο δεκ. Αυγούστου
Λέσβος	‘Χαραζάνη’	Νεκταρίνι-Κιτρινόσαρκο	1 ^ο δεκ Αυγούστου
Σάμος	‘Μαγιάτικο’	Ροδάκινο-Κιτρινόσαρκο	1 ^ο δεκ. Ιουνίου
	‘Μαστοί της Αφροδίτης’	Ροδάκινο-Λευκόσαρκο	
	‘Πανδρόσου’	Ροδάκινο-Κιτρινόσαρκο	
	‘Σουρλιώτικη’	Ροδάκινο-Κιτρινόσαρκο	3 ^ο δεκ. Ιουλίου

Πίνακας 2. Φαινοτυπικά χαρακτηριστικά που καταγράφηκαν, σύμφωνα με τις οδηγίες του CPVO TP14/1.

Χαρακτηριστικό	Βαθμονόμηση
Έλασμα φύλλου	
Μήκος	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Πλάτος	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Σχήμα σε εγκάρσια τομή	1: κοίλο, 2: επίπεδο, 3: κυρτό
Αναστροφή της κορυφής	1: απύσσω, 2: παρούσα
Γωνία στη βάση	1: οξεία, 2: περίπου ορθή, 3: αμβλεία
Γωνία στην κορυφή	3: μικρή, 5: μέση, 7: μεγάλη
Χρώμα	1: κίτρινο πρασινωπό, 2: πράσινο, 3: κόκκινο πορφυρό
Μίσχος	
Μήκος	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Νεκτάρια	1: απόντα, 2: παρόντα
Σχήμα των νεκταρίων	1: στρογγυλά, 2: νεφρόσχημα
Αριθμός νεκταρίων	1: δύο, 2: περισσότερα από δύο
Καρπός	
Μέγεθος	1: πολύ μικρός, 3: μικρός, 5: μέσος, 7: Μεγάλος, 9: πολύ μεγάλος
Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)	1: ευρύ πεπλατυσμένο, 2: πεπλατυσμένο, 3: στρογγυλό, 4: ωοειδές, 5: ελλειπτικό
Σχήμα της κορυφής	1: σαφώς μυτερό, 2: ελαφρά μυτερό, 3: επίπεδο, 4: ελαφρά πεπιεσμένο, 5: ισχυρά πεπιεσμένο
Συμμετρία (σε όψη από την κορυφή)	1: ασύμμετρο, 2: συμμετρικό
Προεξοχή της ραφής	3: ελαφρά, 5: μέση, 7: ισχυρά
Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Πλάτος κοιλότητας του ποδίσκου	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Βασικό χρώμα	1: πράσινο, 2: πράσινο κρεμ, 3: άσπρο πρασινωπό, 4: άσπρο κρεμ, 5: κρεμ, 6: άσπρο ροζ, 7: κίτρινο πρασινωπό, 8: κίτρινο κρεμ, 9: κίτρινο, 10: κίτρινο πορτοκαλί
Επιφανειακό χρώμα	1: απόν, 9: παρόν
Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος	1: πορτοκαλί κόκκινο, 2: ροζ, 3: ροζ κόκκινο, 4: ανοιχτό κόκκινο, 5: μέσο κόκκινο, 6: σκούρο κόκκινο, 7: μαύρο κόκκινο
Εμφάνιση του επιφανειακού χρώματος	1: εντελώς ομοιόμορφη, 2: σε ρίγες, 3: διάστικτο, 4: μαρμαρώδης
Έκταση του επιφανειακού χρώματος	1: πολύ μικρή, 3: μικρή, 5: μέση, 7: μεγάλη, 9: πολύ μεγάλη
Χνούδι	1: απουσία, 9: παρουσία
Ένταση χνουδιού	1: πολύ αραιό, 3: αραιό, 5: μέσο, 7: πυκνό, 9: πολύ πυκνό
Πάχος επιδερμίδας	3: μικρό, 5: μέτριο, 7: μεγάλο
Επικόλληση επιδερμίδας στη σάρκα	1: απύσσω ή πολύ ασθενής, 3: ασθενής, 5: μέση, 7: ισχυρή, 9: πολύ ισχυρή
Σκληρότητα της σάρκας	1: πολύ μαλακή, 3: μαλακή, 5: μέση, 7: σκληρή, 9: πολύ σκληρή
Βασικό χρώμα της σάρκας	1: άσπρο πρασινωπό, 2: άσπρο, 3: άσπρο κρεμ, 4: ανοικτό κίτρινο, 5: κίτρινο, 6: κίτρινο πορτοκαλί, 7: πορτοκαλί, 8: κόκκινο
Ανθοκυάνη κάτω ακριβώς από την επιδερμίδα	1: απύσσω ή μικρής έντασης, 2: μικρής έντασης, 3: μεγάλης έντασης
Ανθοκυάνη στη σάρκα	1: απύσσω ή μικρής έντασης, 2: μικρής έντασης, 3: μεγάλης έντασης
Ανθοκυάνη γύρο από τον πυρήνα	1: απύσσω ή μικρής έντασης, 2: μικρής έντασης, 3: μεγάλης έντασης
Υφή της σάρκας	1: όχι ινώδης, 2: ινώδης
Γλυκύτητα	3: μικρή, 5: μέση, 7: μεγάλη
Οξύτητα	3: χαμηλή, 5: μέση, 7: ψηλή
Πυρήνας	
Μέγεθος σε σύγκριση με τον καρπό	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Σχήμα (σε πλάγια όψη)	1: πεπλατυσμένο, 2: στρογγυλό, 3: ελλειπτικό, 4: αντίστροφο ωοειδές
Ένταση του καφέ χρώματος	3: ανοικτό, 5: μέσο, 7: σκούρο
Ανάγλυφο της επιφάνειας	1: μικρά βαθουλώματα, 2: μεγάλα βαθουλώματα, 3: αυλακώσεις, 4: βαθουλώματα και αυλακώσεις
Τάση διαχωρισμού (στο μέσον της συγκομιδής)	1: απουσία ή ελαφρά, 3: ελαφρά, 5: μέση, 7: ισχυρή, 9: πολύ ισχυρή
Επικόλληση στη σάρκα	1: παρούσα, 9: απύσσω
Βαθμός επικόλλησης στη σάρκα	3: χαμηλός, 5: μέσος, 7: ψηλός
Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση	1: πολύ πρώιμος, 3: πρώιμος, 5: μέσος, 7: όψιμος, 9: πολύ όψιμος

Γενετική ανάλυση

Νεαρά φύλλα από τις μελετούμενες ποικιλίες/ επιλογές συλλέχθηκαν *in situ* και αποθηκεύτηκαν στους -20°C μέχρι να πραγματοποιηθεί η λειοτρίβηση του φυτικού ιστού, με τη χρήση υγρού αζώτου, με σκοπό τη συντήρηση και την αποφυγή αλλοίωσης του γενετικού υλικού. Η απομόνωση του γενετικού υλικού πραγματοποιήθηκε με τη χρήση της μεθόδου CTAB, σύμφωνα με τη μελέτη των Doyle και Doyle (1987). Για την διεξαγωγή της μοριακής γενετικής, πραγματοποιήθηκαν αντιδράσεις PCR (Polymerase Chain Reaction - αλυσιδωτή αντίδραση πολυμεράσης), με τη χρήση μοριακών δεικτών. Για τη μοριακή γενετική των ποικιλιών ροδακινιάς χρησιμοποιήθηκαν οι μοριακοί δείκτες ISSR (Inter Simple Sequence Repeats) οι οποίοι έχουν την ικανότητα να ανιχνεύουν την παραλλακτικότητα στη δομή του DNA, η οποία αντικατοπτρίζει τις διαφορές των ατόμων σε ένα πληθυσμό. Επιλέχθηκαν κατάλληλοι μοριακοί δείκτες (τουλάχιστον 10 ISSR), σύμφωνα με τις μελέτες που είναι διαθέσιμες στη παγκόσμια βιβλιογραφία (Iordăchescu et al., 2021).

Στη συνέχεια, ακολούθησε οπτικοποίηση των προϊόντων των αντιδράσεων που πραγματοποιήθηκαν για κάθε συνδυασμό ποικιλίας και μοριακού δείκτη και ακολούθησε η στατιστική ανάλυση των δεδομένων από τους μοριακούς δείκτες, με σκοπό την διερεύνηση των γενετικών αποστάσεων μεταξύ των ποικιλιών ροδακινιάς. Μέσω της στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων από τους μοριακούς δείκτες ISSR, προκύπτει το διάγραμμα κύριων συντεταγμένων (Principal Coordinates-PCoA) από το οποίο μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα για την γενετική απόσταση των ποικιλιών που μελετήθηκαν. Τα αποτελέσματα αναφέρονται αναλυτικά για κάθε ποικιλία.

Αποτελέσματα

1 Ηπειρωτική Ελλάδα

1.1 Ημαθία και Πέλλα

Σε δένδρα που βρέθηκαν σε εμπορικούς οπωρώνες ή που διατηρούνται στο ΤΦΟΔ Νάουσας αξιολογήθηκαν φαινοτυπικά χαρακτηριστικά νεαρών βλαστών, φύλλων και καρπών από τις παρακάτω 7 ποικιλίες ροδακινιάς.

‘Καλλιγιά’

Πρόκειται για επιλογή κίτρινοσαρκου ροδάκινου με ωρίμαση τον Ιούλιο, με αναφορές καλλιέργειας σε περιοχές Ημαθίας και Πέλλας. Ο φαινοτυπικός χαρακτηρισμός έγινε σε δένδρα εγκατεστημένα στο ΤΦΟΔ Νάουσας. Ο καρπός είναι μεγάλου μεγέθους, ασύμμετρος και έχει μεγάλη μυτερή κορυφή.

Έλασμα φύλλου

Μήκος= 7: μεγάλο (18,4 εκ.), Πλάτος= 7: μεγάλο (4,5 εκ.), Σχήμα σε εγκάρσια τομή= 2: επίπεδο, Αναστροφή της κορυφής= 1: απύσα, Γωνία στη βάση= 1: οξεία, Γωνία στην κορυφή= 7: μεγάλη, Χρώμα= 2: πράσινο.

Φύλλο

Κόκκινη κεντρική νεύρωση στο κάτω μέρος= 1: απύσα

Μίσχος

Μήκος= 5: μέσο (1,0 εκ.), Νεκτάρια= 2: παρόντα, Σχήμα των νεκταρίων= 2: νεφρόσχημα, Αριθμός νεκταρίων= 2: περισσότερα από δύο

Καρπός

Μέγεθος= 7: Μεγάλος, Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)= 5: ελλειπτικό, Σχήμα της κορυφής= 1: σαφώς μυτερό, Συμμετρία (σε όψη από την κορυφή)= 1: ασύμμετρο, Προεξοχή της ραφής= 5: μέση, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 5: μέσο, Πλάτος κοιλότητας του ποδίσκου= 5: μέσο, Βασικό χρώμα= 7: κίτρινο πρασινωπό, Επιφανειακό χρώμα= 9: παρόν, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 6: σκούρο κόκκινο, Εμφάνιση του επιφανειακού χρώματος= 1: εντελώς ομοιόμορφη, Έκταση του επιφανειακού χρώματος= 7: μεγάλη, Χνούδι= 9: παρουσία, Ένταση χνούδιου= 9: πολύ πυκνό, Πάχος επιδερμίδας= 5: μέτριο, Επικόλληση επιδερμίδας στη σάρκα= 5: μέση, Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση, Βασικό χρώμα της σάρκας= 1: άσπρο πρασινωπό, Ανθοκυάνη κάτω ακριβώς από την επιδερμίδα= 1: απύσα ή μικρής έντασης, Ανθοκυάνη στη σάρκα= 2: μικρής έντασης, Ανθοκυάνη γύρο από τον πυρήνα= 2: μικρής έντασης, Υφή της σάρκας= 2: ινώδης, Γλυκύτητα= 7: μεγάλη, Οξύτητα= 7: μεγάλη Διαλυτά στερεά συστατικά=12,3 °Brix , Ογκομετρούμενη οξύτητα= 1.5 g μηλικού οξέος/100 ml

Πυρήνας

Μέγεθος σε σύγκριση με τον καρπό= 5: μέσο, Σχήμα (σε πλάγια όψη)= 3: ελλειπτικό, Ένταση του καφέ χρώματος= 7: σκούρο, Ανάγλυφο της επιφάνειας, 4: βαθουλώματα και αυλακώσεις, Επικόλληση στη σάρκα= 1: παρούσα, Βαθμός επικόλλησης στη σάρκα= 3: χαμηλός

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 7: όψιμος (τέλος Ιουλίου).

‘Παπαγιάννη’

Επιλογή που επισημάνθηκε σε κτήμα παραγωγού και προέρχεται μάλλον από σπορόφυτο της ποικιλίας Δούκισσα. Μελετήθηκε στο ΤΦΟΔ Νάουσας κατά τα έτη 1980-1987 και άρχισε να διαδίδεται σε μικρή κλίμακα από τα πρώτα έτη της αξιολόγησης της (αδημοσίευτα δεδομένα Κ. Τσιπουρίδης). Πρόκειται για την περισσότερο ευρέως καλλιεργούμενη τοπική ποικιλία ροδακινιάς αφού το έτος 2016 καταγράφηκαν 620 στρέμματα στην Ημαθία (δεδομένα ΟΠΕΚΕ, 2016).

Πρόκειται για επιτραπέζιο κίτρινοσαρκο ροδάκινο με ωρίμαση στα τέλη Αυγούστου με αρκετά μεγάλο εύρος ωρίμανσης. Είναι ποικιλία πολύ ζυερή και αρκετά παραγωγική. Τα άνθη της είναι καμπανοειδή, μέσης εποχής άνθησης 20 Μαρτίου – 10 Απριλίου ανάλογα με τη χρονιά. Ο καρπός είναι πολύ μεγάλος (360 g). Είναι γευστικός, ημί-εκπύρηνος, λευκόσαρκος και καλύπτεται κατά 30-50% με κόκκινο επίχρωμα. Πρόκειται για ποικιλία με πολύ καλά χαρακτηριστικά, μεσοπρώιμης – όψιμης ωρίμανσης, λευκόσαρκη, αρκετά ανθεκτική στην χλώρωση του σιδήρου και όλοι οι καρποί της αποκτούν εξαιρετικό μέγεθος.

Ο φαινοτυπικός χαρακτηρισμός έγινε σε δένδρα εγκατεστημένα σε οπωρώνα του κ. Δ. Τρούπκου στην Χαρίεσσα, Νάουσας.

Σύμφωνα με τη μοριακή γενετική, η ποικιλία ‘Παπαγιάννη’ είναι πολύ κοντά με την ποικιλία ‘Προφήτης Ηλίας’, καθώς και με τις υπόλοιπες ποικιλίες που προέρχονται από την περιοχή της Ημαθίας (Σχήμα 1).

Έλασμα φύλλου

Μήκος= 7: μεγάλο (19,6 εκ.), Πλάτος= 7: μεγάλο (4,8 εκ.), Σχήμα σε εγκάρσια τομή= 1: κοίλο, Αναστροφή της κορυφής= 2: παρούσα, Γωνία στη βάση= 1: οξεία, Γωνία στην κορυφή= 3: μικρή, Χρώμα= 2: πράσινο

Φύλλο

Κόκκινη κεντρική νεύρωση στο κάτω μέρος= 1: απύσα

Μίσχος

Μήκος= 7: μεγάλο (1,3 εκ.), Νεκτάρια= 2: παρόντα, Σχήμα των νεκταρίων= 2: νεφρόσχημα, Αριθμός νεκταρίων= 2: περισσότερα από δύο

Καρπός

Μέγεθος= 5: μέσος, Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)= 3: στρογγυλό, Σχήμα της κορυφής= 5: ισχυρά πεπιεσμένο, Συμμετρία (σε όψη από την κορυφή)= 2: συμμετρικό, Προεξοχή της ραφής= 3: ελαφρά, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 7: μεγάλο, Πλάτος κοιλότητας του ποδίσκου= 5: μέσο, Βασικό χρώμα= 7: κίτρινο πρασινωπό, Επιφανειακό χρώμα= 9: παρόν, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 6: σκούρο κόκκινο, Εμφάνιση του επιφανειακού χρώματος= 4: μαρμαρώδης, Έκταση του επιφανειακού χρώματος= 5: μέση, Χνούδι= 9: παρουσία, Ένταση χνούδιου= 5: μέσο, Πάχος επιδερμίδας= 5: μέτριο, Επικόλληση επιδερμίδας στη σάρκα= 3: ασθενής, Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή, Βασικό χρώμα της σάρκας= 1: άσπρο πρασινωπό, Ανθοκυάνη κάτω ακριβώς από την επιδερμίδα= 2: μικρής έντασης, Ανθοκυάνη στη σάρκα= 1: απύσα ή μικρής έντασης, Ανθοκυάνη γύρο από τον πυρήνα= 1: απύσα ή μικρής έντασης, Υφή της σάρκας= 2: ινώδης, Γλυκύτητα= 5: μέση, Οξύτητα= 7: μεγάλη Διαλυτά στερεά συστατικά=11,0 °Brix , Ογκομετρούμενη οξύτητα= 1.0 g μηλικού οξέος/100 ml

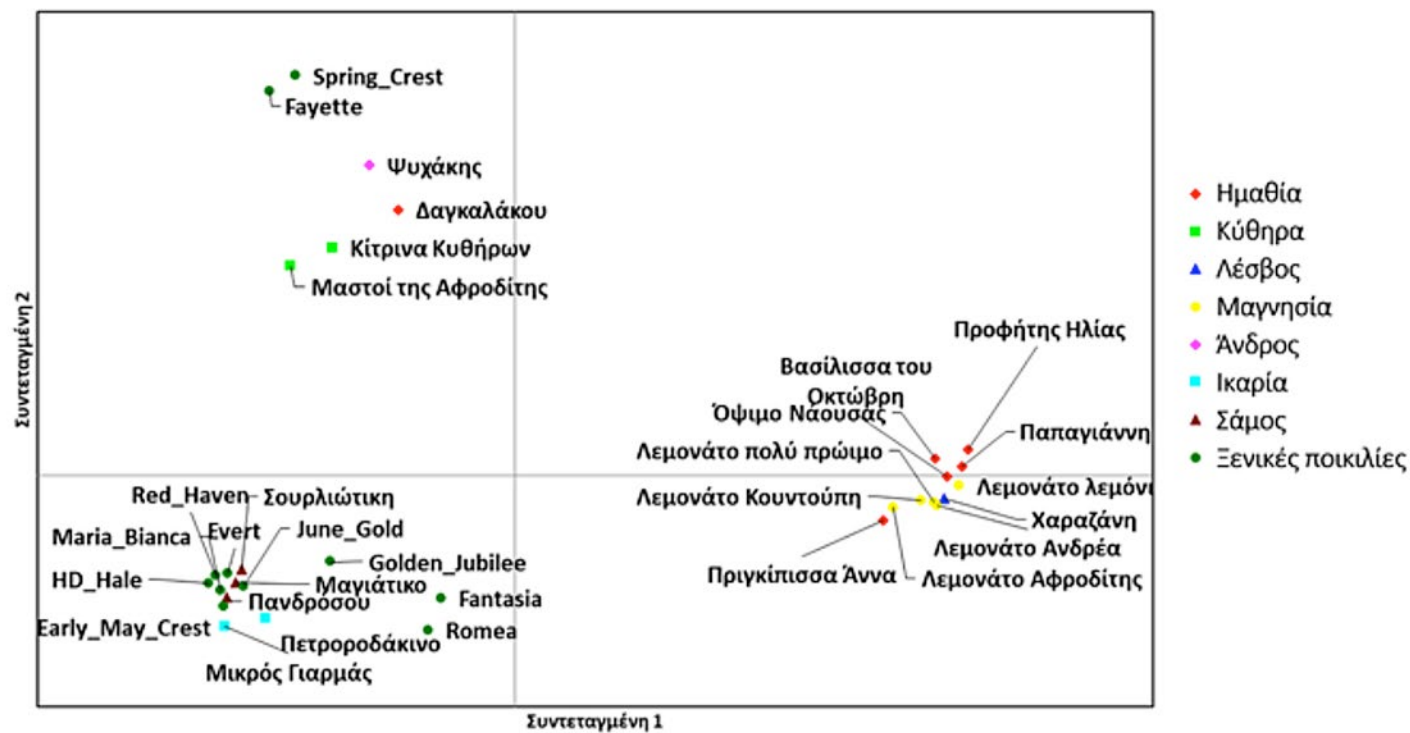
Πυρήνας

Μέγεθος σε σύγκριση με τον καρπό= 5: μέσο, Σχήμα (σε πλάγια όψη)= 4: αντίστροφο ωοειδές, Ένταση του καφέ χρώματος= 5: μέσο, Ανάγλυφο της επιφάνειας, 4: βαθουλώματα και αυλακώσεις, Επικόλληση στη σάρκα= 1: παρούσα, Βαθμός επικόλλησης στη σάρκα= 5: μέσος

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 5: μέσος, Τέλη Ιουλίου με αρχές Αυγούστου 29/7 - 5/8.

Σχήμα 1. Διάγραμμα κύριων συντεταγμένων για τα δεδομένα που προέρχονται από την ανάλυση των ποικιλιών ροδακινιάς με τους ISSR δείκτες.

‘Δαγκαλάκου’

Πρόκειται για Ελληνική ποικιλία επιτραπέζιου κιτρινόσαρκου ροδάκινου με ωρίμαση το 3^ο δεκ. Αυγούστου που αξιολογήθηκε στο ΤΦΟΔ Νάουσας. Είναι ποικιλία ζυγρή και αρκετά παραγωγική. Ο καρπός είναι μεγάλου μεγέθους (270 γρ.), ημί-εκπύρηνος, με καλά γευστικά χαρακτηριστικά και ήπιο άρωμα. Έχει σχήμα σφαιρικό και καλύπτεται κατά 20-30% από ερυθρό επίχρωμα. Αρνητικά εμπορικά χαρακτηριστικά του καρπού είναι η παρουσία έντονης μυτερής κορυφής με ραφή που προεξέχει έντονα.

Σύμφωνα με τις γενετικές αναλύσεις, η ποικιλία ‘Δαγκαλάκου’ φαίνεται απομακρυσμένη σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ποικιλίες που ανήκουν στην περιοχή της Ημαθίας, ενώ ομαδοποιείται με τις ποικιλίες από τα Κύθηρα και της Άνδρου (Σχήμα 1).

Έλασμα φύλλου

Μήκος= 7: μεγάλο (17,3 εκ.), Πλάτος= 7: μεγάλο (4,6 εκ.), Σχήμα σε εγκάρσια τομή= 1: κοίλο, Αναστροφή της κορυφής= 2: παρούσα, Γωνία στη βάση= 2: περίπου ορθή, Γωνία στην κορυφή= 5: μέση, Χρώμα= 2: πράσινο.

Φύλλο

Κόκκινη κεντρική νεύρωση στο κάτω μέρος= 1: απύσα

Μίσχος

Μήκος= 5: μέσο (1,1 εκ.), Νεκτάρια= 2: παρόντα, Σχήμα των νεκταρίων= 2: νεφρόσχημα, Αριθμός νεκταρίων= 2: περισσότερα από δύο.

Καρπός

Μέγεθος= 7: Μεγάλος, Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)= 3: στρογγυλό, Σχήμα της κορυφής= 1: σαφώς μυτερό, Συμμετρία (σε όψη από την κορυφή)= 1: ασύμμετρο, Προεξοχή της ραφής= 7: ισχυρά, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου=

7: μεγάλο, Πλάτος κοιλότητας του ποδίσκου= 3: μικρό, Βασικό χρώμα= 7: κίτρινο πρασινωπό, Επιφανειακό χρώμα= 9: παρόν, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 5: μέσο κόκκινο, Εμφάνιση του επιφανειακού χρώματος= 1: εντελώς ομοιόμορφη, Έκταση του επιφανειακού χρώματος= 5: μέση, Χνουδι= 9: παρουσία, Ένταση χνουδιού= 9: πολύ πυκνό, Πάχος επιδερμίδας= 5: μέτριο, Επικόλληση επιδερμίδας στη σάρκα= 5: μέση, Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή, Βασικό χρώμα της σάρκας= 4: ανοικτό κίτρινο, Ανθοκυάνη κάτω ακριβώς από την επιδερμίδα= 1: απύσα ή μικρής έντασης, Ανθοκυάνη στη σάρκα= 1: απύσα ή μικρής έντασης, Ανθοκυάνη γύρο από τον πυρήνα= 3: μεγάλης έντασης, Υφή της σάρκας= 2: ινώδης, Γλυκύτητα= 7: μεγάλη, Οξύτητα= 5: μέση Διαλυτά στερεά συστατικά= 15,9 °Brix, Ογκομετρούμενη οξύτητα= 0,9 g μηλικού οξέος/100 ml

Πυρήνας

Μέγεθος σε σύγκριση με τον καρπό= 7: μεγάλο, Σχήμα (σε πλάγια όψη)= 4: αντίστροφο ωοειδές, Ένταση του καφέ χρώματος= 7: σκούρο, Ανάγλυφο της επιφάνειας= 4: βαθουλώματα και αυλακώσεις, Επικόλληση στη σάρκα= 1: παρούσα, Βαθμός επικόλλησης στη σάρκα= 5: μέσος

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 1-2^ο δεκ. Αυγούστου

‘Προφήτης Ηλίας’

Πρόκειται για παραδοσιακή ποικιλία επιτραπέζιου κιτρινόσαρκου ροδάκινου με ωρίμαση στα τέλη Αυγούστου, με αναφορές καλλιέργειας σε περιοχές Ημαθίας και Πέλλας. Ο φαινοτυπικός χαρακτηρισμός έγινε σε δένδρα εγκατεστημένα σε οπωρώνα του κ. Ιωάννη Κυράνου στον Κοπανό Νάουσας.

Η γενετική ανάλυση έδειξε ότι η ποικιλία ‘Προφήτης Ηλίας’ είναι πολύ κοντά με την ποικιλία ‘Παπαγιάννη’, ενώ ομαδοποιείται με τις υπόλοιπες ποικιλίες της Ημαθίας και της Μαγνησίας (Σχήμα 1).

Έλασμα φύλλου

Μήκος= 7: μεγάλο (18,7 εκ.), Πλάτος= 5: μέσο (4,4 εκ.), Σχήμα σε εγκάρσια τομή= 1: κοίλο, Αναστροφή της κορυφής= 2: παρούσα, Γωνία στη βάση= 1: οξεία, Γωνία στην κορυφή= 5: μέση, Χρώμα= 2: πράσινο

Φύλλο

Κόκκινη κεντρική νεύρωση στο κάτω μέρος= 2: παρούσα

Μίσχος

Μήκος= 5: μέσο (0,9 εκ.), Νεκτάρια= 2: παρόντα, Σχήμα των νεκταρίων= 2: νεφρόσχημα, Αριθμός νεκταρίων= 1: δύο

Καρπός

Μέγεθος= 5: μέσος, Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)= 3: στρογγυλό, Σχήμα της κορυφής= 4: ελαφρά πεπιεσμένο, Συμμετρία (σε όψη από την κορυφή)= 2: συμμετρικό, Προεξοχή της ραφής= 5: μέση, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 7: μεγάλο, Πλάτος κοιλότητας του ποδίσκου= 5: μέσο, Βασικό χρώμα= 9: κίτρινο, Επιφανειακό χρώμα= 9: παρόν, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 6: σκούρο κόκκινο, Εμφάνιση του επιφανειακού χρώματος= 4: μαρμαρώδης, Έκταση του επιφανειακού χρώματος= 5: μέση, Χνουδι= 9: παρουσία, Ένταση χνουδιού= 7: πυκνό, Πάχος επιδερμίδας= 3: μικρό, Επικόλληση επιδερμίδας στη σάρκα= 7: ισχυρή, Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή, Βασικό χρώμα της σάρκας= 5: κίτρινο, Ανθοκυάνη κάτω ακριβώς από την επιδερμίδα= 1: απύσα ή μικρής έντασης, Ανθοκυάνη στη σάρκα= 2: μικρής έντασης, Ανθοκυάνη γύρο από τον πυρήνα= 3: μεγάλης έντασης, Υφή της σάρκας= 1: όχι ινώδης, Γλυκύτητα= 7: μεγάλη, Οξύτητα= 5: μέση Διαλυτά στερεά συστατικά= 14,4 °Brix, Ογκομετρούμενη οξύτητα= 0.8 g μηλικού οξέος/100 ml

Πυρήνας

Μέγεθος σε σύγκριση με τον καρπό= 7: μεγάλο, Σχήμα (σε πλάγια όψη)= 4: αντίστροφο ωοειδές, Ένταση του καφέ χρώματος= 7: σκούρο, Ανάγλυφο της επιφάνειας= 4: βαθουλώματα και αυλακώσεις, Επικόλληση στη σάρκα= 1: παρούσα, Βαθμός επικόλλησης στη σάρκα= 5: μέσος

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 7: όψιμος, Μέσα με τέλη Αυγούστου

‘Πριγκίπισσα Άννα’

Τοπική ποικιλία επιτραπέζιου κιτρινόσαρκου ροδάκινου με ωρίμαση στα τέλη Αυγούστου. Ο καρπός είναι μικρού μεγέθους. Το έτος 2016 καταγράφηκαν 37 στρέμματα αυτής της ποικιλίας σε Ημαθία, Πιερία και Πέλλα (ΟΠΕΚΕ, 2016). Ο φαινοτυπικός χαρακτηρισμός έγινε σε δένδρα εγκατεστημένα σε οπωρώνα του κ. Ε. Νοβάκη στη Χαρίεσσα Νάουσας.

Σύμφωνα με τις γενετικές αναλύσεις, η ποικιλία ‘Πριγκίπισσα Άννα’ βρίσκεται πολύ κοντά με την ποικιλία ‘Λεμονάτο Αφροδίτης’ από την περιοχή της Μαγνησίας (Σχήμα 1).

Έλασμα φύλλου

Μήκος= 7: μεγάλο (18 εκ.), Πλάτος= 5: μέσο (4,4 εκ.), Σχήμα σε εγκάρσια τομή= 1: κοίλο, Αναστροφή της κορυφής= 2: παρούσα, Γωνία στη βάση= 1: οξεία, Γωνία στην κορυφή= 5: μέση, Χρώμα= 2: πράσινο

Φύλλο

Κόκκινη κεντρική νεύρωση στο κάτω μέρος= 1: απύουσα

Μίσχος

Μήκος= 7: μεγάλο (1,4 εκ.), Νεκτάρια= 2: παρόντα, Σχήμα των νεκταρίων= 2: νεφρόσχημα, Αριθμός νεκταρίων= 2: περισσότερα από δύο

Καρπός

Μέγεθος= 3: μικρός, Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)= 4: ωοειδές, Σχήμα της κορυφής= 1: σαφώς μυτερό, Συμμετρία (σε όψη από την κορυφή)= 2: συμμετρικό, Προεξοχή της ραφής= 5: μέση, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 7: μεγάλο, Πλάτος κοιλότητας του ποδίσκου= 5: μέσο, Βασικό χρώμα= 9: κίτρινο, Επιφανειακό χρώμα= 9: παρόν, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 6: σκούρο κόκκινο, Εμφάνιση του επιφανειακού χρώματος= 2: σε ρίγες, Έκταση του επιφανειακού χρώματος= 7: μεγάλη, Χνούδι= 9: παρουσία, Ένταση χνούδιου= 7: πυκνό, Πάχος επιδερμίδας= 5: μέτριο, Επικόλληση επιδερμίδας στη σάρκα= 3: ασθενής, Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή, Βασικό χρώμα της σάρκας= 6: κίτρινο πορτοκαλί, Ανθοκυάνη κάτω ακριβώς από την επιδερμίδα= 1: απύουσα ή μικρής έντασης, Ανθοκυάνη στη σάρκα= 2: μικρής έντασης, Ανθοκυάνη γύρο από τον πυρήνα= 3: μεγάλης έντασης, Υφή της σάρκας= 1: όχι ινώδης, Γλυκύτητα= 7: μεγάλη, Οξύτητα= 3: χαμηλή
Διαλυτά στερεά συστατικά=14,9 °Brix , Ογκομετρούμενη οξύτητα= 0,7 g μηλικού οξέος/100 ml

Πυρήνας

Μέγεθος σε σύγκριση με τον καρπό= 5: μέσο, Σχήμα (σε πλάγια όψη)= 3: ελλειπτικό, Ένταση του καφέ χρώματος= 5: μέσο, Ανάγλυφο της επιφάνειας, 4: βαθουλώματα και αυλακώσεις, Επικόλληση στη σάρκα= 1: παρούσα, Βαθμός επικόλλησης στη σάρκα= 3: χαμηλός

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 7: όψιμος (τέλη Αυγούστου 20/8).

‘Όψιμο Νάουσας’

Πρόκειται για παραδοσιακή ποικιλία επιτραπέζιου κιτρινόσαρκου ροδάκινου με ωρίμαση στα τέλη Αυγούστου. Το έτος 2016 καταγράφηκαν 68,4 στρέμματα αυτής της ποικιλίας σε Ημαθία, Πιερία και Πέλλα (ΟΠΕΚΕ, 2016).

Ο φαινοτυπικός χαρακτηρισμός έγινε σε δένδρα εγκατεστημένα σε οπωρώνα του κ. Η. Τορτοπίδη στο Αγγελοχώρι Νάουσας. Σύμφωνα με τον γενετικό χαρακτηρισμό, η ποικιλία ‘Όψιμο Νάουσας’ ομαδοποιείται με τις υπόλοιπες ποικιλίες της Ημαθίας (Σχήμα 1).

Έλασμα φύλλου

Μήκος= 7: μεγάλο (19,7 εκ.), Πλάτος= 7: μεγάλο (4,7 εκ.), Σχήμα σε εγκάρσια τομή= 1: κοίλο, Αναστροφή της κορυφής= 2: παρούσα, Γωνία στη βάση= 1: οξεία, Γωνία στην κορυφή= 3: μικρή, Χρώμα= 2: πράσινο

Φύλλο

Κόκκινη κεντρική νεύρωση στο κάτω μέρος= 1: απύουσα

Μίσχος

Μήκος= 7: μεγάλο (1,2 εκ.), Νεκτάρια= 2: παρόντα, Σχήμα των νεκταρίων= 2: νεφρόσχημα, Αριθμός νεκταρίων= 2: περισσότερα από δύο

Καρπός

Μέγεθος= 7: Μεγάλος, Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)= 3: στρογγυλό, Σχήμα της κορυφής= 4: ελαφρά πεπιεσμένο, Συμμετρία (σε όψη από την κορυφή)= 1: ασύμμετρο, Προεξοχή της ραφής= 5: μέση, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 7: μεγάλο, Πλάτος κοιλότητας του ποδίσκου= 5: μέσο, Βασικό χρώμα= 7: κίτρινο πρασινωπό, Επιφανειακό χρώμα= 9: παρόν, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 5: μέσο κόκκινο, Εμφάνιση του επιφανειακού χρώματος= 2: σε ρίγες, Έκταση του επιφανειακού χρώματος= 3: μικρή, Χνούδι= 9: παρουσία, Ένταση χνούδιου= 7: πυκνό, Πάχος επιδερμίδας= -, Επικόλληση επιδερμίδας στη σάρκα= 5: μέση, Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή, Βασικό χρώμα της σάρκας= 6: κίτρινο πορτοκαλί, Ανθοκυάνη κάτω ακριβώς από την επιδερμίδα= 2: μικρής έντασης, Ανθοκυάνη στη σάρκα= 3: μεγάλης έντασης, Ανθοκυάνη γύρο από τον πυρήνα= 3: μεγάλης έντασης, Υφή της σάρκας= 2: ινώδης, Γλυκύτητα= 5: μέση, Οξύτητα= 5: μέση
Διαλυτά στερεά συστατικά=12,5 °Brix , Ογκομετρούμενη οξύτητα= 0,6 g μηλικού οξέος/100 ml

Πυρήνας

Μέγεθος σε σύγκριση με τον καρπό= 5: μέσο, Σχήμα (σε πλάγια όψη)= 3: ελλειπτικό, Ένταση του καφέ χρώματος= -, Ανάγλυφο της επιφάνειας= 4: βαθουλώματα και αυλακώσεις, Επικόλληση στη σάρκα= 1: παρούσα, Βαθμός επικόλλησης στη σάρκα= -

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 7: όψιμος, τέλη Αυγούστου 20/8 – 27/8.

‘Βασίλισσα του Οκτώβρη’

Πρόκειται για επιτραπέζιο κιτρινόσαρκο ροδάκινο με ωρίμαση στο τέλος Σεπτεμβρίου, με αναφορές καλλιέργειας σε περιοχές Ημαθίας και Πέλλας. Ο φαινοτυπικός χαρακτηρισμός έγινε σε δείγμα που συλλέχτηκε από τον οπωρώνα του κ. Ι. Κυράνου στον Κοπανό Νάουσας.

Η ποικιλία ‘Βασίλισσα του Οκτώβρη’ βρίσκεται γενετικά, πολύ κοντά με την ποικιλία ‘Λεμονάτο Λεμόνι’ από την περιοχή της Μαγνησίας, ενώ ομαδοποιείται με τις υπόλοιπες ποικιλίες από την περιοχή της Ημαθίας (Σχήμα 1).

Έλασμα φύλλου

Μήκος= 5: μέσο (17,0 εκ.), Πλάτος= 5: μέσο (4,3 εκ.), Σχήμα σε εγκάρσια τομή= 1: κοίλο, Αναστροφή της κορυφής= 2: παρούσα, Γωνία στη βάση= 1: οξεία, Γωνία στην κορυφή= 5: μέση, Χρώμα= 2: πράσινο.

Φύλλο

Κόκκινη κεντρική νεύρωση στο κάτω μέρος= 1: απύουσα

Μίσχος

Μήκος= 3: μικρό (0,8 εκ.), Νεκτάρια= 2: παρόντα, Σχήμα των νεκταρίων= 1: στρογγυλά, Αριθμός νεκταρίων= 1: δύο.

Καρπός

Μέγεθος= 7; **Μεγάλος**, Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)= 2: **πεπλατυσμένο**, Σχήμα της κορυφής= 2: **ελαφρά μυτερό**, Συμμετρία (σε όψη από την κορυφή)= 2: **συμμετρικό**, Προεξοχή της ραφής= 3: **ελαφρά**, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 5: **μέσο**, Πλάτος κοιλότητας του ποδίσκου= 7: **μεγάλο**, Βασικό χρώμα= 2: **πράσινο κρεμ**, Επιφανειακό χρώμα= 9: **παρόν**, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 5: **μέσο κόκκινο**, Εμφάνιση του επιφανειακού χρώματος= 1: **εντελώς ομοιόμορφη**, Έκταση του επιφανειακού χρώματος= 7: **μεγάλη**, Χνουδι= 9: **παρουσία**, Ένταση χνουδιού= 7: **πυκνό**, Πάχος επιδερμίδας= 5: **μέτριο**, Επικόλληση επιδερμίδας στη σάρκα= 5: **μέση**, Σκληρότητα της σάρκας= 7: **σκληρή**, Βασικό χρώμα της σάρκας= 3: **άσπρο κρεμ**, Ανθοκυάνη κάτω ακριβώς από την επιδερμίδα= 1: **απούσα ή μικρής έντασης**, Ανθοκυάνη στη σάρκα= 2: **μικρής έντασης**, Ανθοκυάνη γύρο από τον πυρήνα= 3: **μεγάλης έντασης**, Υφή της σάρκας= 2: **ινώδης**, Γλυκύτητα= 7: **μεγάλη**, Οξύτητα= 3: **χαμηλή**

Διαλυτά στερεά συστατικά=11,9 °Brix , Ογκομετρούμενη οξύτητα= 0,6 g μηλικού οξέος/100 ml

Πυρήνας

Μέγεθος σε σύγκριση με τον καρπό= 5: **μέσο**, Σχήμα (σε πλάγια όψη)= 3: **ελλειπτικό**, Ένταση του καφέ χρώματος= 7: **σκούρο**, Ανάγλυφο της επιφάνειας, 4: **βαθουλώματα και αυλακώσεις**, Επικόλληση στη σάρκα= 1: **παρούσα**, Βαθμός επικόλλησης στη σάρκα= 3: **χαμηλός**

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 9: πολύ όψιμος, Μέσα με τέλη Σεπτεμβρίου.

Τέλος, υπάρχουν αναφορές και περιγραφές άλλων 11 τοπικών ποικιλιών ροδακινιάς, χωρίς όμως να μας ήταν δυνατό να βρούμε φυτικό υλικό που έγιναν στο ΤΦΟΔ Νάουσας χωρίς όμως να έχουμε βρει δένδρα των παρακάτω

1. ‘Κοντόνια’

Καλλιεργούνταν εμπορικά στη χώρα μας τη δεκαετία του '50, με καρπό εκπύρηνο, σχήματος ακανόνιστου κωνικού πιεσμένου, με ισχυρά προεξέχουσα κορυφή και πλατιά κοιλότητα ποδίσκου. Η επιδερμίδα του καρπού είναι λεπτή και ξεφλουδίζεται εύκολα, χρώματος κιτρινοκόκκινου. Το χρώμα σάρκας είναι κίτρινο βαθύ, πολύ εύγεστη και αρωματική με ελάχιστους χυμούς και μαλακή σάρκα, βουτυρώδους υφής. Ωριμάζει το 2ο δεκαπενθήμερο του Ιουλίου.

2. ‘Λευκόσαρκο Άγριο Γιαννακοχωρίου’

Σπορόφυτο με λευκόσαρκο, μικρού μεγέθους καρπό, σχήματος ωοειδούς, χρώματος επιδερμίδας λευκοκίτρινου με κόκκινο επίχρωμα. Ωριμάζει στα μέσα Ιουλίου.

3. ‘Γιάτσου’

Ελληνική ποικιλία που αξιολογήθηκε στο ΤΦΟΔ Νάουσας (αδημοσίεута δεδομένα Κ. Τσιπουρίδης). Είναι ποικιλία πάρα πολύ ζωντανή, μέτρια παραγωγική, με εξαιρετική αντοχή στη χλώρωση σιδήρου. Τα άνθη της είναι ροδοπέταλα. Ο καρπός είναι λευκόσαρκος, μεγάλου μεγέθους (340 γρ.), σφαιρικού σχήματος, λίγο ασύμμετρος, ημι-εκπύρηνος, με καλά γευστικά χαρακτηριστικά, σχετικά λίγα σάκχαρα και εξαιρετικό άρωμα. Ωριμάζει 22 μέρες μετά την Red Haven.

4. ‘Δελησσάββα’

Επιλογή επιτραπέζιου λευκόσαρκου ροδάκινου με πρώιμο-μέσο χρόνο ωρίμανσης. Ο καρπός είναι ημι-εκπύρηνος.

5. ‘Hale Κοσμά’, 6. ‘Hall Παναγιώτου’, 7. ‘Υπερπρώιμη Springtime’, 8. ‘Όψιμη Springtime’, 9. ‘Όψιμη Redhaven’, 10. ‘Nanh Elberta’, 11. ‘Βραχέκορμη Elberta’

1.2 Μαγνησία

‘Λεμονάτο’

Μία από τις πιο γνωστές και εμπορικές παραδοσιακές ποικιλίες ροδακινιάς στην Ελλάδα είναι το ‘Λεμονάτο’ που καλλιεργείται από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα κυρίως σε περιοχές του Δυτικού Πηλίου, όπως τα Λεχώνια και ο Άγιος Βλάσης Μαγνησίας (Λαμπήρης, 2021; Παπαδόπουλος, 2013). Το έτος 2016 είχαν καταγραφεί 82 στρέμματα οπωρώνων αυτής της ποικιλίας στην περιφερειακή ενότητα Μαγνησίας (δεδομένα ΟΠΕΚΕΠΕ).

Πρόκειται για λευκόσαρκο ροδάκινο με χρόνο ωρίμανσης στα μέσα Αυγούστου, ενώ υπάρχουν επιλογές με ωρίμανση από τον Ιούλιο μέχρι το Σεπτέμβριο (μερικές περιγράφονται παρακάτω). Παράγει ιδιαίτερα αρωματικό καρπό που σε συνδυασμό με τη χαρακτηριστική του εμφάνιση, κιτρινοπράσινος με ελάχιστο ή καθόλου επίχρωμα, είναι εύκολα διακριτός και προτιμάται από τους καταναλωτές που το γνωρίζουν.

Ίσως το σημαντικότερο πρόβλημα της καλλιέργειας είναι σήμερα η εξάπλωση της ίωσης «Ευλογία της δαμασκηνιάς»

(PPV, plum rox virus). Η ίωση προκαλεί καρποπτώσεις, πρώιμη ωρίμανση, μεταχρωματισμούς και σύντομη διάρκεια συντήρησης. Επιπλέον, ο καρπός του ‘Λεμονάτου’ ακόμα και σε δένδρα απαλλαγμένα από ιώσεις, εύκολα μωλωπίζεται προκαλώντας απώλειες κατά τη μετασυλλεκτική του διαχείριση.

Σε επιλογές της ποικιλίας με πρώιμη ωρίμανση συχνά συναντάται μικρή παραγωγή που σχετίζεται με τη δημιουργία μικρού αριθμού ανθέων ανά 100 εκατοστά βλαστού και πρόκειται για γενετικό χαρακτηριστικό. Αντίθετα, κλώνοι όψιμης ωρίμανσης είναι πάρα πολύ παραγωγικοί (Δρογούδη και Παντελίδης, αδημοσίεута δεδομένα).

Στα πλαίσια του έργου ‘Fruitrees2Safeguard’ έγινε φαινοτυπικός χαρακτηρισμός σε επιλογές του ‘Λεμονάτου’ σύμφωνα με υποδείξεις που έγιναν από παραγωγούς. Επίσης, σε συνεργασία με το εργαστήριο Φυτοπαθολογίας της Γεωπονικής Σχολής ΑΠΘ (Δρ. Β. Μαλιόγκα) έγιναν δειγματοληψίες για την εύρεση πολλαπλασιαστικού υλικού απαλλαγμένο από ιώσεις που περιγράφονται στην Ελληνική νομοθεσία, χωρίς να υπάρχει επιτυχία. Στη συνέχεια σε δένδρο από επιλεγμένο κλώνο (‘Λεμονάτο Αυγούστου-3’), στον οποίο δόθηκε η ονομασία **‘Λεμονάτο Κουντούπη’** από το όνομα του παραγωγού που το επέλεξε, έγινε θερμοθεραπεία και σήμερα διατηρείται πολλαπλασιαστικό υλικό στο ΤΦΟΔ Νάουσας.

Όπως παρουσιάζονται παρακάτω υπάρχουν διαφορές σε χαρακτηριστικά των φύλλων όπως το σχήμα των νεκταρίων, ο χρόνος ωρίμανσης κ.α. μεταξύ των επιλογών που μελετήθηκαν. Σύμφωνα με τον γενετικό χαρακτηρισμό που πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια των μοριακών δεικτών ISSR, οι επιλογές του ‘Λεμονάτου’ δημιουργούν μια ομάδα μεταξύ τους, με την ποικιλία ‘Λεμονάτο Αφροδίτης’ να είναι πολύ κοντά με την ποικιλία ‘Πριγκίπισσα Άννα’ από την περιοχή της Ημαθίας. Επίσης, οι επιλογές του ‘Λεμονάτου’ είναι κοντά με τις ποικιλίες από την περιοχή της Ημαθίας (Σχήμα 1).

Παρακάτω παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά γενοτύπων με διαφορετικό χρόνο ωρίμανσης.

‘Λεμονάτο πολύ πρώιμο’

Έλασμα φύλλου

Μήκος= 7: **μεγάλο** (19,0 εκ.), Πλάτος= 7: **μεγάλο** (5,0 εκ.), Σχήμα σε εγκάρσια τομή= 1: **κοίλο**, Αναστροφή της κορυφής= 2: **παρούσα**, Γωνία στη βάση= 1: **οξεία**, Γωνία στην κορυφή= 7: **μεγάλη**, Χρώμα= 2: **πράσινο**

Φύλλο

Κόκκινη κεντρική νεύρωση στο κάτω μέρος= 1: **απούσα**

Μίσχος

Μήκος= 7: **μεγάλο** (1,5 εκ.), Νεκτάρια= 2: **παρόντα**, Σχήμα των νεκταρίων= 1: **στρογγυλά**, Αριθμός νεκταρίων= 2: **περισσότερα από δύο**

Καρπός

Μέγεθος= 9: **πολύ μεγάλος**, Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)= 2: **πεπλατυσμένο**, Σχήμα της κορυφής= 4: **ελαφρά πεπιεσμένο**, Συμμετρία (σε όψη από την κορυφή)= 2: **συμμετρικό**, Προεξοχή της ραφής= 3: **ελαφρά**, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 7: **μεγάλο**, Πλάτος κοιλότητας του ποδίσκου= 7: **μεγάλο**, Βασικό χρώμα= 1: **πράσινο**, Επιφανειακό χρώμα= 1: **απόν**, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= -, Εμφάνιση του επιφανειακού χρώματος= -, Έκταση του επιφανειακού χρώματος= -, Χνουδι= 9: **παρουσία**, Ένταση χνουδιού= 7: **πυκνό**, Πάχος επιδερμίδας= 3: **μικρό**, Επικόλληση επιδερμίδας στη σάρκα= 5: **μέση**, Σκληρότητα της σάρκας= 3: **μαλακή**, Βασικό χρώμα της σάρκας= 2: **άσπρο**, Ανθοκυάνη κάτω ακριβώς από την επιδερμίδα= 1: **απούσα ή μικρής έντασης**, Ανθοκυάνη στη σάρκα= 1: **απούσα ή μικρής έντασης**, Ανθοκυάνη γύρο από τον πυρήνα= 1: **απούσα ή μικρής έντασης**, Υφή της σάρκας= 2: **ινώδης**, Γλυκύτητα= 7: **μεγάλη**, Οξύτητα= 3: **χαμηλή**

Πυρήνας

Μέγεθος σε σύγκριση με τον καρπό= 5: **μέσο**, Σχήμα (σε πλάγια όψη)= 3: **ελλειπτικό**, Ένταση του καφέ χρώματος= 5: **μέσο**, Ανάγλυφο της επιφάνειας, 4: **βαθουλώματα και αυλακώσεις**, Επικόλληση στη σάρκα= 1: **παρούσα**, Βαθμός επικόλλησης στη σάρκα= 7: **ψηλός**

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 5: μέσος, αρχές Ιουλίου.

‘Λεμονάτο του Ανδρέα’

Πρώιμη επιλογή με ωρίμανση στο τέλος Ιουλίου. Ο φαινοτυπικός χαρακτηρισμός έγινε σε δένδρο που μας υπέδειξε ο παραγωγός κ. Βλάσης Κουντούπης στον Άγιο Βλάση Μαγνησίας. Αναφέρεται πως έχει πολύ μεγάλη ανθοφορία και σταθερά καλή καρπώδεση. Το μέγεθος του καρπού είναι μέτριο.

Έλασμα φύλλου

Μήκος= 7: μεγάλο (17,4 εκ.), Πλάτος= 7: μεγάλο (4,7 εκ.), Σχήμα σε εγκάρσια τομή= 1: κοίλο, Αναστροφή της κορυφής= 9: παρούσα, Γωνία στη βάση= 1: οξεία, Γωνία στην κορυφή= 5: μέση, Χρώμα= 2: πράσινο

Φύλλο

Κόκκινη κεντρική νεύρωση στο κάτω μέρος= 1: απύουσα

Μίσχος

Μήκος= 7: μεγάλο (1,3 εκ.), Νεκτάρια= 2: παρόντα, Σχήμα των νεκταρίων= 1: στρογγυλά, Αριθμός νεκταρίων= 2: περισσότερα από δύο

Καρπός

Μέγεθος= 5: μέσος, Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)= 3: στρογγυλό, Σχήμα της κορυφής= 2: ελαφρά μυτερό, Συμμετρία (σε όψη από την κορυφή)= 1: ασύμμετρο, Προεξοχή της ραφής= 3: ελαφρά, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 7: μεγάλο, Πλάτος κοιλότητας του ποδίσκου= 3: μικρό, Βασικό χρώμα= 1: πράσινο, Επιφανειακό χρώμα= 9: παρόν, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 4: ανοιχτό κόκκινο, Εμφάνιση του επιφανειακού χρώματος= 3: διάστικτο, Έκταση του επιφανειακού χρώματος= 1: πολύ μικρή, Χνούδι= 9: παρουσία, Ένταση χνουδιού= 7: πυκνό, Πάχος επιδερμίδας= 5: μέτριο, Επικόλληση επιδερμίδας στη σάρκα= 5: μέση, Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση, Βασικό χρώμα της σάρκας= 1: άσπρο πρασινωπό, Ανθοκυάνη κάτω ακριβώς από την επιδερμίδα= 1: απύουσα ή μικρής έντασης, Ανθοκυάνη στη σάρκα= 1: απύουσα ή μικρής έντασης, Ανθοκυάνη γύρο από τον πυρήνα= 1: απύουσα ή μικρής έντασης, Υφή της σάρκας= 2: ινώδης, Γλυκύτητα= 5: μέση, Οξύτητα= 5: μέση
Διαλυτά στερεά συστατικά=9,2 °Brix , Ογκομετρούμενη οξύτητα= 0,7 g μηλικού οξέος/100 ml

Πυρήνας

Μέγεθος σε σύγκριση με τον καρπό= 3: μικρό, Σχήμα (σε πλάγια όψη)= 3: ελλειπτικό, Ένταση του καφέ χρώματος= 7: σκούρο, Ανάγλυφο της επιφάνειας, 4: βαθουλώματα και αυλακώσεις, Επικόλληση στη σάρκα= 1: παρούσα, Βαθμός επικόλλησης στη σάρκα= 5: μέσος

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 5: μέσος, Τέλη Ιουλίου 22/7.

‘Λεμονάτο Κουντούπη’ (‘Λεμονάτο Αυγούστου-3’)

Επιλογή που ξεχώρισε ο παραγωγός κ. Βλάσης Κουντούπης, στον Άγιο Βλάσιο, Βόλου.

Έλασμα φύλλου

Μήκος= 5: μέσο (16,0 εκ.), Πλάτος= 5: μέσο (4,1 εκ.), Σχήμα σε εγκάρσια τομή= 1: κοίλο, Αναστροφή της κορυφής= 2: παρούσα, Γωνία στη βάση= 1: οξεία, Γωνία στην κορυφή= 5: μέση, Χρώμα= 2: πράσινο

Φύλλο

Κόκκινη κεντρική νεύρωση στο κάτω μέρος= 1: απύουσα

Μίσχος

Μήκος= 7: μεγάλο (1,2 εκ.), Νεκτάρια= 2: παρόντα, Σχήμα των νεκταρίων= 2: νεφρόσχημα, Αριθμός νεκταρίων= 2: περισσότερα από δύο

Καρπός

Μέγεθος= 5: μέσος, Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)= 3: στρογγυλό, Σχήμα της κορυφής= 1: σαφώς μυτερό, Συμμετρία (σε όψη από την κορυφή)= 2: συμμετρικό, Προεξοχή της ραφής= 7: ισχυρά, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 7:

μεγάλο, Πλάτος κοιλότητας του ποδίσκου= 5: μέσο, Βασικό χρώμα= 2: πράσινο κρεμ, Επιφανειακό χρώμα= 9: παρόν, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 3: ροζ κόκκινο, Εμφάνιση του επιφανειακού χρώματος= 2: σε ρίγες, Έκταση του επιφανειακού χρώματος= 1: πολύ μικρή, 3: μικρή, Χνούδι= 9: παρουσία, Ένταση χνουδιού= 7: πυκνό, Πάχος επιδερμίδας= 5: μέτριο, Επικόλληση επιδερμίδας στη σάρκα= 7: ισχυρή, Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση, Βασικό χρώμα της σάρκας= 3: άσπρο κρεμ, Ανθοκυάνη κάτω ακριβώς από την επιδερμίδα= 1: απύουσα ή μικρής έντασης, Ανθοκυάνη στη σάρκα= 1: απύουσα ή μικρής έντασης, Ανθοκυάνη γύρο από τον πυρήνα= 2: μικρής έντασης, Υφή της σάρκας= 2: ινώδης, Γλυκύτητα= 5: μέση, Οξύτητα= 5: μέση

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 2^ο δεκ. Αυγούστου

‘Λεμονάτο Λεμόνι’

Η ποικιλία συλλέχθηκε από οπωρώνα του παραγωγού κ. Κώστα Κύρτσου στην περιοχή Σερβανάτες, Βόλου. Δεν αξιολογήθηκε καρπός.

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= Αρχές Σεπτεμβρίου.

‘Λεμονάτο Αφροδίτης’

Επιλογή που ξεχώρισε ο παραγωγός κ. Κώστα Κύρτσου στην περιοχή Σερβανάτες, Βόλου.

Έλασμα φύλλου

Μήκος= 7: μεγάλο (19,9 εκ.), Πλάτος= 7: μεγάλο (5,4 εκ.), Σχήμα σε εγκάρσια τομή= 1: κοίλο, Αναστροφή της κορυφής= 2: παρούσα, Γωνία στη βάση= 2: περίπου ορθή, Γωνία στην κορυφή= 5: μέση, Χρώμα= 2: πράσινο

Φύλλο

Κόκκινη κεντρική νεύρωση στο κάτω μέρος= 1: απύουσα

Μίσχος

Μήκος= 5: μέσο (1,1 εκ.), Νεκτάρια= 2: παρόντα, Σχήμα των νεκταρίων= 2: νεφρόσχημα, Αριθμός νεκταρίων= 1: δύο

Καρπός

Μέγεθος= 7: Μεγάλος, Σχήμα (σε κάτω πλάγια όψη)= 3: στρογγυλό, Σχήμα της κορυφής= 3: επίπεδο, Συμμετρία (σε όψη από την κορυφή)= 2: συμμετρικό, Προεξοχή της ραφής= 7: ισχυρά, Βάθος κοιλότητας του ποδίσκου= 7: μεγάλο, Πλάτος κοιλότητας του ποδίσκου= 5: μέσο, Βασικό χρώμα= 2: πράσινο κρεμ, Επιφανειακό χρώμα= 9: παρόν, Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 4: ανοιχτό κόκκινο, Εμφάνιση του επιφανειακού χρώματος= 3: διάστικτο, Έκταση του επιφανειακού χρώματος= 1: πολύ μικρή, Χνούδι= 9: παρουσία, Ένταση χνουδιού= 7: πυκνό, Πάχος επιδερμίδας= 5: μέτριο, Επικόλληση επιδερμίδας στη σάρκα= 7: ισχυρή, Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση, Βασικό χρώμα της σάρκας= 1: άσπρο πρασινωπό, Ανθοκυάνη κάτω ακριβώς από την επιδερμίδα= 1: απύουσα ή μικρής έντασης, Ανθοκυάνη στη σάρκα= 1: απύουσα ή μικρής έντασης, Ανθοκυάνη γύρο από τον πυρήνα= 2: μικρής έντασης, Υφή της σάρκας= -, Γλυκύτητα= 5: μέση, Οξύτητα= 3: χαμηλή,

Πυρήνας

Μέγεθος σε σύγκριση με τον καρπό= 5: μέσο, Σχήμα (σε πλάγια όψη)= 3: ελλειπτικό, Ένταση του καφέ χρώματος= 7: σκούρο, Ανάγλυφο της επιφάνειας, 3: αυλακώσεις, Επικόλληση στη σάρκα= 1: παρούσα, Βαθμός επικόλλησης στη σάρκα= 7: ψηλός

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 7: όψιμος, ωριμάζει αρχές με μέσα Σεπτεμβρίου και θεωρείται ο πιο όψιμος κλώνος Λεμονάτου από τις ποικιλίες που συλλέχθηκαν στην περιοχή.

2. Νησιωτικές περιοχές

2.1 Ικαρία

Καταγράφηκαν δύο επιλογές με τις ονομασίες 'ΜΙΚΡΟΣ ΓΙΑΡΜΑΣ' και 'ΠΕΤΡΟΡΟΔΑΚΙΝΟ' στην περιοχή Καταφύγι της νήσου Ικαρίας, με τις υποδείξεις του κ. Χρήστου Πασβάνη. Πρόκειται για κιτρινόσαρκα επιτραπέζια ροδάκινα. Σύμφωνα με τις γενετικές αναλύσεις οι δύο ποικιλίες βρίσκονται πολύ κοντά μεταξύ τους και σχηματίζουν μια ομάδα με τις ποικιλίες που προέρχονται από το νησί της Σάμου.

2.2 Κύθηρα

Στα Κύθηρα υπάρχει αναφορά καλλιέργειας της λευκόσαρκης ποικιλίας ροδάκινου 'Μαστοί της Αφροδίτης' από το τελευταίο τέταρτο του 19ου αι. (Χάρου, 2017). Ο εντοπισμός του φυτικού υλικού έγινε με τη βοήθεια των κ. Γιώργου Πρωτοψάλτη και κ. Ντόλλυ Μπουκογιάννη. Επιπλέον, αναφέρεται πως το 'Κίτρινο Κυθήρων' είναι επίσης τοπική ποικιλία. Σήμερα υπάρχουν ελάχιστα δένδρα αυτών των ποικιλιών, ενώ στο παρελθόν η καλλιέργεια ροδάκινου γίνονταν στην ενδοχώρα του νησιού στην περιοχή Μητάτα. Στην παρούσα εργασία έγινε φαινοτυπικός χαρακτηρισμός των φύλλων των ποικιλιών και εγκαταστάθηκε πολλαπλασιαστικό υλικό στο ΤΦΟΔ Νάουσας.

Οι ποικιλίες από τα Κύθηρα φαίνεται να διαφέρουν γενετικά σε σύγκριση με τις ποικιλίες που προέρχονται από την ηπειρωτική Ελλάδα καθώς και τις υπόλοιπες νησιωτικές περιοχές.

'Μαστοί Αφροδίτης'

Πρόκειται για λευκόσαρκο ροδάκινο που ωριμάζει το 3^ο δεκαήμερο του Αυγούστου.

Από τη φαινολογική αξιολόγηση των φύλλων βρέθηκε πως έχουν δύο νεφρόσχημα νεκτάρια και το έλασμα φύλλου έχει μικρό μήκος και μέσο πάχος. Τα αποτελέσματα της γενετικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας δείκτες ISSR έδειξαν πως είναι κοντά με το 'Κίτρινο Κυθήρων' το οποίο επίσης προέρχεται από την περιοχή των Κυθήρων.

'Κίτρινο Κυθήρων'

Πρόκειται για κιτρινόσαρκο ροδάκινο που ωριμάζει το 3^ο δεκαήμερο του Αυγούστου.

Από τη φαινολογική αξιολόγηση των φύλλων βρέθηκε πως έχουν δύο νεφρόσχημα νεκτάρια και το έλασμα φύλλου έχει μικρό μήκος και μέσο πάχος. Αποτελέσματα γενετικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας δείκτες ISSR έδειξαν πως είναι κοντά με το 'Μαστοί της Αφροδίτης' από τα Κύθηρα.

2.3 Λέσβος

Εντοπίστηκε δένδρο με την ονομασία 'Χαραζάνη' στο κτήμα του κ. Χαραζάνη, στον Μελισσόκηπο Λέσβου, για το οποίο υπάρχει αναφορά πως πρόκειται για πολύ παλαιό δένδρο. Πρόκειται για κιτρινόσαρκο νεκταρίνι που ωριμάζει το 1^ο δεκαήμερο του Αυγούστου.

Από τη φαινολογική αξιολόγηση των φύλλων βρέθηκε πως δεν έχουν νεκτάρια και το έλασμα φύλλου έχει μέσο μήκος και πάχος. Η γενετική ανάλυση έδειξε πως είναι κοντά με κάποιες επιλογές του 'Λεμονάτου' οι οποίες προέρχονται από την περιοχή της Μαγνησίας, όπως οι ποικιλίες 'Λεμονάτο του Ανδρέα', 'Λεμονάτο πολύ πρώιμο' και 'Λεμονάτο Κουντούπη'.

2.4 Σάμος

Εντοπίστηκαν οι επιλογές 'Μαγιάτικο', 'Μαστοί της Αφροδίτης', 'Πανδρόσου' και 'Σουρλιώτικη'.

'Μαγιάτικο'

Συλλέχθηκε με τη βοήθεια του κατοίκου κ. Γ. Νικολαΐδη, στη Υδρούσσα, Σάμου. Πρόκειται για κιτρινόσαρκο ροδάκινο πρώιμης ωρίμανσης. Από τη φαινολογική αξιολόγηση των φύλλων βρέθηκε πως έχουν νεφρόσχημα νεκτάρια περισσότερα από δύο, ενώ το έλασμα φύλλου έχει μικρό μήκος και μέσο πάχος.

Αποτελέσματα γενετικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας δείκτες ISSR έδειξαν πως είναι κοντά με τις υπόλοιπες ποικιλίες που προέρχονται από το νησί της Σάμου καθώς και με τις ποικιλίες από το νησί της Ικαρίας. Επίσης, οι ποικιλίες από τα νησιά της Σάμου και της Ικαρίας είναι απομακρυσμένες σε σύγκριση με τις ποικιλίες που προέρχονται από τις περιοχές της ηπειρωτικής Ελλάδας (Ημαθία και Μαγνησία), καθώς και των νησιών της Άνδρου, της Λέσβου και των Κυθήρων.

'Μαστοί της Αφροδίτης'

Η ποικιλία συλλέχθηκε από την περιοχή Μαργαρίτες Σάμου με τη βοήθεια του κ. Καμπούρη Κώστα. Πρόκειται για λευκόσαρκο ροδάκινο. Από τη φαινολογική αξιολόγηση των φύλλων βρέθηκε πως δεν έχουν νεκτάρια και το έλασμα φύλλου έχει μέσο μήκος και πάχος. Αποτελέσματα γενετικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας δείκτες ISSR έδειξαν πως είναι κοντά με τις υπόλοιπες ποικιλίες που προέρχονται από το νησί της Σάμου καθώς και με τις ποικιλίες από το νησί της Ικαρίας.

'Πανδρόσου'

Αναφέρεται πως πρόκειται για τοπική συλλογή από τον κ. Βαγιανό Γιώργο στην οποία δόθηκε το όνομα της περιοχής όπου συλλέχθηκε την Πανδρόσου, Σάμου. Πρόκειται για κιτρινόσαρκο ροδάκινο. Από τη φαινολογική αξιολόγηση των φύλλων βρέθηκε πως δεν έχουν νεκτάρια και το έλασμα φύλλου έχει μέσο μήκος και μεγάλο πάχος. Αποτελέσματα γενετικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας δείκτες ISSR έδειξαν πως είναι κοντά με τις υπόλοιπες ποικιλίες που προέρχονται από το νησί της Σάμου καθώς και με τις ποικιλίες από το νησί της Ικαρίας.

'Σουρλιώτικη'

Βρέθηκε κοντά στο Καρλόβαση της Σάμου με την υπόδειξη του κ. Σωτήριου Βελώνη. Πρόκειται για κιτρινόσαρκο ροδάκινο που ωριμάζει στο τέλος Ιουλίου. Ο καρπός είναι μετρίου μεγέθους, αρωματικός με κίτρινο χρώμα και έντονο κόκκινο επίχρωμα. Τα φύλλα έχουν δύο νεκτάρια στρογγυλού σχήματος ενώ το έλασμα έχει μέσο μήκος και πάχος. Αποτελέσματα γενετικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας δείκτες ISSR έδειξαν πως είναι κοντά με τις υπόλοιπες ποικιλίες που προέρχονται από το νησί της Σάμου καθώς και με τις ποικιλίες από το νησί της Ικαρίας.

Ροδακινιά

Αχλαδιά

Χαρακτηριστικά τοπικών ποικιλιών
από την ηπειρωτική
και νησιωτική Ελλάδα

Παυλίνα Δρογούδη,
Θωμάς Σωτηρόπουλος,
Γεώργιος Παντελίδης
Κωνσταντίνα Ζιάκου

ΤΦΟΔ Νάουσας
ΙΓΒΦΠ
ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ

Περίληψη

Η αχλαδιά (*Pyrus communis* L.) είναι το είδος με τη μεγαλύτερο αριθμό τοπικών ποικιλιών (95) που βρέθηκαν κατά τη διάρκεια εξερευνητικών αποστολών που έγιναν σε περιοχές της νησιωτικής (Ανδρος, Ικαρία, Κρήτη, Λέσβος, Ρόδος, Σάμος και Χίος) και ηπειρωτικής (Γρεβενά, Ημαθία, Ιωάννινα, Μαγνησία και Πέλλα) Ελλάδας. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται φαινοτυπικά χαρακτηριστικά καρπού, με σκοπό τη δυνατότητα εύρεσης και διάσωσής τους. Οι τοπικές ποικιλίες αχλαδιάς είχαν μεγάλη παραλλακτικότητα ως προς το χρόνο ωρίμανσης, την εμφάνιση και την ικανότητα συντήρησης των καρπών, ενώ η απόδοση ήταν συχνά μεγάλη, χωρίς να έχουν γίνει εφαρμογές φυτοπροστατευτικών σκευασμάτων και λιπασμάτων, δείχνοντας τον εγκλιματισμό τους στις τοπικές εδαφοκλιματικές συνθήκες που αναπτύσσονται. Η ποικιλία 'Κρυστάλι' έχει σημαντική εμπορική αξιοποίηση και σήμερα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης, οι ποικιλίες 'Στραβοράδι' από την Ικαρία, 'Αυγουσιάτικο Πηλίου' στη Ζαγορά Πηλίου, 'Κουντουρέλια' και 'Αχτσές' από τη Λέσβο, 'Κότσια' από τη Ρόδο, με ιστορικά στοιχεία εμπορικής αξιοποίησης τους στο παρελθόν και ενδιαφέροντα εμπορικά χαρακτηριστικά.

Εισαγωγή

Αχλαδιά

Η αχλαδιά (*Pyrus communis* L.) συναντάται σε περιοχές με εύκρατο κλίμα. Η προέλευση και εξημέρωσή της αναφέρεται πως είναι από δύο περιοχές, την Κίνα και την Μικρά Ασία μέχρι τη Μέση Ανατολή (Souza et al., 2014). Είναι το πέμπτο περισσότερο καλλιεργούμενο είδος φρούτου στον κόσμο, με τη μεγαλύτερη παραγωγή στην Κίνα, Ευρώπη και τις Η.Π.Α.

Στην Ελλάδα η αχλαδιά αναφέρεται για πρώτη φορά από τον Όμηρο περί το 850 π.Χ., ενώ ο Θεόφραστος αναφέρει ότι η καλλιέργεια της αχλαδιάς ήταν γνωστή στους Έλληνες από το 300 π.Χ. (Οικονομίδης, 1950). Από την Ελλάδα οι Ρωμαίοι μετέφεραν την αχλαδιά στην Κεντρική και Νότια Ευρώπη περίπου τον 17^ο αιώνα. Ωστόσο, ευρήματα από καρπούς και αποξηραμένες φέτες που χρονολογούνται από την εποχή των παγετώνων βρέθηκαν πρόσφατα σε μια σπηλιά στην Ελβετία.

Στην Ελλάδα συναντάται μεγάλος αριθμός τοπικών ποικιλιών έχοντας μεγάλη παραλλακτικότητα ως προς τον χρόνο ωρίμανσης και χαρακτηριστικά του καρπού όπως το σχήμα, το μέγεθος του καρπού και η ικανότητα συντήρησης. Οι ονομασίες που δίδονται στις τοπικές ποικιλίες συχνά σχετίζονται με το χρόνο ωρίμανσης, το σχήμα, τη γεύση, το χρώμα ή την περιοχή προέλευσης. Συνήθως οι τοπικές ποικιλίες εμβολιάζονται σε σπορόφυτα άγριας γκορτσιάς που αυτοφύονται και έτσι δεν υπάρχει συγκεκριμένο σχέδιο φύτευσής τους.

Με σκοπό την καταγραφή και αξιολόγηση τοπικών ποικιλιών αχλαδιάς πραγματοποιήθηκαν εξερευνητικές αποστολές σε περιοχές της Ηπειρωτικής και νησιωτικής Ελλάδας. Βρέθηκε ένας μεγάλος αριθμός τοπικών ποικιλιών (95) και στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται χαρακτηριστικά του καρπού από 30 τοπικές ποικιλίες που έχουν ενδιαφέρον ως προς τουλάχιστον μερικά από τα χαρακτηριστικά τους.

Μεθοδολογία

Πραγματοποιήθηκαν εξερευνητικές αποστολές σε χωριά και οικισμούς των υπό μελέτη περιοχών μετά από προετοιμασία που προηγήθηκε και τη βοήθεια τοπικών φορέων (Πίνακας 1). Η καταγραφή μίας ποικιλίας γινόταν μόνο όταν υπήρχε αναφορά πως πρόκειται για τουλάχιστον δύο γενιές που καλλιεργούνταν στην περιοχή.

Πραγματοποιήθηκαν φωτογραφήσεις δένδρων και καρπών που βρέθηκαν σε 30 από τις 94 ποικιλίες/ επιλογές που καταγράφηκαν (Πίνακας 1). Σε δείγματα 4 βλαστών και 6 καρπών καταγράφηκαν οι παρακάτω φαινοτυπικοί χαρακτήρες βλαστών και καρπών, σύμφωνα με τις οδηγίες του CPVO TP14/1 (Πίνακας 2). Σε δείγματα 10 φύλλων που συλλέχθηκαν από ετήσιους βλαστούς μετρήθηκε το μήκος και πλάτος του ελάσματος καθώς και το μήκος του φύλλου.

Πίνακας 1. Ονομασία και περιοχή συλλογής 95 ποικιλιών/επιλογών αχλαδιάς από την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα, εκ των οποίων γίνεται φαινοτυπική περιγραφή του καρπού σε 30 ποικιλίες/ επιλογές.

Προέλευση	Ποικιλία/Επιλογή	Περιγραφή καρπού	Προέλευση	Ποικιλία/Επιλογή	Περιγραφή καρπού
Άγνωστη	Κρυστάλι		Νησιωτικές περιοχές		
Ηπειρωτικές περιοχές			Ικαρία	Νεράπιδο	
Γρεβενά	Βασιλική			Ράλικο	
	Βουλγαρίτσα			Στραβοράδι	1
	Γκόμολα	1		Κοντούλα	
	Καμπάνα φθινοπωρινή	1	Κρήτη	Κρυστάλι	
	Μολυβαδα			Μακροκοτσανάτο	
	Μοσχόγκορτσο			Κεραμούτσι	
	Μπίδια	1		Καράπιδο (Χειμωνιάτικο)	
	Ρουσάπιδα			Λεμονάτο	1
	Φθινοπωρινά	1		Στραβόρι	1
Έβρος	Σέρπου			Δροσάπιδο	
Ημαθία	Βουτουράτο			Μπαρτσόνι	1
	Ζίμορδο			Μαγιάπιδο	1
	Καμπάνες		Λέσβος	Αχτσέδες	
	Κατσίνα			Δροσάπιδο	
	Κοντούλα	1		Κακαβιά	1
	Κοντούλα Αποστολιάτικη			Κεφαλάδες	
	Κοντούλα Πατραβέλα			Κολοκυθάπιδο	
	Λεμονάτα			Λεμονάπιδο (Μοσχάπιδο)	1
	Παναγιάτικα	1		Μηλάπιδο	
	Παναγιάτικα μικρά	1		Μουσταφάδες	
	Πέρπερα			Μουτζουρίτες	1
	Κουκάρα			Πεπονάπιδο	1
	Γρέζιος μέσης			Άγκυρας	
	Γρέζιος όψιμη			Απδάρες	1
Ιωάννινα	Λαίστα			Δουκέσες	1
Καστοριά	Μπασδουβάνικο			Κουντουρέλι	1
Μαγνησία	Καμπάνες			Πετράπιδο	
	Μπέρμπα	1		Τσιλουπάσματα	1
	Αυγουσιάτικο Πηλίου	1	Ρόδος	Κασπακας	
	Μποσδογάνα			Ανατολίτικη	
Πέλλα	Ματρούνα			Κότσια (Βουτουράτο)	1
Νησιωτικές περιοχές			Σάμος	Κανατάκι	
Άνδρος	Κοντούλα MB			Κοντούλα	
	Ζαχαράτα MB			Κούμι	
	Βαχτσεβάνικο			Κούμλα	
	Βουτουράτο Γίδες			Λιμπέργιο	
	Ζαχαράτα Γίδες			Μαργαρίτης	
	Μιλάχλαδο			Μλάκι	1
Ικαρία	Κούμουλο			Μοσκαχλάδα	
	Λιβιάδι			Νεραχλάδα	1
	Μοσκαπιδιά			Ντόπιο Νο2	
	Γρυλάπα	1	Χίος	Τουρκαχλάδα	
	Ζαχαράπιδο	1		Ανάλατο	
	Κορίθι	1		Αυγουσιάτικο	
	Μανιάτικο			Μοισίνες	
	Βουτουράρο			Κοντούλα Μεστά	
				Κρυστάλλια Μεστά	

Πίνακας 2. Φαινοτυπικά χαρακτηριστικά καρπού που καταγράφηκαν, σύμφωνα με τις οδηγίες του CPVO TP14/1.

Χαρακτηριστικό	Βαθμονόμηση
Αναλογία μήκους προς διάμετρο	1: πολύ μικρή, 3: μικρή, 5: μέση, 7: μεγάλη, 9: πολύ μεγάλη
Θέση της μέγιστης διαμέτρου	1: στο μέσον, 2: ελαφρώς προς τον κάλυκα, 3: εμφανώς προς τον κάλυκα
Μέγεθος	1: πολύ μικρό, 3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο, 9: πολύ μεγάλο
Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)	1: συμμετρικός, 2: ελαφρά ασύμμετρος, 3: έντονα ασύμμετρος
Μορφή των πλευρών	1: κοίλη, 2: επίπεδη, 3: κυρτή
Βασικό χρώμα της επιδερμίδας	1: μη ορατό, 2: πράσινο, 3: κίτρινο πράσινο, 4: κίτρινο
Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα	1: απύσασα ή πολύ μικρή, 3: μικρή, 5: μέση, 7: μεγάλη, 9: πολύ μεγάλη
Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος	1: πορτοκαλί, 2: πορτοκαλί κόκκινο, 3: ροζ κόκκινο, 4: ανοικτό κόκκινο, 5: σκούρο κόκκινο
Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού	1: απύσασα ή πολύ μικρή, 3: μικρή, 5: μέση, 7: μεγάλη, 9: πολύ μεγάλη
Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές	1: απύσασα ή πολύ μικρή, 3: μικρή, 5: μέση, 7: μεγάλη, 9: πολύ μεγάλη
Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου	1: απύσασα ή πολύ μικρή, 3: μικρή, 5: μέση, 7: μεγάλη, 9: πολύ μεγάλη
Μήκος ποδίσκου	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Πάχος ποδίσκου	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Κυρτότητα του ποδίσκου	1: απύσασα ή πολύ ασθενής, 3: ασθενής, 5: μέτρια, 7: ισχυρή
Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού	1: ευθεία, 2: κεκλιμένη, 3: σε ορθή γωνία
Βάθος κοιλότητας ποδίσκου	1: απουσία ή πολύ μικρό, 3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο, 9: πολύ μεγάλο
Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)	1: συγκλίνοντα, 2: όρθια, 3: απλωμένα
Κοιλότητα του οφθαλμού	1: απύσασα, 9: παρούσα
Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)	3: μικρό, 5: μέσο, 7: μεγάλο
Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)	1: λείο, 2: ελαφρώς ρυτιδωμένο, 3: διογκωμένο
Υφή της σάρκας	3: λεία, 5: μέση, 7: τραχεία
Σκληρότητα της σάρκας	3: μαλακή, 5: μέση, 7: σκληρή
Το χυμώδες της σάρκας	3: ξερή, 5: μέση, 7: χυμώδης, 9: πολύ χυμώδης
Σπόρος: σχήμα	1: στρογγυλό, 2: ωοειδές, 3: ελλειπτικό, 4: στενό ελλειπτικό

Αποτελέσματα

Ένας σημαντικός αριθμός ποικιλιών (95) αχλαδιάς καταγράφηκαν σε περιοχές της Ηπειρωτικής και νησιωτικής Ελλάδας κατά τη διάρκεια εξερευνητικών αποστολών που έγιναν (Πίνακας 1). Το αχλάδι είναι το είδος στο οποίο βρέθηκαν περισσότερες ποικιλίες, σε σύγκριση με άλλα είδη φυλλοβόλων σπυροφόρων δένδρων .

Οι ονομασίες που δίδονται στις τοπικές ποικιλίες συχνά σχετίζονται με το χρόνο ωρίμανσης (πχ. 'Μαγιατικό', 'Αυγουσιάτικο', 'Παναγιατικό', 'Φθινοπωρινά'), το σχήμα (πχ 'Μακροκοτσάνο', 'Χονδραχλάδι', 'Καμπάνες', 'Κανατάκι', 'Στραβοράδι', 'Στραβόρι'), τη γεύση (πχ 'Δροσάπιδο', 'Μοσχάπιδο', Νεράπιδο), το χρώμα (πχ 'Καράπιδο') ή και την περιοχή προέλευσης (πχ 'Κουντουρέλι', 'Βουλγαρίτσα'). Παρακάτω περιγράφονται ο καρπός από 30 ποικιλίες (**Πίνακας 1**).

1 Ηπειρωτική Ελλάδα

1.1 Γρεβενά

Με την καθοδήγηση των κ. Χρήστου Μακρή και Δρ. Κώστα Γκαλογιάννη, εντοπίστηκαν στην περιοχή Τρικοκκιά Γρεβενών οι παρακάτω εννέα τοπικές ποικιλίες αχλαδιάς: 'Μολυβάδα', 'Μοσχόγκορτσο', 'Βασιλική', 'Μπίδια', 'Γκόμολα', 'Βουλγαρίτσα', 'Ρουσάπιδα', 'Φθινοπωρινά' και 'Καμπάνα Φθινοπωρινή'. Παρακάτω παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά τεσσάρων από τις παραπάνω ποικιλίες, για τις οποίες έγινε περιγραφή και του καρπού.

'Γκόμολα'

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 3: μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 3: κυρτή; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 4: κίτρινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 5: μέση; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύσασα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύσασα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 3: ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 1: ευθεία; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 1: συγκλίνοντα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 1: απύσασα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 7: χυμώδης.

Σπόρος: Σχήμα= 3: ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 1^ο δεκ. Σεπτεμβρίου.

'Καμπάνα φθινοπωρινή'

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 7: μεγάλη; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 2: ελαφρώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 7: μεγάλο; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 5: μέση; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 3: ροζ κόκκινο; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύσασα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύσασα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 3: μικρό; Πάχος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 1: συγκλίνοντα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο

της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 2: ελαφρώς ρυτιδωμένο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή; Το χυμώδες της σάρκας= 5; μέση.

Σπόρος: Σχήμα= 4: στενό ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= Σεπτέμβριος

‘Μπίδια’

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσο; Μέγεθος= 5: μέσο; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 3: μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 5; μέση.

Σπόρος: Σχήμα= 3: ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ Αυγούστου-1^ο δεκ. Σεπτεμβρίου

‘Φθινοπωρινά’

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 3: μικρή; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 3: μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 3: κυρτή; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την

συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 5; μέση.

Σπόρος: Σχήμα= 4: στενό ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= Σεπτέμβριος

1.1 Ημαθία

‘Κοντούλα’

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 3: μικρή; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 1: συμμετρικός; Μορφή των πλευρών= 2: επίπεδη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 4: κίτρινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 3: μικρό; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 2: όρθια; Κοιλότητα του οφθαλμού= 1: απύουσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 3: μαλακή; Το χυμώδες της σάρκας= 9: πολύ χυμώδες.

Σπόρος: Σχήμα= 1: στρογγυλό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ. Ιουλίου

‘Παναγιάτικα’

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 7: μεγάλη; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 3: εμφανώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 7: μεγάλο; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 3: έντονα ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 4: κίτρινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 5: μέση; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 4: ανοικτό κόκκινο; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 1: συγκλίνοντα; Κοιλότητα του οφθαλμού= Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 3: διογκωμένο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή; Το χυμώδες της σάρκας= 5; μέση.

Σπόρος: Σχήμα= 3: ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ Αυγούστου- 1^ο δεκ Σεπτεμβρίου.

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ. Ιουλίου

‘Παναγιάτικα μικρά’

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 3: εμφανώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 3: κυρτή; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 5: μέση; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 2: πορτοκαλί κόκκινο; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 3: μικρό; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 1: συγκλίνοντα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 1: απύουσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή; Το χυμώδες της σάρκας= 3: ξερή.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ. Μαΐου.

1.1 Μαγνησία

Στην ευρύτερη περιοχή του Βόλου βρέθηκαν οι ποικιλίες ‘Αυγουσιάτικο ‘Πηλίου’ και ‘Μπέρμπα’ που περιγράφονται παρακάτω.

Επίσης τοπική ποικιλία θεωρείται και η ‘Μπασταγάνα’ (κ. Νικόλαο Παρισάκη) και με παρόμοιο όνομα ‘Μποσδογάνα’ υπάρχει και στην Σκόπελο (κ. Αθανάσιος Γρυπιώτης) και πιθανόν να πρόκειται για την ίδια ποικιλία, για τις οποίες δεν βρέθηκε καρπός..

‘Μπέρμπα’

Πρόκειται για παλαιά τοπική ποικιλία της περιοχής. Βρέθηκε σε οπωρώνα του κ. Αθανάσιου Πατρώνη.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 3: εμφανώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 5: μέσο; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 2: πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 3: ροζ κόκκινο; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 7:

μεγάλο; Πάχος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 2: όρθια; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 2: ελαφρώς ρυτιδωμένο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή; Το χυμώδες της σάρκας= 7: χυμώδες.

Σπόρος: Σχήμα= 4: στενό ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ. Αυγούστου

‘Αυγουσιάτικο Πηλίου’

Εντοπίστηκε στη Ζαγορά, Πηλίου στην αυλή του κ. Ανδρέα Παπούλια. Πρόκειται για παραδοσιακή ποικιλία της περιοχής όπου σήμερα η παραγωγή πωλείται στην τοπική αγορά.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 2: ελαφρώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 7: μεγάλο; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 3: έντονα ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 3: κυρτή; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 5: μέση; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 3: μικρή; Μήκος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 7: μεγάλο; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 1: συγκλίνοντα; Κοιλότητα του οφθαλμού=; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 7: μεγάλο; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 7: μεγάλο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 3: διογκωμένο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 7: χυμώδες.

Σπόρος: Σχήμα= 3: ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 2^ο δεκ. Αυγούστου.

2. Νησιωτικές περιοχές

1.1 Ικαρία

Εντοπίστηκαν 10 τοπικές ποικιλίες με τις ονομασίες: ‘Βουτυράτο’, ‘Νεράπιδο’, ‘Ράλικο’, ‘Λιβάδι’, ‘Στραβόρι’, ‘Ζαχαράπιδο’, ‘Μανιάτικο’, ‘Καμπάνα’, ‘Κούμουλο’ και ‘Κοντούλα Ικαρίας’ με την καθοδήγηση των κ. Χρήστο Καραπέτη, Μάκη Κουλουλιά, Χρήστο Πασβάνη, Σπύρο Γιαννούζο και κα Διαμάντω Πλάκα. Παρακάτω παρουσιάζονται ποικιλίες στις οποίες αξιολογήθηκαν τα χαρακτηριστικά του καρπού.

‘Μοσχαπιδιά’

Εντοπίστηκε στην περιοχή Καταφύγη, Ικαρίας, με την καθοδήγηση του κ. Χρήστου Πασβάνη.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 3: μικρή; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 1: συμμετρικός; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 2: πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= -; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 5: μέση; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= ---; Πάχος ποδίσκου= 3: μικρό; Κυρτότητα του ποδίσκου= - Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= -; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= -; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή; Το χυμώδες της σάρκας= 3: ξερή.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ. Ιουλίου.

‘Γρυλάπα’

Εντοπίστηκε στην περιοχή Πέζι/Κουλουλιάδων της νήσου Ικαρίας, με την καθοδήγηση του κ. Μάκη Κουλουλιά.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 3: μικρή; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 3: μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 3: κυρτή; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 7: μεγάλη; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 5: μέσο; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 2: ελαφρώς ρυτιδωμένο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 5: μέση.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= Οκτώβριος.

‘Κορίθι’

Εντοπίστηκε στην περιοχή Πέζι-Κουλουλιάδων, Ικαρίας, με τη βοήθεια του κ. Κουλουλιά Μάκη.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 3: μικρή; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 1: συμμετρικός; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας=

1: μη ορατό; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= -; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 3: μικρή; Μήκος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= -; Κοιλότητα του οφθαλμού= 1: απύουσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= -; Σκληρότητα της σάρκας= -

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ Ιουλίου- 1^ο δεκ Αυγούστου

‘Στραβοράδι’

Συναντάται σε πολλές περιοχές της Ικαρίας. Ήταν η κύρια καλλιεργούμενη ποικιλία αχλαδιάς με ποσότητες που εξαγονταν από το νησί.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 2: ελαφρώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 1: συμμετρικός; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 2: πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= -; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 7: μεγάλη; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Πάχος ποδίσκου= 3: μικρό; Κυρτότητα του ποδίσκου= 7: ισχυρή; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή; Το χυμώδες της σάρκας= 3: ξερή.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 1^ο δεκ. Ιουλίου.

1.1 Κρήτη

Καταγράφηκαν 15 τοπικές ποικιλίες αχλαδιάς στις περιοχές Ρεθύμνου, Ηρακλείου και Λασιθίου στην περιοχή Καταφύγη, Ικαρίας, με την καθοδήγηση του κ. Γιώργου Κολιοροδάκη.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι ποικιλίες 'Λεμονάτο', 'Στραβόρι', 'Μπαρτσόνι' και 'Μαγιάπιδο' για τις οποίες καταγράφηκαν φαινοτυπικά χαρακτηριστικά καρπού.

'Λεμονάτο'

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 2: πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 3: ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 1: ευθεία; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 1: συγκλίνοντα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή; Το χυμώδες της σάρκας= 5: μέση

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 1^ο δεκ. Ιουλίου

'Στραβόρι'

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 2: ελαφρώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 7: μεγάλη; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 3: ροζ κόκκινο; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 3: ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή; Το χυμώδες της σάρκας= 5: μέση.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 2^ο δεκ Ιουλίου

'Μπαρτσόνι'

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 3: μικρή; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 2: ελαφρώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 3: έντονα ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 2: πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Πάχος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 3: ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 1: συγκλίνοντα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή; Το χυμώδες της σάρκας= 3: ξερή.

Σπόρος: Σχήμα= 3: ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 2^ο δεκ. Ιουλίου.

'Μαγιάπιδο'

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 3: μικρή; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 3: μικρό; Κυρτότητα του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 1: ευθεία; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 1: συγκλίνοντα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 1: απύουσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 3: ξερή.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 1^ο δεκ. Ιουνίου.

1.1 Λέσβος

Η καλλιέργεια αχλαδιάς γίνεται κυρίως στην περιοχή της Αγιάσου, περιοχή με 452 μέτρα υψόμετρο. Οι ποικιλίες είναι συνήθως εμβολιασμένες σε άγριες γκορτσιές που αυτοφύονται και συνεπώς τα δένδρα δεν έχουν ομοιόμορφο σχέδιο φύτευσης. Δεν εφαρμόζεται λίπανση ή φυτοπροστατευτικά σκευάσματα παρά μόνο κλάδεμα.

Εντοπίστηκαν 16 ποικιλίες στην περιοχή της Αγιάσου (Πίνακας 1), με την καθοδήγηση των κ. Κλεάνθη Μακαρώνη ('Αγκύρας', 'Απδώρες', 'Δουκέσες', 'Κουντουρέλια', 'Πετράπιδα', 'Τσιλουπάσματα') και κ. Δημήτρη Μαϊστρέλλη ('Αχτσέδες', 'Δροσάπιδα', 'Κακάβια', 'Κεφαλάδες', 'Κολοκυθάπιδα', 'Λεμονάπιδα', 'Μηλάπιδα', 'Μουσταφάδες', 'Μουτζουρίτες', 'Πεπονάπιδα'). Ποικιλίες με τη μεγαλύτερη εμπορική σημασία είναι ο 'Αχτσές', τα 'Κουντουρέλια', τα 'Κακάβια', οι 'Μουτζουρίτες' και τα 'Τσιλουπάσματα'. Οι καρποί πωλούνται στις γύρω περιοχές ενώ δεν υπάρχουν ψυγεία για τη συντήρησή τους. Ποσότητες μεταποιοούνται ως γλυκά του κουταλιού από κάποιους γυναικείους συνεταιρισμούς (π.χ. οι ποικιλίες Αχτσέδες και Λεμονάπιδα).

'Απδώρες'

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 7: μεγάλη; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 2: ελαφρώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 7: μεγάλο; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 1: συμμετρικός; Μορφή των πλευρών= 3: κυρτή; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 2: πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 3: ροζ κόκκινο; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 1: ευθεία; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 2: ελαφρώς ρυτιδωμένο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή; Το χυμώδες της σάρκας= 7: χυμώδες.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 2^ο δεκ. Σεπτεμβρίου

'Αχτσές'

(συνώνυμο 'Μοσχάτη' και 'Ζαχαράπιδα')

Είναι η ποικιλία που συναντάται πιο συχνά στο νησί της Λέσβου σε διάφορες τοποθεσίες και υψόμετρα. Η ονομασία αχτσές είναι Τούρκικη και σημαίνει άσπρα απίδια, καθαρά.

Αναφέρεται πως η απόδοση ενός δένδρου σε ψυχρές περιοχές μπορεί να φτάσει τα 100 κιλά, ενώ παλιότερα υπήρχαν δένδρα που έφταναν και τα 200 κιλά. Ο καρπός δεν συντηρείται καλά και πρέπει να μεταπωλείται άμεσα. Σύμφωνα με μαρτυρίες των ντόπιων, παλιότερα είχε στηθεί μια ομάδα πέντε έως δέκα ατόμων για τη συλλογή και διάθεση του προϊόντος, οι λεγόμενοι «ταϊφάδες». Οι ομάδες αυτές λειτουργούσαν σαν τοπικοί συνεταιρισμοί οι οποίοι συνέλεγαν, συσκέυαζαν σε τελάρα και εμπορεύονταν τα προϊόντα τους είτε στην αγορά της Μυτιλήνης, είτε και σε άλλα νησιά όπως η Χίος (Δούμα και Γαλανίδης, 2013).

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 7: μεγάλη; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 2: ελαφρώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 3: κυρτή; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 3: μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 1: συγκλίνοντα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 5: μέση.

Η σάρκα είναι μαλακή, χυμώδης, με πολλά λιθώδη κύτταρα, με ιδιαίτερη άρωμα και ευχάριστη γεύση.

Σπόρος: Σχήμα= 3: ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ Μαΐου

'Δουκέσες'

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 2: ελαφρώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 5: μέσο; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 1: συμμετρικός; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 5: μέση; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 4: ανοικτό κόκκινο; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 9: πολύ μεγάλη; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 3: μικρή; Μήκος ποδίσκου= 3: μικρό; Πάχος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 1: απύσα ή πολύ ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 3: διογκωμένο; Υφή της σάρκας= 3: λεία; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 7: χυμώδες.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 2-3^ο δεκ Αυγούστου.

‘Κακαβιά’

Σύμφωνα με τους ντόπιους καλλιεργητές είναι μια αρκετά σημαντική ποικιλία καθώς παρουσιάζει ανθεκτικότητα σε εχθρούς και ασθένειες, ενώ ο καρπός συντηρείται καλά και έχει ιδιαίτερη γεύση (Δούμα και Γαλανίδης, 2013).

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 5: μέσο; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 3: κυρτή; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 5: μέση; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 3: ροζ κόκκινο; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρω από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρω από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 3: μικρό; Κυρτότητα του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρω από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 2: ελαφρώς ρυτιδωμένο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 7: χυμώδης.

Σπόρος: Σχήμα= 4: στενό ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 1^ο δεκ. Σεπτεμβρίου.
Μετά τη συγκομιδή αντέχουν περίπου 20 ημέρες εκτός ψυγείου.

‘Κολοκυθάπιδο’

Το δένδρο είναι πολύ παραγωγικό και ζωηρό.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 1: πολύ μικρή; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 5: μέσο; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= -; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρω από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρω από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρω από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= -; Σκληρότητα της σάρκας= -; Το χυμώδες της σάρκας= -.

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ. Αυγούστου.

‘Κουντουρέλι’

Πολύ αξιόλογη ποικιλία. Τα δένδρα είναι παραγωγικά, ο καρπός έχει μεγάλο μέγεθος, είναι πολύ γευστικός και συντηρείται καλά. Μόνο μειονέκτημα είναι το μη συμμετρικό σχήμα του καρπού.

Εικάζεται ότι προέρχονται από την Μ. Ασία και τα μετέφερε στο νησί της Λέσβου κάποιος Κουντουρέλλης (Δούμα και Γαλανίδης, 2013). Σήμερα αναφέρεται ότι δεν καλλιεργούνται πια στην Μ. Ασία, ενώ στην Αγιάσο της Λέσβου εκτιμάται ότι υπάρχουν γύρω στα 6.000 δένδρα. Οι αποδόσεις τους είναι υψηλές και κυμαίνονται από 40 έως και 200 κιλά το δένδρο.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 3: εμφανώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 9: πολύ μεγάλο; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 2: πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 1: πορτοκαλί; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρω από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρω από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Πάχος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 3: ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρω από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 3: διογκωμένο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή; Το χυμώδες της σάρκας= 7: χυμώδης.

Η σάρκα είναι τραγανή, γλυκιά, χυμώδης, με αρκετά λιθώδη κύτταρα και μεγάλη μετασυλλεκτική διάρκεια, καθώς διατηρείται έως και τον Μάρτη στο ψυγείο.

Σπόρος: Σχήμα= 4: στενό ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 2^ο δεκ. Οκτωβρίου.

‘Μηλάπιδο’

Το δένδρο είναι πολύ παραγωγικό. Οι νεαροί βλαστοί έχουν κυματοειδή ανάπτυξη, και το χρώμα τους από την μεριά που βλέπει ο ήλιος είναι καφέ-κόκκινο. Ο καρπός είναι μικρού μεγέθους και στρογγυλός, ωριμάζουν πολύ νωρίς.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 3: μικρή; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 3: εμφανώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 2: πορτοκαλί κόκκινο; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρω από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρω από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 3: ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ

μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 3: μαλακή; Το χυμώδες της σάρκας= 5: μέση.

Η σάρκα είναι μαλακή, μέσης υφής, με λίγους χυμούς και μικρής μετασυλλεκτικής διάρκειας.

Σπόρος: Σχήμα= 3: ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ. Μαΐου.

‘Μουτζουρίτες’

Είναι μια ποικιλία που εντοπίζεται σε πολλές περιοχές της Λέσβου. Έχει, λόγω της μεγάλης ανθεκτικότητας της σε εχθρούς και ασθένειες, αλλά και για την εμπορική αξία του καρπού της καθώς τα τελευταία χρόνια ολοένα και περισσότεροι γυναικείοι συνεταιρισμοί του νησιού την χρησιμοποιούν για την παρασκευή παραδοσιακών γλυκών. Για τους παραπάνω λόγους το ενδιαφέρον των παραγωγών του νησιού για επέκταση της καλλιέργειας είναι μεγάλο (Δούμα και Γαλανίδης, 2013).

Το δένδρο είναι ζωντανό και πολύ παραγωγικό, με αποδόσεις που μπορεί να φτάσουν τα 600 κιλά το δένδρο.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 1: συμμετρικός; Μορφή των πλευρών= 3: κυρτή; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 4: κίτρινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 5: μέση; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 2: πορτοκαλί κόκκινο; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύσασα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύσασα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύσασα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Πάχος ποδίσκου= 3: μικρό; Κυρτότητα του ποδίσκου= 1: απύσασα ή πολύ ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 1: ευθεία; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απύσασα ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 5: μέση.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Ο καρπός δεν συντηρείται καλά.

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ Ιουνίου

‘Πεπονάπιδο’ (συνώνυμο ‘Καρπουζάτη’)

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 1: πολύ μικρή; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 3: μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 1: συμμετρικός; Μορφή των πλευρών= 3: κυρτή; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 3: μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 3: ροζ κόκκινο; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 3: μικρή;

Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύσασα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύσασα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απύσασα ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 2: ελαφρώς ρυτιδωμένο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 7: σκληρή; Το χυμώδες της σάρκας= 3: ξερή.

Η σάρκα είναι συνεκτική, χαμηλής οξύτητας, χωρίς άρωμα και γεύση, με αρκετά λιθώδη κύτταρα και ελάχιστη γλυκύτητα. Ο καρπός συντηρείται καλά.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 1^ο δεκ. Σεπτεμβρίου.

‘Τσιλουπάσματα’

Σήμερα η ποικιλία εντοπίζεται κυρίως στην περιοχή της Αγιάσου με πάνω από 5.000 δένδρα να καλλιεργούνται. Η ονομασία προέρχεται από το ‘Τσελεπή αρμούτ’ που στην τούρκικη γλώσσα σημαίνει αχλάδι για τον τσελεπή, τον προύχοντα τούρκο. Αναφέρεται πως παράγει καλύτερα σε δροσερά κλίματα με υψόμετρο 200-600 μέτρων (Δούμα και Γαλανίδης, 2013).

Η σάρκα του είναι εύγεστη, πολύ γλυκιά, χυμώδης και πολύ αρωματική, ωστόσο παρουσιάζει μικρή μετασυλλεκτική διάρκεια διότι μαυρίζει εύκολα.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 1: στο μέσον; Μέγεθος= 3: μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 3: μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= -; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύσασα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύσασα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 3: μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 2: ελαφρώς ρυτιδωμένο; Υφή της σάρκας= 5: μέση; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 7: χυμώδης.

Σπόρος: Σχήμα= 4: στενό ελλειπτικό

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση = 1-2^ο δεκ. Ιουνίου

1.1 Ρόδος

‘Κότσια’ (Συνώνυμο ‘Βουτουράτο’)

Τοπική ποικιλία της Ρόδου που παράγει πολύ εύγεστο καρπό και καλλιεργείται κυρίως στην περιοχή Έμπωνας με υψόμετρο 430 μέτρα. Βρέθηκε με την καθοδήγηση του κ. Α. Θεουλάκη και κ. Ν. Πάσαλη.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 2: ελαφρώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 5: μέσο; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 1: συμμετρικός; Μορφή των πλευρών= 2: επίπεδη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 2: πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= 3: ροζ κόκκινο; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 5: μέτρια; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 7: χυμώδες.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 3^ο δεκ. Ιουλίου

1.2 Σάμος

‘Μλάκι’

Εντοπίστηκε στην περιοχή Κιουλάφηδες, Όρους Αμπέλου, Σάμου, με την βοήθεια του κ. Ιωάννη Κιουλάφα και του γεωπόνου κ. Ιωάννη Σκούτα.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 2: ελαφρώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 1: πολύ μικρό; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 1: συμμετρικός; Μορφή των πλευρών= 1: κοίλη; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 3: κίτρινο πράσινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= -; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 3: μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 5: μέση; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= -; Μήκος ποδίσκου= 7: μεγάλο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 1:

απούσα ή πολύ ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 5: μέσο; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 2: ελαφρώς ρυτιδωμένο; Υφή της σάρκας= 7: τραχεία; Σκληρότητα της σάρκας= 5: μέση; Το χυμώδες της σάρκας= 3: ξερή

Γεύση: Η σάρκα του είναι μέτρια σκληρή, ξερή με τραχιά υφή.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 1-2^ο δεκ. Ιουνίου.

‘Νεραχλάδα’

Αναφέρεται ως τοπική ποικιλία και εντοπίστηκε στην περιοχή Κοντοναϊκά Υδρούσσας, Σάμου, με τη βοήθεια των κ. Ιωάννη Σκούτα και κ. Γεώργιο Νικολαϊδή. Είναι πολύ παραγωγική και ανθεκτική σε ασθένειες.

Καρπός

Αναλογία μήκους προς διάμετρο= 5: μέση; Θέση της μέγιστης διαμέτρου= 2: ελαφρώς προς τον κάλυκα; Μέγεθος= 5: μέσο; Συμμετρία (σε κατά μήκος τομή)= 2: ελαφρά ασύμμετρος; Μορφή των πλευρών= 3: κυρτή; Βασικό χρώμα της επιδερμίδας= 4: κίτρινο; Περιοχή καλυπτόμενη από επιφανειακό χρώμα= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Απόχρωση του επιφανειακού χρώματος= -; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από την κοιλότητα του οφθαλμού = 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή στις παρειές= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Σκωριόχρωμη περιοχή γύρο από το άκρο του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ μικρή; Μήκος ποδίσκου= 5: μέσο; Πάχος ποδίσκου= 5: μέσο; Κυρτότητα του ποδίσκου= 1: απύουσα ή πολύ ασθενής; Θέση του ποδίσκου σε σχέση με τον άξονα του καρπού= 2: κεκλιμένη; Βάθος κοιλότητας ποδίσκου= 1: απουσία ή πολύ μικρό; Τοποθέτηση των σεπάλων (κατά την συγκομιδή)= 3: απλωμένα; Κοιλότητα του οφθαλμού= 9: παρούσα; Βάθος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Εύρος της κοιλότητας του οφθαλμού (κατά την συγκομιδή)= 3: μικρό; Το ανάγλυφο της περιοχής γύρο από τον οφθαλμό (κατά την συγκομιδή)= 1: λείο; Υφή της σάρκας= 3: λεία; Σκληρότητα της σάρκας= -; Το χυμώδες της σάρκας= 9: πολύ χυμώδες.

Σπόρος: Σχήμα= 2: ωοειδές

Χρόνος ωρίμανσης για κατανάλωση= 2^ο δεκ. Αυγούστου

Αχλαδία

Διεθνής βιβλιογραφία

- Camacho Villa T.C., N. Maxted, M. Scholten and B. Ford-Lloyd 2005. Defining and identifying crop landraces. *Plant Genetic Resources* 3: 373 – 384. doi: 10.1079/PGR200591.
- Cirilli M., S. Micali, M.J. Aranzana, P. Arús, A. Babini, T. Barreneche, M. Bink, C.M. Cantin, A. Ciacciulli, J.E. Cos-Terrer, P. Drogoudi, et al. 2020. The multi-site PeachRefPop collection: a true cultural heritage and international scientific tool for fruit trees. *Plant Physiology* 184: 632–646. doi: 10.1104/pp.19.01412.
- Dondini L., E. Vendramin, G. Pea, I. Pacheco, M.T. Dettori, L. Gazza, S. Scalabrin, F. Strozzi, S. Tartarini, D. Bassi, V. Ignazio and L. Rossini 2014. L'origine delle nettarine nella mutazione di un singolo gene MYB. *Rivista di Frutticoltura*, 7/8: 48-51.
- Doyle J.J., J.L. Doyle and A. Rapid 1987. DNA Isolation Procedure for Small Quantities of Fresh Leaf Tissues. *Phytochemical Bulletin* 19: 11–15.
- Drogoudi P. and G. Pantelidis 2022. Phenotypic variation and peel contribution to fruit antioxidant contents in European and Japanese plums. *Plants* 11: 1338. doi: 10.3390/plants11101338.
- Drogoudi P., K. Kazantzis and M.M. Blanke 2017. Climate change effects on cherry flowering in Northern Greece. *Acta Horticulturae* 1162: 45-49.
- Drogoudi P., K. Kazantzis, A. Kunz and M.M. Blanke 2020. Climate change effects on cherry production in Naoussa, Greece and Bonn, Germany – adaptation strategies. *Euro-Mediterranean Journal of Environmental Integration* 5: 12. doi: 10.1007/s41207-020-0146-5
- Drogoudi P.D., G. Pantelidis, L. Bacchetta, D. De Giorgio, H. Duval, I. Metzidakis and D. Spera 2012. Protein and mineral nutrient contents in kernels from 72 sweet almond cultivars and accessions grown in France, Greece and Italy. *International Journal of Food Science and Technology* 64: 202-209.
- EEA Report No 4, 2019. Climate Change Adaptation in the Agricultural Sector in Europe. ISSN 1977-8449.
- Eurostat statistics 2022. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20221024-1>
- Gaši F., Sehic J., Grahic J., Hjeltnes S.H., Ordidge M., Benedikova D., Blouin-Delmas M., Drogoudi P., Giovannini D., Höfer M. et al., 2020. Genetic assessment of the pomological classification of plum *Prunus domestica* L. accessions sampled across Europe. *Genet. Resour. Crop Evolution* 67: 1137–1161.
- Gradziel T.M. 2017. “History of cultivation,” in *Almonds: Botany, Production and Uses*, eds. R. Socias i Company T. Gradziel (Boston: CABI Press), 494.
- Hedrick U.P., G.H. Howe, O.M. Taylor, C.B. Tubergen and R. Wellington 1915. The cherries of New York. New York Agricultural Experimental Station Report for 1914. New York.
- Homet-Gutiérrez P., E.W. Schupp and J.M. Gómez 2015. Naturalization of almond trees (*Prunus dulcis*) in semi-arid regions of the Western Mediterranean. *Journal of Arid Environments* 113: 108-113.
- Iordăchescu M., A.A. Udriște and I. Bădulescu 2021. Molecular markers usages in cultivated fruit trees from rosaceae family. *Scientific Papers. Series B, Horticulture*. Vol. LXV, No. 1.
- Kassar I. and P. Lasserre 2004. Species preservation and biodiversity value: a real options approach. *Journal of Environmental Economics and Management*, 48: 857-879.
- Kazantzis K., T. Sotiropoulos and I. Chatzicharissis 2017. Monograph of Greek sweet cherry cultivars. LAP LAMBERT Academic Publishing, Saarbrücken Germany, pp. 104.
- Kolesnikova A.F. 1975. Breeding and some biological characteristics of sour cherry in Central Russia. USSR Priokstoc Izdatel'stvo, Orel.
- Ladizinsky G. 1999. On the origin of almond. *Genetic Resources and Crop Evolution* 46: 143-147.
- Liaudanskas M., R. Okulevičiūtė, J. Lanauskas, D. Kviklys, K. Zymonė, T. Rendyuk, V. Žvikas, N. Uselis and V. Janulis 2020. Variability in the content of phenolic compounds in plum fruit. *Plants* 9: 1611. doi: 10.3390/plants9111611.
- Liu W., G. Nan, M.F. Nisar and C. Wan 2020. Chemical constituents and health benefits of four Chinese plum species. *Journal of Food Quality* 8842506. doi: 10.1155/2020/8842506.
- Karagiannis E., E. Sarrou, M. Michailidis, G. Tanou, I. Ganopoulos, C. Bazakos, K. Kazantzis, S. Martens, A. Xanthopoulou and A. Molassiotis 2021. Fruit quality trait discovery and metabolic profiling in sweet cherry Genebank collection in Greece. *Food Chemistry*, doi: 10.1016/j.foodchem.2020.128315.
- Merkouropoulos G., I. Ganopoulos, A. Tsaftaris, I. Papadopoulos and P. Drogoudi 2016. Combination of high resolution melting (HRM) analysis and SSR molecular markers speeds up plum genotyping: Case study genotyping the Greek plum GeneBank collection. *Plant Genetic Resources* 15: 366–375.
- Micheletti D., M.T. Dettori, S. Micali, V. Aramini, I. Pacheco, C. Da Silva Linge, S. Foschi, E. Banchi, et al. 2015. Whole-genome analysis of diversity and SNP-major gene association in peach germplasm. *PLOS ONE*, 10: e0136803.
- Okie W.R., T. Bacon and D. Bassi 2008. Fresh market cultivar development. In: *The Peach. Botany, Production and Uses*. Ed. D. R. Layne and D. Bassi: CAB International, Wallingford (UK): 139-174.
- Pantelidis G., T. Mavromatis and P. Drogoudi. 2021. Consecutive wet days may impede Consecutive wet days may impede fruit

- quality of peach and nectarine and cause fruit drop. *Scientia Horticulturae* 282: 110011. doi: 10.1016/j.scienta.2021.110011.
- Peach accessions except cultivars, 1989. The European peach catalogue. The European Cooperative programme for the conservation and exchange of crop genetic resources. ISBN 91-87814-04-8. Nordic Gene Bank, Alnarp, Pages 15-37.
- Socias i Company R., O. Kodad, J.M. Alonso and T.M. Gradziel 2008. Almond quality: a breeding perspective. In: *Horticultural Reviews*, Vol. 34, Ed. J. Janick (Hoboken, NJ: John Wiley & Sons), 197–238. doi: 10.1002/9780470380147.ch3.
- Sehic J., F. Gaši, D. Benedikova, M. Blouin, P. Drogoudi, D. Giovannini, M. Höfer, G. Lācis, et al. 2019. Genetic diversity of *Prunus domestica* selected from ten countries across Europe. *Acta Horticulturae* 1260: 159–162.
- Silva G.J., T.M. Souza, R.L. Barbieri and A.C.D. Oliveira 2014. Origin, Domestication, and Dispersing of Pear (*Pyrus* spp.). *Adv Agr*, e541097. doi: 10.1155/2014/541097.
- Vavilov N. 1930. Wild progenitors of fruit trees and shrubs in Turkestan and the Caucasus and the problem of the origin of fruit trees. In *Ninth International Horticultural Congress Report*, London.
- Verde I. et al., 2013. The high-quality draft genome of peach (*Prunus persica*) identifies unique patterns of genetic diversity, domestication and genome evolution. *Nature Genetics* 45: 487-494.
- Voltas J., J. Pema and F. Fuste 2007. Phenotypic diversity and delimitation between wild and cultivated forms of the genus *Pyrus* in North-eastern Spain based on morphometric analyses. *Genetic Resources and Crop Evolution* 54:1473–1487. doi: 10.1007/s10722-006-9136-y.
- Xanthopoulou, A., M. Manioudaki, C. Bazakos, C. Kissoudis, A.-M. Farsakoglou, E. Karagiannis, et al. 2020. Whole genome re-sequencing of sweet cherry (*Prunus avium* L.) yields insights into genomic diversity of a fruit species. *Horticulture Research*, 7. Doi:10.1038/s41438-020-0281-9.
- Zhebentyayeva T., V. Shankar, R. Scorza, A. Callahan, M. Ravelonandro, S. Castro, T. DeJong, C. A. Saski and C. Dardick 2019. Genetic characterization of worldwide *Prunus domestica* (plum) germplasm using sequence-based genotyping. *Horticulture Research* 6:12. doi: 10.1038/s41438-018-0090-6.
- Zohary D., M. Hopf and E. Weiss 2012. Domestication of plants in the Old World (fourth ed.), Oxford University Press.

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αγάθος Ν. 1970. Σύγχρονη Δενδροκομία: Γενική και Ειδική, Φρουτόδενδρα. Εκδόσεις. Σπύρος Σπύρου, Αθήνα.
- Δήμου Δ. 2017. Η εμπειρία από τις παλιές και νέες ποικιλίες βερικοκιάς στην Αργολίδα και σε γειτονικούς νομούς. Πρακτικά ημερίδας: Η ίωση σάρκα και η βερικοκιά: νέα δεδομένα. Σύλλογος Γεωπόνων Αργολίδας σελ. 87-125.
- Δούμα Κ. και Α. Γαλανίδης 2013 Καταγραφή και μελέτη τοπικών ποικιλιών καλλιεργούμενων δένδρων και αμπέλου στο νησί της Λέσβου στο πλαίσιο του προγράμματος 'AGRISLES'. Έκδοση: ΓΕΩΤΕΕ Περιφερειακό Παράρτημα Αιγαίου.
- Δρογουδί Π., Θ. Σωτηρόπουλος, Κ. Καζαντζής, Γ. Παντελίδης και Ι. Χατζηχαρίσης 2018. Διατήρηση και αξιοποίηση γενετικού υλικού φυλλοβόλων σπρωφοφόρων στο Τμήμα Φυλλοβόλων Σπρωφοφόρων Δένδρων Νάουσας. Περιοδικό ΔΗΜΗΤΡΑ 20: 26-27.
- Καζαντζής Κ. 2013. Μονογραφία ποικιλιών κερασιάς που αξιολογήθηκαν από το Ι.Φ.Δ. Έκδ. ΕΛΓΟ-“ΔΗΜΗΤΡΑ”.
- Καραγιάννη-Σγουρού Ε. 2007. Ελληνικές και ξένες ποικιλίες βερικοκιάς. Γεωργία-Κτηνοτροφία 6: 34-40.
- Κουκουργιάννης Β. 2008. Η συστηματική δενδροκομία στην Κ.Δ. Μακεδονία συμπλήρωσε τα 80 χρόνια της (1927-2007). Γεωργία-Κτηνοτροφία 1: 34-40.
- Λαμπίρης Γ. 2021. Απειλούνται με εξαφάνιση τα λεμονάτα ροδάκινα Μαγνησίας. <https://www.agronews.gr/food-insider/193646/d3-apeiloudai-me-exafanisi-ta-autofui-lemonata-rodakina-tis-magnisias/>
- Μπεμπέλη Π. και Ρ. Θανόπουλος 2020. Ο φυτικός πλούτος της Λήμνου: Πηγή ευημερίας για την τοπική κοινωνία. Εκδ. MedINA, σελ. 298.
- Οικονομίδης Λ. 1950. Τα σπρωφόρα δένδρα της Ελλάδος. Κεντρικό Ταμείο Γεωργίας Κτηνοτροφίας και Δασών. Β' Έκδοση. Αθήνα. σελ. 245.
- Παπαδόπουλος Α. 2013. Λεμονάτα ροδάκινα. http://anolehonnia.blogspot.com/2013/07/blog-post_10.html
- Ποντίκης Κ. 1996. Ειδική δενδροκομία. Ακρόδρυα, πυρηνόκαρπα και λοιπά καρποφόρα. Εκδ. Σταμούλης ΑΕ. Κωδικός ISBN-13: 9789603510802 Σελ. 493.
- Σαραντάκος Ν. 2011. Το φρούτο (ή τα φρούτα) από τη Συρία www.sarantakos.wordpress.com/2011/07/11/koromilo/
- Τσιρογιάννης κ.α. Έκθεση σχετικά με ακαρπία ακτινιδίων στην ΠΕ Άρτας κατά το έτος 2016. 29/12/2016
- Χατζηχαρίσης Ι. 2015. Ο πλούτος των τοπικών ποικιλιών σπρωφοφόρων. 3η Επιστημονική Συνάντηση για τις γηγενείς και τοπικές ποικιλίες. http://www.minagric.gr/gpa/gpa_third/omilies/xatzixaris3_new.pdf
- Χάρου Ε. 2017. Ο Κυθήριος βουλευτής Κοσμάς Πανάρετος και οι μαστοί της Αφροδίτης. <https://www.eleniharou.gr/o-kythirios-vouleftis-kosmas-panaretos-ke-i-masti-tis-afroditis/>
- Χουσουλάκης Γ. 2021. Οι αμυγδαλιές και τα αμύγδαλα στην Κρήτη. <https://www.cretanmagazine.gr/oi-amygdalies-kai-ta-amygdala-stin-kriti>

**ΤΟΠΙΚΕΣ
ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ**

*Οπωροφόρων
Δένδρων*